

АЗƏРБАЙҖАН ЕЛМИ-ТƏДҖИГАТ ПЕДАГОЖИКА
ИНСТИТУТУ

**МƏКТƏБ ДИРЕКТОРУ ҮЧҮН
СОҖҖУ КИТАБЫ**

Баки • АЗƏРНƏШР • 1959

МƏКТƏБ ДИРЕКТОРУ ҮЧҮН СОРҒУ КИТАБИ

Тəртиб едэнлəri:

А. КƏРИМОВ, З. МЕНДИЗАДƏ.

АЗƏРБАЙҶАН ДƏВЛƏТ НƏШРИЯТЫ

Баки • 1959

БИР НЕЧӨ СӨЗ

Мәктәб директоруна көмәк мәгсәдилә бураыхлан бу хитабда Коммунист партиясы вә Совет һөкүмәтинин мәктәб һаггында гәрарлары, Азәрбајчан ССР Маариф назиринин бир сыра мүнүм әмрләри, мәктәбдә тә'лим-тәрбијә ишләринә даир тә'лиматлар, сәрәнчмалар вә саир рәһбәр материаллар топланмышдыр.

Китаб үмуми вә беш әсас бөлмәдән ибарәтдир.

Биринчи бөлмәдә, хронология гәјдада, мәктәб һаггында партия вә һөкүмәтин гәрарлары верилмишдир; икинчи бөлмәдә мәктәб рәһбәрлијин вә мәктәб ишләринин тәшкилине даир материаллар топланмышдыр. Бу бөлмә „Мәктәб рәһбәрлијинин үмуми мәсәләләри“, „Ушагларын үмуми тәһсил“, „Тә'лим-тәрбијә ишләри“ вә с. мөвзуларә һәср олунмуш алты јарым бөлмәдән ибарәтдир.

Үчүнчү бөлмәдә мәктәбдә пионер, комсомол вә шакирд тәшкилатларынын ишине даир, дөрдүнчү бөлмәдә мұәллимләрин вә мәктәбин башга ишчиләринин мадди-һүгүг вәзијәтләринә даир, бешинчи бөлмәдә исә инзибати вә тәсәррүфәт мәсәләләринә даир материаллар верилмишдир.

ҮМУМИ БӨЛМӘ

ҮЙК (б) ПАРТИЈАСЫНЫН VIII ГУРУЛТАЈЫНДА ГӘБУЛ ЕДИЛМИШ ПРОГРАМДАН

(18—23 март 1919-чу ил)

Халг маарифи сәһәсиндә РКП мәктәби буржуазиянын синфий һөкүмранлығы әләтиндән чәмијјәтин синифләрә бөлүнмәсини танамилә мәнв етмәк әләтинә, чәмијјәтин коммунистчәсинә јенилән гурулмасы әләтинә чевирмәк үчүн 1917-чи ил Октябр ингилабдан етибарән башланмыш олан иши ахыра чатдырмагы өз гәршисына вәзифә гәјур.

Пролетариат диктатурасы дөврүндә, јә'ни коммунизми танамилә һәјата кечирмәк имканы верән шәраит һазырландыгы дөврдә мәктәб нәикки үмумијјәтлә коммунизм принципләрини һәјата кечирмәлидир, һабелә коммунизми гәт'и сурәтдә гура билчәк бир нәсил тәрбијә етмәк мәгсәдилә зәһмәткеш күтләләринин јарымпролетар вә гәлри-пролетар тәбәгәләри ичәрисиндә пролетариатнын иделә, тәшкилат, тәрбијә тә'сирини дә јәймәлдыр. һазырда бу јолда ән јахын вәзифә мәктәб вә маариф ишиндә Совет һакимијјәти тәрәфиндән артыг мұәјјән едилмиш олан ашагыдакы әсаслары даһа да инкишаф етдирмәкдән ибарәтдир.

1) 17 јашына гәдәр бүтүн оғлан вә гызлар үчүн пулсуз вә ичари үмуми вә политехники тәһсилин (нәзәријә вә тәһрүбәдә истәһсалын бүтүн башлыча сәһәләри илә таныш едән тәһсилин) һәјата кечирилмәси.

2) Ичтиман тәрбијәни јахшылашдырмаг вә гадыны азад етмәк мәгсәдилә, мәктәб јашына чатмамыш ушаг очаглары шәбкәси, көрпә евләри, бағчалар, очаглар вә с. јарадылмасы.

3) Ваһид эмәк мәктәби принципләринин танамилә һәјата чырилмәси, ана дилиндә дәрс кечилмәси, оғланларын вә гыз-

ларын бир-јердэ тәһсил алмасы, мәктәбин сөзсүз дүңјәви олмасы, јә'ни һәр һансы дини тә'сирдән азад олмасы, тәһсил ичтимаи мәһсулдар эмәклә сых әләғәләндирмәси, коммунизм чәмијјәтинин һәртәрәfli инкишаф етмиш үзвләрини һазырламасы.

4) Бүтүн шакирдләрин дәвләт һесабына јемәклә, палтарла, ајагабы вә дәрс вәсити илә тәһһиз едилмәси.

5) Коммунизм идејалары руһунда олан јени маариф ишчиләри кадрлары һазырланмасы.

6) Зәһмәткеш әһалинин маариф ишиндә фәал иштирак етмәј чәлб едилмәси («халг маарифи шуралары»нын инкишаф етдирилмәси, савадлыларын сәфәрбәрлијә алынмасы вә и. а.).

7) Фәһлә вә кәндиләрин тәкбашына тәһсилинә вә өз-өзләрини инкишаф етдирмәләриндә дәвләт тәрәфиндән һәртәрәfli јардым кәстәрилмәси (мәктәбдән кәнар тәһсил очаглары шәбәкәси јарадылмасы: китабханалар, јашлылар үчүн мәктәбләр, халг емләри вә университетләри, курслар, мұһазирәләр, кинематографлар, студиялар вә с.).

8) Үмуми политехники биликләрлә әләғадар олараг, јашы 17-дән јухары олан шәхсләр үчүн пешә тәһсилинин кениш инкишаф етдирилмәси.

9) Охумаг истәјәнләрин һамысы үчүн, биринчи нөвбәдә фәһләләр үчүн, али мәктәб аудиторијаларына кениш јол ачылмасы; али мәктәбдә дәрс дејә биләнләрин һамысынын орада мүәллимлијә чәлб едилмәси; јени елми гүвәзләрлә кафедра арасындакы бүтүн вә һәр чүр сүн'и маниәләрин арадан галдырылмасы; али мәктәбдән пролетарларын вә кәндиләрин һәгигәтән истифадә етмәсинә имкан вермәк мәгсәдилә тәләбәләрин олмади чәһәттән тә'мин едилмәси.

10) Зәһмәткешләрин әмәјнин истисмар едилмәси әсасында јарадылмыш олан вә индијәдәк јалиыз истисмарчыларын ихтијарында галан бүтүн инчәсәнәт хәзинәләринин гапылары да зәһмәткешләр үчүн ачылмалы вә бу хәзинәләр онлара мүјәссәр олмадыдыр.

11) Коммунизм идејаларынын ән кениш сурәтдә тәблиғинин инкишаф етдирилмәси вә бу мәгсәдлә дәвләт һакимијјәти апаратындан вә вәситәләрдән истифадә едилмәси.

Совет Иттифагы Коммунист Партијасынын гурултайлары, конференцлары вә МК пленумларынын гәтнәмә вә гәрәрлары*, 1 ниссә, Баки, Азәрбәјшр, 1954, сәһ. 403-405.

1951-1955-чи ИЛЛӘРДӘ ССРИ-НИН ИНКИШАФЫНА ДАИР
БЕШИНЧИ БЕШИЛЛИК ПЛАН ҺАГТЫНДА

ПАРТИЈАНЫН XIX ГУРУЛТАЈЫНЫН ДИРЕКТИВЛӘРИНДӘН

(6-15 октябр 1952-чи ил)

Халгын мадди вәзијјәтинин, сағламлығынын вә мәдәни сәвијјәсинин даһа да јүксәдилмәси саһәсиндә

1. Республикаларын јартаختларында, республика табелијиндәки шәһәрләрдә, вилајәт, өлкә вә ири сәнајә мәркәзләриндә једдиллик тәһсил системиндән үмуми орта (ониллик) тәһсил системинә кечилмәси бешиллијин сонундак баша чатдырылсын. Галан шәһәрләрдә вә кәнд јерләриндә кәлән бешилликдә үмуми орта (ониллик) тәһсил системинә тамамилә кечмәк үчүн шәрәнт һазырлансын.

Кетдикчә артан мәктәбләр шәбәкәсини мүәллимләрлә кифәјәт гәләр тә'мин етмәк мәгсәдилә, 1951-1955-чи илләрдә педагожи институтларына тәләбәләр гәбуду 1946-1950-чи илләрдәкиңә нисбәтән 4,5 фәиз артырылсын; педагожи институтлара Литва ССР-дә 2,3 дәфә, Латвия ССР-дә 90 фәиз вә Естонија ССР-дә 60 фәиз артыг тәләбә гәбул едилмәси нәзәрдә тутулсын.

Шәһәр вә кәнд мәктәбләри тикилмәси буындан әввәлки бешиллијә нисбәтән тәхминән 70 фәиз артырылсын.

Үмуми тәһсил мәктәбләринин кәңчләрини социализм руһунда тәрбијәләндирмәк әһәмијјәтини даһа да артырмаг вә орта мәктәби гуртаран шакирдләрин истәдилкләри пешәләри сәрбәст сечмәләри үчүн шәрәнт јарадылмасынын тә'мин етмәк мәгсәдилә, орта мәктәбләрдә политехник тәһсилин кечилмәсинә башланылсын вә үмуми политехник тәһсил системинә кечмәк үчүн лазыми тәдбирләр көрүлсүн.

2. Халг тәсәрруфатынын вә мәдәни гуручулуг ишләрини даһа да инкишаф етдирмәк вәзифәләринә ујғун олараг, али вә хуусуи орта мәктәбләрдә һәр чүр мүтәхәссисләр бурахылмасы бешиллик әрзиндә тәхминән 30-35 фәиз артырылсын.

Сәнајетин тикити вә кәнд тәсәрруфатынын ән мүһүм саһәләри үчүн али мәктәбләрин бурахдыгы мүтәхәссисләрин сәјы 1950-чи илә нисбәтән 1955-чи илдә тәхминән 2 дәфә артырылсын.

Али мәктәбләрин аспирантурасы вә елми-тәдғигат институтлары вәситәсилә бешиллик әрзиндә елми вә елми-педагожи кадрлар һазырланмасы буындан әввәлки бешиллијә нисбәтән тәхминән 2 дәфә артырылсын.

Елми-тәдғигат институтларынын иши вә али мәктәбләрин елми иши јакшылашдырылсын, халг тәсәрруфатынын инкишаф етдирилмәси вә габагчыл тәчрүбәнин үмумиләшдирилмәси илә

элағадар олан мүнүм мәсәләләрнә һәлл етмәк үчүн елмн гүвәә-
ләрдән даһа кениш истифадә едилсин, елмн көшфләринн кениш
тәбиг олунмасы тә'мин едилсин. Бүтүн бирик сәһәләриндә алим-
ләрин нәзәри проблемләри һазырламаларына һәр чәһәтдән яр-
дым көстәрилсин вә елмлә истеһсалатын элағәси мөһкәмләнди-
рилсин.

Јашлы әһалинин өз тәһсилини јүксәлтмәк һәвәсинин артма-
сынн нәзәрә аларағ, али гијаби мөктәбләрин вә али ахшам
мөктәбләринин вә хуәсус орта мөктәбләрин сәјча даһа да ар-
тырылмасы, һабелә эһмәткеш вәтәндашларын истеһсалатдан
арылмадан тәһсил алмалары үчүн үмуми тәһсил мөктәбләринин
сәјынн даһа да артырылмасы тә'мин едилсин.

3. Халғ тәсәрруфатынын ихтисасы кадрлар артан тәләба-
тыны өдәмәк үчүн, хуәсусн истеһсалатда бағачығ техникадан
даһа кениш истифадә едилмәси илә элағадар оларағ, дәвләт
еһтијат әмәк гүвәләрин системиндә ихтисаслы кәч фәһләләр
һазырланмасынын кејфијәти јажшылашдырылсын, фәрди вә бри-
гада үсулу илә охутмағ, һабелә мүәссисәләрдә тәһсил еди-
лән курс вә мөктәбләр вәситәсилә фәһләләр һазырланмасы вә
олларын ихтисасынн артырылмасы тә'мин едилсин.

„Мөктәб вә муәллим һаггында партија вә һөкүмәтин гәрәрлары“ Бақы,
Азәрнәшр, 1952, сәһ. 5—6.

1956—1960-чы илләрдә ССРИ Халғ тәсәрруфатынын
инкишафына лаир алтынчы бешиллик план һаггында
сов. икп хх гурулталынын директивләриндән

(25 феврал 1956-чы ил)

Халгын мадди вә мәдәни јашајыш сәвијјәсинин
јүксәдилмәси сәһәсиндә

1. Ушағларын вә көңләләрнә орта үмуми тәһсил мөктәблә-
риндә (онилликләрдә) вә орта ихтисас мөктәбләриндә охумасы
јолу илә шәһәрләрдә вә кәнд јерләриндә үмуми орта тәһсил
әсәсән һәјатә кеңирдилсин. Умуми тәһсил мөктәбиндә политех-
ники тә'лим инкишаф етдилрилсин, мүасир сәнәјә вә кәнд тә-
сәрруфаты истеһсалатынын эн мүнүм сәһәләрин илә шакирдлә-
рин таныш едилмәси тә'мин олунсун. Тә'лимин ичтиман-фәјдалиғ
әмәклә сых элағаландырлмәси тә'мин едилсин, бәјујән нәсил
әмәјә коммунистәсинә мүнасибәт рубунда тәрбијә едилсин.

Мөктәбләрдә тә'лим-тәрбијә ишләринин сәвијјәси јүксәд-
илсин; шәһәрләрдә вә кәндләрдә мөктәбдән кәнар ушағ
тәрбијә очағлары шәбәкәси кеңишләндирилсин. Клубларын,
мәдәнијјәт сарајларыннын, мәдәнијјәт евләринин, техника евлә-

ринин вә башға мәдәни-маариф очағларыннын мөктәбләләр-
арасында тәрбијә ишләри апармаға даһа кениш чәлб олунмасы
тә'мин едилсин.

Умуми тәһсил мөктәбләринин тәдрис-мадди базасы мөһкәм-
ләндирилсин. Алтынчы бешиликдә шәһәр вә кәнд мөктәбләри
тикинтинсинин һәмчи бешинчи бешилијә нисбәтән тәғрибән
ики дәфә артырылсин. Мөктәб интернатлары шәбәкәси кеңиш-
ләндирилсин. Кәнд мөктәбләринин тикилмәсиндә вә аваданлығ-
ла тәһниз едилмәсиндә колхозларын даһа кениш иштирак ет-
мәси мәғсәдәујун һесаб едилсин.

Орта тәһсилли олмајан эһмәткешләрин үмуми мәдәни сәвиј-
јәсини јүксәлтмәк мәғсәдилә эһмәткешләрин истеһсалатдан
арылмадан тәһсил алмалары үчүн алтынчы бешиликдә гијаби
мөктәбләрин вә ахшам үмуми тәһсил мөктәбләринин шәбәкә-
си даһа да инкишаф етдилрилсин.

Орта мөктәбләрин јухары синифләриндә, орта ихтисас мөк-
тәбләриндә вә али мөктәбләрдә тәһсил һаггы ләғв едилсин.

2. Али вә орта ихтисас мөктәбләриндә халғ тәсәрруфаты
вә мәдәни гуруучулуг үчүн тәләб олунан гәдәр мүтәхәссисләр
һазырланмасы нәзәрдә тутулсун. Бешилик әрзиндә али вә
орта тәһсилли мүтәхәссисләр бурахылышы бешинчи бешилијә
нисбәтән бүтүнлүкдә тәғрибән бир дәфә јарым, ағыр сәнәјә
сәһәләри, тикинти, нәглијјат вә кәнд тәсәрруфаты үчүн мүтә-
хәссисләр бурахылышы илә тәғрибән ики дәфә артырылсин.

Мүһәндис-техник вәзифәләриндә ишләјән әмәли ишчиләрин,
һабелә фәһлә вә колхозчуларын истеһсалатдан арылмадан али
вә орта тәһсил алмаларына кениш имкан вәрмәк үчүн ахшам
мөктәбләри вә гијаби мөктәбләр вәситәсилә али вә орта ихти-
сас тәһсилнә хәјли кеңишләндирилсин.

Али мөктәбләрин өлкәдә дүзүк јерләшдирлмәси тә'мин
едилсин; Урал, Сибир, Узақ Шәрг вә Газакхыстан рајонларыннын
мүтәхәссисләрә артан тәләбатыны өдәмәк үчүн рајонлардакы
мөктәбләрдә мүтәхәссисләр һазырланмасы кеңишләндирилсин.

Али вә орта ихтисас тәһсилли олан мүтәхәссисләр һазырлан-
масы ишинин кејфијәти хәјли јажшылашдырылсын. Әлкәмизин
вә харичи өлкәләрин елм вә техникасынын сон наилијјәтләри
илә, һабелә али вә орта ихтисас мөктәбләри тәләбәләринин исте-
һсалатын бағачығ тәчрүбәси илә әтрафлы сурәтдә таныш
едилмәси тә'мин олунсун.

Али вә орта ихтисас мөктәбләринин мадди базасы мөһкәм-
ләндирилсин, онларын мүасир тәдрис-лабораторија аваданлығы
илә тәһниз едилмәси јажшылашдырылсин.

3. Елм һәртәрәфли инкишаф етдилрилсин. Бүтүн бирик сә-
һәләриндә нәзәри тәдигат ишләри кеңишләндирилсин, техни-
ки тәрәғғи вә истеһсалатын тәшкили ишиндә елм идәрәләрин
ролу артырылсин. Елмн-тәдигат институтларыннын иши јени-

дөн гуруларга онларын фаалијәти тәсәрруфатын конкрет еһти-
јачларына даһа артыг јажынлашдырылсын. Өлкәмизин вә харичи
өлкәләрин елм вә техникасынын наилијәтләриндән конструктор
вә лајинә тәшкилатларынын максимум дәрәчәдә истифадә ет-
мәләри тәмин олунсун.

Алимләрин сәјләри вә елми-тәдғигат идарәләринин мадди
вәсәнтләри илк нөвбәдә халг тәсәрруфаты үчүн бөјүк әһәмиј-
јәти олан елми проблемләри ишләниб һазырланмасына сәрф
едилсин, елми-тәдғигат ишләринин тезликлә баша çatдырылма-
сы вә бу ишләрин нәтичәләринин халг тәсәрруфатында тәтбиг
олунмасы тәмин едилсин.

Елми-тәдғигат идарәләри истеһсалат базасына јажынлашды-
рылсын. Елми-тәдғигат идарәләринин мүасир елми аваданлыг-
ла вә материалларла тәһиз едилмәси јажылашдырылсын.

Али мәктәбләр халг тәсәрруфаты үчүн елми-тәдғигат ишлә-
ри апармаға кениш чөлб едилсин.

„1956—1960-чы илләрдә ССРИ халг тәсәрруфатынын инкишафына даир
ајтлычы бешиллик план һағгында Сов. ИКП XX гурулајынын Дирек-
тивләри“ (25 фебрал 1956-чы илдә јекдваликлә гәбул едилмишидир) Баки,
Азәрнәшр, 1956, сәһ. 64—66.

БИРИНЧИ БӨЛМӘ

МӘКТӘБ ҺАҒГЫНДА ПАРТИЈА ВӘ ҺӨКҮМӘТИН ГӘРАРЛАРЫ

УМУМИ ИЧБАРИ ИБТИДАИ ТӘҒСИЛ ҺАҒГЫНДА УИК(б)П МК-НЫН
1930-чу ил 25 июл тарихли гәрарындан

Сосиализм гуручулуғунун инкишаф етдирилмәси вә бунун-
ла әлағәдәр олараг, кадрлар һазырлығы, мәдәни-техники чә-
һәтдән керилијин ләғв едилмәси вә кениш күтләләрин комму-
низм руһунда тәрбијә едилмәси кими чох бөјүк вәзифәләр,
мәдәни ингилабын даһа да инкишаф етдирилмәси үчүн ән му-
һүм шәрт олан умуми ичбари ибтидаи тәһсилин ән тез бир
заманда һәјата кечирилмәсини тәләб едир...

Тәклиф едилсин ки, 1944/45-чи тәдрис илиндән е'тибарән
һәр јердә ибтидаи, натамам орта вә орта мәктәбләрдә једди
јашлы ушағларын ичбари тәһсили һәјата кечирилсин.

„Народное образование“, РСФСР Маариф Назирлији нәшри, 1948,
сәһ. 28.

МӘКТӘБ БИНАЛАРЫНДАН ИСТИФАДӘ ЕТМӘК ҺАҒГЫНДА ССРИ МИК вә ХКС-НЫН 1932-чи ил 7 апрел тарихли гәрары

ССР Иттифағынын Мәркәзи Ичрайјә Комитәси вә Халг
Комиссарлары Совети гәрара алырлар:

1. Мүәјјән едилсин ки, I вә II дәрәчәли мәктәб биналары
јалныз ушағларла мәктәб-тәрбијә иши апармаг мәғсәди үчүн
истифадә едилмәлидир.

2. Бу биналарын, мәктәблә әлағәси олмајан мүхтәлиф тәш-
килатлар, о чүмләдән һәр чүр хусуси курслар вә техникумлар
(ахшам техникумлары вә с.) тәрәфиндән тутулмасы гадаган
едилсин.

1930/31-чи илдән е'тибарән сүр'әтләндирилмиш тәһсил фор-
масы әсасинда: 2 иллик вә 1 иллик курс—мәктәбләрдә јашы

өтмүш (ибтидан мектеб курсуну кечмэмш 11 жашынан 15 жаша киши олан) ушаглар үчүн ичбери тәһсил һәјата кечирилсин. 1930/31-чи илдан етибарән, санәје шәһәрләрндә, фабрик-завод районларында вә фәһлә гәсәбәләриндә једдилик мектеб һәминдә үмүми ичбери тәһсил һәјата кечирмәјә башлајараг, һәмин илдә ибтидан (1 дәрәҗәли) мектеби битирәнләр үчүн једдилик мектебдә тәһсилни ичбарилји мүәјјән едилсин.

Фабрик-завод једдиликләринин инкишаф етдирилмәсинә хусуси дигәт верилсин.

Колхозчу кәңчләр (истәр күндүз, истәрсә ахшам) мектебләрини кенишләндирилмәси елә күчләндирилсин ки, бешиллийн ахыры үчүн колхозчу кәңчләрнин әсас күтләсини бу мектебләр әһәтә етмиш олсун...

„Мектеб вә муәллим һаггында партија вә һөкүмәтин гәрәрлары“, Баки, Азәршәир, 1952, сәһ. 25—26.

ИБТИДАИ ВӘ ОРТА МЕКТЕБ ҺАГГЫНДА

УИК(б)П Мәркәзи Комитәсинин 5 сәнтәбр 1931-чи ил тарихил гәрары.

Коммунист партијасынын програмына көрә ...мектеб һәмин үмүмијәтлә коммунизм принциплярини һәјата кечирмәлидир, һәбелә коммунизми гәт'и сурәтдә гура биләчәк бир нәсил тәрбијә етмәк мәгсәдилә зәһмәткеш күтләләринин јарымпролетар вә гејри-пролетар тәбәғәләри ичәрисиндә пролетариянин идеја, тәшкилат вә тәрбијә тәсирини дә јәлмәлидир, (УИК(б)П-нын програмы). Пролетар дәвләти бу програмы һәјата кечирмәк јолу илә кәдәрәк, мектеб шәбәкәләринин кенишләнмәси вә мектебин јенидән гурулмасы ишиндә олдугча бөјүк мүвәффеҗијәтләр әлдә етмишдир. Ибтидаи вә орта мектеб шакирдләринин сәјы 1914-чү илдә 7 800 миң икән, 1931-чи илдә артыб 20 милјона чатымышдыр. Мектебин ичтиман тәркйби көкүндән дәјишмишдир: кечмишдә өз ушагларыны мектебдә охутдурмаг имканына малик олмајан фәһләләрин вә кәндләк кениш зәһмәткеш күтләләрини ушаглары инди мектебләрин әсас континкентини тәшкил едир. Совет Иттифагынын мәдәни чәһәтдән өз херидә галмыш халглары өз ана дилиндә тәһсил алыр вә бу тәһсил 70 дилдә апарылдыр.

Мектебин бүтүн ишләринин мәзмуну принцип етибарилә дәјишмишдир.

„Коммунизм чәмијәтинин һәртәрәфли инкишаф етмиш үзләрини һазырламаг“ өз гарышында бир вәзифә гојан совет мектеби ушагларә ингилабдан табәгик буржуа мектеби илә мүгајсә едилмәјәчәк дәрәҗәдә даһа кениш ичтиман-сијәси кө-

рүш дәирәси вә даһа кениш үмүми билик верир. Совет мектебиндә ушагларын үмүми тәһсил сәвијәси сон илләр әрзиндә артмышдыр.

Хүсусән партијанын XVI гурултайынын, үмүми ибтидаи тәһсил һәјата кечирмәк һаггындакы тарихи гарарындан сонра мектеб хейли мүһүм мүвәффеҗијәтләрә наил олмушдыр. Јалнз сон ил әрзиндә ибтидаи вә орта мектебләрдә шакирдларын сәјы 13,5 милјондан 20 милјона чатымышдыр. Бундан башга фабрик-завод шакирдлийн мектебләриндә вә техникумларда 1400 миң шакирд әһәтә едилмишдир.

Мектеб јашлы ушагларын мәчбури тәһсилини һәјата кечирмәк јолунда атылган гәт'и адымларла бәрәбәр мектеб, мектеб тәһминни һәһсуллар әмәк вә ичтиман ишлә бирләшдирмәк јолунда да хейли ирәдиләмишдир, бунун сәјәсиндә мектебин политехнизм базасында јенидән гурулмасы әсаслары гојулмушдыр.

Мигдарча кифәјәт олмајан, техники чәһәтдән һәлә зәиф тәҗнб едилмиш олан е мәлатханаларын сәјча артырылмасы вә бунуҗила бирлиқдә мектебларин заводларә, совхозларә, МТС-ләрә вә колхозларә тәһким едилмәси мектебин политехникләшдирилмәсини даһа кениш вә даһа сүр'әтлә инкишаф етдирмәјә имкан верир.

Ләкин бүтүн бу мүвәффеҗијәтләрә бахмәјараг, Мәркәзи Комита гејд едир ки, социализм гуручулуғунун индики дөврүндә совет мектеби һәлә өз гарышында дауран олдугча бөјүк тәләбләрә хейли үлғун кәлмир. Мәркәзи Комита белә һесаб едир ки, индики дөврдә мектебин әсас нәгсанә ондан ибарәтдир ки, мектебдәки тәһлим кифәјәт һәчидә үмүми тәһсил билиҗи вермир, техникумлар вә али мектебләр үчүн тамамлә сәвалы вә елмләрин (физика, кимја, ријәзијәт, ана дили, география вә с.) әсасларыны јахшы мәнмәсмәш адамлар һазырламаг вәзифәсини јарытмаз сурәтдә һәл едир. Бунун нәтиҗәсиндә мектебин политехникләшдирилмәси бир сыра һалларда формал характер алыр вә ушаглары, нәзәријәнин тәҗрүбә илә әлағәләндирән вә техникаја јијәләнән һәртәрәфли инкишаф етмиш социализм гуручулары киши һазырламыр.

Мектебин политехникләшдирилмәсини елмләрин, хүсусилә физика, кимја вә ријәзијәт елмләринин мүнтәзәм вә мөһнәм мәнмәсәнилмәсиндән айырмаг јолундакы һәр чүр чәһд политехники мектеб идејасын олдугча кобуд сурәтдә тәһриф етмәк демәкдир. Бу елмләрин тәдриси гәт'и мүәјјән едилмиш вә дигәтлән ишләнмиш програмлар, тәдрис планлары әсасында вә мүәјјән дәрҗә чәдвәлләр үзрә апарылмадыр. Јалнз бәшәријәтин һазырламыш олдуғу бүтүн сәрәтләри билмәклә өз зәһинин зәһкинләшдирлдиҗи заман коммунист олмаг олар* (Ленин, Әсәрләри 31, сәһ. 287).

Маркэзи Комитэ таклиф едир ки, мактабин бүтүн кэлэчэк ишлэри Ленинни һалэ 1920-чи иллэ вердији кестэришлэрин асасында гурулсун. Ленин политехниклашдырмэ мөсөлэлэринин мүчэррэд гогулушунун јол верилмэз олдуғуну, бу мөсөлэлэри партија гарышында дуран конкрет вэзифэлэрлэ сых бир ала-галда һалл етмэк лазым кэлдијини хусуси олараг гејд едэрэк ашагыдакыларын зарури олдуғуну кестэришди¹:

„1) Вахтангдан тез ихтисас вермөкдэн чөкинмөли, бу барэдэ тә’лимат дүзәлтмәли.

2) Бүтүн профессионал техники мактабләрлэ үмуми тәһсил фәиләрини кеңишләндирмәли.

3) Дәрһал политехники тәһсилә кечмәк вә ја даһа доғрусу, политехники тәһсилә доғру индиҷа атыла биләчәк бир сыра мүмкүн олан аддымлары дәрһал һајата кечирмәк үчүн шәрт-сиз тапшырыглар верилсин...

Бизә бу саат харратлар, чилинкәрләр лазымдыр. Бу ланыгыссыздыр. Һамы харрат, чилинкәр вә с. олмалыдыр, лakin филан үмуми тәһсил вә политехники минимум олава олунмалыдыр².

„2-чи дәрәҷәли мактабин (12—17). даһа доғрусу 1-чи дәрәҷәлинин јухары синифләринин вэзифәси; өз ишини тамамилә билән, уста олмаг истәјән вә бу ишә тәҷрүбә јолу илә һазырланмыш харраты, дүлкәри, чилинкәри вә бу кимиләри әвәз етмәјә тамамилә габил олан адам јетишдирмәкди, lakin бу шәртлә ки, бу „сәнәткар“ кеңиш үмуми тәһсилә малик олсун (филан елмләр асасынын минимумуну билсин; һансы елмләр олдуғуну дүрүст кестәрмәли; коммунист олсун (һаләр билмәси лазым кэлдијини дүрүст кестәрмәли); политехники көрүш дан-расинә вә политехники тәһсил әсасларына, башланғычларына малик олсун.

Јә’ни:

а) электрик һаггында әсас аңлајышлар (һансылар олачағыны дүрүст мујјән етмәли);

б) электрикни механики сәнәјәјә тәتبиги һаггында;

в) *јенә онун* — кимја сәнәјесинә тәتبиги һаггында;

г) *јенә онун* — РСФСР-ин электрикләшдирилмәси планы һаггында;

ғ) 1—3 дәрәдән аз олмајараг электрик стансијасына, за-вода, совхоза кетсин;

д) агрономијанын вә саиранин филан әсасларыны билсин, биликләр минимумуну мүфәссал сүрәтдә һазырласын³.

Бүтүн бунылар әсас тутараг УЙК(6)П МК ғәраа алыр:

1. Мактабин әсас вэзифәләри

Мүттәғиғ республикаларын халг маариф комиссарлыгларына таклиф едилсин ки, програмларын елми-марксистчәсинә ишлә-мәсини дәрһал тәшкил едәрэк бу програмларда системлә-дирилмиш биликләрин (ана дили, ријазиијат, физика, кимја, чографија, тарих) дүрүст мујјән едилмиш һәмчини тә’мин ет-синләр ки, 1932-чи ил јанварын бириндән е’тибарән һәмин је-нидән бахылымыш програмлар үзрә дәрс верилсин.

Халг маариф комиссарлыглары програмлары јенидән нәзәр-дән кечирмәклә бәрәбер, јени програмлар үзрә тәдрисин һағги-и имканларыны тә’мин едән бир сыра тәдбирләр дә көрмәлидирләр (мүәллимләрә тә’лимат вермәк, мүвафиг кестәришләр нәшр етмәк вә и. а.).

Совет мактабиндә, социализм гуручулуғунун тәшәббускар вә фәал иштиракчыларыны тәрбијә етмәјә јарам едә билән мүхтәлиф јени тә’лим методлараны тәتبиг едәрэк, хусусән сон заманларда „лајиһәләр методу“ адланан методун тәбигиндә даһа ајдын мејдана чыхмыш јуңкул фикирли меодик лајиһәбазыг әләһинә, габагчадан тәҷрүбәдә јохланмамыш методларын күт-ләвн тәتبиг едилмәсә әләһинә гә’и мүбаризә апармалыдыр. „Мактабин өлүб кетмәси“ һаггында антиленин нәзәријәсиндән доған „лајиһәләр методу“ адланан методу бүтүн мактаб ишинин асасына гојмаг тәшәббусу мактаби һағигәтдә дағылмаға доғру апарырды.

Маркэзи Комитэ мүттәғиғ республикаларын халг маариф комиссарлыгларына бир вэзифә олараг тапшырды ки, тезиклә елми-тәдғигат ишларини тәшкил едиб, бу иши јүксөк дәрәҗәгә галдырсынлар. Бунадан өтрү ән јакшы партија гуәвәларини чәлиб етмәли вә иши чинди сүрәтдә марксизм-ленинизм әсаслары үзә-риндә јенидән турмалыдыр.

Шакирдләрә „елмләрин әсасларыны“ вермәли олан, онлары „нәзәријә вәситәли вә тәҷрүбәдә истеһсалатын бүтүн баш-лыча саһәләри илә“ таныш етмәли олан, тә’лимлә мәһсуллар әмәк арасында сых әлағә⁴ дүзәлдән политехники тә’лимни ком-мунист тәрбијәсинин ајрымлаз бир һиссәси олдуғуну әсас ту-тараг, мүттәғиғ республикаларын халг маариф комиссарлыг-ларына таклиф едилсин ки, 1931-чи ил әрзиндә мактабләр јанында е’малатхана вә иш отаглары шәбәкәсини кеңишлә-нди-синләр вә бу иши, мүвабиғләв әсасындан, мактабләри мү-әссисләрә, совхозларә, МТС-ләрә вә колхозларә тәһким ет-мәклә әлағәләндирсинләр.

Тә’лимлә мәһсуллар әмәјин бирләшмәсини елә бир әсас үзрә авариаг лазымдыр ки, шакирдләрин бүтүн ичтимай-мәһсуллар әмәкләри мактабин тәдрис вә тәрбијә мәғсәдләринә табә етди-рилмиш олсун.

¹ Н. К. Крупскајанын политехники тәһсил һаггындакы тезисләринә Ленинни гејдләри.

Муассисалар, совхозлар, МТС-лара, колхозлар тапшырылсын ки, мектеб е'малатханалары ва лабораториялары учун лазым олан аваданлыг ва алатлар айрмаг юлу илэ, мектебин ишинде билаваситэ иштирак етмэк, исте'сالاتи е'рэнмекте муаллимлара жардым етмэк ва и. а. учун ихтисаслы фəһлэлэр вə мутəхəссислар айрмаг юлу илэ, халг маариф комиссарлыгы-ларына бу вəзифəни хəлл етмекдə хəртəрəфли кəмэк етсинлэр.

Муттəфиг республикаларын халг маариф комиссарлыгыларына тапшырылсын ки, бəтүн район вə шəһəрлəрдə муну мектеб-лэри шəбəкəси тəшкил едэрək, булар учун даха əлвəриншл мадди шəрəит жаратсынлар; эи хəшхи педагоглары бу мектеблэрə топласынлар ки, муаллимлэр кутлэси, фəһлэлэр, колхозчулар вə шакирдлар политехники мектеб гурмагы тəрчүбэдə онлардəх е'рэнэ билсинлэр.

Муттəфиг республикаларын халг маариф комиссарлыгыларына тапшырылсын ки, мектебин политехниклəшдирилмəсинə жардым етмэк учун 1931/32-чи лəрə илинде, кичик политехник музей-лэр, хəбелə мөнчүд əлкəшүнаслы музейлэри јаньинда айрыча политехник шəбəлэр дүзəлтсинлэр. Али Халг Тəсəррүфəт Шу-расына тапшырылсын ки, бу тəдбирин кечирilməсиндə малијə вə тəшкилат чəһəтəдэн жардым кəстəрсин. Халг маариф комиссар-лыгыларына тапшырылсын ки, дөвлəт нəшријатлары илэ бирлик-дə шакирд вə муаллимлэр учун ана дилиндə ејин типли поли-техник китапханалар дүзəлтсинлэр. Халг маариф комиссарлы-ларына тапшырылсын ки, кино тəшкилатлары илэ бирликдə кинодан мектеб вə хуսусэн политехниклəшдирмə учун истифадə етмэк үзəр тəдбирлэр хəзырлəсынлар.

Соснализм дөврүндə, пролетариат кəскинлəшмиш синфи мубəризə шəрəитиндə синифлэрин гəт'и сурəтдə мəлв едилмəсини хəјəтə кечирдији бир заманда совет мектебиндə мөһкəм коммунист тəрбијəsi вəрилмəси вə совет мектеби ушагыларына антипролетар идеолојия үнсүрлэри ашыылмаг учун едилэн хəр чүр чəһəдлэрə гаршы мубəризəнин күчлəндирилмəsi мүстəсна дəрəчəдə муну əнəмјјəт кəсб едир.

Бунула əлəгəдər оларəг, Мəркəзи Комитə партија тəшки-латларына тəклиф едир ки, мектеб үзəриндə рəһбəрлийи мөһ-кəмлəндирилсинлэр вə једшилик мектеблəрдə, педтехникумлар-дə вə али педагожи мектеблəриндə ичтитиман-сийəsi фəнлэр тəдрисини јојулшуну бидаваситə нəзəрəт алтына алысынлар.

Мəркəзи Комитə үмуми ичбари ибтидан тəхсис хəггьинда МК-нын 1930-чу ил 25 июл тарихли гəрəрынын вəхтиндə јеринə јетирилмəsi зəрүрəтини бир даха тəсдиқ едэрək, 17 јаша кими олан бəтүн ушаглэр вə јенијетмэлэр үчун үмуми вə поли-техники тəхсис хəггьинда партија программанын тəлəблəрини эи тез бир заманда хəјəтə кечирмэк мəгсəдилə үмуми ичбари једдилик тəхсис хəггьинда план дүзəлтмэји ССРІ Халг Комиссарлары Советинə тəклиф едир.

2. Мектеб үзəриндə методик рəһбəрлийи јəхшылашдырылмасы

Халг маарифи органдарында кадрларла вə мектеб үзəриндə методик рəһбəрлик тəшкилинин јарытмаз хəлдə олдуғуну гəјд едэрək, Мəркəзи Комитə, мэдəни-тəшвиғат шəбəсинə тəклиф едир ки, халг маариф комиссарлыгылары вə милли коммунист партиялары Мəркəзи Комитəлəринин мэдəни-тəшвиғат шəбəлэри илэ бирликдə, халг маариф органдарында методик ишдə ишлə-мəкдэн өтрү марксист-ленинчи кадрлар хəзырламаг учун бир ај əзиндə тəдбирлар хəзырлəсынлар вə методик ишлэрə баш-чылыг едэн тəшкилатлары эи јəхшы партијалылар, нəзəри вə педагожи чəһəтəдэн хəзырлыгы гүвəлэрлə мөһкəмлəнди-ринлэр.

Педагожи сəһəсиндəки елми-тəдғигат муəссисəлəринин мек-тебин əмəли вəзифəлэриндэн хəјли ајры дүшмəсини гəјд едэрək, УИК(б)П Мəркəзи Комитəsi муттəфиг республикаларын халг маариф комиссарлыгыларына тəклиф едир ки, мувағиг тəдғигат институтларынын ишини, башлыча оларəг мектебин əмəли ишчəлəринин əлдə етдиклэри тəрчүбə илэ, хуусэн политехник-лəшдирмə сəһəсиндəки тəрчүбə илэ əлəгəлəндирилмэк вə бу тəр-чүбэни е'рəнмэк вə үмумилəшдирмэк үзəриндə топласынлар.

Муттəфиг республикаларын халг маариф комиссарлыгыларына бир вəзифə оларəг тапшырылсын ки, муаллимин мектебдəки күндəлик ишиндə она даими əмəли јардым кəстəрмэк үчун район тəшкилатларындан башлəјарəг бəтүн халг маариф орган-лары системиндə тəлиматчылар хəјəти дүзəлтсинлэр. Тəли-матчылар хəјəти хəр рəјондə эи азы кичи нəфəр хəсəбə илэ, мектеби вə онун вəзифəлəрини јəхшы билэн тəрчүбəли муаллим-лəрдэн дүзəлсин. Халг маарифи сəһəсиндə рəһбəр ишдə олан бəтүн коммунистлэрə, эи гысə мүддəтдə мектеб ишини мето-дик чəһəтинə јијəлэнмэк бир вəзифə оларəг тапшырылсын.

Коммунист академјиясы јаньиндакы марксист педагоглар чə-мјјəти гаршысында ССРІ Халг Маариф Комиссарлыгынын тапшырыгы илэ муаллимлэрə күндəлик ишдə əсəс методик јардым кəстəрмэк мəсəлэлəрини хəзырламаг вəзифəsi јојулсын.

Педагожи мəсəлэлэр үзəр вəхташыры чыхан мөнчүд китаб-ларын кəјфијəтини гəт'и сурəтдə јəхшылашдырмаг вə бу китаб-лары мектеб ишинə вə онун елтијачларына даха дə ујғунлаш-дырмаг мəгсəдилə, онлар јенидэн нəзəрдэн кечирилсин, вə рəдкəсийə апаратына муаллимлэр мүтлəг чəлб едилсинлэр.

3. Кадрлар

Муаллимлэр арасында апарылан ишдə Ленинни хəлэ 1922-чи јылдə вердији ашағьдыкы кəстəришини рəһбəр тутмаг лазымдыр: Ленин демийдиј ки, биздə халг муаллими элэ бир јүксəклијə

галдырылмалыдыр ки, о, буржуа чөмий[этин]дә белә жүксәкликдә
һеч бир заман дурмашып, дурмай ык дура да билмәз.

Үмүмү тәһсилни һәҗәтә кечиримәс илә әләгәлар олараг,
педагожи кадрлар ыа онырын ихтисасыны жүксәдлимәсинә
олан еһтиҗаны артымасын нәзәрә алараг ССРИ Дөвләт
План Комиссиясына вә мүттәғи республикаларын халг маариф
комиссарлыгыларына тәклиф едилсин ки, ибтидан вә орта мәк-
тәб үчүн мүәллимләрә олин еһтиҗачы тамамилә тәмин елән
педагожи кадрларын һазырланмасы планыны ики ај мүддәтин-
дә дүзәлтсинләр вә тәсдиҗ едилмәк үчүн ССРИ Халг Комис-
сарлары Советинә тәғдим етсин.

Мүәллимләрин заводларда, совхозларда, МТС-ләрда вә
колхозларда иһтәһсалат әсәсләры илә таныш олмалары елә тәш-
ки едилсин ки, 1931/32-чи илләр әрзиндә бу танышлыг бүтүн
мүәллим кадрларына әһәтә етсин.

ССРИ Халг Торпаг Комиссарлыгына тапшырылсын ки, агро-
номлар һазырлаған мәктәбләр үчүн контингентлар мүәллим
едәркән, колхозчу гәһчләр мәктәбләринин еһтиҗачыны нәзәрә
алсын вә һәбелә иһтәһсалатда мәшгул олан агроном гүвәлә-
ринин колхозчу кәһчләр мәктәбиндә ишләмәҗә чәлб етмәк
иһиндә халг маариф органларына ләзими ярдым етсин.

Бүтүн сәнаҗе вә кәнд тәсәрууфат али мәктәбләриндә, мәк-
тәбин политехникләшдиримәсинин иш методлары илә вә иһ-
тәһсалат-техники тәмин гојулушу илә таныш олмәк иһи тәт-
биг олунсун.

УИЛККИ Мәркәзи Комитәсинә вә мүттәғи республикаларын
халг маариф комиссарлыгыларына тәклиф едилсин ки, пионер
дәстә рәһбәрләринин аҗрымасы, оныларын ишә тәһким
едилмәс, үмүмү вә хусуси педагожи ихтисасларынын жүксәд-
лимәс, үчүн аҗрыча тәдбирләр һазырласылар вә онылары, јени
педагожи кадрлары һазырламаг үчүн гһиҗәтли бир еһтиҗат гүв-
әси кими нәзәрдә тутсулар.

ССРИ Дөвләт План Комиссиясына, Халг Мәлиҗә Комис-
сарлыгына, Маариф Ишчиләри Иттифагынын Мәркәзи Комитә-
синә вә мүттәғи республикаларын халг маариф комиссарлыг-
ларына тапшырылсын ки, ибтидан вә орта мәктәб мүәллимләр-
инин әмәк һаггыны жүксәдтмәк үзәрә он күн әрзиндә тәдбирләр
һазырласылар. Маариф Ишчиләри Иттифагынын Мәркәзи Ко-
митәсинә тапшырылсын ки, мүттәғи республикаларын халг
маариф комиссарлыгылары илә бирликдә бир ај мүддәтиндә ра-
јонларда, ихтисаса вә иш кәһфијәтинә көрә мүәллимләрә диф-
ференциал гәјдә илә әмәк һаггы верилмәс системини дүзәлтсин.

Мүәллимләрин әрзаг вә сәнаҗе маллары илә тәмин олунмасы
ашагыдакы гәјдә илә апарылмалыдыр: шәһәрләр вә сәнаҗе рајон-
ларында, сәнаҗе фәһләләринин нормалары илә гапалы фәһлә
кооперативләры вә ашханаларына тәһким етмәк јолу илә; кол-

хозларда мүәллимләр әрзагта һәмнин рајондакы сәнаҗе фәһлә-
ләринин нормалары илә колхозларын әрзаг фондларындан тәһһиз
едилсинләр; кәнд мүәллимләрин сәнаҗе маллары вә сәнаҗе әһсул-
лары илә вә һәбелә һәлә колхоз олман кәндләрдә мүәллимләр
әрзагта һәмнин рајондакы сәнаҗе фәһләләринин нормалары илә,
мәркәзләшдиримәһи тәһһизат фондундан тәһһиз едилсинләр.

Мүәллимләр арасындакы бүтүн ишдә, зәрбачи мүәллимләр
һәр вәситә илә һәвәсәндирмәклә, социализм јарышы вә зәрбә-
чилик һәр чәһәтчә кенишләндирилсин.

4. Ибтидан вә орта мәктәбин мадди базасы

Мәктәбләрин мадди базасынын — јени биналар тикилишинин,
мөвчуд биналарын тәмиринин, мәктәб аваданлыгы вә тәдрис
вәсәити иһтәһсалынын гәһијјән кафи олмәдлыгыны вә бунун
мәктәб иһини јакшылашдырмаг јолунда дуран маниәләрлән
биря олмаға башладыгыны гәјд едәрәк, Мәркәзи Комитә ССРИ
Дөвләт План Комиссиясына тәклиф едир ки, јени мәктәб иһна-
ты үчүн бешилмәк план дүзәлтсин. Бүтүн јени тикитиләрдә
мәктәбләрин тикилишини мүәссисә ишә башладыгы заман гур-
тармаг мәчбури һесаб едилсин.

Мәктәб биналары фондуну кенишләндирмәк мәғсәдлә Мәр-
кәзи Комитә Јерли партија вә совет тәшкилатларына тәклиф
едир ки, бошадлымамыш кечмиш мәктәб биналарынын мәктәб-
ләрә гәјтарылымынын вә һәбелә мүсәдирә едилмиш голчомәг
евләринин мәктәбләр үчүн истифадә едилмәсини тәмин етсин-
ләр. Мәктәбләрин мадди базасыны јакшылашдырмаг вә мүәл-
лимләрин тәминатыны јакшылашдырмаг иһинә колхозларын
тәһһәббүсүнү артырмаг вә вәсәитини кениш сүрәтдә чәлб етмәк
ләзимдыр.

Али Халг Тәсәрууфат Шурасына тапшырылсын ки, тәдриә
вә мәктәб аваданлыгы вә тәдрис вәсәити һазырлаған Үмүмтит-
аг сәнаҗе бирләшмәс дүзәлтсин вә бу бирләшмәнин планы-
ны 2 ај мүддәтиндә тәртиб етсин; бу план, елә һесаба
тәртиб едилмәлидир ки, 1932-чи илдә иһтәр ибтидан вә иһтәрә
дә орта мәктәбләрин әсәс күтләси тәдрис аваданлыгынын зәрури
минимуму илә тәмин едилмиш олсун. Мүттәғи республика-
ларын халг маариф комиссарлыгыларына тапшырылсын ки, тәдрис
вәсәити вә политехники аваданлыг үчүн стандартлар дүзәл-
дәрәк, бир ај мүддәтиндә муәвағиф сифарш тәртиб едиб, Али
Халг Тәсәрууфат Шурасына тәғдим етсинләр.

ССРИ Али Халг Тәсәрууфат Шурасына тәклиф едилсин ки,
мүәссисәдә истифадә едилә билмәһән, ләкин мәктәб емәлат-
ханаларынын иш отагылары үчүн јарарлы олан дзәкаһлары, әләт-
ләри вә мухтаһфи туллантылары (брак, дәмир ғырынтасы,
тикә-парча) мәктәбләрә версин. Мүттәғи республикаларын

1936-71906

халг комиссарлары советларына, өлкә ۋә вилайәт ичарийә комитетларына ۋә санәе кооперациясы органдарына тапшырылсын ки, ән гыса мүддәтдә јерләрдә күтләви мәктәпләр үчүн тәдрис ۋәсәити ۋә тәдрис аۋаданлығы истәһсалыны тәшкил едәрәк, бу мәгсәдлә јерди ۋәсантдан истифадә етсиниләр.

5. Мәктәбин идарә едилмәси ۋә мәктәбә рәһбәрлик

Мүттәғиг республикаларын халг маариф комиссарлыгларынын сон илләр әрзиндә бүтүн өз тәшкилат ишләрини јенидән гурмағ ۋәрә әлдә етдикләри мүвәффеғийәтләри гејд едәрәк, партијанын Мәркәзи Комитәси хуәси оларағ көстәрир ки, халг маариф комиссарлығы органдары мәктәб үзәриндәки рәһбәрликләрини гәт'и сурәтдә јакшылашдырмајанча, әрҗы-әрҗы вилайәт ۋә районларын тәсәрруфат ۋә сјаиси әһәмийәттинин, милли хуәсусийәтләрини ۋә с. нәзәрә алмағла, халг маарифинин бүтүн сәһәләриндә тапшырылан иш үчүн симасызлыға јол вермәјән чинди мәс'улијәт мүјәссис етмәктә, маариф органдарында эн тез бир ۋахта оператив, конкрет ۋә дифференсиал рәһбәрлијә кечмәјәнчә мәктәб ишиниң кејифийәтини јакшылашдырмағ мүмкүн дејилдир. Мәркәзи Комитә халг тәсәрруфатынын социјалистичеснә јенидән гурулмасы шәраитиндә мәктәб гаршысында дуран јүксәк талабләрә үйүн оларағ, јени гәјдә илә иш апарылмасыны ۋә рәһбәрлик едилмәсини бүтүн халг маарифи органдарындан тәләб едир.

Мәркәзи Комитә мүттәғиг республикаларын халг маариф комиссарлыгларына тәклиф едир ки, диггәи эн мүһүм сәнәје (метал, даш көмүр ۋә с.) районларына: совхозларә, МТС-ләрә, башдан-баша коллективләшмиш районларә ۋә јени тикинтиләрә вермәклә, халг маарифи органдарынын рәһбәрлик ишини гәт'и сурәтдә јенидән гурусилар ۋә ону һәгигәтән оператив ۋә дифференсиал етсиниләр. Гүввә ۋә ۋәсанити бөлмәк ишинә „бәрәбәрләшдиричи“ ишкилдә јанашманы арадан гәлдирарағ, бунлары һәр шәјдән әввәл социализм гуручулугунун мүһүм сәһәләриндә топласынлар.

Мүттәғиг республикаларын халг маариф комиссарлыгларына тапшырылсын ки, мәктәб идарә етмәклә ۋәһид рәһбәрлијин һәјатә кечирилмәсини тә'мин етсиниләр. Һәмкарлар Иттифаклары тәшкилатларына тапшырылсын ки, бу ишдә халг маарифи органдарына лазым јардым көстәрсин.

Мүттәғиг республикаларын халг маариф комиссарлыглары мүәллимләрин ишиндә онларә әмәли јардымы тәшкил едәрәк, сәдағәтл ۋә өз ишини билән мүәллимләри фәрғләндирмәк ۋә һәвәсләндирмәклә, онларын мәктәб иши кејифийәти үчүн мәс'улијәтини артырмайдырлар.

Мәктәбдә ушағларын өзүнү идарә органдарынын ишини елә тәрздә гурмағ лазымдыр ки, бу иш, башлыча оларағ, тәһсилин

кејифийәтини јүксәлтмәјә ۋә мәктәбдә шүүрду интизамы мөһкәмләтмәјә доғру јөнәлимиш олсун.

Мәркәзи Комитә лазым көрү ки, бу гәрарын гаршыја доғдуғу ۋәзифәләри мүвәффеғийәтлә һәјатә кечирмак үчүн мүттәғиг республикаларын халг маариф комиссарлыглары, халг маарифи органдарында мәктәб ишиндә һәмин гәрарын көстәрдилји истигамәт ۋәрә јарәдилән дөнүшү мүғавимәт көстәрән, тәһсилин кејифийәтини јүксәлтмак әвәзинә ја солчулуг ибарәтләрини гапылан ۋә ја керижә, буржуа мәктәбинә доғру чәкән үнсүрләрә гаршы гәт'и мүбаризә апармайдырлар.

Мәркәзи Комитә социализм гуручулугундә мәктәбин артамағда олан рол ۋә әһәмийәттинин хуәси гејд едир. Мәркәзи Комитә мәктәб иши сәһәсиндә партија сјаисәтинин оппортунистичеснә, антилинин тәһрифләринә гаршы мүһүмтәз ۋә дөнмәк мүбаризә апармағы бүтүн тәшкилатларә тәклиф едир. Политехникин мәктәбин гурулмасы јолундә башлыча тәһлүкәҗы гаршы, партијанын сјаисәтини сәғ оппортунистичеснә тәһриф етмәјә гаршы, — мәктәби политехникләшдирмәкдән узағлашдыран, кәһнә, шифаһи мәктәби сахламаға чәлд едән, нәзәри тә'лими тәүрибүбәдән адырмаға доғру апаран тәһрифләрә гаршы мүбаризәнин мүвәффеғийәти сол оппортунист тәһрифләрә, „мәктәбин әлүб кетмәси“ ۋә мүәллимин ролуну азалдан нәзәријәләрә гаршы мүбаризәнин гүввәтләндирилмәсинә нәзәрдә тутур.

Мәркәзи Комитә бүтүн партија тәшкилатларынын нәзәрини, күтләви мәктәбә, мүәллимин ишинә ۋә мәктәбә күндәлик конкрет рәһбәрлијин мөһкәмләндирилмәсинә диггәти гәт'и сурәтдә гүввәтләндирмәк әзүрәтинә чәлб едир.

„Мәктәб ۋә мүәллим һаггында партија ۋә һөкүмәтин гәрарлары“, Баки, Азәрбајҗан, 1952, сәһ. 33 — 42.

ПИОНЕР ТӘШКИЛАТЫНЫН ИШИ ҺАГГЫНДА УИК(б)П МК-нын 1932-чи ил 21 апрел тарихли гәрары (Пионер тәшкилатынын 10 илији мүнасибәтлә)

Пролетар җәвәлатинин социализм гуручулугу сәһәсиндә сон илләр әрзиндә әлдә етдији наилијәтләр, ССРИ-дә мөдәни јүксәлиш, фәһлә ۋә колхозчуларын күзәрәнинын кетдикчә јакшылашмасы ушағларын ۋәзийәтини ۋә онларын арасындакы ишин јакшылашдырылмасыны тә'мин етмишдир.

Ушағларын күтләви сјаиси тәшкилаты олмағла бөјүјән нәслин коммунистичеснә тәрбијәси ишиндә чох бөјүк әһәмийәт гәлб кәсб едән пионер тәшкилаты өз он илик мөвдуйәти әрзиндә хејл наилијәтләр әлдә етмишдир. Милјонларла ушағ партија ۋә комсомолун рәһбәрлији алтында пионер һәрәкәти ۋәсәитисилә јени ичтимаи һәјатә гомулуш, өз ичтимаи-сјаиси

көрүш даиресини кеңиштендирүүнү өз социализмин фазал өз шүүрүлү гуручулары сыраларына дахил олмуштур.

Дакин пионер ташкылты ушагларын коммунистчесинэ тәрбијесин ишләрини һәлә һеч дә кифәјәт гәдәр кеңиштендирмәниндир.

Пионер ишләринин ән чох зәиф јери орасындыр ки, индијә гәдәр ушагларын бөјүк фәаллығы ушаг коммунист һәрәкәтинин һазырда ән мүһүм вәзифәси олан мәктәздә тәлим кејфијјәти угрунда, «емләрин әсәсинә» јиләңчәк угрунда, ушаглар арасында өз хуsusилә мәктәбдә шүүрлү итизләмә мөһкәмләтмәк угрунда мүбаризәдә кифәјәт гәдәр јөнәдләнмәишидир; бунлар олмалдан бөјүк нәсилян коммунист чәмијјәтинин гуручуларыны мувафәғијјәтлә һазырламағ мүмкүн дејилдир.

Пионер тәшкилатинин биләвәситә рәһбәр олан Ленин комсомолу өз күндәлик әмәли ишиндә пионер тәшкилатына олдуғча зәиф рәһбәрлик едир, онун ишинә аз диггәт јетирир.

Мүтфәғ республикаларын халғ маариф комиссарлығлары, халғ сәһијә комиссарлығлары вә оныларын јерли органлары пионер тәшкилатыны мөһкәмләтмәк үзрә комсомолдан апардығы ишинә тәмамилә гејри-нағназбахш ләрәчәд көмәк едирләр. Һәмкарлар иттифакларын вә пролетар ичтимайјәтинин күтләви тәшкилатлары исә («Ушаг достлары», «Гырмазы хач», «Пролетар туризм чәмијјәти» вә с.) пионер дәстәләринин фәалјјәтини кеңиштендирмәк үчүн ләзими шәрәнт јаратмағда кифәјәт гәдәр диггәт вә гағғыкешлик көстәрирләр.

УИК(б)П Мәркәзи Комитәси бәдән тәрбијәси советләринин, һәмкарлар иттифакларынның вә көнүлдү чәмијјәтләрин ушаглар арасында сағламлығ тәдбирләр (ушагларын сағламлығыны горууағ, спорт, дүшөркөләр вә с.) сәһәсиндә апардығлары ишләр јарытмаз һесаб едир.

Ушаг коммунист һәрәкәтинин рәһбәр кадрларынның һазырламағ вә оныларын кејфијјәтини јүксәлтмәк сәһәсиндә комсомолун, һәмкарлар иттифакларынның вә халғ маариф органларынның апардығлары ишләр хуsusилә јарытмаз һесаб еднәиләдир, бунун нәтијәсиндә пионер тәшкилаты һәлә дә зәрури олан өз ләзими һазырлығы малик әмәли ишчиләрлә тәъмин олунмамындыр.

Јерли партија тәшкилатларынның пионер һәрәкәтына рәһбәрлјјини тәмамилә зәиф һесаб етмәк ләзими.

УИК(б)П МК белә һесаб едир ки, пионер тәшкилатынның он илик бағрамынын кеңирләмәси бөјүк нәсилян коммунистчесинә тәрбијәсини күчләндирмәк угрунда бүтүн зәһмәткешләрин кеңиш күтләви кампанјясына чевриләлидир.

1932-чи ил мајын 23-дән јулуын 1-нә кими пионер тәшкилатын он иллијини кеңирмәк һағгында УИЛККИ МК-нын гәрарын бәјәнәрәк, УИК(б)П МК гәрара алыр:

1. Тәһсилә, әмәл вә ичтимай әмәли ишә истәр өз пионер сыраларында өз истәрсә дә ушаглар арасында социалистчесинә мүнәсибәт јаратмағ вәзифәси пионер тәшкилатынның диггәт мәркәзиндә гојулсун. «Һәр бир пионерин» һәр јердә — мәктәбдә, аиләдә, күчәдә, пионер клубунда, пионер дүшәркөләриндә вә сәирәдә һәғгында, бүтүн ушаглара нүмунә олмаларына наил олмағ ләзими.

Ән гыса бир вахт ичәрисиндә буна наил олмағ ләзими дүр ки, һәр мәктәблинин өз дәрәс вәзифәләрини, ичтимай-әмәли иш тәпширығларынның вә мәктәб дахили гајдаларын шүүрлә, виц-даһла, диггәтлә вә дүрүст јеринә јетирмәси «онун шәрәф иши» олсун.

2. Сағлам нәсил угрунда мүбаризә советләрин вә пролетар дөвләтинин бүтүн органларынның, һәмкарлар иттифакларынның вә комсомолун, бүтүн ичтимай тәшкилатларын (бәдән тәрбијәси, «Ушаг достлары», «Гырмазы хач» вә сәир тәшкилатларын) вә бүтүвлүкдә бүтүн совет ичтимайјәтинин күндәлик гағғысы олмәлидир. Бу вәзифә пионер тәшкилаты иши мәзмунунун ән мүһүм үнсүрләриндән бири олмәлидир.

Партија тәшкилатлары тәрәфинән ушаглар арасындакы ишә верилән диггәтин кифәјәт олмәдығыны гејд едәрәк, УИК(б)П МК бүтүн партија тәшкилатларына бу сәһәдә өз ишләрини һәр вәситә илә гүввәтләндирмәји тәклиф едир.

Сағлам нәсил угрунда мүбаризә бүтүмлүкдә Ленинни ашағыдакы көстәришинә әсәланмәлидир: «мәһ, бу кәңчлик коммунизмин ишини гуртарамаз, баша чагдырмадыр, мәһз кәңчлик һәлә коммунизм угрунда дөјүшләр етмәли олачағ вә кәңчлик дә бу дөјүшләр мөһкәм, сағлам, полад синирләр вә дәмир мускуларын илә гаршыламадыр».

Мәһз бу көстәришләр рәһбәр тутарағ комсомол, халғ маариф комиссарлығлары, халғ сәһијә комиссарлығлары вә бәдән тәрбијәси советләр ән гыса вахт ичәрисиндә ушаглар арасында спортун вә мүхтәлиф формалар күтләви сағламлашдырычы вә һәрби-бәдән тәрбијәси ишләрини кеңиш сурәтдә јайылмасын тәъмин етмәлидир. Һәм дә мәркәзи Комитәнин, УИЛККИ МК-нын директивләрини халғ маариф комиссарлығы вә халғ сәһијә комиссарлығы органларынның гәрарларын рәһбәр тутарағ ушагларын ичтимай вәзифәләрлә һәлдіндән артығ јүкләнмәсинә гаршы бүтүн гә'тијјәти илә мүбаризә апармағ ләзими.

3. Бу вәзифәни јеринә јетирәрәк, комсомол, халғ маариф комиссарлығы вә халғ сәһијә комиссарлығы органлары, һәмкарлар иттифаклары вә көнүлдү чәмијјәтләр пионерләр вә бүтүн ушаглар арасында мәдәни-күтләви ишләрин бүтүн форма вә вәситәләрини олдуғча кеңиштендир, оныларын истирафәтләрини вә бош вахтларын дүзүкүн тәшкил етмәк угрунда мүбаризә етмәлидирләр (ачығ һавада күтләви ојунлар, гимнастика,

клуб ишлари, радио апаратлари гурмаг, коллектив радио дин-
ламэк, чанлы газет ташкил етмэк, театр, кино ва с.). Бунунла
бирликдэ дэстэдэ тэрбија ишларини гэтй сурэтдэ күчлэндир-
мак ва пионер ташкилатынын идеја-сijas савијасини јуксэлт-
мэклә ушаглары бејнаглалачилик руһунла, ушаглар ва јашы-
лар арасинда милли адэватэлэ, һаким милләтчилик ва Јерли
милләтчилик тазавүрләри илә барышмаз мүбаризэ апармаг
руһунда тэрбија етмэкә хүсуси диггэт јетирмэк лазымдыр.

Пионер дэстэлэриндэ социализм гуручулугуну ва һәм
ССРи-дэ, һәм ла бүгүн дунда сифи мүбаризэни эн мүһүм
мәсәләсинэ даир мүнтәзәм сифис мәлуғат ташкил етмэк бир
вәзифә оларак комсомол ташпырылсын.

Ушаглара биринчи бешикләри јекунлары ва икинчи беши-
лијни перспективләри кеңиш сурэтдэ изаһ едилсин, һабелә бо-
лшевик партијасынын, Ленин комсомолуну тарихи илә, ССРи-
дэ күтүлвэ ингилаби һаракаты ва бејнахалғ фәйлэ синфинин
ингилаби мүбаризэсини һәйрәманлыг нумунәләри илә пионер-
ләрин ва бүгүн ушаг күтүлэләрини мүнтәзәм сурэтдэ таныш
едилмәси ташкил едилсин.

Тэрбија ишләрини мүхтәлиф формаларындан (сөлбәтәр,
һекајәләр, китабдан оху ва с.) истифадә етмэк мәсәдилә көһ-
нә партијалилар, комсомолчулар, вәтәндәш мүһарибәси ишти-
ракчылары, әмәк һәйрәманлыг ва социализм тикитиләрини
зәрбәчиләри даһа кеңиш чәлб едилсин.

Бунунла јанашы оларак һәр дэстэдэ ва пионер мангасында
китаб үзәриндә мүнтәзәм ишләмәжә — бодин әдәбијатын,
классикләрин, муасир ушаг елим-популар а тәбијатын коллектив
ва фәрди охунмасына, охунму әсәрләрин тәғиди музакирә-
синә, муаллимләрин мәсәләт вәриламәсинә ва с. наил олмаг
лазымдыр. Бу мәсәдлә мәктәпләрдә китапхана ишләри көһүн-
дә јахшылашдырылмалы ва ушаг әдәбијаты нәшријаты ла-
зыми јуксәклијә галдырылмалыдыр.

Мәркәзи Комитә, МК-нын мәдәни тәблиғат шө'бәсинә бир
вәзифә оларак ташпырыр ки, УЙЛККИ МК илә бирликдә бир
ај эрзиндә бу саһәдә хүсуси тәдбир һазырласын ва онлары
МК-нын тәсдигинә версин.

Шәһәрлә, кәндә ва милли рајонларда зәһмәткеш ушаглар-
ын һесабына олмагла пионер ташкилатынын сағлам бәј ар-
тымны давам етидрәк, ошун мөһкәмләмәсинә, јени гәбул
олунмушларла тәрбијәи иш апарылмасына, һәр бир пионер
дәстәсиндә ишин чанланмасына, дәстә ва звенону ташкилатча
мөһкәмләмәсинә башлача диггәти вәрмәк лазымдыр.

4. УЙЛККИ МК-ја ташпырылсын ки, өзәкләрдән башлајаг
УЙЛККИ МК-ја кими пионер ташкилатлары үзәриндә рәһбәр-
лиј мөһкәмләтмәк үзрә хүсуси тәдбирлә һазырласын ва
хүсусилә ушаг коммунист ташкилатларынын рајон бүросуну

мөһкәмләтмәклә, бүгүн тәшкилатда күтүлвэ методик ишләри
кенишләндирсин.

УЙЛККИ МК-ја ташпырылсын ки, јакын вәхт ичәрисиндә
ушагларын аилаја биләчәкләри формада јени — „Ушаг комму-
нист ташкилатлары һаггында әсаснамә“ һазырласын ва ону
УЙК(б)П МК-нын тәсдигинә версин.

Мәркәзи комитә УЙЛККИ МК-нын пионер ташкилатлары
кадрларыны мөһкәмләтмәк һаггындакы гәрәрын бәјонәрәк
ушаг коммунист һәрәкатына рәһбәрлик едән кадрларын сечил-
мәсини, бу кадрларын һазырланмасыны ва јенидән һазырлан-
масыны тә'мин етмәји партија ташкилатларына бир вәзифә
оларак ташпырыр.

5. МК мүттәфиғ республикаларын халғ маариф комиссарлыг-
ларына ва халғ сәһијә комиссарлыларына, көнүлү тәшкилат-
лары, һәмкарлар иттифагларына ва бәдән тәрбијәси советләрине
бир вәзифә оларак ташпырыр ки, пионер ташкилатларына көмәк
етмәјин ва бүтүвлүкдә ушаглар арасында ишләри јахшылаш-
дырманын конкрет оператив планыны бир ај јарым ичәрисиндә
һазырласынлар.

Мүттәфиғ республикаларын халғ маариф комиссарлыглары
өз ишләрини тәзәдән елә гурумалыдырлар ки, ибтидан ва орта
мәктәбин муаллимләри пионер ташкилатларынын ишиндә кет-
дикчә даһа артыг биләвәситә әмәли сурәтдә иштирак етсинләр.

Мүттәфиғ республикаларын халғ сәһијә комиссарлыглары
ушагларла тибб-санитар хидмәти тәшкилләшмәк ва мәктәздә сани-
тар савад уғрунда мүбаризәдә дөнүш әлдә етсинләр.

6. Мүттәфиғ республикаларын халғ маариф комиссарлыг-
лары, комсомол ва һәмкарлар иттифаглары халғ тәсәрруфат
комиссарлыглары илә бирликдә ва көнүлү чәмијәтләри чәлб
етмәклә ушаг техники стансијаларыны ва экскурсија-турист
базаларыны кенишләндирмәк планыны һазырласылар ва һәр
бир рајонда эн азы бир стансија ва бир экскурсија-турист ба-
засы олмасына наил олсулар.

7. Јерли ташкилатлар Умумиттифаг Кино Идарәси илә ва
мүхтәлиф республикаларын халғ маариф комиссарлыглары илә
бирликдә 1933-чү илдә хүсуси ушаг клублары, кинолары ва
театрлары, бәдән тәрбијә евләри, ушаг мәдәни ва истраһәт
парклары тикилишини кенишләндирсинләр ва буну елә һесаба
ла етсинләр ки, бу тәдбирләрдә бәјүк сәнајә мәркәзләри, јени
тиктиниләр, эн керидә талмыш милли рајонлар ва башдан-баша
коллективләшмиш эн мүһүм рајонлар эһәт едилмиш олсулар.

8. Умумиттифаг һәмкарлар Иттифагларынын Мәркәзи Совет-
и, Умумиттифаг Кино Идарәси ва мүттәфиғ республикаларын
халғ маариф комиссарлыгларына бир вәзифә оларак ташпы-
рылсын ки, дүрүст мујәјн едилмиш күн ва сәатларда мәдәни
мүәссәсәләр шөбәксини (театрлар, кинолар, клублар, социалист
мәдәни евләри ва с.) ушагларла хидмәт етмәк үчүн версинләр.

9. Мүттәфиг республикаларын халг маариф комиссарлыглары ушагларын мүтәшәккил әләнчәләрлә әһәтә олунмасыны тәмин етмак мәғсәдә үчүн мәктәб шәбәкәсиндә исфида етмәли вә мәктәбләрин ушаглар мәхсус бир сыра мәктәбдән хариҗ тәдбирләри кенишләндирмәсинә максимум диггәт јетирмәләринә һил олмалыдырлар.

10. МК мүттәфиг республикаларын халг сәһијә комиссарлыгларына бир вәзифә олараг тапшырыр ки, "Гырымыз хач" тәшкилатынын Мәркази Комитәси, бәдән тәрбијәси советләри вә пролетар туризми чәмијјәти илә бирликдә дүшәркәләр, јәј мөјдәнчаллары, истраһәт евләри, ушаг хизәк стансијалары, ушаг катоклары, ушаг туризми тәшкил едәрәк пионер вә мәктәбдиләри бу тәдбирләрә чәлб етмәклә, пионерләрин вә мәктәбдиләрин сағламлашдырма тәдбирләри илә әһәтә олунмасыны һәр вәситә илә кенишләндирсин.

11. Ушаг бәдән тәрбијәси ишләринин әмәли гурулушу вә ифисә вә онун мүтәхәссс кадрлары тәмин олунмасы (мәктәбләрдә, пионер дүшәркәләриндә вә с.) Али бәдән тәрбијәси советинә тапшырсын.

12. Мүттәфиг республикаларын халг маариф комиссарлыглары, халг сәһијә комиссарлыглары комсомолун МК-сы илә бирликдә, тәкчә мәктәб јардым советләри вәситәсилә дејил, һәм дә мүхтәлиф көңүллү чәмијјәтләр вәситәсилә ушаглар арасында кечирилән сағламлашдырма тәдбирләриндә вәлидејиләрини дә иштирак етмәләрини тәмин етсинләр.

13. Осоавиахим, Автодор, Радио достлары чәмијјәти вә санрәләри — "Кәңч достлар" тәшкилатлары дәрәкәләринин тәшкилини һәр вәситә илә кенишләндирсинләр.

Бүтүн "Кәңч достлар" тәшкилатларынын дәрәкәләри пионер дәрәстәләри јанында тәшкил олунмалы вә бијавәситә онларын рәһбәрлији алында ишләмәлидир; көңүллү чәмијјәтләр исә өзләриндә ушаглар арасында иш үзрә хусуси секторлар тәшкил етмәлидир.

14. Ушаг спорт инвентарынын истәһсалы вәзијјәтини таммилә јарытмаз олдуғуну гејд едәрәк, Халг јүнкүл сәнајә комиссарлыгына вә Али бәдән тәрбијәси советинә бир вәзифә олараг тапшырылсын ки, ән гыса мүддәтдә бу инвентарын истәһсалыны кенишләндирсинләр вә бураһылән мәһсулу (конкиләр, ајаг хизәкләри, топлар, ушаг екскурсиялары үчүн, ушаг мөјдәнчаллары үчүн, мүхтәлиф нөв күтләви ојунлар үчүн хусуси инвентар вә с.) келфијјәтини јакшылашдырсынлар.

15. Мүттәфиг республикаларын халг сәһијә комиссарлыгларына, Баш ичтимаи сығорта идарәсинә, "Гырымыз хач", "Ушаг достлары" чәмијјәтләринә бир вәзифә олараг тапшырылсын ки, хусуси истраһәт евләри вә ушаг санаторијалары тикилишинин планыны һазырласын вә 1933/34-чү илләрдә һәјәтә кечирилмиш олсун.

16. Тәһһизат органлары 1932-чи илдә пионер дүшәркәләрини — јәј мәктәбләрини, ушаг истраһәт евләри вә санаторијаларыны әрзагла тамамилә тәһһиз етмәлидир.

Ушаг јемәјинни даһа јакшылашдырмасы үчүн МК Халг Тәһһизат Комиссарлыгына вә кооперасијалара тәклиф едир ки, бүтүн мәктәбләрдә сәһәрләр исти јемәк тәшкил етсинләр, ушаг јемәкханалары шәбәкәсини артырсынлар, ушаглар үчүн бураһылән ән зәрури әрзаглар нормасыны чохалтсынлар.

17. МК партия комитәләринә тәклиф едир:

а) ушаглар арасында иш апаран пионер тәшкилатларынын иш вәзијјәтини јакшы вахтда јохлајыб, ушаглара коммунист тәрбијәси вермәк ишләрини јакшылашдырмаг үчүн тәдбирләр көрсүнләр вә илк нөвбәдә комсомол тәшкилатларынын бу сәһәкә ишләрини јохласынлар.

б) коммунистләрин ушагларла иш апармаға кениш сурәтдә чәлб олунмасына һил олсунлар.

МК бүтүн тәшкилатлара, һәмин кәстәриләң ишләри шәһәр-дәкиндә һеч дә аз олмәјараг кәндә кенишләндирмәји бир вәзифә олараг тапшырыр.

"Мәктәб вә мүәллим һагында партия вә һөкүмәтин гәрарлары", Баки, Азәрнәшр, 1952, сәһ. 76 — 82.

ИБТИДАН ВӘ ОРТА МӘКТӘБДӘ ТӘДРИС ПРОГРАМЛАРЫ ВӘ РЕЖИМ ҺАГЫНДА

УИК(б)П МК-нын 1932-чи ил 25 август тарихли гәрары

УИК(б)П МК мүәјјән едир ки, сон илләрдә үмуми ичбари тәһһисин һәјәтә кечирилмәси илә, мүәјјән тәдريس планлары, програмлары вә дәрс чәдвәлләри асасында елимләрин мүнтәзәм йәһнисәнилмәсинә кечмәклә әләғдәр олараг РСФСР-дә ибтидан вә орта мәктәбләр сәһәсиндә көркәмли ирәдиләмә олмушлар. Ләкин һәлә индији кими мәктәбин әсас нөгсәни арадан галдыр-ылмамышдыр; мәктәбин әсас нөгсәни бундан ибарәтдир ки, ...мәктәбдәки тәлим кифајәт һәчмдә үмуми тәһһис билији вер-ири, техникумлар вә али мәктәбләр үчүн тамамилә савадлы вә елимләрин (физика, кимја, ризајјат, ана дили, чоғрафија вә с.) әсасларыны јакшы мәнисәмиш адамлар һазырламаг вә-ифәсини јарытмаз һәлд едир" (УИК(б)П МК-нын 5 сентјабр 1931-чи ил тарихли гәрары).

Бунун ән мүһүм сәбәбләри програмларын (хусусилә мәктә-тин 2-чи консентринин 5-чи, 6-чы, 7-чи гуруларинда) нөгсәнли-г-лмәсиндә, мәктәб ишләри методларынын јарытмаз олмәсиндә:

ва халг маариф комиссарлыгылары ва онларын Јерли органлары тарафиндан методик рәһбәрлигин зәиф олмасында, мәктәбдә интизамын зәиф олмасында, бәзәи дә һеч интизам ва гаджаныи олмасындадыр.

Мәктәб системини мухталиф сәһәләри арасында әләгә олмалыгына да гәјд етмәк ләзәмдир: бунун нәтижәсиндә ибтидан нә орта мәктәб истар өз бурахыдыгы континентләри чәһәтә нә истарә дә билик сәвијјәси чәһәтә техникумлары, али техник мәктәбләрә ва али мәктәбләрә дахил олмаг үчүн кадрлар һазырламәг вәзифәсини өһдәсиндән кәдә билимр.

УНК(б)П МК гәрәра алыр:

I. Тәдрис програмлары һаггында

Мәркәзи Комитетин 1931-чи ил 5 сентјабр тарихли гәраын-дан сонра РСФСР Халг Маариф Комиссарлыгы тарафиндан ибтидан өз орта мәктәбәр үчүн бурахылыш тәдрис програм-ларынын, хусусилә биринчи дәрәжәли мәктәб програмларынын хејли јакшылашмыш олдуғуну, кечән илләрин програмларына нисбәтән билик һәмчи чәһәтдән даһа јуксәк ва тәдрис мате-риалынын јерләндирилмәси чәһәтдән даһа мунтәзәм олдуғуну гәјд едәрәк, МК һесаб едир ки, онларда һәлә дә мүнһүм нөг-санлар вар вә 5-чи, 6-чы, 7-чи синифләрин програмы јенидән тәртиб едилмәлидир.

Програмларын әсас нөгсанлары ашағыдакылардыр:

а) *Програмлаарын тәдрис материалы илә һәддикдән ар-тыг јукләнмәсидир ки, бу, мәктәбдә бир сыра фәнләрин тә-ләсик кечилмәси, билик вә вәрдишларын исә ушағлар тәрә-финдән мейһәм мәннисәниләмәси вә мейһәмләндирилмәсәи илә нәгичәләнир (ријазийјатдан 7-чи группа стереометрија, әдә-бийјатдан шакирдләрин сәвијјәсиндән јуксәк олән әсәрләрин тәдрис програмларына салынмасы вә и. а.).*

б) *Айры-айры програмлар арасында вә хусусилә ријазийјат програмы илә рәсмхәт програмы арасында һәбелә ријазийјат, физика, кимја програмлары илә әмәк програмы вә с. арасында әләгәнин кифәјәт гәдәр олмасын вә һәтти һеч олмасын (5-чи илин рәсмхәт програмы үчүн тәләб олунән һәндәси биликләр анчаг 6-чы синифдә верилир. 5-чи, 6-чы вә 7-чи си-нифләрин физика програмы ријазийјатдан верилән биликләр һәмчи илә тәмин олунмашышдыр вә и. а.).*

в) *Бир сыра програмларда принципал сәһәләрин олма-сы вә бәзи програм тәртиб едәнләрин өз вәзифәсинә сәләмәт-дирчи, бәјағи тәрәдә јанашмалары (физика курсунда тәңил һаггында аңлајышын, гүвәт вә Нүтон гануналары барәдә аң-лајышын олмасын, биоложи курсунда һүчәрә һаггындакы*

аңлајышын тутгун верилмәси, чоғрафија курсунда хәритәјә бәләдлийин олмасын, ичтимаийјат курсунда айры-айры снјәси сәһәләр).

г) *Ичтимаи фәнләр үзрә олән програмлары тарихи јанаш-маны кифәјәт дәрәдә олмасын; бу програмларда халғлар вә өлкәләрин тарихи кечмиши барәдә, инсан чәмијјатинин инкишафы һаггында тәсәввүрүн олдуғча зәиф верилмәсиндән вә саирдән ибарәтдир.*

Тарих програмларынын һәлә дә тәртиб едилмәдийн мүнһүм нөгсанлардандыр.

Буна мувафиг олараг МК тәклиф едир:

1. *РСФСР ХМК 1933-чү ил январын 1-и үчүн ибтидан вә ор-та мәктәбләрин програмлары јенидән елә тәртиб етмәлидир ки, ушағлар тәрәфиндән елимләрин әсасы һәгигәтән, мейһәм вә мунтәзәм сурәтдә мәннисәнилисн, онларын фактлары бил-мәси вә дузқун итг, јазы вә саир вәрдишләр алмалары тәмин едилсин.*

2. *Програмлары јенидән тәртиб едәркән ашағыдакылары рәһбәр тутмалыдыр:*

а) *II консентр группарынын ријазийјат, физика, кимја вә биоложи програмларында тәдрис материалын програмын ичә-рисиндә бөлүндүрәрәк, бу програмларын тәдрис материалын һәмчи вә характерини бу группарын һәр бириндәки ушағла-рын јаш хусусийјәтләринә тамамилә уғунашдырмалы. Ејни заманда, һәр елм әсасларын мейһәм вә дәриндән мәннисә-мәси, гәт-и сурәтдә тәмин олунмаг үчүн II консентрин ријазий-јат, физика, биоложија вә кимја програмларына гисмән ихтисар етмәк ләзәмдир.*

б) *II консентрдә ријазийјат, физика вә кимјадан тәдрис про-грамлары арасында вә һәбелә тарих, ичтимаийјат, әдәбийјат вә дилләр програмы арасында кифәјәт гәдәр әләгәнин олмасын фактлары арадан гаддырылсын.*

в) *Тәдрис мәшғәләриндә (рус дили, ријазийјат, ичтимаий-јат вә с. үзрә тәминиләр, физика, кимја вә тәбиийјатдан апары-лан лаборатор ишләри) социализм гуручулуғу материалындан истифадә етмәк зәрурәтинн нәзәрә алмалы вә ушағларын аң-лағына уғун материалын дәгиг сурәтдә сечилмәсини тәмин етмәли.*

г) *Ичтимаийјат, дил вә әдәбийјат, чоғрафија програмларында тарихилк үнсүрләрин хејли күчләндирәрәк, бу фәнләрин әсас бөлүкләрини вә мөвзуларынын ләзими фактик материалла, та-рихи экскурсийаларла вә мугәјисәләрдә көстөрмәли.*

ғ) *Ријазийјата арылан саатларын чоғалдылмасын нәзәрдә ту-тараг, ибтидан өз орта мәктәбдә ријазийјат курсуну елә гур-уналдыр ки, профтехник тәһсилин сонра кәлән пилләләринә кечмәк тәмин олунсун.*

б) Мүаллим дэрс вердији фэнин мүнэтээм, ардычыл сурат-
дэ шэрх етмэжэ бэржилдур, һэр чүр жоларла ушагларды дэрс-
ләккэ үзүмдэ ишлэмэжэ, мухталиф мустангил язы
ишлэринэ, кабинетдэ, лабораторияла, дэдрис е'малатханасында
ишлэмэжэ алышдырмалы ва бу эсас методларла бир сырада ке-
ниш суратдэ мухталиф тэчүрбэ ва чиназлар нүмаиш етдырма-
лы, экскурсиялар (заводе, музејэ, тарлаја, мешэја ва с.)
кечирмэлдир; һэм дэ мүаллим ушагларын дэрс мешгалалар-
риндэ чэтиндик чакдыклары вахт онлара һэр васитэ илэ көмөк
етмэлдир. Ушаглары, мүәјјән билик курсуна јиләндикчэ,
чүрбөчүр тапшырыглардан кениш истифадэ едрөк (мәсәлә ва
төмринләрин һәлли, моеллар һазырламаг, лабораториялардэ
ишлэмәк, һербарилар топламаг, мәктәб јанындакы торпаглан
дэрс мәгсәдләри үчүн истифадэ етмәк ва с.) мустангил ишлэ-
мәјэ мүнтэ-әм суратдэ алышдырмаг лазымдыр.

МК мәктәбин бүтүн дэдрис ишиндэ мүаллим һеј'этинин
рәһбәр ролуну гәт'и оларат тә'мин етмәји бир вәзифә оларат
халг маариф комиссарлыгыларына ва онларын органларына тап-
шырыр.

в) Мәктәб ишнинин учота алынмасы эсасыны — шакирдләрин
билијини чари, фәрди, мүнэтээм суратдэ јохламаг тәшкил
едилмәлидир. Мүаллим дэдрис ишн просесиндә һәр шакирди
диггәтлэ өйрәнмәлидир. Бу өйрәнмәнин эсасында — мүаллим һәр-
рубүн ахырында һәмин фәин үзрә һәр шакирдин муваффәғиј-
јәтинә хасијјәтнамә дүзәлтмәлидир. Учот вә һесабатын һәр чүр
мүрәккәб схем ва формалары гадаган едилсин.

Илин ахырында бүтүн шакирдар үчүн јохлама имтаһан-
лары кеңирилмәси зәрури һесаб едилсин.

г) Халг маариф комиссарлыгына тәклиф едилсин ки, шакирд-
ләрин јаш хусусијәтләринә үгүн оларат, ары-ары фәнләр
үзрә вә сләчэ дэ дэдрис-тәрбијә-ишләринин мухталиф нөвләри
үзрә (мәсәлә, лабораторияла, истеһсалат, мәктәб јанындакы
торпагдә) тез бир вахтдә методик көстәришләр һазырласын.

г) Мәктәбин мүдиріјәти вә мүаллимләри бир сыра һаллар-
да мәктәбдә гәјдәнин позумасына фикир веринрләр вә ша-
кирдләрин шүүрлү интизамыны мөһкәмләтмәк үчүн тәшәббус
көстәринрләр. Буна көрә дэ шакирдләрин мәктәбдә гәјдәни
позан һәрәкәтләри илэ мубаризә едрөк данин тәрбијәви иш
апармаг вә бу ишә ичтиман тәшкилатлары, ата-аналары, ком-
сомол ва пионер тәшкилатларыны чалб етмәк, исләһ олуна-
јан, хулиғанлыг едән вә мүаллим һеј'этинин тәһгир едән,
мәктәб мүдиріјәтинин вә мүаллимләрин сәрәнчамларыны по-
зан вә мәктәб режимины позан, мәктәб эмылканы хараб едән
вә ја оғурлајан шакирдләри исе бир илдан үч илә киим мәк-
тәбә кирмәк һүгугундан мөһрум етмәклә, мәктәбдан чыхармаг
мәктәб мүдирләринин вә мүаллимләринин вәзифәси һесаб
едилсин.

д) Халг маариф комиссарлыгыларына тәклиф едилсин ки, ата-
аналар үчүн популяр педагожи әдәбијат тәртибинә вә нәш-
рия тәзкиклә башламаг, мүнэтээм педагожи тәшвиғат үзрә-
бир сыра тәдбирләр һазырласынар.

е) Мәктәбдә педагожи ишин сәмәрәсини јүксәлтмәк мәгсә-
длэ вә бундан өтрү мәктәб мүаллим әмәјинин зәрури лави-
зәматы олан дэрс вәсанти, кабинетлар үчүн дэдрис чиназлары,
емалатханалар үчүн дэдрис-истеһсал аваданлыгы илэ вә дэдрис
вәсантинин, сәир нөвләри илэ тәһниз етмәнин олдуғча бөјүк
әһәмијјәтин нәзәрә алағат, ики ај әрзиндә дэдрис вәсанти
(харитәләр, глобуслар, ајани чәдвалләр ва с.), тәби-елми вә
физика-ризијјат кабинетләри үчүн дэдрис чиназлары истеһ-
салынын кенишләндиримәси ибтидан вә орта мәктәбин бу-
ларла тәһниз олунасыны планы һазырласын. һабәлә политехники
мәктәб тәшкил үчүн лазым дэдрис базасы дүзәлтмәк мәгсә-
длэ иш отагларыны вә мәктәб е'малатханаларыны мувафиг
дәзәһләр, алағләр вә материалларла стандарт сурәтдә тәһниз
етмәк планы тәртиб едилсин.

Бу вәсантин истеһсалыны кенишләндирмәк вә мәктәбләри
буларла тәһниз етмәји јакшылашдырмаг планы елэ тәртиб
едилмәлидир ки, артыг 1932/33-чү дэдрис ишиндә бүтүн мәк-
тәб ишинин мәдди-дэдрис базасы хејди јүксәдрилиш олсун.

III. Мүаллим кадрлары һаггында

1. УИК(б)П МК сон илләр әрзиндә мүаллимин фәаллығы-
нын хејди артмасыны вә онун иш үчүн мәс'улијәтинин јүксәд-
лимәсини көстәрәк, ушаглар елмәләрин эсасын өйрәтмәк,
онлары шүүрлү интизам алышдырмаг, тә'мин вә әмәјә ком-
мунистчәсинә јанашмаг руһундә тәрбијәләндирмәк ишиндә мү-
әллимин кетдикчә артмагдә олан ролуну хусуси гәјд едир.

УИК(б)П МК мүттәғиг республикаларын халг маариф
комиссарлыгыларына, совет ва партија органларына бир вәзифә
оларат тапшырыр ки, Совет Социалист Республикалары Ит-
тифагынын кәң нәслинә тә'мин вә тәрбијә вермәк киим мәсулиј-
јәти вә фәкри вәзифәләри мүаллимин муваффәғијјәтлэ јеринә
јетирмәси үчүн апардыгы ишдә она һәр васитә илэ лазым
шәрәит тә'мин етсинләр. Мүаллимин идеја-сијасы сәвијјәсини,
үмүми тәһсилни вә педагожи мәһарәтини јүксәлтмәк үзәриндә
мүнэтээм ишләмәк, мүаллимләрин әрзәг вә сәнәјә маллары илэ
тәһфизини сәнәјә фәһләләриники илэ барабәрләшдирмәк һаг-
гында МК-нын вә ССРИ ХКС-нин көстәришләрини данаштыгсыз
вә дүрүст јеринә јетирмәк, әмәк һаггыны вахтында вермәк,
мүаллимин мәзнили, аңасы вә истираһәти тағфусына галмаг,
онун күндәлик еһтијажларына һәссас мүнәсибәт басләмәк — бү-
түн булар партијанын мүәллимә ленинчәсинә мүнәсибәт һаг-

тындагы көстөрүштөрүнүн совет ба партия органдары тарабынан багыттан жеринө жетирилмасын характеризе етмөдилер.

2. Халг маариф комиссарлыгы мүэллимлөрин башта жөзө кечирилмасын ва таиннатын гадасын дүзкүн муэллөн етмөли ва кадрлары жөрлөзө елө бөлмөдилер ки, ишдө тэчрүбөли мүэллимлөрдөн дүзкүн истифада едилмөс ва онларын кэч бөмөлим кадрларына мунтэзэм көмөк тэмөлөри тэмин едилмис олсун.

Жөри органдар тэклиф едилсин ки, кэнд Советинин район ичиряйе комитэтинин ва сайронки иши үзрө муктэлиф техникки тапшырыглар ичра етмөк үчүн муэллимдөн истифада едилмөсине гэгн суратда гадаган едэрэк, муэллимлөр мөктөбдө мөшгөлөлөр заманы ва мөшгөлөлөрө жазырашкан вахт (дэрслөрө басырашмаг, шөксн тэһсил, курларда ва методик мушавирөлөрдө иштирак етмөк ва и. а) ичтиман иш үчүн өз ишиндөн айырма-сынлар.

3. Мүэллим ушагларынын техникумлар, али ва техникки али мөктөблөрө фөлөлөрдө бэрэбэр йугугда гөбул едилмөс зарури һисаб едилсин.

4. Бирлөшмис Дөвлэт Нэшриятына тапшырылсын ки, айры-айры билик саһалери ва педагожи мәсэлэлөр үзрө муэллимлөрө эи чох лазым олан китаблары сечсин ва мунасиб гиймөтлө муэллимлөрө көндөрмөй 1933-кү ил 1 январа кими тэш-кил етсин.

Халг маариф комиссарлыгына тапшырылсын ки, муэллимлөрин китаб сатын алмалары ва элде етмөлөри үчүн имтиязлы шөртлөри китаб тичарэти тэшкилатлары илө бирликдө бир ај эриндө нөшр етсин.

5. Халг маариф комиссарлыгына тапшырылсын ки, муэллимлөрин методика ва педагожи эмөк алатлөринө йиэлэмөлөринө (тэвлн үчүн вэсантдн, чифазлардн, хэритөлөрдн, эрин чөдвөлөрдн, кинодан, радиоан ва сайрдн бачарыгга истифада едилмөсине) хусуси диггэт жөтирөк, педагожи тэһсилдин, муэллимлөрин гиязи ва гыса мүддэтэли тэһсилдинин эи гыса вахтда лазымы тэрэдэ гурулмасы үчүн тэдбирлөр көрсүн.

Йишмы иш нүмүнэлери үчүн муэллимлөрин һөвэслэндиримөс ва мукафатландырымөс, һабелә багагычл мөктөб ва муэллимлөрин мувэффегийятинин һесаба алынмасы ва рэһбөрлөд бунлардан истифада едилмөс һэр вэситө илө кенишлэндирисин.

IV. Орта мөктэбин йухары группалары һагында

17 йашына гэдэр һэр иш чинсдн олан бүтүн ушаглар үчүн пулусу ва ичбери үмүми ва политехники тэһсили (нэзэри-јадө вэ тэчрүбэдө истейсалатын бүтүн башлыча саһалери илө

онлары таныч едән) тэтбиг етмөк һагында, партия программаны (УИК(6)П-нин программ) һэјатэ кечирмөк мәсәдилә, һабелә орта мөктөб шәкирдләринин үмүми тәһсил вә политехники һазырлыг сәийәсинин тәзиклә жүксәлтмөк, али мөктәбләр үчүн һазырлыглы контингентлери кенишләндирмөк вә орта мөктәблә али мөктәб арасында йаш уйғусузлуғуну арадан гәлдирмәг мәсәдилә 1932/33-чү тәдрис илиндән башлајараг Једдилик политехники мөктәб онилијә чеврилсин.

Буну әсас тутараг ССРП ХКС-на тәклиф едилсин ки, гаршыдакы дәрс илиндә онилик мөктәбә доғру биринчи аддым олмәг үзрә Једдилик мөктәб үзәриндә 8-чи групплар тәшкилинин конкрет планыны вә өлчүларини бир ај мүддәтиндә тәсдиг етсин.

Мөктәб вә муэллим һагында партия вә һөкүмәтин гәрарлары.
Баки, Азәрнөшр, 152, сәһ. 42 — 50.

МӨКТӘБИЛӘРИН ВӘ ПИОНЕРЛӘРИН ИЧТИМАИ-СИЈАСИ ТАПШЫРЫГЛАРЛА ҺӘДДИНДӘН АРТЫГ ЈУКЛӘНМӨСИ ҺАГЫНДА

УИК(6)П Мәркәзи Комитәсинин 23 апрел 1934-чү ил тарихли гәрары

Бир сыра мөктәбләрдә вә пионер тәшкилатларында ушаглары партиянын XVII гурултайы гәрарларын, марксист-ленинчи нэзэријәни вә партия сийасәти мәсәләларини тәһлил етмәклә тамамилә јол верилмәз дәрәчәдә һәддиндән артыг јүкләјирләр.

Мөктәбдә вә пионер тәшкилатларында 8—12 јашлы ушаглары баша дүшмөлери мүмкүн олмәјән, олдуғча мүчәррәд суаллара чаваб вермәјә мөчүбр едилрләр ки, бу да онларда олан, һәтта ушагларын баша дүшмөс үчүн мүмкүн олан ичтиман һәјат вә социализм гурулушу һадисәләринә һәр чүр марағи дөф едир. Ушаглар арасында схоластик, сувал вэргәлери, јайлыр, «сийаси дөјүшләр», «сийаси лотерејалар» вә сир ујдурулуш зарури ишләр тәшкил едилир. Ичтиман һәјатын ән парлаг һадисәлери һагғында чанлы образлы, ушаглары марағландырчы һөкәјәләр шаблон вә јол верилмәз дәрәчәдә сәтһи мәлуматла әвәз олунур.

УИК(6)П Мәркәзи Комитәси һесаб едир ки, бүтүн бунлар ушагларын коммунист тәрбиясини тәһриф етмәкдир вә мөктәб пионер тәшкилатларынын иши вә вәзифәлери һагғында МК-нын вериш олтуғу гәрарларына зиддир.

УИК(6)П МК гәрара алыр:

1. Мүттәғиг республикаларын халг маариф комиссарлыгларына вә УИЛККИ МК-ја (пионер тәшкилаты хәтти үзрә) тәклиф едилсин ки, ибтидан мөктәбдә партиянын XVII гурул-

тағы ғарарларының ва марксист-ленинчи назары[н]яни тәхлия-
ни дәрһал даңдырысиналар.

2. УИЛККИ ва халг маариф комиссарлыгылары белә бир ғада
мүәллимләр ки, Кәч Пионерларин Мәркәзи Бүрө-
суун пионерлар арасында апарылагач иш һагында һәр бир
кәстәриши халг маариф комиссарлыгыларында хәбәрсиз, җер-
ләрдә—район халг маариф шәбәси мүдирләриндән хәбәрсиз,
мәктәбин өзүндә исә—мәктәб мүдириндән хәбәрсиз верилмәсин.

3. Орта мәктәбдә ушагларын ичтимаи-сәси ташпырыглар-
ла һәддиндән артыг үккәлмәсинә җол верилмәсин.

„Мәктәб ва мүәллим һагында партија ва һөкүмәтин ғарарлары“. Баки,
Азәрнәшр, 1952, сәһ. 82—83.

ССРИ-дә ИБТИДАИ ВӘ ОРТА МӘКТӘБЛӘРИН ГУРУЛУШУ ҺАГТЫНДА

ССРИ ХКС вә УИК(б)П МК-нын 1934-чү ил
16 мај тарихли ғарары

1. Мәктәбдә дүзкүн тәшкилат гурулушу ва ғада тәмин
етмәк мәғсәдлә бүтүн ССРИ үчүн үмүми олан үмүми тәхсил
мәктәбләрин типн: ибтидан мәктәб, натамам орта мәктәб вә
орта мәктәб мүәллим эдилсин.

2. Ибтидан мәктәбдә—4 синиф (I—IV синифләр), натамам
орта мәктәбдә—7 синиф (I—VII синифләр) вә орта мәктәбдә—10
синиф (I—X синифләр) олсун.

3. Мәктәбләрдә олан группар синиф адландырылсын вә
сыра һесабы I синифдән X синифә гәдәр мүәллим эдилсин.

4. Бир сыра мәктәбләрдә 7 јашлы ушаглар үчүн мөвҗуд
сыфыр групу дејиләр групп назарылг синифи адландырылсын.

5. Орта мәктәб шәбәкәсинин сурәтли инкишафы планыны
СС.И. ХКС-на тәғдим етмәк ССРИ Дәвләт План Комиссону-
на тәхлиф эдилсин.

6. Мүәллим эдилсин ки, натамам орта мәктәби гуртаранларын,
башлыча олараг техникумлар, орта мәктәби гуртаранларын
исә башлыча олараг али мәктәбләрә дахил олмаға ихтијар-
лары вардыр.

7. Бундан сонра, ибтидан мәктәбләрин мүдир вәзифәсинә,
анчаг педагогич техникумуна мүвәфәғијәтлә гуртаран, 3 ил-
лик педагогич иш стажына малик олан вә мүвәфиг җерли халг
маариф органларында лазими аттестасија алан мүәллимләр
тәјин эдилсинләр.

8. Ибтидан мәктәб мүдирләри, җерли халг маариф органла-
рынын тәғлими үзрә муттәғиг вә мухтар республикаларын
халг маариф комиссарлыгылары тәрәфиндән тәјин эдилсинләр.

9. Натамам орта вә орта мәктәб мүдирләри директорлар
адландырылсиналар.

10. Бундан сонра натамам орта вә орта мәктәбләрин дирек-
торлары, анчаг али педагогич мәктәби мүвәфәғијәтлә гуртар-
мыш вә 3 иллик педагогич стажына малик олан мүәллимләрдән
тәјин эдилсинләр.

11. Натамам орта вә орта мәктәбләрин директорлары мут-
тәғиг вә мухтар республикаларын халг маариф комиссарлыг-
лары тәрәфиндән тәјин эдилсинләр.

12. Хүсуси педагогич тәхсиль олан шәхсләри өз ихтисла-
рына аид олмајан башға ишә тәјин етмәк гадаган эдилсин.

„Мәктәб ва мүәллим һагында партија ва һөкүмәтин ғарарлары“. Баки,
Азәрнәшр, 1952, сәһ. 50—51.

ССРИ МӘКТӘБЛӘРИНДӘ МҮЛКИ ТАРИХИН ТӘДРИСИ ҺАГТЫНДА

ССРИ Иттифагы ХКС вә УИК(б)П МК-нын
1934-чү ил, 16 мај тарихли ғарарында

ССР Иттифагы Халг Комиссарлары Совети вә УИК(б)П Мәр-
кәзи Комитәси тәсдиг едирләр ки, ССРИ мәктәбләриндә тарих
дәрсинин кечилмәси гәнаәтбәхш дејилдир. Дәрсликләр вә дәрсин
верилмәси мүчәррәд, схематик характер дашыјыр. Мүлки та-
рих дәрсләринин чанлы вә марағландырыч шәкилдә кечмәк,
ән мүнһүм һадисә вә фактлары онларын хронологи ардычыл-
лыгы илә шәрһ етмәк, тарихи хадимләрин характеристикасыны
вермәк әвәзинә, шакирдләрә ичтимаи-иттисади гурулушларын
мүчәррәд тәрифләри верилир вә беләликлә, мүлки тарихин
әлағали шәрһи мүчәррәд соснологи схемләрә әвәз олунур.

Тарих курсунун шакирдләр тәрәфиндән мейкәм сурәтдә мә-
нимсәниләси үчүн һәлдедичи шәрт, тарихи һадисәләрин шәр-
һиндә тарихи хронологи ардычыллыгы көзләмәкдән вә мүтләғ
ән мүнһүм тарихи һадисәләри, тарихи хадимләри, хронологи
ил вә күнләри шакирдләрин һафизәсиндә мейкәмләтмәкдән
ибарәтдир. Анчаг белә бир тарихи курс тарих материалнын
шакирдләр үчүн лазым олан асанлығаны, әјанилијини вә кон-
кретлијини тәмин едә биләр; шакирдләри тарихи марксистчә-
синә аиламаға јанашдыран, тарихи һадисәләрин дүзкүн тәһлил
едилмәси вә дүзкүн үмумиләшдирилмәси, анчаг бу әсәсдә мүм-
күндүр...

„Мәктәб ва мүәллим һагында партија ва һөкүмәтин ғарарлары“. Баки,
Азәрнәшр, 1952, сәһ. 63.

**ССРИ ИБТИДИН ВЭ ОРТА МЭКТЭБЛЭРИНДЭ
ЧОГРАФИЯНЫН ТЭДРИСИ НАГГЫНДА**

**ССР Иттифагы ХКС вэ УИК(б)П МК-нын 1934-чү ил
16 мај тарихал гэрарынын**

ССР Иттифагынын Халг Комиссарлары Совети вэ УИК(б)П Мэркэзи Комитэси мүэјјон едирлэр ки, ибтидан вэ орта мэк-тоблэрдэ чографија тэдрисинин мүһүм нөгсанлары вардыр; бунларын да эн бөүјү шэрһ етмэнин мүчэррэд вэ гуру олма-сындан, физики чоғр фија материалдын кифајет гэдэр олма-масындан, хэрһтэллэрэ зәиф бәләдликдән, чографија тэдрисиния вэ дәрәликләринин статистик- итгисади материалла вэ үмуми схемалардә һәддишдән артыг жүкәләнмәсиндән ибарәтләр; бунларын да нәтижәсиндә шакирдләр мэкһибә чоһ вәкт ибтидан чографија биликларын нәһимсәмәлдән гүртәрирлар.

Бу кестәрилән нөгсанлары арадан галдырмаг үчүн, ибтидан вэ орта мэктобларин чографија программаларын вэ дәрәликла-рын нәзәрдән кечирмәһи ССРИ ХКС вэ УИК(б)П МК ләзым билир вэ ашагыдакы әсәсләри рәһбәр тутмағы мүттәфиг рес-публикаларын халг маариф комиссарлыгларына тәклиф едир-ләр:

1. Ибтидан мэктобләрдә (III вэ IV сифиләрдә) чографија-нын тэдрисиндә шәрһ етмэнин даһа да әјани, асин, популяр вэ марағлы олмагына һанл олараг, шакирдләрин һәфизәсиндә әсәс чографи адларын (өлкәләр, чајлар, дәннэләр, дағлар, шә-һәрләр вэ и. а.) мөһкәмләндирилмәси вэ програмда мүэјјән едилмиш дәндрәдә чографија хәрһтәсини мөһкәм билмәк тә’мин едилсин.

2. Орта мэктобдә чографија тэдрисиндә ашагыдакы дән-шикликләр едилсин:

а) V сифини программасында физики-чографија илә кифајәт-ләнмәли, программы мүэјјон едилмиш һәчмин сахланмалы, лә-кин мәзмуну сәдәләшдириләрәк, V сифин шакирдләринин јашы-на ујунлашдырмалы;

б) VI сифин программасында дүняа гит’аләрини (Авропа, Асија, Америка, Африка, Ав.трапија) физики-чографија ичмал һалында бир јәрә топлајараг, ајры-ајры гит’аләрдәки эн мүһүм дөвләт-ләр һагында әсәс мәлуматы (сифис гурулуш, халг тәсәрру-фиты вэ и. а.) алаһ етмәли, тәдрис материалыны бу сифин шакирдләринин јашына ујун олараг ихтисар етмәли вэ сәдә-ләшдирмәли;

в) VII сифин программасында ССРИ-нин үмуми физики-чогра-фија ичмалыны сахлајараг, онун һәчминин вэ һабәтә ССРИ-нин республика, өлкә вэ вилајәтләрүн үзәр ичмалыны хејли артыр-малы, белә ки, программин тәдрис материалы гәт’и сүрәтдә сәдәләшдирилсин, итгисади вэ статистик тәфсилатдан азад

едилсин вэ әјни заманда һәмин ичмалларда һәр бир республи-канын, өлкәнин, вилајәтин чографија хусусијяғи — чајларын, көлләрин, дәннэләрин, илгинин, флора вэ фаунанын тәсвири, бөүјүк шәһәрләрин әһалисинин, дәмир јолу вэ шосе јолларын тәсвири вэ и. а. кенишләндирилсин;

г) VIII сифин програмы үзәр ССРИ-нин итгисади чогра-фисадын тәдрис елә кечилмәлидир ки, габагча ССРИ-нин мәһеуллар гүввәләринин јерләшмәси вэ халг тәсәрруфатынын вәзијјәти һагында ичмал верилсин, сонрадан икә һәр бир ра-јонун мүфәссәл итгисади чографија хәрәкәтери верилсин;

г) IX сифини программасына капиталист өлкәләринин итгисади чографијасы дахил едилсин.

3. 1935-чи илин јун ајы үчүн чографијадан јени дәрәлик-ләр һазырлансын...

4. Чографија мүәллимләрнә көмәк үчүн чографијадан мүн-тәхәбат, чографија тәдрисинин методикасы, китаблары кестәрән библиографијалар вэ мүәллимләр үчүн чографија журнал нәшр етмәк РСФСР Халг Маариф Комиссарлыгына вэ Бирләшмиш Дөвләт Нәшријатына тәклиф едилсин.

5. Шакирдләрин чографијадан әләнчәли мүтәлиәси үчүн (бөүјүк сәјаһларын тәрүмәҗи-һалы, ајры-ајры өлкә вэ халглар-ын һәјәтиндән алынмыш һекајәләр, мүһүм сәјаһәтләрин по-пулјар тәсвири вэ и. а.) 1934-чү илдән башлајараг хырда ки-таблар сәријасыны нәшр етмәк мүттәфиг республикаларын халг маариф комиссарлыгларына тәклиф едилсин.

6. Халг маариф комиссарлыгларынын сифаришләр илә чогра-фија хәрһтәләр, атласлар, чографијадан шакилләр, чәдә-лләр вэ башга дәрәс вәсәитинин нәшр едилмәсини тә’мин етмәк Бир-ләшмиш Дөвләт Нәшријатына вэ Хәрһтә трестинә тәклиф едилсин.

„Мэктоб вэ мүәллим һагында партија вэ һөкүмәтин гәрарлары“. Баки, Азәрнәшр, 1952, сәһ. 63–65.

**ИБТИДИН ВЭ НАТАМАМ ОРТА МЭКТЭБДӘ УМУМИ ТАРИХИН
ВЭ ССРИ ТАРИХИНИН ИБТИДИН КУРСУНУН
КЕЧИЛМӘСИ НАГГЫНДА**

УИК(б)П МК-нын 9 јун 1934-чү ил тарихли гәрары

Мүттәфиг республикаларын халг маариф комиссарлыгларына ибтидан вэ натамам орта мэктобләрдә үмуми тарихин вэ ССРИ тарихинин ибтидан курсундан дәрәс кечилмәси тәклиф едилсин:

а) III сифиндә (80 саат) вэ IV сифиндә (40 саат) үмуми тарихдән гыса мә’лумат вермәклә ССРИ-нин ибтидан тарихи;

б) V сифиндә (80 саат) Гәдим Шәрг вэ Јунаныстан тарихи вэ VI сифиндә (40 саат) Рома тарихи кечмәк үзәр гәдим дүняа тарихи;

в) VI синафда (40 саат) V—XI эсрлери ва VII синафда (80 саат) XII—XVIII эсрлери кечмэк узро орта эсрлэр тарихи.

„Мәктәб на мұзалим һаггында партија ва һөкүмәтин гәрәраары“.
Баки, Азәрбајш, 1952, сәһ. 66.

ИСТИДАН, НАТАМАМ ОРТА ВӘ ОРТА МӘКТӘБДӘ ТӘДРИС
ИШИНИН ТӘШКИЛИ ВӘ ДАХИЛИ ГАЈДА ҺАГГЫНДА
ССРИ Халг Комиссарлары Совети вә УИК (6) П Мәркәзи
Комитәсинин 3 сентјабр 1935-чи ил тарихли гәрарындан

ССР Иттифагы Халг Комиссарлары Совети вә УИК(6) П Мәркәзи Комитәси өзләринин мәктәб һаггындакы бир сыра гәрарларында халг маариф комиссарлыгларына мәктәби: ваһид тәшкиләт гурулушуна муәјјән етмәји, шакирдләр арасында гајда-ва интизамы мөһкәмләндирмәји, тәдريس ишинин бүтүн ке-дишини дүрүст тәшкил етмәји, һәр бир мәктәб үзәриндә әмәли, конкрет вә дифференциал рәһбәрлији тәмин етмәји тәклиф ет-мишдиләр.

РСФСР Халг Маариф Комиссарлығы, һабелә дикәр муттә-фиг республикаларын халг маариф комиссарлыглары партија вә һөкүмәтин бу олдуғча мүнһүм директивләрини индијә гәдәр јарытмаз һалда јеринә јетирмишләр. ССРИ ХКС вә УИК(6) П МК тәрәфиндән муәјјән едилмиш үч мәктәб типи (итбидан, натамам орта вә орта), бир сыра һалларда „дәрәчәләр“ вә „концентрләр“ илә әвәз олунур. Тәдريس планы вә програмлары һәр ил дәјишдириләр ки, бунунда да мәктәбдә емләр әсасынын кечилмәсиндә сабитлик вә мүнғәзәмлик позулур. Бүтүн бу-лар тәдريس ишинин позулмасына сәбәб олур, муәллимләр и доғру јолдан чашдырар, бунун нәтижәсиндә дә шакирдләрин билији һалә дә гејри-кафи дәрәчәдә галыр, мәктәби гутаранлар исә али мәктәбдә емләри кечмәк үчүн лазым гәдәр һазыр-лығлы олмурлар.

Тәдريس ишләри тәшкил едиләнкән шакирдләр синаф мәш-ғәләләри илә һәддиндән артыг (күндә 6—7 дәрәс) үкленәриләр, мәктәб һәфтәсинин ајры-ајры күнләриндә синаф дәрсләринин чәдвәлләри чәтин мәнимәсәнилән фәнләрдә һәддиндән артыг долурулуур.

Халг маариф комиссарлыглары тәрәфиндән муәјјән едилмиш шакирдләрин муәвәффијјәтләринә гәјмәт вермәк системи ша-кирдләрин әсил билији һаггында тәсәввур вермир, һәгигәтдә тәлим сәвијјәсинин ашағы дүшмәсинә сәбәб олур.

Индијә гәдәр халг маариф комиссарлыглары шакирдләрин мәктәбдә вә мәктәбдән кәнарда давраныш гајдаларыны нәшр етмишш, һабелә дахили гајданы мөһкәм муәјјәнләшдирән вә мәктәбин мүдирлијјәти, муәллимләр, мәктәб тәшкилатлары вә

шакирдләр үчүн рәһбәр олачаг нормал мәктәб нызамнамәси тәртиб етмишләр.

Ушағларын мәктәбә габулу, синафдән-синаф кечирилмәси вә бурахылмасы ишләри јарытмаз һалда тәшкил олунмушлур. Мәктәбә габул заманы халг маариф комиссарлыглары тәрәфи-дән муәјјән едилән чоғлу миғдарда сәһләләрин тәләб олунма-сы ушағларын мәктәбә кирмәси үчүн лүзүмсуз чәтиниликләр тәрәдир. Имтаһан заманы шакирд тәрәфиндән чавәб верилмәси лазым кәлән суаллары габагчадан муәјјән едән „фәрди суал вәрағәләри“ ишдә имтаһанларын әһәмијјәтини ашағы салыр вә шакирдләрин әсил билији һаггында һәгиги тәсәввур вермир.

Индијә гәдәр халг маариф комиссарлыглары вә онларын јерли органлары, һабелә мәктәб директорлары (мүдирләри) мәктәби тәминз сахламағ вә әтрафыны гајдаја салмағ үчүн тәд-бирләр көрмәниниләр, һалбуки бу тәдбирләр шакирдләри нә-дән вәрдишләрә алышдырмағ үчүн ән мүнһүм вәситләрдән биридиләр.

ССРИ ХКС вә УИК(6) П МК гејд едиләр ки, мәктәбләрин тәд-рисиндәки вә неғсанлар мәктәбләрин тәшкили вә мөһкәмләнди-рилмәси ишиндә олдуғча мүнһүм мәсәләлери халг маариф комиссарлыгларынын лазымынча андамадыгларыны кесторир, бу исә халг маариф ишчиләринин хејли һиссәси арасында, мә-ктәбин олүб кетмәси“ һаггында антиленин нәзәријјәнин һалә дә сонадак ләғв едилмәмәси нәтижәсидир.

ССРИ ХКС вә УИК(6) П МК гәрара алырлар:

1. Дәрс илинин вә мәктәб режиминин тәшкили һаггында

1. ССРИ-нин бүтүн мәктәбләриндә тәдريس ишләри башланғыч күнү сентјабрын 1-и вә гуртарма күнү биринчи үч синафда ијунун 1-и; IV—VII синафларда ијунун 10-у вә VIII—X синаф-ларда ијунун 20-си, ғыш тәғтили декабрын 30-дан јанварын 10-на кими, јаз тәғтили исә 6 күн муәјјән едилсин.

2. 1935—1936-чы тәдريس илиндән етибарән синаф дәрслә-ринин күндәшли миғдары: илк дөрд синафда—күндә 4 дәрәс (дөрдүнчү синафларда һәфтәдә ики дәфә 5 дәрәс јол верилсин); бешинчи—онунчу синафларда—күндә 5 дәрәс (вә һәфтәдә 2 күн 6 дәрәс) муәјјән едилсин. Әләвә дәрсләр јалныз әмәк, нәғмә, расм, расмхәт вә бәдән тәрбијәси мәшғәләләри үчүн ајрылсын.

Муттәфиг (РСФСР-дән башға) вә мухтар республикаларда, һабелә РСФСР-ин гејри-рус мәктәбләриндә V синафдән етиба-рын әләвә оларағ рус дилини вә әләбијјатны өјрәнмәк үчүн һәфтәдә бир дәфә алтынчы дәрәс јол верилсин.

Муттәфиг республикаларын халг маариф комиссарлыгларына тапшырылсын ки, УИК(6) П МК-нын Мәктәб Ше’бәси илә

разылашдырмагла ССРИ-нин бүтүн мәктәпләри үчүн ваһид дәрс планлары тәсдиг етсинләр.

Шәһәр вә кәнд мәктәпләриндә дәрсин мүддәти 45 дәгигә муәјјән едилсин. Биринчи, үчүнчү вә дүрдүнчү тәнәффүсләрин мүддәти—10 дәгигә, икинчи тәнәффүсүнкү 30 дәгигә муәјјән едилсин: аҗы-аҗры һалларда икинчи вә үчүнчү тәнәффүсләрин 20 дәгигә ләвәм етмәсинә јол верилсин.

3. Шакирдләрдин гәбулу үчүн ашагыдакы гәјда муәјјән едилсин:

Ушагларын мәктәбә кирмәсин һаггында әризаләр гәбулу ијунун 1-дән августун 1-на кимә, гәбулуң өзү исә августун 10-дан 25-нә кимә апарылсын. Шакирдләр, бир гәјда олараг, вәлидејләринин јашадыглары јерә јахын олан мәктәпләрә гәбул едилмәлидиләр.

Мәктәб директорларына (мүдирләринә) бир вәзифә олараг тапшырылсын ки, вәлидејләрә вә ушага дигәтәли вә һәссас јанашылымыны тәјмин етсинләр, вәлидејләрдин сәнәдләрди шәхсән өзләри гәбул етсинләр, мәктәбә дахил оланын һаггында ләзими мә'луматы (билик сәвијјәсин, сәләмлыгыны вә и. а.) онунда сөһбәт етмәк јолу илә аңдылашдырсынлар.

Мәктәбә гәбул һаггында гануна муәјјән едилән сәнәдләр, дән вә арајышылардан, мәктәбә гәбул һаггында әризә, ушагын јашы һаггында сәнәд вә чичәјин дөјүмәси барәдә арајышдан башга вәлидејләрдин дикәр сәнәдләр тәләб етмәк гадаган едилсин.

Халг маариф комиссарлыгларына вә онларын јерли органларына тапшырылсын ки, ушагларыны үзүртү сәбәбләр олмадан мәктәбә вахтында гәјмајан вә кечикдирән вәлидејләри вә ја ушагларин тәрјјисә үчүн мәс'улијәт дашыјан башга шәхсләр үмуми ичбәри тәһсил һаггындакы гануна әсәсэн мәдди мәс'улијәтә чәлб етсинләр.

Дәрс или башланандан сонра ушагларын мәктәбә гәбул едилмәсинә јалныз мүстәсна һалларда (вәлидејләрдин иш үзрә бир шәһәрлән о биринә көчүрүлмәси заманы) јол верилсин.

4. Бир гәјда олараг орта мәктәпләрин сәккинзинчи синифләри һәмин мәктәпләрдин једдинчи синифләрини гутаранлардан дүзәлдилсин вә сәккинзинчи синифләрдә јерләрин 15%-ә гәдәри башга мәктәб шакирдләри үчүн аҗрылсын.

5. Бир мәктәблән о биринә кечән ушаглар мувафиг синфә имтаһансыз гәбул едилсинләр. Гәбул едилдикдән бир ај сонра башга мәктәблән кәлмиш шакирддин билик сәвијјәси һәмин синфин програм тәләбләринә ујгун кәлмәдији ашкар оларса мәктәб директоруна (мүдиринә) ону ашагы синфә көчүрмәк ихтијари верилсин.

6. Индијә гәдәр мөвзүд олан „Фәрди суал вәрәгәләри“ вәстисилә муәллимин һәр бир шакирд үчүн габагчадан суаллар гәјд едиб, ону бу суаллара чаваб вермәк үчүн мувафиг сурәт-

дә һазырлашдырмагына нәһјәт верилсин. Бурахылыш вә синифдән синфә кечирмә имтаһанларыны апараркән шакирдләрдин биликләрини програмын мухтәлиф бөлкүләри үзрә јохламаг тәјмин олунсун.

Орта мәктәбләрдә бурахылыш имтаһанлары заманы ана дили вә рифзәјјатдан јазы иши үчүн мөвзулар әлкә вә виләјәт (ири шәһәрләрдә исә—шәһәр) халг маариф шә'бәләри тәрәфиндән муәјјән едилир вә габагчадан мәктәб директорларына билдирлир. Мәктәб директорлары имтаһан күнү бу мөвзулары муәллимләрә хәбәр верилләр.

7. Орта мәктәби мувафәғијјәтлә гуртармыш шакирдләрә аттестат верилсин вә ора бүтүн фәнләр үзрә верилән гијмәтләр дахил едилсин. Синифдән-синфә кечирәркан шакирдләрә кечмә шәһадәтнамәси верилсин вә орада шакирдин мувафәғијјәт вә әхлагы һаггында гијмәтләр кәстәрилсин. Бурахылыш вә синифдән-синфә кечмә имтаһанларыны даһа мувафәғијјәтлә верәнләр тәрјриһмә вәрәгәлләри илә мукафатлансынлар. Орта мәктәби гуртаран вә әсас фәнләрдән „әлә“ гијмәт, јердә галан дәрсләрдән (рәси, рәсмхәт, нәгмә, мусиги, бәдән тәрбијәси) „јахшы“ дан ашагы олмајараг гијмәт аланларә али мәктәбләрә имтаһан вермәлән дахил олмаг ихтијари верилсин ки, бу да аттестатда хусуси олараг гәјд олунмалыдыр.

УИК(6)П МК-нын Мәктәб Шә'бәсинә тапшырылсын ки, халг маариф комиссарлыглары илә бирликдә, ССРИ үчүн ваһид олан аттестат вә синифдән-синфә кечмә шәһадәтнамәси (мухтәлиф милли дилләрдә) нүмунәсини дүзәлсин вә тәсдиг олунмаг үчүн ССРИ ХКС-на тәгдим етсин.

8. Мәктәбләрдә шакирдләрдин мувафәғијјәтини гијмәтлән-дирмәк үчүн ашагыдакы беш гијмәт дәрәжәси тәјин олунсун:

1) чох пис, 2) пис, 3) орта, 4) јахшы, 5) әлә.

УИК(6)П МК-нын Мәктәб Шә'бәсинә тапшырылсын ки, му-тәғиг республикаларын халг маариф комиссарларыны чәлб-тәмәклә, ССРИ-нин бүтүн мәктәбләри үчүн мәчбури олан, шакирд мувафәғијјәтинә гијмәт вермәк нормасыны тәртиб етсин, бәла ки, ејни билик сәвијјәсинә бүтүн мәктәбләрдә еј-ни гијмәт верилсин.

9. Муәјјән едилсин ки, шакирдләри хусуси хәталары үстүн-дә мәктәбдән харич етмәк ихтијари, мәктәб директорунун (мүдиринин) дәлили мә'луматы үзрә, рајон вә шәһәр халг маариф шә'бәләринә верилир. Харич олунан шакирдларын мәктәбә гәбулу ади гәјда үзрә апарылсын.

10. Мутғағиг республикаларын халг маариф комиссарлыгларына бир вәзифә олараг тапшырылсын ки, бөјүк шәһәрләр-дә, биринчи нөвбәдә Москвада, Ленинградда, Харковда вә Кіјевдә 1935/1936-чы тәдрис илиндә нөгсанлы ушаглар вә сис-тематик сурәтлә мәктәб интизамыны позан, дәрс ишләриндә позгунулг әмәлә кәтирән вә ичтимвијјәтә зиндә олан әхлагы

илә о бири шакирдларә пис тә'сир едән шакирдлар үчүн ху-
суси режимли мәктәбләр тәшкил етсиниләр. Мүттәфиг респуб-
ликаларын халг маариф комиссарлыгларына тапшырылсын ки,
белә шакирдларын бу мәктәбләрә көчүрүлмәси һаггында тә'-
лимаг тәртиб етсиниләр.

11. Мәктәбдә охумајан, лакин натамаморта вә Јахуд орта мәк-
тәби (екстернат оларат) гуртармаг һаггында аттестат алмаг и-
стәјән шәхсләр VII вә X синифлары гуртармага даир ху-
суси нитаһан вермәјә изин перисин. Екстернат һаггында әсаснамә
тәртиб етмәк халг маариф комиссарлыгларына тапшырылсын.

II. Мәктәб нитамнамәси вә шакирдларын әхлаг гәјдаалары һаггында

1. Мәктәбларын практик ишчиларын чәлб етмәклә, һәр тип
мәктәб үчүн нитамнамә ләјһәсини һазырламаг вә 1936-чы ил
јанварын 1-дән кеч олмајараг ССРИ ХКС тәсдигинә вермәк
комиссияја тапшырылсын.

Нитамнамә һәм мүәллимләр вә һәм дә шакирдләр үчүн
гә'ти вә тәминилә мәчбури хәрәкәт дашымалыдыр.

Нитамнамә һәр тип мәктәбин мәгсәд вә вәзифәләрини
мәктәбин тәшкилат гурулушуну, мәктәб мүдирijәтини, мүәл-
лимләрини вә мәктәб тәшкилатларынның һүгүг вә вәзифәләри-
ни мүәјјән едән, һабелә тәдрис режимини, мәктәбдә дахили
гајданын әсасларын, һәм мәктәбдә, һәм дә мәктәбдән кәнар-
да шакирдларын өзүнү апармаг гајдааларын мөһкәм мүәјјән
едән әсас сәһәд олмалыдыр.

2. Шакирдларын әхлаг гајдаалары әсасын, нитизамы чидди
вә шүүрлу сурәтдә көзләмәк, мүәллимләрә, Јолдашларына вә
Јашлыларә һәрмәтили мүнәсибәт бәсләмәк, мәдәни вәрдишләр
ашыламаг, мәктәб мүәкijәтинә вә ичтимай әмлака гајрылы
мүнәсибәт бәсләмәк, һабелә ушаглар арасында хулиганлыг
һалларына вә ичтимайijәтә зидд һәрәкәт тәзәһүрләринә гар-
шы гә'ти мубаризә тәдбирләрини тәшкил етмәклидир.

Мүттәфиг вә мухтар республикаларын халг маариф комис-
сарлыгларына тапшырылсын ки, бүтүн мәктәбләрдә ваһид тип-
дә шакирд билети (ана дилдә) мүәјјән етсин вә һәјата ке-
чирсиниләр; о биләтдә шакирдларын өзләрини апармаларынның
әсас гајдаалары јазылмалыдыр. Мәктәб директорларына (мүдир-
ләринә) һәр бир шакирд үчүн мәктәбдә дахил олдуғу
вахтан ораны гургарана кими шәхси иш дүзәлтмәк тапшы-
рылсын.

3. 1936-чы илдән башлајараг, биринчи нөвбәдә Москва, Ле-
нинград, Киев, Харьков вә Минск мәктәбләриндә ибтидаи, на-
тамам орта вә орта мәктәбләрин шакирдлары үчүн ваһид ке-
јим формасы мүәјјән едилсин.

ССР Иттифагынын Халг Комиссарлары Совети вә УИК(б)П
Мәркәзи Комитәси халг маариф комиссарларына вә онларын
јерли органларына тәклиф едиләр ки, мәктәб һаггында пар-
тија вә һөкүмәт гәрәрларынның ишдә кевә һәјата кечирилди-
ни Јохлајараг, мәктәби тәғтиш етмәји вә мәктәбин вәзијәти
вә ишләри үзәриндә мүнтәзәм әмәли нәзарәт тәшкил етмәји
ән мүнүм вәзифә һесаб етсиниләр.

„Мәктәб вә мүәллим һаггында партија вә һөкүмәтин гәрәрлары“
Бакм. Азәрнәшр. 1952, сәһ. 51—56.

ИБТИДАИ ВӘ ОРТА МӘКТӘБ МҮӘЛЛИМЛӘРИ ҮЧҮН ШӘХСИ АДЛАР ҺАГГЫНДА

ССРИ Мәркәзи Ичрайjә Комитәси вә Халг Комиссарлары
Советини 10 апрел 1936-чы ил тарихли гәрәрындан

ССР Иттифагы Мәркәзи Ичрайjә Комитәси вә Халг Комис-
сарлары Совети гәрәра алырлар:

1. Ибтидаи вә орта мәктәбларын мүәллимләрин үчүн ашағы-
дакы шәхси адлар мүәјјән едилсин

- а) ибтидаи мәктәб мүәллими;
- б) орта мәктәб мүәллими;
- в) әмәкдар мәктәб мүәллими.

Мүәллимләрә, ганула мүәјјән едилмиш гајдада верилән
шәхси адлар өмүрүлүкдүр вә мүәллимләри бу адлардан, анчаг
мөһкәмә гарары илә мәһрум етмәк олар...

2. Мүәјјән едилсин ки, шәхси адлар мухтар республикаларын
халг маариф комиссарларынын вә вилајәт (өлкә) халг маариф
шө'бәләри мүдирләринин, вилајәт (өлкә) бөлкүсү олмајан јер-
ләрдә исә, маһал (ишһәр) вә рајон халг маариф шө'бәләри
мүдирләринин тағдимни илә, мүттәфиг республикаларын халг
маариф комиссарлары тәрәфиндән ашағыдакы шәхсләрә ве-
рилир:

а) ибтидаи мәктәб мүәллими ады—орта педагожи мәктәб
(вә ја она бәрәбәр тутулумш мәктәби) битирмиш вә педагожи
иш үчүн јарарлы һесаб едиләнләрә;

б) орта мәктәб мүәллими ады—педагожи институт вә ја
университет битирмиш вә педагожи ишә јарарлы һесаб еди-
ләнләрә.

Мүәллимләр институтуну битирән вә педагожи ишә јарар-
лы һесаб едиләнләрә орта мәктәбин биринчи једди синфиндә
дәрс вермәк ихтијары илә орта мәктәб мүәллими ады верил-
син...

„Мәктәб вә мүәллим һаггында партија вә һөкүмәтин гәрәрлары“, Ба-
км. Азәрнәшр. 1952, сәһ. 92.

мүэллимлар үчүн шәхси адларынын мүэллим едилмәси
вә мүэллимларин, мәктәб мүдирләринин вә директор-
ларынын тә'мин едилмәси галдасы һаггында

ССР Иттифагы Халг Комиссарлары Совети
вә УИК(б)П Мәркизи Комитәсинин
10 апрел 1936-чы ил тарихли гәрары

ССР Иттифагы Халг Комиссарлары Совети вә УИК(б)П
Мәркизи Комитәси совет мүэллимларинин инкишаф едәрәк
гүдрәтли мәдәни гүвәзә чеврилдиҗини вә өз сыйларындан пе-
дагожи сәнәтинә јакшы ијиләнән вә бөлүмәкдә олан нәсәл тә'-
лим вә ләиниңасинә тәрбијә вермәк ишиндә нүмунәләр көстә-
рән мүэллимлар јетишидриҗини мүәјјән едәрәк, көстәри-
ләр ки, мүэллимларин сечилмәсиндә вә тә'јин едилмәсиндә го-
јулан мейкәм гәјданын олмамасы чоһ вахт, мәктәбдә ушагла-
ра тә'лим вә тәрбијә вермәк үчүн педагожи ишинин тәләблә-
рини тә'мин етмәјн тәсәддуји адамларын бурахылмасы ки-
миз дөүләтвә һалә кәтириб чыхарышдыр.

ССРИ ХКС вә УИК(б)П МК мүттәғиғ вә мухтар респу-
бликаларда халг маариф комиссарлыгларынны вә һабелә вилајәт
вә өлкә халг маариф шө'бәларинин мүәллимә ләзыми дигәт
вермәдикләрини, мүәллимларин сечилмәси вә тә'јин едилмәси
илә мәшғул олмаярәк, бу олдуҗа мһүм дөвләт ишини икки-
чә дәрәҗәли ишчиләрә е'тибар етмәләрини тамамилә јол
верилмәз һесаб едир.

Мүәллимларин чоһ вахт, һатта тәдрис илинин ортасында,
тез-тез райондан-района вә мәктәбдән-мәктәбә асасән оларәк
дәјишидрилмәси вә "көчүрүлмәси" һаллары да тамамилә дө-
зүлмәдир; бәлә вәзијәт тәдрис ишиндә симәсызлыға, мәс'ули-
јәтсизлијә вә мүәллим кадрларынны педагожи ишиндән узга-
лашмасына сәбәб олур.

Ушаглара тә'лим вә тәрбијә вермәк ишиндә совет мүәлли-
мләри гарышсында гојулан хуусилә мәс'улијәтли вәзифәләрә,
һабелә мәктәбдә тәдрис ишлерини даһа да јакшылашдырмағ
вә мүәллим кадрларынны кәләчәкдә даһа да артымасы вә тәк-
милләшмәсини тә'мин едән шәрәит јаратмағ зәрурәтини нәзә-
рә аларәк ССРИ ХКС вә УИК(б)П МК гәрара алырлар:

1. Мүәјјән едилсин ки, бундан сонра ибтида, натамам ор-
та вә орта мәктәпләрдә дәрәк вермәк һүгүг ачағ. Мүәлли-
млар үчүн шәхси адлар һаггында" ССРИ МК вә ХКС-нын 10
апрел 1936-чы ил тарихли гәрарына асасән мувағиғ шәхси
мүәллимлик аданы алан шәхсләрә верилир; орта вә али педа-
гожи мәктәпләри (вә бунара бәрәбәр тутулан мәктәпләри)
гуртаран, ләкин педагожи стажы олмајн шәхсләр, оларә
мүәллимлик ады вериләнә гәдәр, бир ил әрзиндә јоллама ста-
жы кечмәк үчүн мәктәбдә дәрәк вермәјә бурахылсынлар.

2. Һазырда ибтида, натамам орта вә орта мәктәпләрдә му-
әллим вәзифәсиндә чалышан бүтүн шәхсләри 1938-чи ил ав-
густун 1-дәк ибтидан вә орта мәктәб мүәллими ады алмағ
үчүн аттестасијадан кечирмәк мүттәғиғ республикаларын халг
маариф комиссарлыгларына тәклиф едилсин.

3. Мүәјјән едилсин ки, ибтида мәктәб мүәллимләри вә му-
дирләринин вә һабелә натамам орта мәктәб мүәллимләри вә ди-
ректорларынны вә орта мәктәбләрин биринчи једди синфи му-
әллимләринин тә'јин едилмәси, шәһәр вә район маариф шө'-
бәләри вә ишдән чыхарылмасы, шәһәр вә район маариф шө'-
бәләри мүдирләринин тәғлими илә мухтар республикаларын
халг маариф комиссарлары вә өлкә (вилајәт) халг маариф шө'-
бәләри мүдирләри тәрәфиндән апарылыр.

4. Мүәјјән едилсин ки, орта мәктәб директорларынны вә
орта мәктәбләрин V II, IX вә X синиф мүәллимләринин тә'јин
едилмәси, бир јердән башға јерә көчүрүлмәси вә ишдән чыхарыл-
масы, мухтар республикаларын халг маариф комиссарлары вә
өлкә (вилајәт) халг маариф шө'бәләри мүдирләринин тәғлими
илә мүттәғиғ республикаларын халг маариф комиссарлары тәрә-
финдән апарылыр.

5. Район ичрайјә комитәләринә вә район партија комитәләринә
мүәллимләри бир јердән башға јерә көчүрмәк гадаған едилсин,
өлкә (вилајәт) совет вә партија органларына исә, һәмнин гәра-
рын дүрүст һәјәтә кечирилмәси үзәриндә нәзәрәт етмәк тап-
шырылсын.

"Мәктәб вә мүәллим һаггында партија вә һөкүмәтин гәралары".
Баки, азәрнәшр, 1952, сәһ. 93—94.

МҮӘЛЛИМЛӘРӘ ӘМӘК ҺАГҖЫ ВЕРМӘК ГАЛДАСЫ ҺАГҖЫНДА

ССРИ ХКС-нын 10 апрел 1936-чы ил тарихли гәрары

1. Мүәјјән едилсин ки, мүәллимләрә әмәк һаггы шәһәр-
ләрдә, район мәркәзләриндә вә фәһлә гәсәбәләриндә район вә
шәһәр халг маариф шө'бәләри тәрәфиндән ајда ики дәфә — ке-
чән јарым ај үчүн һәр ајын 1-дә вә 16-да, кәнд јерләриндә исә
ајда бир дәфә олмага һәр ајын 20-дә верилир.

2. Мүәјјән едилсин ки, истәр шәһәр, истәрсә да кәнд мәк-
тәпләри мүәллимләринә әмәк һаггы мувағиғ шәһәр вә район
халг маариф шө'бәләри тәрәфиндән мәктәбләрин директорлары
вә мүдирләри вәсәтәсилә верилир.

Буна мувағиғ оларәк кәнд мүәллимләринин әмәк һаггына
даир хәрчләр кәнд бүдҗәсиндән чыхарылсын вә кәләчәкдә ра-
йон бүдҗәсинә кечирилсин.

3. Шәһәр советләри рәјәсәт һеј'әтинә вә район ичрайјә ко-
митәләринә бир вәзифә оларәк тапшырылсын ки, мүәллим-
ларин әмәк һаггыны вермәк үчүн ләзым олан мәбләғи, әмәк һа-
ггы вермәкдән өтрү мүәјјән едилмиш мүддәтдән азы 5 күн әв-

вэл район вэ шәһәр халг маариф шө'бәләринин хусуси һесабы-ларына көчүрүлмәсини тәмин етсинләр.

4. Мүәјјән едилсин ки, мәктәпләрин директорлары вә мүдирләри муәллимләрин әмәк һаггыны вермәк үчүн алынмыш пуллари һәр бир муәллима һәмнин гәрарла мүәјјән едилмиш мүддәтләрдә вермәли вә муәллимләрин имзалары олан әмәк һаггы чәдвәлләрини дәрифал район вә шәһәр халг маариф шө'бәләринә гәјтармалыдылар.

5. Мүәјјән едилсин ки, шәһәр вә район малијә шө'бәләринин мүдирләри муәллимләре әмәк һаггы вермәк үчүн бүдчә илә нәзәрдә тутулуш мәбләғләри кеч көчүрмәк вә ја вах-тында көчүрмәмәјә керә мәһкәмә мәс'улијәтинә чәлб олуурлар.

«Мәктәб вә муәллим һаггында партија вә һөкүмәтин гәрарлары».
Баки, Азәршәһр, 1952, сәһ. 99 — 100.

МӘКТӘБЛӘРДӘ ССР ИТТИФАГЫНЫН КОНСТИТУСИЯСЫНЫ ӨРНӘМӘК ҺАГГЫНДА

Һәмин ил феврал айынан 1-дә ССР Иттифагынын Халг Комиссарлары Совети мүттәфиг республикаларын халг комиссарлары советләринә көндәрдији телеграмда ашағыдакы көстәриш-ләри вериншдир.

«Социализм чомијәтинин шуурлу вә фәал гуручулары сн-раларында дурмаг үчүн һазырлашан мәктәбли кәчләре совет гурулушунун әссларыны өјрәтмәк мәгсәдилә ССР Иттифагы-нын Халг Комиссарлары Совети мүттәфиг республикаларын халг комиссарлары советләринә тәклиф едир:

1. 1936—1937-чи тәдрис илинин галан дөвүр әрзиндә орта мәктәбин VII, VIII, IX вә X синиф шәкилләрдинин ССР Иттифа-гынын јени конститусијасы илә муфәссәл таныш етмәји тәш-кил етсинләр.

2. 1937—1938-чи тәдрис плиндән е'тибарән ССР Иттифа-гынын Конститусијасында дәрс верилмәси, мүстәгил бир фәнн ки-ми, орта мәктәбин VII синфинә дахил едилсин».

«Мәктәб вә муәллим һаггында партија вә һөкүмәтин гәрарлары».
Баки, Азәршәһр, 1952, сәһ. 70.

МУӘССИСӘЛӘРИН, ИДАРӘЛӘРИН, ТӘСӘРРУФАТ ТӘШКИЛАТЛАРЫНЫН ВӘ ТИКНТИ ИДАРӘЛӘРИНИН РӘББӘРЛӘРИ ДӘИШИЛДИКДӘ ТӘВҺИЛ-ТӘСЛИМ ҺАГГЫНДА

ССРИ ХКС-нын 1938-чи ил 2 март тарихли 243 №-ли гәрарындан

1. Муәссисәләрин, идарәләрин, тикннти идарәләринин вә тәсәрруфат тәшкيلاتларынын рәһбәрләри дәишилдикидә мува-фиг јухары тәшкилат нумәјәндәси иштирак етмәклә идарәнин

кечмиш рәһбәри илә јени рәһбәри арасында ишин тәвһил-тәс-лими һаггында акт тәртиб едилир.

Идарә, муәссисә вә тәшкيلاتларда ишин тәвһил-тәслиминин ләзми гәјдада тәшкил етмәјин мәс'улијәти һәмнин идарәләре рәһбәрлик едән халг комиссарлығларына вә мәркәзи идарәләре тапшырылар.

2. Тәвһил-тәслим актында һәмнин муәссисә јахуд идарәлә-ишләрин һаггыи вәзијјәтиники көстәрән әсәс дәлиләр, — әлдә олан наийлијәтләр вә һәбелә ишдәки бүтүн мүһүм негсанлар — тәсдиг едилмиш планларын вә дәвләт тапшырығларынын по-зулимасы вә ашқара чыхарылмыш тәсәрруфатсызлыг вә вәзифә-дән суй-истифадә етмәк фәактлары тамамилә әкс едилмәлидир.

3. 2-чи маддәјә мувафиг оларат тәвһил-тәслим актында ашағыдакы мә'луматлар олмалыдыр:

а) халг комиссарлығларында, мәркәзи муәссисәләрдә вә халг комиссарлығларынын баш идарәләриндә тәсдиг едилмиш планын әсәс көстәричиләр үзәр јеринә јетирилмәсинин кедиши; парти-ја вә һөкүмәтин һәмни муәссисәјә аид ән мүһүм гәрарлары-нын јеринә јетирилмәси; кадрларын вә кадр һазырлығы ишләр-инин вәзијјәти; мүһәсибат һагг-һесабы вә һесабатын малијә вәзијјәтинин тәсвири;

б) идарәләрдә, тикннти идарәләриндә вә тәсәрруфат тәш-килатларында; сәнәје-малијә планынын әсәс көстәричиләр үзәр јеринә јетирилмәси; фәһләләрин вә рәһбәр кадрларын вәзијјәтинин тәсвири вә әмәк һаггы фондунун истифадә едил-мәси; баланс дәлилләринә (мә'луматларына) әсәсэн ахырынчы айан 1-нә идарәнин малијә тәсәрруфатынын вәзијјәти; кәссә-нин тафтишинә әсәсэн, кәссәнин вәзијјәти һаггында тәртиб едилмиш вә баш мүһәсиб тәрәфиндән имзаланыш акт.

Мүһәсибат вә күндәлик һагг-һесабын вә һесабатын вәзиј-јәтинин тәсвир етмәк; бағланмыш тәсәрруфат мүғавиләләринин позулимасы һаггында мә'луматлар; хаммал, јарымфабрикат, ја-наваг вә сатылмајан (чәгин сатылан) әмлак еһтијаты һаггында мә'луматлар (дәлилләр).

Бундан әлавә идарәләр үчүн аваданлығын вәзијјәтини тәс-вир етмәк; тикннти идарәләри үчүн дәјиһә вә сәметалар илә тәмин олунамасын вә тикннти механизмләринин (инишаат ма-шыналарынын) вәзијјәтини тәсвир етмәк;

в) инзибати вә ичтиман-мәдәни муәссисәләрдә ашағыда-кы гыса мә'луматлар: тәсдиг едилмиш иш планынын јеринә јетирилмәси һаггында; јухары тәшкيلاتларын мүһүм гәрар-ларынын јеринә јетирилмәси һаггында; штатын комплектош-дирилмәси (ишчиләр һеј'әтинин тамамланмасы) һаггында; һесабатын вәзијјәти вә малијә-сәта интизамына рајәт едил-мәси һаггында; кәссәнин вә тәвһил верилән әмлакын вәзијјәти һаггында.

4. Акт иши тәһвил верән, тәбул едән вә һәбелә Јухары тәшкилат нумәјәндәсин тәрәфиндән имзаланыр.

Һәрһәл тәһвил веринни, Јахуд Јени тәјин едилчиш идарә башчысынын (рәһбәрин) актын ары-ары малдәләринә етиразлар оларса, онлар акты имзаларкән өз етиразларыны Јазыл сурәтдә тәгдир етмәлидирләр.

5. Ишләри тәбул едәркән вәзифәдән суи-истифадә етмәк вә тәсәрруфатсызлыг һаллары ашқара чыхарыларса, идарәнин Јени рәһбәри, Јухары тәшкилат рәһбәри гарышында, сәнәдләр үзрә хуусу тәртиш вә әмлакын инвентаризациясыны тәјин етмәк һаггында мәсәлә гојур (галдырыр).

6. Тәһвил-тәслим актына Јухары тәшкилат нумәјәндәсинин Јазыл мулаһизәләри әливә олунур ки, орада идарәнин, Јахуд мәссәсинин вәзифәтә ајдын шәкилдә тәсвир едилир, кечимш рәһбәрин фәлијјәтнә гүмәт верилр вә лазымы тәдбирләр көрмәк һаггында нумәјәндәнин фикри (тәклифләри) изаф едилр.

7. Тәһвил-тәслим акты имзаланмамышдан әввәл, мәссәсидә Јахуд ида, әдә фәалтар Јыгынчагы кечирилр вә бурада актда Јазылмыш әсас нәтичәләр вә роғом кәстәринчиләри музакирә едилр.

Јыгынчагдакы музакирәдә ашқара чыхарылмыш чох әһәмијјәтли олан фактик мәлүматлар Јохландыгдан сонра акта дахил едилр.

8. Ишләрин тәһвил-тәслими Јухары тәшкилат тәрәфиндән муәјјән едилмиш вәхтдә, ләкин идарә башчысынын дәјишилмәс һаггында верилмиш гәјрдән ән кечи бир ај мүддәтинә гуртармалыдыр.

9. Јухары тәшкилатын рәһбәри, тәһвил-тәслим актыны шәхсән көздән кечирмәли, планын вә дөләт тапшырыгларынын Јеринә јети иләснини тәмин етмәк үчүн, актда кәстәрилән нөғсанлар вә тәдбирләр иарадан галдырмадан өтрү ирәли сүрүлмүш тәдбирләрнә бир ај мүддәтинә кими тәсдиг етмәли вә һәбелә тәһрифләри, суи истифадә вә тәсәрруфатсызлыга јол веришш муғәсирләр мәсулијјәтә чәлб едилмәлидир.

10. Һәмн гәрар, идарә вә муғәсирләрнә бир баш идарәдән башга бир баш идарәдә, Јахуд бир тәшкилатдан башга бир тәшкилат верилдији тәгдирдә дә мувафиг сурәтдә тәтбиғ едилр, бу шөртлә ки, ишләрин тәһвил-тәслимин һәр ики баш идарәнин, Јахуд тәшкилатнән нумәјәндәләрнә иштиракы илә апарылсын вә тәһвил-тәслим акты һәр ики баш идарәнин, Јахуд тәшкилатын нумәјәндәләри тәрәфиндән имзалансын.

„ССРИ гәрар вә сәрәнчамларынын күллијјаты“, 1938, № 7, сәһ. 44.

VIII — X' СИНИФ МУӘЛЛИМЛӘРИНИН ТӘЈИН ЕДИЛМӘСИ, БИР ИШДӘН БАШГА ИШӘ КЕЧИРИЛМӘСИ ВӘ ИШДӘН ЧЫХАРЫЛМАСИ ГАЈДАСЫНЫН ДӘЈИШДИРИЛМӘСИ ҺАГГЫНДА

УИК(6)П Мәркәзи Комитәси вә СССР Иттифагы Халг Комиссарлары Советини 29 ноябр 1939-чу ил тарихли 1979 №-ли гәрары

УИК(6)П Мәркәзи Комитәси вә Халг Комиссарлары Совети гәрара алырлар:

Муәллимләрнә аттестасијадан кечирилмәсинин гуртармасы илә әлағадар олараг, орта мәктәбләрнә VIII — X синиф муәллимләрнәнин мүттәғи республикаларын маариф комиссарлары тәрәфиндән тәјин едилмәси, башга ишә кечирилмәси вә ишдән чыхарылмасы һаггында ССРИ ХКС вә УИК(6)П МК-нын 10 апрел 1936-чы ил тарихли гәрары илә муәјјән едилмиш (ССРИ Гауунлары күллијјаты, 1939-чу ил, № 19, сәһ. 164) гәјдә дәјишдириләрәк муәјјән едилтән ки, кәләчәкдә виләјәт бөлкүсү олан мүттәғи республикаларда VIII — X синифләрнә муәллимләрнәнин тәјин едилмәси, башга ишә кечирилмәси вә ишдән чыхарылмасы биләваситә өлкә, виләјәт халг маариф шөбәләри мүдирләри вә МССР маариф комиссарлары тәрәфиндән һәјәтә кечирилр вә сонра кечирилән дәјишдирилмәләр вә ишдән чыхарма һаллары һаггында мүттәғи республикаларын маариф комиссарларына мәлүмат верилр.

Виләјәт бөлкүсү олмајан мүттәғи республикаларда орта мәктәбләрнә VIII — X синиф муәллимләрнәнин тәјин едилмәси, дәјишдирилмәси вә ишдән чыхарылмасы иши әввәлки гәјдә илә апарылмалыдыр.

„Мәктәб вә муәллим һаггында партија вә һөкүмәтин гәрарлары“, Баки, Азәрнешр, 1952, сәһ. 94 — 95.

ПЕДАГОЖИ МӘКТӘБЛӘРИ БИТИРӘН ШӘХСЛӘРӘ МУӘЛЛИМ АДЫ ВЕРИЛМӘСИ ҺАГГЫНДА

УИК(6)П МК-нын вә ССРИ ХКС-нын 29 ноябр 1939-чу ил тарихли 1978 №-ли гәрарындан

УИК(6)П Мәркәзи Комитәси вә СССР Иттифагы Халг Комиссарлары Совети гәрара алырлар:

1. Муәллимләрнә аттестасијадан кечирилмәсинин гуртармасы илә әлағадар олараг тәһсил гәдәр педагожи стажына малик олмајан, орта вә али педагожи мәктәбләрнә битириниш шәхсләр үчүн муәллим ады алмагдан өтрү мөчбури олараг бирлилик педагожи стаж кечмәк һаггында ССРИ ХКС вә УИК(6)П МК 10 апрел 1936-чы ил тарихли гәрары илә (ССРИ Гауунлары күллијјаты, 1939-чу ил, № 19, сәһ. 164) муәјјән едилән гәјдә ләғв едилсин.

2. Бундан sonra мұәллим едилсин ки, мұәллимлик вә педагожи институтларыны битирән шахсларә натамам орта вә орта мәктәб мұәллими шәхси ады, онлар дәвләт имтаһанларыны вердикдән sonra дәвләт имтаһан комиссјонлары тәрәфиндән вериләр вә верилән шәхси ад дипломларда кестәрилер.

„Мәктәб вә мұәллим һаггында партия вә һөкүмәтин гәрарлары“. Баки, Азәрнәшр, 1962, сәһ. 95.

ЈЕДДИ ЈАШЛЫ УШАГЛАРЫН МӘКТӘБӘ ГӘБУЛУ ҺАГГЫНДА

ССР-И ХКС-нын 1943-чү ил 8 сентјабр тарихли 954 №-ли гәрары

ССРИ Халг Комиссарлар Совети гәрара алыр:

Мүттәғи республикаларын халг комиссарлары советләринә тәғлиф едилсин ки, 1944/45-чи тәдрис илидән е-тибарән һәр јердә ибтидан, натамам орта вә орта мәктәбләрдә једди јашлы ушагларын ичбәри тәхсилни һәјәтә кечирилсин.

„Мәктәб вә мұәллим һаггында партия вә һөкүмәтин гәрарлары“. Баки, Азәрнәшр, 1952, сәһ. 28.

МӘКТӘБДӘ ТӘДРИС КЕЈФИЈӘТНИН ЈАХШЫЛАШДЫРМАГ ТӘДБИРЛӘРИ ҺАГГЫНДА

ССР Иттифагы Халг Комиссарлары Советинин 21 ијун 1944-чү ил тарихли 750 нөмрәли гәрары

Мәктәбдә тәдрис ишинин кејфијәтини јажшылашдырмаг мәғсәдилә ССР Иттифагы Халг Комиссарлары Совети гәрара алыр.

1. Ибтидан вә једдиллилик мәктәби битирән шакирдләрин мәчбури бурахылыш имтаһанлары вермәләри, орта мәктәби битирән шакирдләрин исә камал аттестаты имтаһанлары вермәләри мұәјјән едилсин.

Бурахылыш имтаһанлары вә камал аттестаты имтаһанларынын верилмәсән 1941/45-чи тәдрис илиндән е-тибарән кечирилсин.

2. Камал аттестаты алмаг үчүн имтаһанлары вериркән көзәл мүвәффеғијәтләр кәстәрән вә ахлагы ә-лә олан орта мәктәб шакирдләринин мүкафатланмалары үчүн ғызыл вә күмүш медаллар тә-хсис едилсин.

Ғызыл медалла, ахлагы ә-лә олуп, орта мәктәбин тәдрис планынын бүгүн фәнләри үзрә „5“ гижмәт алан шәхсләр тәғлиф едилсинләр.

Күмүш медалла ахлагы ә-лә олуп, камал аттестаты имтаһанларына дүшән бүгүн фәнләрдән „5“ гижмәт вә галан фәнләрин ән чоху үчүндән „4“ гижмәт алан шәхсләр тәғлиф едилсинләр.

„Мәктәб вә мұәллим һаггында партия вә һөкүмәтин гәрарлары“. Баки, Азәрнәшр, 1952, сәһ. 61—62.

МҮӘЛЛИМЛӘРИН ГИЈАБИ ТӘХСИЛИ ҺАГГЫНДА

ССРИ ХКС Јанында Үмумиттифаг Али Мәктәб Ишләри Комитәсинин 19 декабр 1945-чи ил тарихли әмирндән

1. Университетләрин гијабни шө-бәләриндә тәхсил мүддәти 6 ил, педагожи институтларында 5 ил, мұәллимлик институтларында 3 ил вә педагожи мәктәбләрдә 4 ил мұәјјән едилсин.

Буна угун олагар — РСФСР ХМК-нын Али вә Педагожи Мәктәбләр Идарәсинә вә УИАМК-нын Али Педагожи Мәктәбләри Шө-бәсинә тәғлиф едилсин ки, 19-6-чи ил Јанварын 15-дәк тәдрис планларына јенидән баһарат, бу планларда:

а) Јени гәбул үчүн 30 дәрс күнү мүддәтинә ибтидан тәдрис-тәғлим сессиясы кечириләр;

б) тәдрис или мүддәти әрзиндә ән чоху 6 имтаһан тәшкил етмәк;

в) мұәллимлик институтларында — рус дили вә әдәбијат, тарих үзрә мүстәғил шө-бәләр сахламаг нәзәрдә тутулсин.

2. 1945-чи илдән е-тибарән университетләрин, педагожи вә мұәллимлик институтларынын вә педагожи мәктәбләрин гијабни шө-бәләринә гәбул мүддәти, апрелин 1-дән ијулун 1-дәк мұәј-јән едилсин.

Университетләрин ректорларына, педагожи вә мұәллимлик институтлары вә педагожи мәктәбләрин директорларына тап-шырылсын ки, гијабни шө-бәләрә фәсиләсиз сурәтдә гәбул ет-мәк гәјдасыны ләғв етсинләр.

Мұәјјән едилән имтаһанлары веришн вә гијабичи тәләбләр сьрасына гәбул едилмәш бүгүн шәхсләр ијулун 1-дән август-гун 10-дәк олан мүддәтдә тәдрис-тәғлим сессиясында мәч-бури сурәтдә иштирак етмәлиндирләр...

3. Педагожи, мұәллимлик институту вә педагожи мәктәб-ләрин директорларына тәғлиф едилсин ки:

а) 1945/46-чы тәдрис илиндә профессор вә мұәллимләрин гүввәси илә мәсләһәт мәнзәгләриндә мүнзәзәм сурәтдә мә-сләһәтләр кечирилмәсини тә-мин етсинләр; ч) тарих тәдрис илинин ғыш тә-тили вахты гијабичи мұәллимләр үчүн 6—8 күнлүк мәсләһәтләр кечириниләр;

б) һәр бир мәсләһәт мәнзәгәси јанында гијабичи мұәллим-ләрә хидмәт етмәк үчүн сәјјар китабханалар тәшкил етсиниләр;

в) гијабичиләрдән тәдрис планы үзрә нәзәрдә тутулан бү-гүн Јохлама ишләрини тәләб вә онларын рәсәнзијадән кечирил-мәсини тә-мин етсинләр.

4. МССР халг маариф комиссарларына, вилајәт (өлкә) ХМШ мүдирләринә тәғлиф едилсин ки:

а) гијабни педагожи тәхсил системини мөһкәмләндирмәк тәдбирләри һаггында ССРИ ХКС-нын 18 декабр 1943-чү ил

тарихил 1398 №-ли гарарынни Јерина Јетирилмәси үзәриндә мүнτζәзм нәзарәт гојсунлар;

б) мәктәб директорлары вә мүдирләри вәситәсилә, гиябичи муәллимләр тәрәфиндә тәдрис тапшырылгдарынни Јеринә Јетирилмәсинини алы-арылыгдә јохланмасыни тәмин етсинләр;

в) район метод кабинетси, орта мәктәбләр вә педагожи мәктәбләр вәситәсилә гиябичи муәллимләр үчүн мүнτζәзм мәсләһәтләр тәшкил етсинләр;

г) сессиялар вә мәсләһәтләр дөврүндә гиябичиләрдә мәшгәлә апармаг үчүн мәктәбләрини вә педагожи мәктәбләрини биналарыни, аиданлыгыни вә үмуми јатагханаларынни ајырмагдә гиябичи шөбәләр вә мәсләһәт мәнтәғәләринә көмәк етсинләр;

г) педагожи мәктәбләрини директорлары илә бирликдә 1945-чи илдә ју лаборатория-ичтаһан сессиясына кәлмәјон гиябичи муәллимләрини бүтүн тәквибини јенидән нәзардән кечирип, гиябичи шөбәләрдә олар үчүн јенидән мәшгәләләр кечирилмәси үчүн тәдбирләр кәрәтсинләр;

д) чар илдә гәбул имтиһанларынни верә биләмәши олан муәллимләр үчүн, һабелә 1946-чы илдә гиябичи тәһсил башлачлы олан бүтүн муәллимләр үчүн 1946-чы илдә дахил олма имтиһанларина һазырлаг үчүн тәһхирәс олараг мәшгәләләр тәшкил етсинләр;

е) муәллимләрин вәхтлән-вәхтиндә сессияларә кәндәрсинләр, эмәк һаггы илә, дәфтерлә тәмин едәрәк, дәмир јол билетләрини алмагдә оларә көмәк етсинләр.

5. УНАМК Али Педагожи Мәктәбләр Шөбәсинә вә РСФСР ХМК Али Мәктәбләр Идарәсинә тәкфил едилсин ки, универститәләрини педагожи вә муәллимлик институтлары гиябичиләринини вә гиябичи шөбәләринини ишини һесаб алмаг үзрә вәһид сәнәдләр формасыни тәртиб вә муәјјон етсинләр.

„Мәктәб на муәллим һаггында партија вә һөкүмәтин гарарлары“. Баки, Азәрнәшр, 1952, сәһ. 100—102.

ИБТИДАИ, ЈЕДДИИЛИК ВӘ ОРТА МӘКТӘБ МУӘЛЛИМЛӘРИНИН ЭМӘК ҺАГЛАРЫНИН ВӘ ПЕНСИЯЛАРЫНИН АРТЫРЫЛМАСЫ ҺАГЪЫНДА

ССРИ Назирләр Совети вә УИК(б)П Мәркәзи Комитәсини 10 феврал 1948-чи ил тарихил 245 нөмрәли гарары

Ибтидан једдилик вә орта мәктәб муәллимләринин малди вәзјјәтини даһа да јакшылашдырмаг мәғсәдилә ССР Иттифагы Назирләр Совети вә УИК(б)П Мәркәзи Комитәсини гарарә алырлар:

1. Ибтидан, једдилик вә орта мәктәб муәллимләринин эмәк һаглары 1948-чи ил феврални 1-дән етибарән 15% артырылсын вә бунула алағәдәр олараг онлар үчүн ашағыдакы эмәк һаггы дәрәчәси (ајда) муәјјон едилсин:

Ишчиләрин дәрәчәси	Шәһәрләр вә фәһлә һәсәбләри						Кана јерләрин
	педагожи иш етмәи						
	5 иләзәк	5 иләзәк 10 иләзәк	10 иләзәк 15 иләзәк	15 иләзәк 20 иләзәк	20 иләзәк 25 иләзәк	25 иләзәк 30 иләзәк	
даи мәктәбләрин једдилик вә орта мәктәбләрин I—IV синиф муәллимләри:							
а—орта педагожи тәһсил оланлар	575	635	690	520	575	635	
б—үмуми орта тәһсил оланлар	520	575	635	490	545	605	
в—једдилик вә орта мәктәбләрин V—VII синиф муәллимләри:							
и, ана дили, әдәбијат, ријазинјат, физика, химја, география, тарих, ССРИ Конституциясы, тәбиијат, иһман вә харичи дил муәллимләри:							
а—али тәһсил оланлар	690	735	795	635	690	735	
б—муәллимлик институту вә оларә барабар еднмиш мәктәбләр туртаранлар	660	710	765	605	660	710	
г—рәсмхәт, мусиги вә һәғмә муәллимләри:							
а—али тәһсил оланлар	610	645	690	575	610	655	
б—орта тәһсил оланлар	575	610	655	540	575	610	
д—орта мәктәбләрин VIII—X синиф муәллимләри:							
и, рус дили, әдәбијат, ријазинјат, физика, астрономия, химја, география, тарих, ССРИ Конституциясы, тәбиијат, чағрыша гәдәр һәрби вә физики һазырлыг вә харичи дил муәллимләри:							
а—али тәһсил оланлар	710	765	850	660	710	765	
б—тәһсил олмајанлар	690	735	795	635	690	735	
е—рәсмхәт, мусиги вә һәғмә муәллимләри:							
а—али тәһсил оланлар	635	690	735	605	635	690	
б—там али тәһсил олмајанлар	600	635	590	575	605	535	

2. Ибтидан мәктәб мүдирләринин, ибтидан, једдилик вә орта мәктәб директор вә тәдрис һиссәси мүдирләринин эмәк һаглары 1948-чи ил феврални бириндән артырылсын, онлар үчүн эмәк һаглары ајда ашағыдакы мигдарда муәјјон едилсин:

		Мәктәпләрдә шәкирдләрин сәјм						
Ишчиләрин дәрәчәси	80 нәфәрәдәк	101-тан 160 нәфәрәдәк		160 нәфәрәдән артыг				
			Иш стажы					
	5 илгәк	5 илгәк 10 илгәк	10 илгәк 10 илгәк	5 илгәк	5 илгәк 10 илгәк	10 илгәк	10 илгәк	
а) Ибтидан мәктәб музирлари: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләриндә	691	735	705	710	765	820	765	820
кәнд јерләриндә	615	690	735	690	710	765	710	765
		М. кәсәбләрә шәкирдләрин сәјм						
Ишчиләрин дәрәчәси	280 нәфәрәдәк (7 синф-чәдәк)	20-дан 560 нәфәрәдәк (7 синф-дан артыг)		560 нәфәрәдән јухары (4 синф-дан артыг)				
б) Једиллилик мәктәб директорларына:								
І дәрәчә — али тәһсилли оланлар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләриндә	735		820		910			
кәнд јерләриндә	690		765		850			
II дәрәчә — там али тәһсилли олмајанлар:								
шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләриндә	690		765		850			
кәнд јерләриндә	635		710		795			
		Мәктәпләрдә шәкирдләрин сәјм						
Ишчиләрин дәрәчәси	400 нәфәрәдәк (10 синф-чәдәк)	400-дән 850 нәфәрәдәк (10 синф-дан артыг)		880 нәфәрәдән јухары (22 синф-дан артыг)				
а) Орта мәктәб директорлары:								
І дәрәчә — али тәһсилли оланлар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләриндә	850		1010		1150			

артыг			
1	2	3	4
кәнд јерләриндә	795	910	1070
II дәрәчә — там али тәһсилли олмајанлар:			
шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләриндә	795	910	1070
кәнд јерләриндә	735	850	1010
Ишчилэрин дэрэчэси	12 вә артыг синиф олан мәктәпләрдә		
	Иш стажы		
	5 илгәзәк	5 илгәзәк 10 илгәзәк	10 илгәзәк јухары
г) Ибтидан мәктәблэрин тәдрис хиссә мүдирлэри:			
шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләриндә	605	650	710
кәнд јерләриндә	545	600	645
Ишчилэрин дэрэчэси	Мәктәпләрдә шәкирдлэрин сәјм		
	280-нәфәрәдәк (7 синф-чәдәк)	280-дан 560 нәфәрәдәк (7 синф-дан артыг)	560 нәфәрәдән јухары (14 синф-дан артыг)
а) Једиллилик мәктәблэрин тәдрис хиссәсә мүдирлэри:			
I дәрәчә — али тәһсилли оланлар:			
шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләриндә	520	605	690
кәнд јерләриндә	470	545	635
II дәрәчә — там али тәһсилли олмајанлар:			
шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләриндә	470	545	635
кәнд јерләриндә	415	490	575

Ишчилəрин дəрəчəси	Мəктəблəрдə шакирдлəрин сəйм		
	400 нəфəр- лəк (10 син- фəклəк)	400-дəн 880 нəфəрлəк (10 синиф- дəн артыг)	880 нəфəр- лəн 1740- (22 синиф- дəн артыг)
д) Орта мəктəблəрин тəдрис хиссə мудирлəри: 1 дəрəчə — аян тəдсислi олан- лар: шəхəрлəрдə вə фəлəлə гəсəбə- лəриндə	690	795	910
кəнд жєрлəриндə II дəрəчə — там аян тəдсислi омажлəнлар: шəхəрлəрдə вə фəлəлə гəсəбəлə- риндə	635	735	850
кəнд жєрлəриндə	635	735	850
	575	690	735

3. 1948-чи ил февралын 1-дəн 25 иллик педагожи иш стажы олан ибтидан, једдилик вə орта мəктəб мўəллимлəринə, дир-екторларынə (мудирлəринə), тəдрис хиссəси мудирлəринə педагожи иш стажынə мувафиг оларəг бу гəрəрə эсəсэн алдыглары эмəк һаггы дəрəчəсинин 40 фəиз миғдарында пенсия мўəјјən едилсин.

Пенсия аларəг ишнин давам етирэн мўəллимлəрин пенсиялары һəмин гəрəрдə мўəјјən едилмиш миғдардə вə гəјдэдə верилсин.

Бу гəрəр дəрч едилэнəдəк педагожи ишдən кетмиш пен-сионер мўəллимлəрин пенсиясы онлара пенсия тəјин едилэн вахт алдыглары эмəк һаггы дəрəчəсинин 40 фəизи миғдарында верилсин.

Һəмин гəрəрə мувафиг оларəг ишлэмəјən пенсионер мўəл-лимлəрə верилəчəк пенсия, онларын эввəлчə алдыглары пен-сиядан ашагы ола билмэз.

4. Һəмин гəрəрын нəшри илэ элэгəдəр оларəг, ССРИ Халг Комиссарлары Совети вə УИК(6)П МК-нын „Ибтидан вə орта мəктəб мўəллимлəринин вə гəјри ишчилəринин эмəк һағларын-нын артимасы һағында“ 11 август 1943-чў ил тарихли 875 нөм-рəли гəрəрынин ибтидан, једдилик вə орта мəктəб мўəлим-

лəри вə гəјри ишчилəринə аид 1-чи вə 2-чи маддэлəри, һəбелə ССРИ Халг Комиссарлары Советинин 24 июл 1943-чў ил тарихли 13985 нөмрəли сəғəнчəмынын 1-чи бəндинин 2-чи абзасы гўвəсини итирмиш һесəб едилсин.

„Мəктəб вə мўəллим һағында партиə вə һөкүмəтин гəрəрлары“. Бəки, Азəрнəшр, 1952, сəһ. 104—108.

ИБТИДАН Вə ЈЕДДИЛИК МƏКТƏБ МЎƏЛЛИМЛƏРИ ҮЧҮН ИМТИЛАЗЛАР Вə УСТУНЛУҚЛАР ҺАҒЫНДА ССРИ Назирлəр Советинин 10 феврал 1948-чи ил тарихли гəрəры

Ибтидан вə једдилик мəктəб мўəллимлəринин мадди вə-эијјэтлəрини даһа да јакшылашдырмаг мəғсəдилə ССР Иттифа-гы Назирлəр Совети гəрəрə алыр.

1. Кəнд вə гəсəбə зəһмəткеш депутатлары Советлəринин ичрайјə комителəринə бир вəзифə оларəг тапшырылсын ки, кəнд жєрлəриндə олан ибтидан вə једдилик мəктəб мўəллим-лəринə, директорларынə (мудирлəринə) тəдрис хиссəси мудир-лəринə вə онларлə бирликдə јашəјан айлə үзвлəринə, һəмин жєрлəрдə гўвəдэ олан нормалар үзрə пулсуз оларəг јаначагла вə ишыгла тəјмин едилмиш мəнзил версинлəр.

Кəнд вə гəсəбə Советлəри ичрайјə комителəринə һəвəлə едилсин ки, коммунал мəнзиллəр олмадыгда: билəвəситə мұ-тавилə бағлəјараг, мəктəблəрин мўəллимлəри, директорлары (мудирлəри) вə тəдрис хиссəси мудирлəри үчүн мəнзил ичəдэ етсинлəр;

бу мəктəб ишчилəрини һəмин јєрдə гўвəдэ олан норма үзрə ишыг вə јаначагла тəјмин етсинлəр, бир иллик јаначагы сентјабрын 1-дəн кеч олмајараг онларын евлəринə дашытдыр-сынлар.

2. Мүттəфиг республикаларын назирлəр советинə бир вə-зифə оларəг тапшырылсын ки, 1948—1950-чи иллəр эрзиндə-һəр бир кəнд мəктəби јаньнда мўəллимлəр үчүн ев тикилмəсин нəзэрə алмагла, кəнд жєрлəриндə јашəјыш евлəри тикилиши планыны ики ај мүддəтиндə тəртиб вə тəсдиг етсинлəр.

3. Республикаларын назирлəр советлəринə вə вилајет (өлкə) ичрайјə комителəринə бир вəзифə оларəг тапшырылсын:

а) кəнд мəктəблəри јаньнда мўəллимлəр үчүн јашəјыш ев-лəри тикилишинə тахта-шалбан һазырламагдан өтрү дөвлəт мəшə фондларынин аян јакын жєрлəриндə ағач кəсмəк үчүн кəнд Со-ветлəринə лəзыми сəһə ајырсынлар; кестерилэн доғраньмы ағачлары һəр евə 80—160 куб метр һесəбы илэ пулсуз бура-сынлар;

6) кәнд мүәллимләринә, һәмчә районда колхозчу һәјәтләрин үчүн муәјјән едилмиш норма үзрә, ләкин һәр муәллим аялы-синә 0,25 һектардан артыг олмамаг шәртилә, һәјәтјаны торпаг саһәси ајырсынлар;

4. Республикаларын назирләр советләринә вә вилајәт (өлкә) нчравјјә комитәләринә бир вәзифә олараг тапшырылсын:

а) көнүллү верки Јолу илә топланмиш вәсәитән мәктәбләрин тәјминилә вә башга тәдбирләрдә истифадә етмәклә бәрәбәр кәнд мәктәбләри јанында јашајыш евләрини дә бу вәсәит һесабына тиксинләр;

б) колхозлары, кәнд мәктәбләри јанында јашајыш евләри тикилиши ишләринә чәлб етсинләр вә бу евләрин тикилишиндә колхозларын вә колхозчуларын көрдүјү ишин һаггыны көнүллү верки вәсәити һесабына едәсинләр.

• Муәјјән едилсин ки, бу гарара әсасән кәнд мәктәбләри јанында муәллимләр үчүн тикилмиш ј.шајыш евләри һәмчә мәктәбләрин хуәси әмлакы олар.

5. Муәјјән едилсин ки, кәнд јерләриндә ибтидан, једдилик вә орта мәктәбләрин муәллимләри, пенсионер муәллимләри, директорлары (мүдирләри) вә тәдрис һиссәси мүдирләри, оялары әкин тапшырыглары јохурса вә кәнд тәсарруфат веркисинә чәлб едилмәмишләрдә, һабелә шәхси истифадәләриндә олан мал-тара кәнд тәсарруфат артели Низамнамәсинин һәмчә район колхозчулары үчүн муәјјән етдији мигдардан артыг дејилсә, ичбари сүд, әт вә киртофтәһһүләринә чәлб едилмирләр.

6. Дөвләт тәшкилатларына вә идарәләринә тәклиф едилсин ки, кәнд јерләриндә јашајын ибтидан, једдилик вә орта мәктәб муәллимләри, пенсионер муәллимләри, директорлар (мүдирләр) вә тәдрис һиссәси мүдирләринин мал гарасы үчүн бош дөвләт торпагларында, мәсәлән, дөвләт вә јерли әһһәмјјәти олан мешәләрдә, дәмир вә шоссе јолларына мәнхус торпагларда, кәнд Советләринин торпагларында лазими гәдәр отлаг јерләри ајырсынлар.

Дөвләтин белә бош торпаглары олмалыгла, колхозлара мәсләһәт көрүсүн ки, мәктәб муәллимләринә, пенсионер муәллимләр, директорлара (мүдирләр) вә тәдрис һиссәси мүдирләринә мал-гараларыны отармаг үчүн колхоз торпагларындан пулсуз истифадә етмәјә ичазә версинләр.

7. Шәһәр вә кәнд јерләриндәки ибтидан вә орта мәктәб муәллимләри, пенсионер муәллимләр, директорлар (мүдирләр) вә тәдрис һиссәси мүдирләринин ушаглары орта мәктәбләрин VIII—X синифләриндә, педагожи мәктәбләрдә, муәллимлик институтларында вә али педагожи мәктәбләрдә тәдрис һаггындан 1948-чи ил јанварын бириндән етибарән азад едилсинләр.

„Мәктәб вә муәллим һаггында партија вә һөкүмәтин гарарлары“ Баки, Азәрбәјр, 1952, сәһ. 108—110.

УЗУН МУДДӘТЛИ ВӘ ГҮСҮРСҮЗ ХИДМӘТЛӘРИНӘ КӨРӘ МУӘЛЛИМЛӘРИН ССРИ ОРДЕН ВӘ МЕДАЛЛАРЫ ИЛӘ ТӘЛТИФ ЕДИЛМӘЛӘРИ ҺАГГЫНДА

ССРИ Али Совети Рәјсәт һејәтинин 12 феврал 1948-чи ил тарихли Фәрманы

1. Арасы кәсәилмәдән педагожи иш стажы олан мәктәб муәллимләринин, директорларынын (мүдирләринин), тәдрис һиссәси мүдирләринин, инспекторларынын вә халг маарифи органларында чалышан муәллимләрин узун муддәт вә гүсүрсүз хидмәт етмәләринә көрә ССРИ орден вә медаллары илә тәлтиф олунмалары муәјјән едилсин. Онлар:

10 ил ишләдикдә — „Әмәкдә фәрләнмәјә көрә“ медалы илә;
15 ил ишләдикдә — „Әмәк икилтијинә көрә“ медалы илә;
20 ил ишләдикдә — „Шәрәф нишаны“ ордени илә;
25 ил ишләдикдә — „Гарымыз Әмәк Бајрагы ордени илә;
30 ил ишләдикдә — Ленин ордени илә тәлтиф олунурлар.

2. Мәктәб муәллимләринин, директорларынын (мүдирләринин), тәдрис һиссәси мүдирләринин, инспекторларынын вә халг маарифи органларында чалышан муәллимләрин әмәк стажы, бу фәрман нәшр едиләнәдәк мәктәбләрдә, халг маарифи идарә вә органларында ишләдикләри муддәт нәзәрә алынмагла һесаблансын.

3. Мәктәб муәллимләри, директорлары (мүдирләри), тәдрис һиссәси мүдирләри, инспекторлары вә халг маарифи органларында чалышан муәллимләр бу фәрманә әсасән тәлтиф олунмаг илә дәфә тәғдим едилдикдә, хидмәт етдикләри муддәтә көрә макафатлардан бирини аймаг һуғуғуна маликдиләр.

4. Мүттәғий республикаларын маариф назирликләри тәрәфиндән илдә бир дәфә хидмәтә көрә тәлтиф олунмаг тәғдим едилир.

„Мәктәб вә муәллим һаггында партија вә һөкүмәтин гарарлары“ Баки, Азәрбәјр, 1952, сәһ. 110—111.

МӘКТӘБЛИЛӘРИН ИЧТИМАН ИШЛӘ ВӘ ДӘРСӘН КӘНАР БАШГА ИШЛӘРЛӘ ҺӘДДИНДӘН АРТЫГ ЈҮКЛӘНМӘСИ ҺАЛЛАРЫНЫ АРАДАН ГАЛДЫРМАГ ТӘДБИРЛӘРИ ҺАГГЫНДА

Бу күнләрдә УЙК(б)П Мәркәзи Комитәси „Мәктәбләрин ичтиман ишлә вә дәрслән кәнар башга ишләрлә Һәддиндән артыг јүкләнмәси һалларыны арадан галдырмаг тәдбирләри һаггында“ гәрар гәбул етмишидр.

УЙК(б)П МК гәјд етмишидр ки, мәктәбләрдә шакирләр ичтиман ишлә вә дәрслән кәнар башга ишләрлә Һәддиндән артыг јүкләнирләр.

Бир чох мәктәб.тәрдә шакирдлар ичтимаи иш вә мухтәлиф күтләви тәдбирләрнә һәҗәтә кеңирмәҗә плансыз гәҗдәлә чәлб олунур вә беләнликлә, ади педагогик тәләбләр позулур. Белә фактлар баш верир ки, мәктәбин муәллим едилмиш гәҗдә вә усулларына бахмачараг, шакирдлар мухтәлиф ичтимаи тапшырыглары јеринә јетирмәк үчүн дәрсдән ајырылар. Комсомолун бәзи район комитәләрин — мәктәбләрнә комсомолда гәбул етмәк, мушавирә, семинар вә мәшгилләрдә иштирак етмәк үчүн дәрс вахты чағарырлар. Идман чәмијјәтләри дә чох заман дәрс вахты јарышлар, спартакиадалар вә идман мәшгиләри тәшкил едилрләр. Хүсусән комсомол вә пионер фәалларына һәддиндән артыг ичтимаи иш тапшырылар.

Мәктәбләрлә һәддиндән артыг ичтимаи иш вә дәрсдән кәнар башга ишләр тапшырылмасы дәрсин шакирдлар тәрәфиндән һәмминсәнилмәсини ашагы дүшмәсинә сәбәб олур, онларын бош вахтына мәдәни гәҗдәлә кеңирмәләринә вә јакшы динчәлмәләринә мане олур вә ушагларын сәһнәтинә лис тә'сир көстәрир.

Бир чох мәктәб директорлары вә синиф рәһбәрләри шакирдләрә ичтимаи иш вә мәктәбдән кәнар ишләр тапшырылмасы үчүн муәллим гәҗдә гәҗмур иә бу ишләрә истигамәт вермир, онлара верилән иштирдан истифадә етмив вә мәктәбләрлә күтләви тәдбирләрнин көрүлмәси сәһәсиндә бурахылан сәһләрин гаршысына алмырлар. УИК(б)П МК бу чүр һаллары дүзкүн һесаб етмив.

РСФСР вә башга мүттәфиг республикалары маариф назирликләри, јерли халг маарифи органлары шакирдләрнин ичтимаи ишләринә вә дәрсдән кәнар башга ишләрнә ләзымынча фикир вермир вә бу сәһдә мәктәбләрлә нәзарәтсизлиҗә јол верирләр.

УИЛККИ МК, комсомолун вилајәт вә өлкә комитәләрин, мүттәфиг республикаларын ЛККИ МК-лары мәктәбләрнин ичтимаи ишләр вә дәрсдән кәнар башга ишләрлә һәддиндән артыг јүкләнмәси фактларынын гаршысына алмаг үчүн ләзыми тәдбир көрмүрләр, бир сыра һалларда иә өзләри мәктәбләрнә һәддиндән артыг ичтимаи ишләр јүкләнмәсинә вә мәктәбләрнин дүзкүн тәһсил һәҗәтинин позулмасына сәбәб олан мухтәлиф күтләви тәдбирләрнин тәшәббүсчүләри олурлар.

УИК(б)П МК РСФСР вә башга мүттәфиг республикалары маариф назирликләринә вә УИЛККИ Мәркәзи Комитәсинә бир вәзифә олараг тапшырымышдыр ки, мәктәбләрнә ичтимаи тапшырыгларла вә дәрсдән кәнар башга ишләрлә һәддиндән артыг јүкләнмәси һалларына мәктәбләрнин тә'лим-тәрбијә ишләринә зәрәр вурар вә дүзкүн олмајан һаллар кими арадан галдырсынлар.

УИК(б)П МК мәктәбләрлә јыгынчаглар, пионер топланышлары кеңирилмәсинин вә башга ичтимаи тәдбирләр көрүлмә-

сини гәҗдәлә салмагы, мәктәбләр арасында комсомол вә пионер тапшырыгларынын дүзкүн бөлүшдүрүлмәсини тә'мин етмәји ләзым билимишдир.

УИК(б)П МК гәҗд етмишдир ки, мәктәбләрнә дүзкүн гурулмуш ичтимаи иш вә мәктәбдән кәнар ишләрнә мәктәбләрнин тә'лим-тәрбијә вәзифәләринә табә етдирилиәли, мәктәбләрнә мушәфғәҗијәтлә дәрс охумасына вә онларын коммунизм чәмијјәтинин һәртәрәfli биликли вә фәал гуручулары кими тәрбијә едилмәсинә көмәк етмәлидир.

Партија, совет, комсомол тәшкилатлары вә башга ичтимаи тәшкилатлар ичтимаи тапшырыглары јеринә јетирмәк үчүн шакирдларнә дәрсдән ајрылмасына сәбәб (лан гәҗдалара тамамләр сон гәҗмагдан етүр тәдбир көрмәлидирләр.

РСФСР вә башга мүттәфиг республикалары маариф назирликләри вә УИЛККИ Мәркәзи Комитәс мәктәбләрлә комсомол вә пионер тәшкилатларынын ишнә халг маариф органларынын вә вилајәт, өлкә, район комсомол комитәләринин дапа артыг диггәт јетирмәләрини тә'мин етмәлидирләр. Мәктәбләрлә ичтимаи вә дәрсдән кәнар башга ишләрнә дүзкүн тәшкил едилмәси үчүн там мәс'улијәт мәктәб директорларынын үзәринә гәҗүлмушдур. Мәктәбләрлә күтләви тәдбирләр, анчаг директорун ичәзәси ялә көрүлә биләр. Халг маарифи органларына тәклиф едилмишдир ки, шакирдләрлә тә'лим-тәрбијә вә мәктәбдән кәнар иш үчүн синиф рәһбәрләрнин мәс'улијәтин артыран әмәли тәдбирләр көрсүнләр.

„Мәктәб вә муәллим“ һағғында партија вә һөкумәтин гәрарлары“, Бакы, Азәрбајҗан, 1952, сәһ. 83—85.

МӘКТӘБИН ҺӘҖАТЛА ӘЛӘҖӘСИНИ МӨҢКӘМЛӘТМӘК ВӘ АЗӘРБАЈҖАН ССР-дә ХАЛГ МААРИФИ СИСТЕМИНИ ДАҺА ДӘ ИНКИШАФ ЕТДИРМӘК ҺАҖҖЫНДА ҖАНУН

Азәрбајҗан Совет Социалист Республикасынын Али Совети гәҗд едир ки, „Мәктәбин һәҗатла әләҖәсини мөһкәмләтмәк, вә СССР-дә халг маарифи системини даһа дә инкишаф етдирмәк һағғында“ Җанун коммунизм гуручулуғу вәзифәләрини мушәфғәҗијәтлә јеринә јетирмәк үчүн сон дәрәҗә бөлүк әһәмијјәтә маликидир. Халг маарифи системини даһа дә инкишаф етдирмәк үчүн Сов. ИКП Мәркәзи Комитәси илә СССР Назирләр Совети тәрәфиндән һазырланыш олан вә һәмин Җанунун әсасынә тәшкил едән програм зәһмәткешләр тәрәфиндән јекдилликлә бәјәнилмиш вә мудафиә едилмишдир.

Коммунист партијасынын әтрафында сых бирләшмиш олан совет халгы социализм гуручулуғу һалариндә сәнајин, кәнд тәсәрууфатынын, елмин, мәдәнијәт вә маарифин инкишаф етдирилмәсиндә, зәһмәткешләрин мәдди вәзифәтинин даһа дә јакшылашдырылмасында тарихи гәләбәләр гәзанымышдыр.

1959—1965-чи илләрдә ССРИ халг тәсәрруфатынын инкишафына дәир Сов.ИКП-нын нөвбәдәнкәһәр ХХІ гурултаынын гәбул етдији гәрәрлар өлкәминән өз инкишафында Јени, чох мүһүм бир дөврә, кениш коммунизм чәмијјәти гуручулуғу дөврүнә гәдәм гәјмәсә дәмәктір.

Бу дөврүн башлыча вәзифәләри коммунизмин мәдди-техники базасыны јаратмагдан, ССРИ-нин итгисадн вә мүлафиә гүдрәтини даһа да мөһкәмләндирмәкдән, ејни заманда халгын кетдикчә артан мәдди вә мә'нәви тәләбәтины даһа мүкәммәл едәмәкдән вә беләликлә дә әһалинин һәр нәфәринә дүшән мәһсул истеһсалында ән чох инкишаф етмиш капиталист өлкәләрин тарихән чох гыса мүддәтдә чатмағ вә онлары өтүб кечмәкдән ибарәтдир.

Коммунизмә кечмәкдән өтрү јалиғз гүдрәтлн мәдди-техники база дејил, һәмчинини социализм чәмијјәтинин бүтүн вәтәндәләрынн јүксәк шүүрлу олмасы гәдәмләшмәк. Милјонларла күтләләрин шүүрлулуғ дәрәчәсә нә ләзз јүксәк оларса, коммунизм гуручулуғу планлары бир о гәдәр мүвәфәғијјәтләринә јетириләр. Буна көрә дә инди зәһмәткешләрин, хуһсуслә бөјүмәкдә олан нәслин коммунист тәрбијәси мәсәләләри сон дәрәчә бөјүк әһәмијјәт гәзирн.

Һәртәрәfli билек сәһиби олмағ вә јүксәк шүүрлулуғ дәрәчәсинә галхмағ Совет Иттифагынын һәр бир зәһмәткеши үчүн вәчиб тәләбаға чеврилир. Јүксәк шүүрлулуғ руһунда тәрбијә олунчн һәр бир совет аламы чәмијјәт үчүн мәдди не'мәтләр јарәдилмәсиндә әмәјин әһәмијјәтинин баша дүшмәлидир.

Истеһсалатын механикләшдирилмәсинин, автоматлашдырылмасынын сүр'әтлә инкишафы, ели вә техниканын ән јени навијјәтләринин кениш тәбиг едилмәсә әмәјин характерини көкүндән дәјишир. Фәһләләрин вә колхозчуларын әмәји өз мәһијјәтигә көрә мүһәндисләрин, техникләрин, агрономларын әмәјинә кетдикчә даһа артығ јахынлашыр.

Беләликлә, физики әмәклә зейни әмәк арасындакы мүһүм фәғрләрин ләғв едилмәси үчүн шәрәит јараныр. Ләқин инсанн бәдәнини мөһкәмләндирән вә онун һәјәт фәәлијјәтинин артыран јарадычы, фәрәһли физики әмәк коммунизм чәмијјәтиндә дә олачағдыр. Коммунизм чәмијјәтин гуручуларынын јени нәсли чәмијјәт үчүн фәјдалы фәәлијјәтдә иштирак едәркән, һәрәнин јашына көрә күчүнүн чатдығы дәрәчәдә вә ән мүһтәфли формаларда физики әмәјә алышмәлидир.

Фабриклә вә ја колхозда, сәнајә мүәسسәсиндә, совхозда, тәмир-техника стансийасында вә ја идарәләрдә ишләмәк, чәмијјәтин хәјри үчүн намуслу вә фәјдалы әмәклә мәшгул олмағ, социализм чәмијјәтиндә јашамағ вә онун не'мәтләриндән истифадә едән һәр бир адымы мүгәддәс вәзифәсидир.

Совет дөвләтинин бөјүк баниси В. И. Ленин өрәтмишдир ки, кәңчләр өз тәһсилини әмәклә, сәнајенин вә кәнд тәсәрру-

фатынын јенидән гурулмасы уғрунда мүбаризә илә, халгын мәдәнијјәти вә маарифи уғрунда мүбаризә илә әләғәләндирмәлидир.

Чәмијјәтин коммунизм әсасында јенидән гурулмасы јә'ни инсанн тәрбијә едилмәси илә арылмаз сурәтдә бағлыдыр; бу јени инсандә зәнкн мә'нәвијјәт, әхлаг тәмизлији вә физики сағламлығ аһәндәк бир сурәтдә бирләшмәтидир.

ССРИ-дә, о чүмләдән Азәрбајҗан ССР-дә мәктәпләр елә гурулуру ки, халға хидмәт етсин, зәһмәткешләрә бирлик версин, халғ ичәрисиндән чыхан истедадлы адалмаларын инкишафына көмәк етсин. Совет мәктәби өз варлығы әриндә көзәл кәңчләр нәсли тәрбијә едиб јетишдирмәк, бу кәңчләр Бөјүк Вәтән муһарибәси чәбһәләриндә дә, коммунизм чәмијјәтин руһун үчүн көрүлән ишләрдә гәһрәманлығ нүмунәләри көстүрмишләр.

Коммунист партијясынын вә Совет һөкүмәтинин даими јагысы сәјәсиндә Азәрбајҗан халғы Совет һакимијјәти илләриндә кечирилән социалист ислаһатлары нәтижәсиндә халғ тәсәрруфатынын бүтүн сәһәләриндә бөјүк мүвәфәғијјәтләр гәзәнмишдир. Азәрбајҗан ССР инди јүксәк дәрәчәдә инкишаф етмиш сәнајеси вә мөхәвикләшдирилмиш кәнд тәсәрруфаты, формача милли вә мәзһунча социалист бағбачлы мәдәнијјәти олан бир республикадыр.

Ленин милли сijasәтинин арлычыллығла һәјәтә кечирилмәси нәтижәсиндә Азәрбајҗан ССР-дә һәгигч мәдәни ингилаб олмушдыр. Республикада үмуми једдәлилик тәһсил һәјәтә кечирилмиш, үмуми орта, тәһсил, пешә-техника тәһсили, орта ихтисас тәһсили вә али тәһсил кениш инкишаф етмишдир. Азәрбајҗан ССР-дә миллиләр үмуми тәһсил мәктәби, јетишмәдән артығ орта ихтисас мәктәби, университет, нефт вә кимјә институту, политехник институту, кәнд тәсәрруфаты институту, тибб институту, педагожи институтлары, консерваторија вә башға али мәктәпләр вардыр.

Республиканын бу мәктәпләри милли зијалы кадрларын һазырланмасында сон дәрәчә мүһүм рол ојнамышдыр. Һазырда Азәрбајҗан ССР халғ тәсәрруфатында 120 мин нәфәрдән артығ али вә орта ихтисас тәһсили алымыш мүтәхәссис ишләјир, белә мүтәхәссисләр һазырланмасы миғјасына көрә республикамыз јүксәк дәрәчәдә инкишаф етмиш капиталист дөвләтләринин бир чохуну өтүб кечмишдир.

Азәрбајҗан ССР Елимләр Академијясынын вә Азәрбајҗан Кәнд Тәсәрруфаты Елимләр Академијясынын, һәбелә чохлу ели-тәдигат идарәләринин олмасы республикада елмин инкишаф сәвијјәсинин јүксәк олдуғуну сүбүт едир.

Азәрбајҗан ССР мәктәпләриндә дәрсләр ана дилиндә кечилр. Бу, Ленин милли сijasәтинин мүһүм навијјәтләриндән биридир. Буниула бирлиндә республиканын мәктәпләриндә рус

лти дэ кениш сурэтдэ өөрчиллэр; бу дү миллэтлэр арасында чох мүһүм үнсилэт васитасидир, чох зонкин рус вэ дүнја елми, мәдәнијјәти вэ ичәсәнәти хәзинәсиндән зәһмәткешләрин истифадә едә билмәсинә көмәк едән эн кәзәл васитәдир.

Совет һакимийјәти азәрбајҹанлы гәдниләры азәдлыға чыхармыш, маариф вэ мәдәнијјәт гапыларыны онларын үзүнә тәјҹибәтә ачмын, онлары коммунизм гүрүчдүгүнүн фәал вэ бәрәбәр һуугуғлу иштиракчылары етмишдир. Совет мәктәби бу ишдә чох бөјүк рол ойнамышлар.

Мәктәбләрн икиншә фәндә, халг тәсәррүфаты вэ мәдәнијјәти үчүн мүтәхәссис кадрлары һазырланмасында әддә едилмиш бөјүк мүвәфәғијјәтләрә бахмәјарәт, үмуми тәһсил мәктәбләриниз, орта, ихтисас мәктәбләриниз вэ али мәктәбләриниз коммунизм гүрүчдүгү тәләпләриндән керә гәләрлар, онларын ишиндә чиндә нәгсанларн вәрдыр. Вә нәгсанларын башлычасы ондан ибарәтдир ки, тәһсил мүјјәзн дәрәҹәдә һәјәтдән ары ошдүмүшдүр, мәктәби гурғанлар әмәли фәалијјәтә зәиф һазырланмыш олурлар.

Бүтүн бу вәзијјәт халг маарифини едә бир гәјдәдә јенидән гурмағы тәләб едир ки, азәрбајҹан ССР-ин үмуми тәһсил мәктәбләрн, пешә-техника мәктәбләрн, орта вэ али мәктәбләрн өлкәмизин зәһмәткешләринин бүтүн гүрүчдүгү фәалијјәтиндә даһа фәал рол ойнаја билсинләр.

Мәктәбләрн гаришасында гәјүлан башлыча вәзифә—бөјүмәкдә олан пәсәл һәјәтә, чәмијјәт үчүн фәјдалы әмәјә һазырламагдан, үмуми вэ политехник тәһсилн сәвијјәсини јүксәлтмәкдән, кәңчләринизн сәсиализм чәмијјәтинин принципләринә дәрјин һөрмәт бәстәмәк рунунда, коммунизм рунунда тәрбијә етмәкдән ибарәтдир.

Орта мәктәбләр елмин әсәсләрини јашшы билән вэ бунуҹла бирликдә мүнтәзәм физикни әмәјә гәбил олан биликли адамлар һазырламалы, кәңчләрдә чәмијјәтә хејр вәрмәк, чәмијјәт үчүн ләзим олан сәрвәтләрин истеһсалында фәал иштирак етмәк сәјләрин тәрбијә етмәклидир. Респуҹликада орта тәһсилн миғјасы, эн әввәл халг тәсәррүфатында ишләјән кәңчләр үчүн мәктәб шәбкәсинин кениш инкишәг етдирилмәси јолу илә хејли артырылмалыдыр.

Орта мәктәбдә тәһлим вэ тәрбијәнин әсас принципни тәһсилн әмәклә, коммунизм гүрүчдүгү тәчрүбәси илә сых әлағәсиндән ибарәт олмадыдыр.

Сәнаједә, нәғлијјәтдә, тикинги ишләриндә вэ кәнд тәсәррүфатында техниканын тәкмилләшдирилмәси, истеһсал просесләрини комплексли сурәтдә мөханикләшдирмәк вэ автоматлашдырмаг тәдбирләринин кениш миғјасдә һәјәтә кеҹирилмәси халг тәсәррүфатынын бүтүн сәһәләриндә фәилә кадрларынын пешә-техника һазырлығы вэ истеһсалат ихтисасы бәрәсиндә јүксәк тәләбләр ирәли сүрүр. Буна көрә кәңчләрин пешә-

техника тәһсилинин ыкшишасы да хусусилә бөјүк әһәмийјәт газынар. Бу тәһсилн әсас вәзифәси халг тәсәррүфатынын бүтүн сәһәләри үчүн планлы гәјдәдә вэ мүтәшәккил сурәтдә мәдәни вэ техники чәһәтдән биликли фәһләләр вэ кәнд тәсәррүфаты зәһмәткешләри һазырламагдан, шакирдләри коммунистчәсинә тәрбијә етмәкдән, онлары идејача мәтинләшдирмәкдән, мәктәблә кәңчләр арасында әмәјә коммунист мүнәсибәтинн гүввәтләндирмәкдән ибарәтдир.

Коммунизм гүрүчдүгүнүн јени вәзифәләри али мәктәбләрин вэ орта ихтисас мәктәбләринин ишиндә олан нәгсанларын арадан гәлдырылмәсини тәләб едир.

Истеһсалатын биләваситә тәшккилатчысы олан техникләр вэ орта ихтисас тәһсилн алмыш башға ишчиләр сәнајә вэ кәнд тәсәррүфаты истеһсалында, һәбелә мәдәнијјәт, маариф вэ сәһијјә идарәләриндә мүһүм јер тутур.

Елм вэ техниканын ән јени наилијјәтләринә әсәсләнан мүәсир истеһсалатын маһәфәи техникумларын битирәнләрдән јүксәк һазырлыг сәвијјәсиндә дурмағы вэ әмәли ишә јашшы бәләд олмағы тәләб едир. Буна үғун оларат, тәһсилни чәмијјәт үчүн фәјдалы әмәклә сых әләғәләндирилмәси әсасында орта ихтисас тәһсилн системини даһа да тәкмилләшдирмәк ләзимдир.

Али мәктәбләрдә мүтәхәссисләр һазырланмасы ишләри дә нәзәријјәнин коммунизм гүрүчдүгү тәчрүбәси илә бирләшдирилмәси әсасында гурулмалыдыр. Бунунда да али мәктәбләриниз ашағыдакы тәләбләрн јеринә јетирилмәсини тәһмин етмәклидирләр:

Марксизм-ленинизм нәзәријјәси әсасында тәрбијә едилән, совет вэ харичи елм вэ техникасынын ән јени наилијјәтләринә јүрәтәнән, әмәли ишә јашшы бәләд олан, һәники мүәсир техникадан тағамилә истифадә етмәји, һәмчинин кәләҹәјин техникасыны јаратмағы да бачаран јүксәк ихтисаслы мүтәхәссисләр һазырламаг;

Коммунизм гүрүчдүгү вәзифәләринин һәјәтә кеҹирилмәсинә көмәк едән ели-тәдғигат ишләрини јеринә јетирмәк;

елин-педагожи кадрлар һазырламаг;

халг тәсәррүфатынын, мәдәнијјәт вэ маарифин мүхтәлиф сәһәләриндә чалышан мүтәхәссисләрн ихтисасыны артырмаг;

елим вэ сјисәс биликләри зәһмәткешләр арасында јаймаг.

Җијаби тәһсил вә ахшам тәһсилн јолу илә али мәктәбләрдә вэ орта ихтисас мәктәбләриндә мүтәхәссисләр һазырланмасы јени шәрәитдә, хусусилә бөјүк әһәмийјәт газынар. Җијаби сурәтдә вә ахшамлар дәрәс кечмәк јолу илә али тәһсил вэ орта ихтисас тәһсилн алмыш системн елә гурулмалыдыр ки, чәмијјәтдә фәјдалы әмәклә мөшғул оларкән адамлар, арзу етсәләр, ишдән азәд олдуғлары вәхтләрдә али тәһсил вэ орта ихтисас

тәһсил ала билсинләр, Јахуҙ өз ихтисасларыны артырмағ им-
канына малик олсунлар.

Тәһсәләрин коммунист шүәрунун вә фәаллығынын арты-
рылмасы, онларда марксизм-ленинизм дүңләкәүрүшүнүн муәјјән-
ләшмәси сәһәсиндә апарылған ишләрин јашылшадырлмасы,
кәңч муҗтаһәссисләрин коллективизм вә әмәксевәрлик руһунда,
чәмијјәт ғаршысында өз борчуну дәрк етмәк руһунда, сәсиә-
лист бейһәләмиләчилији вә вәтәһпәрвәрлик руһунда, комму-
нист әхлагынын јүксәк принципләринә рияјәт етмәк руһунда
тәрбијә едилмәси—республикамызын али мәктәпләринин вә орта
ихтисас мәктәпләринин фәәлијјәтиндә чоһ муһим вәзифәдир.

Мәктәбин һәјәтлә әләғәсинин мөһкәмләндирилмәси вә халғ
маарифи системинин јенидән ғурулмасы коммунизм дөврүндә
јашајачағ вә ишләјәчәк олан бейјүзүн нәслин даһа јакшы тәрби-
јә едилмәси үчүн лазим шараит јарадар, совет халғынын
јарадычы әмәјиндә мәктәбин ролуну артырар вә халғ тәсәрруф-
фатынын, елм вә мәдәнијјәтин бүтүн сәһәләри үчүн јүксәк
ихтисаслы кәдрләр һазырланмасын тә’мин едәр.

“Мәктәбин һәјәтлә әләғәсинин мөһкәмләтмәк вә СССР-дә
халғ маарифи системини даһа дән инкишәф етдирмәк һағында”
1958-ч ил 24 декабр тарихли СССР Гаһуһуна ујғун оларағ,
Азәрбајҗан Совет Социалист Республикасынын Али Совети ғә-
рәра алыр:

1

ОРТА МӘКТӘБ ҺАҒЫНДА

Мәдлә 1. Азәрбајҗан СССР-дә 1959-чу ил сентјабрын 1-дән
башлајарағ үмуми ичбари једиһиллик тәһсил әвәзинә һәр јәр-
дә 7 јашындан 16 јашынадак бүтүн ушағлар вә јенијетмәләр
үчүн ичбари сәккизиллик тәһсил һәјәтлә кечирилсин.

Мәдлә 2. Сәккизиллик мәктәб натамам орта үмумтәһсил
әмәк политехник мәктәби олуп, шакирдләрә үмумтәһсил би-
ликләринин вә политехник биликләрин әсасларын мөһкәм
ејрәтмәли, онлары әмәјә мәнәбәт руһунда вә чәмијјәт үчүн
фәјдалы әмәјә һазыр олмағ руһунда тәрбијә етмәли, ушағларә
әхләг тәрбијәси, физики вә естетик тәрбијә вермәлидир.

Сәккизиллик мәктәбдә тә’лим-тәрбијә иши елмин әсасдары-
нын өјрәһилмәсинин, политехник тә’лими вә әмәк тәрбијәсинин
мәктәблиләрин өз јашларына муһасиб оларағ чәмијјәт үчүн
фәјдалы әмәк формаларына кениш чәлб едилмәси илә әләғә-
ләндирмәк әсәсиндә ғурулмалыдыр.

Лазыми һалларда I—IV синифләрдән ибарәт олан ибтидаи
мәктәпләр саханыйлмалыдыр. Бу мәктәпләр ғуртаранлар ән
јакын мәктәбин бешиһчи синифиә кечириллирләр.

Мәдлә 3. Үмуми ичбари сәккизиллик тәһсини һәјәтлә кечи-
рилмәси үчүн мәс’улијјәт Нахчыван МССР Назирләр Совети-
нин, Дағлыг Ғарабағ Мухтар Виләјәти Зәһмәткеш Депутатла-
ры Советләри ичрайија комитәләринин үзәринә ғојулсун.

Үмуми ичбари сәккизиллик тәһсини һәјәтлә кечирмәк үчүн
шараит јарағмағ мәғсәдилә

а) мәктәбин 3 километр јаниндән артығ мәсәфәдә јашајан
шакирдләр үчүн мәктәб јанында ушағларә исти јемәк верән
интернатлар тәшкил едилсин, ушағларын муһтәзәм сурәтдә
пулсуз оларағ мәктәбә вә мәктәбдән евә дашынымасы тә’мин
едилсин.

б) узадлымыш күн мәктәпләри вә ғруплары шәбәкәси ке-
чиниләндирилсин;

в) еһтијачы олан шакирдләрә мәдди көмәк етмәк үчүн
бүдәчә вәсәити, һәбелә колхозларын, һәмкарлар иттиғағлары-
нын вә кооператив тәшкилатларынын вәсәити һесабына, мәк-
тәб Ғималатханаларынын, тә’лим-тәғрубә сәһәләринин кәдрлә-
риндән вә башға мәнбәләрдән алынған вәсәит һесабына мәктәб-
ләр јанында үмумтәһсил фонду јарадылсын.

Үмумтәһсил фонду һағында Әсәснамә Азәрбајҗан СССР На-
зирләр Совети тәрәфиндән тәсдиғ едилир.

Мәдлә 4. Үмуми ичбари сәккизиллик тәһсил алмалы олан
ушағларын вә јенијетмәләрин вахтында вә дүрүст уочуну
апармағ үчүн мәс’улијјәт Азәрбајҗан СССР Мәркизи Статистика
Идарәсинин вә онун јерли органларынын үзәринә ғојулур.

Ушағларын вә јенијетмәләрин уочу һағындакы тәлимағ
Азәрбајҗан СССР Назирләр Совети тәрәфиндән тәсдиғ едилир.

Мәдлә 5. Ушағларын вә јенијетмәләрин үмуми ичбари сәк-
кизиллик тәһсиниә мане олан ата-аналар, јахууд онлары әвәз
едән шәхсләр, һәбелә вәзифәли шәхсләр Азәрбајҗан СССР Гаһуһу-
на үзәрә муәјјән едилмиш ғәјдлә мәс’улијјәтә чәлб едиллирләр.

Мәдлә 6. Сәккизиллик мәктәби битирән шакирдләр Азәрбајҗан
СССР Маариф Назирлија тәрәфиндән муәјјән едилмиш шәкил-
дә шәһадәтнамә верилир; бу мәктәби битирәнләр пешә-тех-
ника мәктәпләринә, орта үмумтәһсил мәктәпләринә вә орта
ихтисас мәктәпләринә дахил олмағ һүғууна маликдиләр.

Мәдлә 7. Муәјјән едилсин ки, 15—16 јашындан башлајарағ
бүтүн кәңчләр чәмијјәт үчүн фәјдалы әмәјә ғошулмағла тәһ-
сини мәс’улдар әмәклә бирләшдирмәк әсәсиндә там орта тәһсил
алырлар.

Мәдлә 8. Там орта тәһсил верән мәктәпләрин ашағыдакы
әсас тилләри муәјјән едилсин:

а) фәһлә вә кәнди кәңчләр мәктәпләри—ахшам (нөвбәли)
орта үмумтәһсил мәктәпләри: сәккизиллик мәктәби ғуртарыб
халғ тәсәрруфаты сәһәләринин бириндә ишләјән шәхсләр һә-
мин мәктәпләрдә орта тәһсил алыр вә өз пешә ихтисасын
артырырлар. Бу мәктәпләрдә тәһсил мүддәти 3 ил муәјјән
едилсин.

Једдиһиллик тәһсини олмајыб ишләјән кәңчләр үчүн ахшам
(нөвбәли) үмумтәһсил мәктәпләриндә һәлә муәјјән бир мүддәт
әрзиндә III синифдән башлајарағ бүтүн синифләрин олмасына
иһазә верилсин;

б) истеһсалат тәһлими верән орта үмүмтәһсил политеһник әмәк мәктәпләри; сәккизиллик мәктәби гуртармыш олан шәхсләр һәмнин мәктәбдә 3 ил әзиндә орта тәһсил алыр, халг тәсәрруфаты вә мәдәнијәт сәһәләринин бириндә ишләмәк үчүн пешә һазырлығы әдлә едиләр. Бәтә орта мәктәпләр һәм сәккизиллик мәктәбдән ајры, һәм дә сәккизиллик мәктәблә бир јердә јардыла биләр.

Истеһсалат тәһлиминдә нәзәријә илә тәчрүбәнин һисбәти вә тәһлим мүддәти илә әмәк мүддәти дөврләринин һөввәләшмәси дәрс планларында вә програмларында мүәјјән едиләр. Кәнд орта мәктәпләриндә дәрс илә кәнд тәсәрруфат ишләринин һөввәләшмәсинин нәзәрә алмағла гурулмалыдыр.

Истеһсалат тәһлими вә чәмијәт үчүн фәјдалы әмәк јахынлығдағы мүәссәсләрин тәһлими вә истеһсал сәхләриндә, колхоз вә совхозларын шакирд бригадаларында, тәһлим тәчрүбә тәсәрруфатларында, мәктәб вә мәктәпләрарасы тәһлим-истеһсалат е.малатханаларында тәшкил едилә биләр:

в) техникумлар вә башға орта ихтисас мәктәпләри: сәккизиллик мәктәби гуртармыш олан шәхсләр һәмнин мәктәпләрдә үмүми орта тәһсил вә орта ихтисас тәһсيلي алырлар.

Маддә 9. Ушағларын тәрбијә едилмәсиндә чәмијјәтин ролуну артырмағ вә әнләјә көмәк етмәк мәғсәдилә интернат-мәктәпләр шәбкәси кенишләндирилсин.

Мүәјјән едилсин ки, интернат-мәктәпләр сәккизиллик мәктәб типиндә вә ја истеһсалат тәһлими верән орта үмүмтәһсил политеһник әмәк мәктәпләри типиндә тәшкил едиләр.

Маддә 10. Физики вә әһлини инкишәф чәһәтдән һөгсәнлы ушағлар вә јенијәтмәләр үчүн хуҗуси мәктәпләр, һәмнин мәктәпләрдә охујан ушағларын вә јенијәтмәләрин инкишәф хуҗусијәтләринин нәзәрдә тутмағла, мүәјјән едилмиш мәктәб типләринә ујғун сурәтдә јардыллар.

Маддә 11. Мүәјјән едилсин ки, Азәрбајҗан ССР мәктәпләриндә дәрсләр шакирдрәрин аһа дилиндә кечириләр. Ушағларын һансы дилдә дәрс кечилән мәктәбдә охутмағ мәсәләсинин һалл етмәк ихтијари аһа-аналары вериләр.

Азәрбајҗан ССР Нәзирләр Советинә тапшырылсын ки, Азәрбајҗан Совет Сосиалист Республикасынын мәктәпләриндә Азәрбајҗан, рус дилләринин вә хәрҗи дилләрин әврянлмәси үчүн лазымы шәрәит јаратмағдан өтрү тәдбирләр һазырлајыб һәјәтә кечирсин.

Маддә 12. Мәктәбин шакирдрәрдә биләјә вә әмәјә мәһәбәт, әмәк адамларына һөрмәт һиссини гүввәтләндирмәси, шакирдрәлдә коммунист дүнякәрушуну мүәјјәнләндирмәси, онлары Өтәнә вә халға һәдзис сәләғәт руһунда һа сосиалист бәһләмиләчидили вә вәтәнпәрвәрлик руһунда тәрбијә етмәси үчүн мәктәбдә тәрбијә ишинин тәшкилини чидди сурәтдә јахшылашдырмағ лазым сәјылсын.

Мәктәбдә, аиләдә, күчәдә вә ичтиман јерләрдә мәдәни дәрәһиш вәрдишләринин шакирдрәрә ашыланмасы сәһәсиндә керүлән ишләр илә дә јахшылашдырмағ мүәјјимләрин, аһа-аналарын вә ичтиман тәшкилатларын чох мүнүм вәзифәсидир.

Маддә 13. Мөвчүд ониллик мәктәпләр (онларын јухары синифләри) мухтәлиф типли шәһәр вә кәнд орта үмүмтәһсил мәктәпләринә чеврилсин.

Орта мәктәб һәчминдә гијаби тәһсил алмағ истәјән зәһмәт-кешләр үчүн гијаби орта мәктәпләр вә ја истеһсалат тәһлими верән орта үмүмтәһсил әмәк политеһник мәктәпләри јанында гијаби еш'бәләр тәшкил едиләр.

Шакирдрәрин сәјы аз олдуғуна көрә мүстәғил ахшам (һөввәли) орта үмүмтәһсил мәктәби јардылмасы мүмкүн олмадығы һалларда, ишләјән кәңчләрин тәһсил алмасы үчүн истеһсал тәһлими верән орта мәктәпләр јанында ајрыча синифләр тәшкил едиләр.

Халг маарифи системи планын гәјдәдә вә мүтәһәккил сурәтдә јенидән гурулмалы, әһалијә мәктәпләр вәситәсилә хидмәтләр һәр һансы бир дәрәчәдә исләшмәсинә әслә јол верилмәмәлидир.

Мәктәпләри үмүми ичбари једдилик тәһсилдән үмүми ичбари сәккизиллик тәһсилә кечирмәк, һәбелә мухтәлиф типли тым орта мәктәпләр тәшкил етмәк ишинә 1959/60-чы дәрс илин башлансын вә бу иш үч-беш ил әзиндә гуртарсын. Нәзәрдә VIII—X синифләрдә охујан шакирдрәрә орта мәктәби гүввәдә олан тәдрис планлары вә програмларын әсәсиндә гуртармағ имканы вериләрәк, онларын әмәк һазырлығы гүввәтләндирилсин.

Орта мәктәпләрин јенидән тәшкил едилмәси планлары ишләнилиб һазырланаркән, али мәктәпләрин орта мәктәби битирмиш кифајәт гәдәр тәләбә илә тәһлим едилмәси лүзүмү нәзәрдә тутулсын, чүнки халг тәсәрруфатына јүксәк ихтисаслы јени кәңч мутәхәссисләр веримәси ишиндә фәсиләјә јол вермәк олмаз. Бу мәғсәдлә республикада индикли орта мәктәпләрин бир гисми, лазым кәләрсә, кечид дөврүндә сахтанылмалыдыр.

Маддә 14. Халг маарифи вә сәһијјә органлары сәккизиллик мәктәпләрдә вә истеһсалат тәһлими верән орта үмүмтәһсил әмәк политеһник мәктәпләриндә шакирдрәрин әмәји илә истраһәтинин дүзкүн һөввәләнмәси үзәриндә, мүәссәсләрдә, тикин-тиләрдә, совхозларда, ТТС-ләрдә, мәктәб вә мәктәпләрарасы тәһлим-истеһсалат е.малатханаларында вә колхоз ишләриндә әмәк муһафизәси вә тәһлүксәзиллик техникасы гәјдәларына әмәл едилмәси үзәриндә чидди нәзәрәт гәјмәли, мәктәбиләрин һансағлығыны мөһкәмләндирмәк үчүн лазыми тәдбирләр көрмәлидирләр.

Маддә 15. Ичбари сәккизиллик мәктәб һаггында, ахшам (һөввәли) орта үмүмтәһсил мәктәби һаггында вә истеһсалат тә-

лини верон орта үмүмтәһсил политехник эмәк мәктәби һагында Әсаснамә Азәрбајҗан ССР Назирләр Совети тәрәфиндән тәсдиғ едилір.

Маддә 16. Азәрбајҗан ССР Назирләр Совети, Нахчыван МССР Назирләр Совети, Дағлыг Гарабағ Мухтар Вилајәтинин Зәһмәткеш Депутатлары Советинин Ичрайјә Комитәси, шәһәр вә район зәһмәткеш депутатлары Советларинин ичрайјә комитәләри, Азәрбајҗан ССР-ин Халғ Тәсәрруфаты Шурасы, бүтүн назирликлари вә идарәләри:

а) шакирдларин истеһсалат тә'лими кечмәси үчүн, эмәк муһафизәси вә тәһсиләсизлик техникәси гәјдәларына әмәл етмәклә сонјағә мүһәссисләриндә, тикнитиләрдә, совхозлардә, ТТС-ләрдә ишчи јерләри ајырмалы, мүһәссисләрдә тә'лим сәхәтери јарәтмәли, һабелә мәктәб вә мәктәбләрарасы тә'лим-истеһсалат емәлатханалари тәшкил етмәлидирләр;

б) шакирдларин истеһсалат тә'лимина рәһбәрлик етмәкдән өтрү мүһәссисләрдә шакирдларин өјрәгмәк мүғабәлиндә муәјјән едилмиш гәјдәдә мүһәссисләрин, тикнитиларин, совхозларин, ТТС-ларин һесабына эмәк һаггы верилмәклә муһәндис-техник вә агрономија ишчилари, һабелә ихтисаслы фәһләләр ајырмалыдырлар;

в) шакирдләрә эмәк һаггы, онлар ихтисас ләрәчәси адыгдан сонра, көрдүкләри ишдән асылы оларағ мөвһуд нормалар вә гүјмәтләр үзрә вериләр.

Маддә 17. Кәлхозларә мәсләһәт көрүлсүн ки:

а) мәктәбләр, интернат-мәктәбләр, тә'лим-истеһсалат е'мәлатханалари, мәктәбәни интернатлар үчүн биналар вә муәллимләр үчүн евләр тикнимәсиндә кениш иштирак етсинләр;

б) колхозларин шакирд бригадаларында, тә'лим-тәчрүбә тәсәрруфатларында вә колхоз бригадаларында шакирдларин истеһсалат тә'лиминин тәшкил еләрәк, бу мөгәддә онлардан өтрү лазыми гәдәр машин ајырсынлар вә шакирдларин газандығлары әмәккүһләри өләсинләр.

Шакирдларин истеһсалат тә'лиминә рәһбәрлик етмәкдән өтрү агрономлар вә техника ишчиләри ајрылсын; бу ишчиләрин вә шакирдләрә истеһсалат тә'лими верилмәсинә рәһбәрлик етмәјә чәлб олунан муәллимларин эмәк һаггы муәјјән едилмиш гәјдәдә верилсин.

Маддә 18. Азәрбајҗан ССР Назирләр Совети, Нахчыван МССР Назирләр Совети, Дағлыг Гарабағ Мухтар Вилајәтинин Зәһмәткеш Депутатлары Советинин Ичрайјә Комитәси, шәһәр, район, гәсәбә вә кәнд зәһмәткеш депутатлары Советларинин ичрайјә комитәләри, әһәли арасында педагожи тәблиғәти хејлә јахшылашдырмалы, ушағларын тә'лим вә тәрбијәси үчүн ата-аналарын вә онлары әвәз едән шәхсләрин чәмијјәт гаршысында мәс'улијәтинин артырмалы, азәрбајҗанлы гызларын һагы-

сынын сәккизиллик ичбари тәһсилә әһәтә едилмәсинә вә орта мәктәбларин јухары синифләриндә охујан бу гызларын сәјчә артырылмасына хуәсуи фикир вермәлидирләр.

Маддә 19. Азәрбајҗан ССР Назирләр Совети:

а) республикада мәктәб тәһсилинин јени системә кечирилмәси гәјдәсынын һазырлајыб тәсдиғ етмәлидир;

б) мәктәбларин мадди базасыны мөһкәмләндирмәк үчүн тәдбирләр көрәрәк, бүтүн мәктәб тилләри үчүн вә мәктәбәни интернатлар үчүн биналар тикнимәси ишинин кенишләндирилмәсини, јахын илләрдә мәктәбләрдә чоһневбәлијин ләғв едилмәсини, республикада әјни тә'лим вәсәнти истеһсалынын тәшкил олунмасыны, мәктәб мебели вә шакирдларин эмәк тә'лизи үчүн аваданлығ истеһсалынын артырылмасыны, мәктәб вә мәктәбләрарасы тә'лим-истеһсалат е'мәлатханалари јарадылмасыны, мәктәбларин лазыми бәрк вә јумшағ инвентарла тә'мин едилмәсини нәзәрдә тутмалыдыр;

в) үмүмтәһсил мәктәбларинин јени вәзифәләринә јуғун оларағ муәллимларин һазырлығыны артырмағ вә мәктәбларин лазыми ләрәчәдә тәһсил олан муәллимләрдә тә'мин етмәк үчүн, һабелә муәллимларин эмәк вә мөһмәт шәрәитини даһла јахшылашдырмағ вә онларын иләјә-нәзәри сәвијәсини јуксәлтмәк үчүн тәдбирләр көрмәлидир;

г) истеһсалат тә'лими верән орта үмүмтәһсил политехник эмәк мәктәбләриндә шакирдларин һансы ихтисаслар үзрә һазырланмасыны муәјјән едәркан, мөвһуд истеһсалат базасыны вә халғ тәсәрруфатынын кадрлара олан тәләбатыны әсәс көтүрмәлидир. Пешәләри муәјјән еләрәк гызларын әмәјинин хуәсијәтләрини нәзәрдә тутмалыдыр;

г) сәккизиллик мәктәбләрдә вә орта үмүмтәһсил мәктәбләриндә дәрс илнини башланмасы вә гүјрәтмәси мүддәтләринин вә тә'тилләрин вахтыны муәјјән етмәлидир.

Маддә 20. Ахшам (невбәли) орта үмүмтәһсил мәктәбларинин вә истеһсалат тә'лими верән орта үмүмтәһсил политехник эмәк мәктәбларинин гуртаран шәхсләр орта тәһсил һагында аттестат алырлар вә али мәктәбләрә дахил олмағ һүғуғуна маликдирләр. Истеһсалат тә'лими верән орта үмүмтәһсил политехник эмәк мәктәбларинин гуртаран шәхсләр булан әләвә, сечиниш олдуглары пешә үзрә ихтисас гәзандығлары һагында шәһадәт-намә адырлар.

II

ПЕШӘ-ТЕХНИКА ТӘҢСИЛИ ҺАГГЫНДА

Маддә 21. Сәккизиллик мәктәби гуртардыгдан сонра истеһсалат кәлән кәчләрин пешә-техника тә'лими үчүн Азәрбајҗан ССР-дә:

а) шәһәр вә кәнд пешә-техника мәктәпләри тәшкил едилсин;
б) яшы өтмүш оланлар үчүн тәһсил мүддәти 2—4 ил олан хусуси шәһәр вә кәнд пешә-техника мәктәпләри тәшкил едилсин; бурада пешә һазырлыгы илә янашы олараг шакирдләрин үмүмтәһсил сәвијјәси дә артырылыр;

в) јетим ушаглар үчүн вә ушаг евләриндә тәрбијә аланлар үчүн хусуси пешә-техника интернат мәктәпләри тәшкил едилсин; бурада ушаглар пешә һазырлыгында башга там орта тәһсил алырлар.

Пешә-техника мәктәпләри истеһсалатын сәһәләри үзәрә иһтисаслашыр вә тәһлим-тәрбијә ишләрини кәңчәләри мәнсуулар әмәкдә фәал вә мунтазәм иштиракы әсасында вә мүәссәләр, тикнитиләр, совхоз вә колхозларла сых әлағә шәрәитиндә апарырлар.

Мәддә 22. Еһтијат әмәк гүвәһәринин фабрик-завод мәктәпләри, сәһәт, тикини, техника мәктәпләри вә кәнд тәһсәруфатының механикәләшдирмә мәктәпләри, халг тәһсәруфаты шурасын, һазирликләрни вә иларәләрин пешә-техника мәктәпләри, фабрик-завод шакирдлији мәктәпләри вә дикәр пешә мәктәпләри пешәнин мүрәккәблијиндән асылы олараг тәһсил мүддәти бир илдән үч илдәк олмагә күндә вә ахшам шәһәр пешә-техника мәктәпләринә вә тәһсил мүддәти бир-иһи ил олмагәрд кәнд пешә-техника мәктәпләринә чеврилсинлар.

Мөвчуд пешә-техника мәктәпләринин шәһәр вә кәнд пешә-техника мәктәпләринә чеврилмәси иһин 3—5 ил әрзиндә кечириниб гуртарсын.

Мәддә 23. Пешә-техника мәктәпләринин тәдричлә өз хәрчәларини һиссәм әдәмәк гәјдәсилә кечирилмәси мәғсәдилә, Азәрбајҗан ССР Һазирләр Советинә тапшырылсын ки, мәктәпләрин истеһсалат фәаллијәтини кенишләндирмәкәк әдә едилән кәлири артырмаг үчүн тәдбирләр һазырлајыб тәдричлә һәјәтә кечирсин.

Зәһмәткешләрин мадди тәһминәтијән јакшылышмасы илә әлағәдар олараг, өйрәнтилән пешәләрә даһи јакшы јуғаләмәләр шакирдләрдә маратә артырмаг үчүн шакирдләрә нуәсуз пәјәлар вә јәмәк әвәзинә әмәк һағгы верилмәси гәјдәси тәдбир едиләрәк јетим, ушаг евләриндә тәрбијә алан вә чохушағлы аиләләрдән олан шакирдләр үчүн там дөвләт тәһминаты саһләнсин.

Колхозларла мәсләһәт көрүлсүн ки, колхозчу кәңчәләри пешә-техника мәктәпләриндә охумасы үчүн мүвафиг вәсәнт ајырантасыр.

Мәддә 24. Азәрбајҗан ССР Һазирләр Советинә тапшырылсын ки, пешә-техника мәктәпләрини инкишәф етдирмәк вә онларын мадди-техника базасыны мөһкәмләтмәк үчүн тәдбирләр һазырлајыб һәјәтә кечирсин.

Республиканын һазирликләринә, баш иларәләринә, халг тәһсәруфаты шурасына, мүәссәсәләринә иларәләринә вә тәшкәтләринә тапшырылсын ки, пешә-техника мәктәпләрини тәһлим е'малатханалары вә лабораторијалар үчүн истеһсалат аваданлыгы, материал вә әләтләрдә тәһмин етсинләр, шакирдләрин истеһсалат тәҷүбәси кечмәләри үчүн мүәссәсәләрдә маашлы јерләр ајырсынлар, һәбелә дәрәс процесини мүвафәғијәтлә кечмәси, кәңчәләри јени техникаға, габагчил технологияға, чох иһәсулдар иш үсулларына мүвафәғијәтлә јуғаләмәләри үчүн шәрәит јарасынлар.

Мәддә 25. Азәрбајҗан ССР Һазирләр Советинә тапшырылсын ки, кәңчәларин пешә тәһлиминә вә ишә гәбул едилмәсинә дәрәс перспектив вә идилик планлар һазырлаулар сәккизиллик үмүмтәһсил мәктәпләрини, пешә-техника мәктәпләрини вә истеһсалат тәһлими вәерн орта мәктәпләри гуртармыш кәңчәләри ишә гәбул етмәк үчүн мүәссәсәләрдә ләзими гәләр јер ајрылмасына һәзәрләдә тутусн Әмәк мүнафизәси вә тәһлүкәсизлик техникасы гәјдәләрина чидән сурәтлә әмәл едилмәси үчүн, истеһсалат илк дәфә кәлиш кәңчәләри һәмин мәсәләләрә дәрәс һәртәрәфли тәһминләндирмәг үчүн мүәссәсә рәһбәрләринин мәс'улијәти артырылсын.

Мәддә 26. Азәрбајҗан ССР Һазирләр Советинә тапшырылсын ки, республиканын техникумларында вә али мәктәпләриндә истеһсалат тәһлими усталары вә пешә-техника мәктәпләри тәһлимләри һазырланмасына вә онларын иһтисасын артырылмасына тәһмин етсин.

Пешә-техника тәһлиминдән өтрү ана дүһиндә тәрсликләрин әвәзинә вәсәнтин кәғиғијәтини јакшылашдырмаг вә буларын сәјыны артырмаг, тәһлим техника вә ели-күтләри кино-филмләри истеһсалатына кенишләндирмәк, пешә-техника тәһлиминә рәдиодан вә телевизидән кениш истифадә етмәк үчүн тәдбирләр көрүлсүн.

Мәддә 27. Азәрбајҗан Һазирләр Советинә тапшырылсын ки, фәрди бригада шакирдлији јолу илә вә курслар тәшкил етмәкәк фәһләләр һазырланмасына вә истеһсалатла ишләјән фәһлә каддрларынын иһтисасынын артырылмасы иһини көкүндән јакшылашдырмаг үчүн тәдбирләр һазырлајыб һәјәтә кечирсин.

III

ОРТА ИХТИСАС ТӘҲСИЛ БАҒҢЫНДА

Мәддә 28. Тәһсилян чәмијјәт үчүн фәјдали әмәклә сых әләғәләндирилмәси вә ахшам тәһсилини вә гәјдә тәһсилни кениш инкишәф етдирилмәси әсасында орта иһтисас тәһсили системини даһи да тәһминләндирмәк вә орта иһтисасы мүтәхәссисләр һазырланмасына јакшылашдырмаг зәрури һесаб едилсин.

Республиканын орта ихтисас мектеблеринде мутахэссислэр хазырламасы иши сакканизил мектеблэр асасында, аыры аыры ихтисаслар узэре исэ там орта тэһсил асасында һајата кеңирилсин.

Мадда 29. Мүәјјән едилсин ки, орта ихтисас мектеблеринде тэһсил аймаг шакирдлэре орта мектеб һәмчинде үмүтәһсил билкиләри вермөклө барабар өз ихтисаслары узэре лазымы нэзэри вә әмәли хазырлыг кечмәләрини, орта технику ки вә кәнд тәсәрууфаты ихтисас мектеблеринде исә, һәмчини шакирдлэрин фәйлә пешаләрини бири узэре ихтисас газанмаларыны вә мүәфиг дәрәжә алымларыны тәһмин етмәлидир.

Мадда 30. Орта ихтисасы мутахэссислэр хазырланаркән ихтисасдан өз әмәк шәрәнтиндән асылы оларат тәһмин ашағыдакы формаларынын тәһмин вә дәрәс процесини ашағыдакы гәјдада тәһкили мөгсәдәүјүн һесап едилсин:

а) иһтеһсалатдан аырымәдән ахшам тәһсили вә ја гијаби тәһсил јолу илә.

Ахшам мектеблэринә вә гијаби тәһсилә башлыча оларат сечиди ихтисаса јахын олан пешаләрде иһләјән шәхсләр гәбул едилләрләр;

б) тәһсини мұхтәлиф дөврләриндә иһтеһсалатдан аырымәг вә аырымәмаг шәртилә;

в) мектебдә нәзәри мөһгәләләрә мүәссисәләрдә, тикинтиләрдә вә башга тәһкилатларда әмәли хазырлыгә әләгәләндирмәк јолу илә иһтеһсалатдан аырымәг шәртилә.

Мадда 31. Орта ихтисас тәһсинини јенидән гурилмасы иши 1959/60-чы дәрәс иһлиндән башлајарат 3—5 ил әзиндә һајата кечирилсин. Орта ихтисас мектебләрини бурахыды мутахэссислэрин сајы республиканын халг тәсәрууфаты вә мәдәнијјәтини тәләбатына үјүгүн кәлмәлидир.

Орта ихтисас мектеблэринә 1958-чи илә вә даһа әввәләр гәбул едилмиш шакирдлэрин, һабелә 1959/60-чы дәрәс иһлиндә мектебдә дахит олан шәхслэрин мектеблэри инди гуввәдә олан дәрәс планларына әсәсән битирмәлэри үчүн иһкан јарадыларат кәләчәк мутахэссислэрин әмәли хазырлыгы гуввәтәндирилсин.

Мадда 32. Азәрбајжан ССР Назирләр Советинә тапшырылсин ки, республикада орта ихтисас тәһсинини јахшылашдырмаг үчүн тәдбирләр хазырлајыб һајата кечирсин вә бу мөгсәдә ашағыдакылары нәзәрдә тутсун:

а) республиканын кадлары олан тәләбаты нәзәрә алынмаг-ла орта ихтисас мектеблэрини гәјдага салымасыны, мектеблэрин иһтеһсалата јахынлашдырымасыны, орта ихтисас тәһсиди олан мутахэссислэр хазырланмасында халг тәсәрууфаты шура-сы, назирликләр вә идарәләр арасында кооперативләшдирил-мәни кениш тәбиг едилмәсини;

б) ихтисасы мүәлими кадрларына вә мүәфиг мадди-тәд-рис базасына мәлик олан стәсионарлар, мектеблэрин јанында

гијаби шәбәләр вә ахшам шәбәси тәһкил етмәклә дәрәс просе-синдә кино, радио, телевизиядан вә башга мүәсир елми-тех-ники вәситәләрдән кениш иһтифалә едилмәси јолу илә орта ихтисас тәһсиди мутахэссислэр хазырланмасынын әсәс формасы олан гијаби тәһсиди вә ахшам тәһсидини кенишләнди-рилиб јахшылашдырымасыны;

в) һәр бир ихтисас мектебиндә кечилән бүтүн ихтисаслар узэре мутахэссислэрин јүксәк сәвијәдә хазырланмасы үчүн ла-зым олан лабораторияларын вә дәрәс кабинетлэрини тәһкили вә аваданлыгә тәһнз едилмәси јолу илә стәсионар орта ихти-сас мектеблэрини мадди-тәдريس базасынын мөһкәмләндирил-мәсини; сәнајә техникумларынын јанында шакирдлэрин гуввәси илә сәнајә мәһсулу бурахан сөхләр вә еһмәлатханалар, кәнд тәсәрууфаты техникумларынын јанында исә бүтүн әсәс иһшә-ларын шакирдләр тәрәфиндән көрүлмәли олдугу ири тәсәрууфат-лар тәһкил едилмәсини;

г) шакирдләр иһтеһсалатдан аырымәдән тәһмин кечидиләр дөврләрдә орта ихтисас мектеблэрини шакирдлэри үчүн мүәс-сисәләрдә, тикинтиләрдә вә идарәләрдә иш јери, һабелә тәдрио иһтеһсалат тәчрүбәси кечилмәси үчүн јерләр аырымәси.

IV

АЛИ МӘКТЕБ АҢГЫНДА

Мадда 33. Коммунизм гуручулугу вәзифаләри али мектебин нәјатә, иһтеһсалата јахынлашдырымасыны, мутахэссислэрин хазырланмасынын нәзәри сәвијјәсини елм вә техниканын әл јени наилијјәтлэринә мүәфиг оларат артырымасыны тәләб едилр.

Азәрбајжан ССР-дә али тәһсил системини даһа дә инкишаф етирилмәси вә тәхмилләшдирилмәси мутахэссислэрин әмәли вә нәзәри чәһәтдән даһа јахшы хазырланмасыны, кәңчлэрин коммунизм тәрбијәсини хејән күчләндирилмәсини, бүтүн мү-әллимлэрин тәләбәлэри тәрбијә етмәклә фәал иштиракыны тәһ-мин етмәлидир.

Мадда 34. Азәрбајжан ССР али мектеблэриндә мутахэссис-ләр хазырламаг иши тәһмини чәмијјәт үчүн фәјдалы әмәклә бирләшдирилмәси шәртилә там орта тәһсил асасында апарыл-малыдыр. Тәһмини тәчрүбә илә, әмәклә бирләшдирилмәсини конкрет формалары али мектебин темајүлүндән, тәләблэрин тәркибиндән, һабелә республиканын иһтисадидијјат вә мәдәниј-јәтинин инкишаф хусусијјәтлэриндән асылы оларат мүәјјән едилмәлидир.

Али мектебләрә тәләбәләр партија, һәмкарлар итифаглары, комсомол тәһкилатларынын вә башга ичтими тәһкилатларын, сәнајә мүәссисәлэри рәһбәрлэрини вә колхоз идарә һејәтлә-

ринин вердиклери хасијјатнама асасында гәбул едилсинләр, белә ки, өзләрини истехсалатда јашны көстәриши ән ләјәғәтли, һазырғында һә бачарыгы аламлар мүсәбигә јолу илә республикаки али мәктәбләрини сәһибгә гәбул едилмиш олсунлар. Али мәктәбләргә гәбул аламын әмәли иш стажы олан шәхсләрә үстүлүк верилмәлидир.

Дөвләт мүдәссәләринин, идарәләринин, тәшкилатларынын рәһбәрләри, колхозлар һә кооператив тәшкилатлары али мәктәбләргә кирмәкдә өтрү һазырланмағ үчүн көч фәһләрә һә колхозчуларә лазым шәрәпт јаратмаглыдырлар.

Мәдлә 35. Азәрбајҗан ССР-дә ахшам али тәһсилини һә гияби али тәһсилни һәр вәситә илә јашылашдырмасы һә кәһиләндирилмәси зәрури һесаһ едилсин. Ахшам тәһсилә һә гияби тәһснә ихтисаслы профессор муәллим һејәти һә лазым мәдди-техник шәрәпти олан астаһонар али мәктәбләр асасында инкишаф едилсинләр. Ахшам тәһсилә һә гияби тәһсил вәситәсилә мүтәхәссисләр һазырланмасы биләвәситә ири сәнәјә һә көнд тәсәруфаты мүдәссәләри јанында һә тәшкил едилсин.

Гияби мәктәбләрә һә али мәктәбләргә асәсин сәһдикләри ихтисаслары јалын олан ишләрдә чатышан шәхсләр гәбул едилсинләр.

Колхозшара мәсләһәт көрүлсүн ки, колхозларин үзү олуп, дәрә планларини мүвәфәғијјәтлә јеринә јетирән гиябичи тәләбәләрә сәнәјә мүдәссәләриндә ишләјән гиябичи тәләбәләрин истифада етдикләри күзәшләрә версинләр.

Мәдлә 36. Али мәктәбләрдә мүтәхәссәларин һәзәри вә әмәли һазырлыгы јукәдилсин. Ихтисас фәһиләриндән дәрәсләр Вәтәнимизин һә харичи өлкәләрин сәли вә техника сәнәсиндәки ән јени һәһијјәтләриндән истифада едилмәклә тәләбәләрин кәһш үмүми сәли вә үмүми техник һазырлыгы асасында кәһрилсин.

Али мәктәбләрин кафедраларини вә лабораторияларини едм-тәдигат ишнә тәләбәләр чәб едилмәси јуксәк ихтисаслы мүтәхәссисләр һазырланмасы үчүн зәрури шәрт һесаһ едилсин.

Мәдлә 37. Мүһәндисләр һазырланаркән тәһлимни әмәклә бирләшдирилмәси елә тәшкил едилмәлидир ки, тәләбәләрин истехсалат әмәли оларын, көлчәк ихтисасларына даһа јашны јифәләмәләрини кәмәк етсин вә истехсалат технологи процессини тәләбәләрин ардычә өврәһмәсинә имкан версин.

Республикаларин мүһәндис кадрлары һазырлајән али мәктәбләри үчүн биринчи вә икинчи курсларда ахшам тәһсилә һә гияби тәһсил системи үзрә тәһлимни истехсалатда ишләмәклә әләгәләндирилмәси мәғсәдә даһа үғундир.

Тәләбәләрин башлангычда мүрәккәб һәзәри фәһиләр өврәндикләри, һәбелә бөјүк лаборатория тәһрүбәси кәчдикләри бир

сыра ихтисаслар үзрә биринчи 2—3 ил әрзиндә тәһсилни истехсалатдан ајрымлағла апарылмасы мәғсәдәүлсүн һесаһ едилсин. Бундан сонра тәләбәләр үчүн бир ил әрзиндә әмәли ишни биләвәситә истехсалатда, лабораторияда вә конструктор буларында маашлы вәзифәләрдә кәчирилмәси һәзәрдә тутулмаглыдыр.

Али тәһсил системини тәкмиләшдирәкән јени техника сәнәләри үчүн, әли иш вә ләјһә-конструктор ишләрини даһа да инкишаф етирмәк үчүн мүһәндис кадрлары һазырланмасына чох дигәт јетирмәк лазымдыр.

Халг тәсәруфаты шурасы, һазырликләр вә идарәләр али мәктәбләрдә техника мүтәхәссисләри һазырланмасында фәал иштирак етмәли, истехсалатдан ихтисаслы мүһәндис-техник ишчиләрини дәрә дәмәјә чәб едилмәсиндә, лаборатория, кабинет вә е'малатханаларын алаһанлығла тәһнз едилмәсиндә, тәләбәләрин истехсалат тәһлимни тәһһиллинда вә мүтәхәссисләр һазырланмасынын планлашдырланмасында али мәктәбләрә көмәк етмәлидирләр.

Мәдлә 38. Республиканын али мәктәбләриндә көнд тәсәруфаты мүтәхәссисләрини һазырланмасы ишн көнд тәсәруфаты истехсалатынын мөвсимилији һәзәрә алаһмағла тәләбәләрин һәзәри тәһсилини мәһсулдар әмәклә әләгәләндирилмәси асасында һәјәтә кәчирилмәлидир.

Көнд тәсәруфаты институту јанында бүтүн әсәс ишләрин тәләбәләр тәрәфиндән јеринә јетирилдији күчлү мүмүнави тәһлим тәсәруфаты јаратмағ лазымдыр.

Мәдлә 39. Азәрбајҗан ССР-дә университет тәһсилини даһа да инкишаф етирилмәси зәрури һесаһ едилсин, рифајијат, кимја, физика, биолокја едмләрини јени сәнәләри үчүн мүтәхәссисләр бурахылшы кәјли артырысын, тәләбәләрин һәзәри вә әмәли һазырлыгы гүвәтләндирилсин, тәһнзијат едмләрини вә һуманитар едмләрини ән вәчиб проблемләрини һәһлиндә орта мәктәбләр үчүн вә орта ихтисас мәктәбләри үчүн үмүми әли биликләрә кәһш сурәтдә јифәләһминш. јуксәк ихтисаслы муәллимләрин һазырланмасында университетин ролу кәјли артырысын.

Университетә тәләбә гәбулу вә бурада тәһлимни әмәклә әләгәләндирилмәси елә тәшкил едилмәлидир ки, тәләбәләр тәһсил процесиндә өз ихтисаслары үзрә иш вәрдишләри әлдә етсинләр, һуманитар едмләр үзрә мүтәхәссисләр үзрә исо (иғтисадчылар, һүғүғшүнасләр вә башгалары) бундан бәшгә бир дә чәһијјат үчүн фәјдалы олан әмәклә мүјјән тәһрүбә әлдә етмиш олсунлар.

Мәдлә 40. Педәгоғик институтларда муәллимләрин һазырланмасы ишнин јашылашдырмағ зәрури һесаһ едилсин; кәләчәкдә бүтүн мәктәбләрин али тәһсилни муәллимләрлә тәһмин едилмәсини тамамилә бәшә чатдырмағ һәзәрәдә тутмағла ибти-

дан мектеплер үчүн мүаллимлэр хазырланмасы иши кениш-дондиритени; агрономија, һейвандарлыг, техника вэ башга ихтисас фаилтери үзрэ мүаллимлэр хазырланмасы тэшкил едилсин; педагог институттарында кечилан дэрсlerini елми-һазэри савијјеси јуксак эдилсин; мүаллимлэрин хазырланмасында истеһсалат вэ педагогич тэчрүбенин эһемийјети артырылын; мүаллимлэрин ихтисасыны артырмаг саһэсинде ишлэр јакшылашдырылын.

Али педагогич мектеплэринэ башлыча оларак мектебде вэ үшгэ тарбија очагларында мүэјјэн иш тэчрүбэси олан шэхслэр габул едилсинлэр.

Мадаа 41. Тибб институтунда һакимлэр хазырланаркэн һакимлик пешасынын специфик тэбэлбэри һазэрэ алынсын, тибб институтуна башлыча оларак тибб очагларында вэ мүалича-профилактика очагларында кичик тибб ишчиси сифэтиле чалышан вэ эмали иш стажы олан кэнчлэр габул едилсин; тэбэлбэрин тэһсилли мүалича профилактика вэ санитария-кикијена очагларында фисилэсиз тэчрүбэ кемкэклэ элагэлэндирилсин.

Орта тибб тэһсилли вэ севдији ихтисас үзрэ эмали иш стажы олан шэхслэр үчүн тибб институтунда истеһсалатдан арылмаг шэртиле тэһсил алмаг иши тэшкил едилсин.

Мадаа 42. Мусиги, рэссамлыг, театр сэнэти вэ инчэсэнэтин башга һөвлэри саһэсинде али вэ орта тэһсилли мүтэхэссилэр хазырларкэн истеһсалатдан арылмадан тэһсил алмаг систем даһа кениш тэтибг едилмэлдири ки, кениш эһнмэткеш күтлэрини бу саһада тэһсил алмасы вэ халг ичэринде оланн истеһсалатларын ашкарэ чыхарылмасы үчүн икхан јарансын.

Мадаа 43. Ишлэјэн бэдэн тарбијэси вэ идман мүтэхэссилэрин ихтисасыны артырмаг јолу илэ али вэ орта тэһсилли бэдэн тарбијэси мүтэхэссилэрини хазырланмасы иши јакшылашдырылын, мөвчуд мектеплэр асасында истеһсалатдан арылмадан идман һөвлэри үзрэ ичтимали тэһлиматчилар, мәшгчилэр, идман һакимлэри хазырланмасы күчлэндирилсин.

Бэдэн тарбијэси мүаллимлэринин вэ тэһлиматчыларынын идман һөвлэри үзрэ мәшгчилэрин хазырланмасы хусусијјэти һазэрэ алынараг бэдэн тарбијэси институтуна, мәшгчи вэ тэһлиматчы мектеплэринэ башлыча оларак јуксак идман хазырлыгы олан, мәшгчи фаэлијјэтина, педагогич вэ ичтимали фаэлијјэте мејд кестаран кэнчлэр габул едилсинлэр. Бэдэн тарбијэси мүаллимлэринин вэ мәшгчилэрин хазырланмасында педагогич тэчрүбенин вэ тэшкилатчылыг тэчрүбэсинин эһемийјети артырылын.

Мадаа 44. Али мектеплэр јанында халг тэсэррүфаты вэ мәдэнијјет савэлэринда чалышан али тэһсилли мүтэхэссилэрин ихтисасыны артыран шөһөлэрин тэшкил едилмэси мәгсэдэүјүн һесаб едилсин.

Халг тэсэррүфаты шурысына, назирликлэрэ, идарэлэрэ тапшырылын ки, али мектеплэрэ разылашдырмаг шэртиле биласиситэ мүссисилэрде вэ тэшкилатларда дипломлу мүтэхэссилэри тэкмилләшдиран шөһөлэр тэшкил етсинлэр, буиун үчүн бина, аваданлыг ајырсынлар.

Мадаа 45. Тэбэлбэрин идеја-сијаси тарбијэсини күчлэндирик, марксизм-ленинизм һазэријјэсинин тэдрисини јакшылашдырмаг, кэнчлэри коммунист эхлагынын јуксак принциплэри руһунда, эмәј мәһббэт, буржуа идеолокијасы илэ барышмалыг руһунда тарбијэлэндирик зарури һесаб едилсин. Али тэһсилли мүтэхэссилэр хазырларкэн тэбэлбэрэ елми идрек методдуиун, едилэрэ јилаленмәк ишинэ јарадычылыгта јонашмаг тарбишлэринин, тэһлимә мәс'улијјэтлэ јанашмаг вэ мүстәгил ишлэмәк вәрдишлэринин ашыланмасына чидди диггәт јетирилмәлидир. Совет али мектебинин гуртарыны олан шэхслэр дәвләт вэ ичтиманијјет гарысына ез борчларыны јеринә јетирикәдә нүмунә олмалыдылар.

Мадаа 46. Мүссисилэрин, тикитилэрин, конструктор бүрөлэринин вэ елми-тәдгигат институтларынын али ихтисасын күһәндис-техник ишчилэрини, агрономлары, һакимлэри вэ истеһсалатын габагыч үсүлларандан, елм вэ техниканын мүәсир наилијјәтлэриндән истифадә етмәклә дәрәмәји бачаран башга эмәли ишчилэри республиканын али мектеплэриндә мүәллимдик ишинә кениш суртәдә чәб етмәк мәгсәдәүјүн һесаб едилсин.

Мадаа 47. Јуксәк һазэри савијјәдә апарылан вэ халг тэсэррүфатынын, елм вэ мәдэнијјэтин иккишафры үчүн бөјүк эһемийјәтә малик олан елми тәдгигатларын кечирилмәсинә али мектеплэрин ролуиун хејли дәрәчәдә артырылмасы мәгсәдәүјүн һесаб едилсин.

Халг тэсэррүфаты шурысына, назирликлэрэ, идарэлэрэ вэ онларын јерли органларына тапшырылын ки, елми тәдгигатларын нәтичэлэрини тәтибг етмәклә вэ истеһсалат тәчрүбэсини тәшкил етмәклә али мектеплэрә мүнтәзәм јардым кестәрсинлэр.

Мадаа 48. Али мектеплэрин профессор-мүәллим һей'әти эһали арасында елми вэ сијаси биликлэрин јайылмасына кениш суртәдә чәб едилсин. Көркәмли алимлэрин мүнтәзәм суртәдә ачыг мүһазирләрлә вэ мә'рузәләрлә чыхышлары тәшкил едилсин, али мектеплэр тәрәфиндән елми-күтәлви әдәбијат бурхалышы гәјдәја салынсын, елми-педагогич ишчилэрин елми вэ сијаси мөвзуларла мүһазирә вэ мә'рузәлэри үчүн радиодан вэ телевизијадан кениш истифадә едилсин.

Али мектеплэр јанында эһнмәткешлэрин мүәјјэн едиллери ејранә билимәлери үчүн һамая мүјәссәс олан лекторијалар, семинарлар вэ практикумлар тәшкил едилсин.

Мадаа 49. Халг тэсэррүфаты шурысына, назирликлэрэ, баш идарэлэрә, мүәссисилэрә, идарэлэрә вэ тәшкилатларла тапшырыл-

сын ки. tələbələrin işləməsi üçün ali məktəblərə və orta ixtisas məktəblərinə məşqli iş yerləri və texniki vəzifələrə ayrılmalı, tələbələrin istəhsalat təliminin təminatı etibarlı, onlara lazımi mənzil şəraiti yaradılmalı və iş palataları verilməlidir.

Маддә 50. Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinə tapşırıqları, respublikada ali təhsilin yaxşılaşdırılması üçün tədbirlər həyata keçirilməli və bu məqsədlə aшағыдакылары nəzərdə tutулу:

а) халг тәсәрруфаты, мәдәнијәт və маарифин тәләбатынн һәзәрә алмағла али тәһсилли мүтәхәсссләрин һазырланмасында перспективә планлаштырма ишнини гәјдәдә салынамасыны;

б) али мәктәбләрин мәдди-техники базасынын кенишләндирлиб мөһкәмләндирилмәсини, университетин və али техники мәктәбләрин лабораторияларынын электрон машиналары илә, сүрәтләндирчиләрлә və башга ән йени аваданлығла тәһиз едилмәсини;

в) али техники мәктәбләр йарадылчасыны, ири сәнәје мүәссисәләриндә али техники мәктәбләрин шөбә və филиалларынын, һәбелә али мәктәбләр йанында тәләбәләрин гүввәси илә мәнсуу бурахан сәнәје мүәссисәләринин və сехләрин тәшкил едилмәсини;

г) үмүмтәһсил və пешә-техника мәктәбләри шакирдләринин, али мәктәбләрин və орта иxtisas мәктәбләри тәләбәләринини дәрсикләри олан тәләбатыны тамамилә өдәмәк үчүн күчдә полиграфия базасына малик олан тәдрис-педагожи нәшријат йарадылчасыны;

д) али мәктәбләр үчүн лазым олан лаборатория və тәдрис аваданлыгы, әјани вәсәит, тәчрүбә гургулары və конструкциялары һазырламадан өтрү иштәһсалат базасынын йарадылчасыны və бәләиклә, һәм али мәктәбләр йанындакы емалятханалардан və сехләрдән истифадә едилмәсини, һәм дә иxtisasлашдырылмыш мүәссисәләр тәшкилини;

е) ахшам və гиябни али тәһсилли мәдди-техники базасынын мөһкәмләндирилмәсини, кино, радио, телевизия və саир мүасир әли-техника вәситәләриндән кениш сурәтдә истифадә едилмәсинин тәмин олунмасыны;

Маддә 51. Azərbaycan SSR-дә али və орта иxtisas тәһсилнин йенидән гурулмасы ишн 1959/60-чы дәрс илиндән башлајараг 3—5 ил әрзиндә һәјатә кечирилсин.

• • •

Azərbaycan SSR Ali Soveti belə hesab edir ki, məktəbin həyata yaxınlaşdırılması kommunizmə şəhərli işləyəcək olan kənd nəslin daha yaxşı tərbiyələndirilməsi üçün lazımi şərait yaradaçaqdır. Xalq maarifi sisteminin yenedən

qurulması sovet çəmiyyətinin məditi və mə'nəvi cəhətdən daha da inkişaf etdirməkdə böyük əhəmiyyətə malik olaçaq, kəndlərin təhsilində və tərbiyəsində sovet məktəbinin roluunu artıracaq; respublikanın xalq təsərrüfatının, elm və mədəniyyətinin bütün sahələrini üçün yüksək ixtisaslı kadrlar hazırlanması daha yaxşı təminatı eoləcək və Azərbaycan SSR-in hərtərəfli inkişafına daha artıq dərəcədə kömək eoləcəkdir.¹

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəjaset hej'ətinin sədrini

И. Абдуллаев

Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəjaset hej'ətinin katibi

З. Шукүрова

Бақы шәһәрн. 26 март 1959-чу ил.

¹ Мәти „Azərbaycan məktəbi“ məcmуәсинин 1959-чу ил 3-чү нөмрәсиндә көчүрүлүб.

ИККИНЧИ БӨЛМӨ

МӘКТӘБЭ РӘҺБЭРЛИК ВӘ МӘКТӘБ ИШИННИН ТӘШКИЛИ I. МӘКТӘБ РӘҺБЭРЛИГИНИН ҮМҮМИ МӘСЭЛЭЛЭРИ МӘКТӘБДӘ ИШИН ПЛАНЛАШДИРЫЛМАСЫ

Коммунистлар партијасы вә Совет һөкүмәти тәрәфиндән шакирдларин тә'лим вә тәрбијәси сәһәсиндә мәктәбләр җаршысында җојулан бөјүк мәс'ул вәзифәләр мәктәбләрин директорларындан (мүдирләриндән) вә халгаҗожи коллективләриндән тә'лим-тәрбија ишләринин дүзкүн тәшкилини вә дүрүст һәјәтә кечирилмәсини тәләб едир. Бу ишин мүвәффаҗијәти мәктәб ишләринин дүзкүн планлашдырылмасындан чоҳ асылдыр.

Мәктәб рәһбәрләринин вә мүәллимин иш планлары һәјәти вә конкрет олмалы, атрафлы сурәтдә дүшүнүлүб вәхтиндә тәртиб едилмәли вә педагожи коллективдә кениш музакирә олунмалыдыр.

Иш планларынын ичрасыны мүнτζәзм сурәтдә јохламаг лажымдыр. Мүәллимин иш планларынын мәктәб директору (мүдир), тәдрис һиссә мүдир и вә халг маарифи органлары тәрәфиндән мүнτζәзм вә әсәслы сурәтдә јохланымасы мәктәб вә мүәллимләрин тә'лим-тәрбија ишләринин мүвәффаҗијәтлә һәјәтә кечиримәлери үчүн һәлл едичи шәртләрдән биридир.

Һәр бир мәктәбдә ашағыдакы планлар олмалыдыр:

Үмуми мәктәб ишинә даир планлар: 1) Мәктәбин иллик вә ја јарымиллик иш планы. Бу план мәктәб ишләринин бүтүн чәһәтләрини әһәт етмәлидир (һәмнин план мәктәб директоруну вә тәдрис һиссә мүдиринин планыдыр). Бә'зи мәктәбләр јарымиллик план әвзинә рублук план туғулар ки, буна ла јол верилир. Бу заман мәктәбин бирлилик планы олур, сонрадан оу план һәр руб үчүн руб планында конкретләшдирилик.

2) Јарым ил үчүн дәрс чәдвәли.

3) Шакирдләрлә синифдән харич вә мәктәбдән кәнар ишләрин јарымиллик планы.

Мүәллимләрин ишинә даир планлар: Дәрс планлары.

Синиф рәһбәрләринин ишинә даир планлар: рублук вә ја јарымиллик иш планы.

I. Мәктәбин иш планы

Мәктәбин иш планы тәдрис илинин башлангычына кими, 25 августдан кеч олмамаг шәртилә, тәртиб олунмалыдыр.

Әхәр мәктәб өз ишини јарым ил үчүн планлашдырырса, бу заман биринчи јарым илин планына биринчи вә икинчи рубләрлә, һәмчинин ғыш тә'лииндә һәјәтә кечириләчәк тәдбирлери дахил едир; план 25 августдан кеч олмајараг тәртиб олунур. Икинчи јарымиллик плана үчүнчү вә дөрдүнчү рубләрлә көрүләчәк тәдбирләр, итәбанларын кечирилмәси дөврүндә вә јәдә шакирдләрлә апарылачаг ишләр, һәмчинин јени тәдрис илинә һазырлыг үзрә тәдбирләр дахил едилир вә план 5 январдан кеч олмајараг тәртиб олунур.

Мәктәбин иллик вә ја јарымиллик планы партија вә һөкүмәтин мәктәб һаггында олан ғарарларына, Азәрбајҗан ССР Маариф Назирлијинин кәстәришләринә, һәмчинин кечән тәдрис илиндә мәктәбин ишләринин тәһлилдинән алынған нәтичәләрә әсасланмалы вә мәктәбин һәмнин тәдрис или җаршысында дуран әсас вәзифәләрини мүәјјән едән ғыса киришлә (мүғәддизә илә) башланмалыдыр.

Мәктәбин иллик вә јарымиллик планында ашағыдакы бөлмәләр олмалыдыр:

1) Үмуми ичбари тәһсил.

2) Мәктәбин тә'лим-тәрбија ишлери: а) фәилләрин тәдриси; шакирдләрин тә'лим мүвәффаҗијәти вә әхлаг кејфијәтини јүксәлтмәк тәдбирлери; б) синифдән вә мәктәбдән кәнар ишләр; в) синиф-рәһбәрләринин иши; г) комсомол, пионер тәшкилатларынын вә шакирд комитәсинин иши.

3) Әһали арасында апарылан ишләр.

4) Методик ишләр, мүәллимләрин ихтисасыны јүксәлтмәк ишлери.

5) Мәктәб вә мүәллимләрин иши үзәриндә рәһбәрлик вә нәзарәт мәсәлэлери.

6) Тәшкилат-тәсәрруфат ишлери.

Һәр бир бөлмә үзрә көрүләчәк ишлери планлашдырыркан, әсас мәсәлэлери кәстәрмәк вә мүмкүн гәдәр конкретләшдирмәк лажымдыр. Ашағыда әсас мәсәлэлери шәрһ едилир:

Үмуми ичбари тәһсил: мәктәб тәрәфиндән үмуми једдинлик тәһсилин һәјәтә кечирилмәси; тәдрис илинин әввалы үчүн ушағларын вә јенијетмәләрин тамамилә мәктәбә чәлб олунмалары вә бүтүн тәдрис или мүддәтиндә шакирдләрин мәктәбдән јайымаларына јол верилмәмәси; орта мәктәбләрин VIII синифләринә шакирд гәбулу планынын јеринә јетирилмәси вә јухары синифләрлә (VIII—X) шакирд контингентинин мүһәфизә едилмәси. Он иллик үмуми тәһсил планынын тоғбиги.

Бу бөлмәдә ашағыдакы конкрет тәдбирләр дахил едилир: тәһсил алмалы олан ушағларын вә јенијетмәләрин һесаба алын-

масы; ушагалары һамасынын биринчи дәрә мәшғәлсәнә вә ил бәшүр мәктәбә давамасын тә'мин етмәк барәдә вәлидеһләр арасында апарылачак иһләр; шакирдләрин дәрәс давамасын һесәбә алынмасы, дәрәс кечикмәк вә дәрәс бурхамак һалларына ғаршы мубаризә тәдбирләри; ушағлары мәктәбә кәтирмәк үчүн миник тәшкили; мәктәбдән узағда јашаған шакирдләр үчүн мәктәб һәздиндә интернат тәшкили; сәһиячә олан шакирдләрә мәдди көмәк едилмәси; шакирдләрин тәдрис китаблары, јазы вә баһғә ләвәзиматла тә'мин; мәктәб һәкимиянын хәстәликдән ғоруға вә санитар-мәариф иһләри; ушағларла апарылачак јаз сәғламлығ иһләри; үмуми иҗбәри тәһсилнә һәјәтә кечирилмәси иһинә совет иҗтимаијәтинин чәлб олунамасы.

Мәктәбин тә'лим-тәрбијә иһләри: а) *фәкләрин тәдриси:* шакирдләрин тә'лим мұвәфғәһәһәти вә әхләг кејфијәтини јүксәлтмәк тәдбирләри. Мәктәбләрин *Шакирдләр үчүн гәјдалар* тә'мин дүшүнчәли сурәтдә Јеринә Јетирмәләри үзрә мәктәбдә мөһкәм режим вә нумунави гәјдалары мұәјјән едилмәси. Мәктәбин бүтүн синифләрдә һәр бир фәһн программасын вә тәдрис планын Јеринә Јетирилмәси; тә'лим процесиндә шакирдләрин иҗеја-снәјси тәрбијәсинин һәјәтә кечирилмәси вә шакирдләр тәрәфиндән елмәләрн асасын даһа јакшы мәһсинәһилмәсин тә'мин едән тәдрисн елми-һәзәри, дидактик вә методик сәвијәсинин јүксәлтмәк үзрә конкрет тәдбирләр; шакирдләрин билдик кејфијәтинин јүксәлмәсин тә'мин едән, мұвәфғәһәһәтсизлјјин тарғшысы алаң вә икн ил бир синифдә галмағ һалларыны арадан галдыран тәдбирләр; мәктәбдә поли-техники тә'лим кенишләндирмәк тәдбирләри; мәктәбин мәдди базасынын мөһкәмләндирилмәси, тәдрис вәситинин вә әһәһи вәситин тә'мири вә алынмасы, тәдрис кабиналарынын (физика, химја, биологiji вә с.), бәлән тәрбијәси вә идман мејданчасын аваландырғыта тәһизин, мәктәбаны сәһдә иһләрин тәшкили, шакирд вә мұәллимләр үчүн мәктәб китабханасына әләбијат алынмасы. Јазда вә јайызда синифдән синфә кечирмә вә камал аттестаты имтиһанларына һазырлығ вә онларын кечирилмәси.

б) *Синифдән вә мәктәбдән кәнар иһләр:* мәктәб китабханасында — ғирәтханасында көрүлчәк иһләр, мәктәбдә тәшкил едилчәк дәрнәкләр, синифдән вә мәктәбдән кәнар иҗтимаи вә күтләви иһләрин кечирилмәси, мәктәбдә дивар мәтбуатынын иһләри үзрә конкрет тәдбирләр.

Шакирдләрин синифдән вә мәктәбдән кәнар иһләрә чәлб олунамасына, мәктәб јашлы кичик ушағлар үзриндә педагогик һәзәрәтин тәшкили, шакирдләрин синифдән кәнар мұғалимәсинин һәртәрәфли иһкишәфәна, шакирдләрә апарылачак снәјси-иҗтимаи иһләрин тәшкили, кәчә техникләр, кәчә наутралистләр — миҗуринчиләр дәрнәкләринин кениш јайылмасына, һәкимиянын күтләви бәдән тәрбијәси вә идман иһләринә хусуси

лиггәт Јетирмәк ләзимдыр. Синифдән вә мәктәбдән кәнар иһләри планлашдырында шакирдләрин иҗтимаи иһләрә вә дәрәсдән кәнар баһғә иһләрә һәддиндән артығ јүксәлмәләри һәдләринин тарғшысына алмағ үчүн мәктәб һағында партија вә һөкүмәтин ғараларына рәһбәр тутмағ ләзимдыр.

в) *Синиф рәһбәрләринин иһи:* синиф рәһбәри тәрәфиндән шакирдләрин мұвәфғәһәһәти вә әхләғлары үзриндә күнәләлик мұшаһидәнин тәшкили, шакирдләрин фәрди хусусијәтләринин өрнәһилмәси вә мәнзил-мәнәш тәрәтинин јохланмасы, синифлә әлбир ушағ коллективинин тәшкили вә шакирдләр арасында дүзкүн јоллашлығ мұнасибәтләринин тәрбијә слүһарасына, пионер вә комсомол тәшкилатларына көмәк едилмәси, вәлидеһләрә сыхы әлағанын јаранмасы вә шакирд үзриндә вәлид тәрбијә тәсирини Јеринә Јетирилмәси үзрә конкрет тәдбирләр.

г) *Комсомол, пионер тәшкилатларынын вә шакирд комитәсинин иһи:* — УЙЛККИ XI гурулаһанын *Мәктәбдә комсомолун иһи һағында* олан тарғшынын вә УЙЛККИ МК VII пленумунун *В. И. Ленин адына пионер тәшкилатларынын иһи һағында* тарғшынын һәјәтә кечирилмәси үчүн конкрет тәдбирләр. Шакирдләрин снәјси тәрбијәсинин јоғлулуғунда, тәдрис вә иһтизас иһләриндә комсомол вә пионер тәшкилатларынын табәғчыл ролунун тә'мин олунамасына хусуси лиггәт Јетирмәк ләзимдыр. Шакирд комитәси иһләринин тәшкили вә она рәһбәрлик; комитәнин шакирдләр арасында мұфузунун мөһкәмләндирилмәси үзрә конкрет тәдбирләр.

Әһәһи арасында апарылаң иһләр: вәлидеһи комитәси иһләринин тәшкили вә мөзмин; мәктәбдә вәлидеһи фәалларынын тәшкили, үмум мәктәб вәлидеһи иҗтисафларынын, вәлидеһләр арасында педагогик табәғатын апарылмасы; иҗтимаијәтин мәктәбдә көмәк етмәк иһинә кениш чәлб олунамасы үзрә конкрет тәдбирләр.

Методик иһләр, мұәллимләрин иҗтисафына јүксәлтмәк тәдбирләри: методбирләһилмәләрн иһи планы вә мұәллимләрин иҗеја-һәзәри сәвијәсинин вә педагогик иҗтисафларынын јүксәлдирмәси үзрә шәхси тәһсил иһләринин тәшкили, синиф сәлдирмәси илә көрүлчәк иһләрин планы, табәғчыл мұәллимләрин иш тәрғүбәләринин өрнәһилмәси вә бүтүн педагогик коллектив арасында јайылмасы тәдбирләри.

Мәктәб вә мұәллимләрин иһи үзриндә рәһбәрлик вә һәзәрәт: мәктәб директору (мүдир) вә тәдрис һиссә мүдир тәрәфиндән мәктәбин бүтүн фәәлијәти вә мұәллимнә иһи үзәриндә рәһбәрлик вә һәзәрәтин һәјәтә кечирилмәсинә аид конкрет тәдбирләр. Бурада, мәктәб мұәллим кадрлары илә комитәк тәдбирләр. Директор (мүдир) вә тәдрис һиссә мүдир тәрәфиндән мұәллимләрин дәрәсләринин планы сурәтдә динләһилмәсинә вә мәктәбин тә'лим-тәрбијә иһинин кејфијәтини јүксәлтмәсинә

сәлтмәк мәсәдидә һәр бир мұәллимни иш системиниң ерә-
нимәсинә педагожи шураны планына хусуси диггәт җетирикәк
лазымдыр.

Тәшкилат-тәсәррүфат ишләри: мәктәб вә интернат (экәр-
варса) биһаларына, мұәллимләрни евини вахтында вә кеҗи-
җәтл и сурәтдә тәҗрибә етмәк вә онылар ғыша һазырламаг, мәктәб
вә мұәллим евләрини вахтында јаначагга тәҗрибә етмәк, мәктәб
бинасына тәсәррүфат вә санитария чәһәтдән нумунәви һала
салмаг, мәктәбни сийиш мебелни вә тәсәррүфат аваданлыгы һа-
лә тәҗрибә етмәк, мәктәбни мадди-тәсәррүфат һесабатыны, һәмчи-
нини малијә ишләрини нумунәви сурәтдә апармаг, мәктәбни
каркүзәрлик ишләрини дүҗүн тәшк ил етмәк үзрә конкрет тәд-
бирләр.

Мәктәбни иллик вә јарымиллик иш планы ајры-ајры мөл-
үзләр үзрә ашагыдакы форма асасында тәртиб олунар:

№-сы на	Көрүзәчәк ишләр	Ичра мұдә- ти	Ичрачылар	Ичра һагында гејд
------------	--------------------	------------------	-----------	----------------------

Мәктәбни иш планы мәктәб директору (мүдири) тәрәфин-
дән, тәдрис һисса мүдирни илә бирликдә тәртиб олунар. Бу ишә
көмәк етмәк үчүн мәктәб мұәллимләри вә башга ишчиләр дә
чәлб олунарлар.

Мәктәбни иш планы педагожи шурада (мұәллимни сәји
дәрә нәфәрдән аз олан итидан мәктәбләрдә исә педагожи мұ-
нәвишләрдә) мұзакирә олунар вә педагожи шурада (мұшавирәдә)
гәбул едилдикдән соңра мәктәб директору (мүдири) тәрәфин-
дән тәсдиқ олунар.

Үмум мәктәб планы асасында директор (мүдир) вә тәдрис
һисса мүдири (ајрылыгга) һафталик иш планы тәртиб едиләр.
Буину үчүн директор (мүдир) вә тәдрис һисса мүдирини ајры-
чыч оларга өз ишинә анд күндәлији олмалыдыр; һафталик
планда мәктәб вә мұәллимләрин ишн үзәриндә рәһбәрлик вә
нәзарәт үзрә конкрет тәдбирләр кәстәрилмәли вә нәзәрдә ту-
тулан тәдбирләрни ичрасы гејд едилмәлидир.

Мәктәбни мүдирләр ишн үмум мәктәб планы асасында ајры-
ајры тәдбирләрни, мәсәлән, ғыш вә ја јаз тәҗилини кечирил-
мәси, итәһанналар һазырлыг вә оныларн кечирилмәси, мәктә-
бни јени тәдрис илинә һазырлыгы вә јалда шакирдләрлә апары-
лачаг ишләр вә с. үчүн тәғвим планларыны тәртиб едиләр.

II. Мұәллимләрин ишиниң планлашдырылмасы

Тәҗрибә-тәрбиә ишиниң мұвәффеҗијәти һәр шејдән әввәл
мұәллимни өзүндән, онун нәзәри вә методики һазырлыгындан,
ишдә јүксәк идеја истигамәтисидән вә һәр бир дәрәсә кеҗијәт-
ли һазырлашмасындан асылыдыр.

Ишин планлашдырылмасы—мұәллимни мәшғәләләрә һазыр-
лашмасы ишиндә әзәури мәсәләдир.

Мұәллим мәшғәләләрә һазырлашаркән дөвләт программаны,
тәдрис китабларны, һабелә истар программани бүтүн матери-
алына вә истарсә дә нөвбәти мөвзүја вә ја кечәчәји дәрәсә анд
хүсуси вә методик әдәбијатты охумалыдыр.

Јухарыда кәстәрилдији кими, мұәллимни, дәрәсә дедији һәр
синиф үчүн өз фәнин үзрә рүблүк тәғвим планы вә һәр бир
дәрәсә анд күндәлик планы олмалыдыр.

Мұәллим тәғвим планыны тутаркән әввәл програмда һәр
бәһсә ајрылан саатларны мигдарыны өрнәмәли, ону бир саат-
лык мөвзулар ајырымалы вә дәрәсә чәдвали үзрә өз дәрәсләриниң
һаҗсы тәғвим вахтларына дүшмәсини нәзәрә аларга һәр бир
саатлык мөвзунун тарыхсында мұвафиг күнүн тарихини гејд
етмәлидир.

Дил вә әдәбијат, ријазийат вә харичи дилләрни мұәллим-
ләри планда јохлама јазы мөвзуларыны вә оныларн кечирил-
мәси вахтыны; физика, кимја вә биологика мұәллимләри исә
лаборатория ишләрини вә оныларн вахтларыны кәстәрмәлидир-
ләр. Даһа соңра, экскурсиялар, мөвзуларын тәкрары да тәғвим
планында нәзәрдә тутулур.

Һәр бир синиф үчүн ајры-ајры фәнләр үзрә рүблүк тәғвим
планыны тәртиб едилрән, бундан әввәл һәмни синифдә програм
асасында көрүлмүш ишләрни нәтиҗәсини нәзәрә алмаг лазымдыр.

Програмларда һәр бир фәнн үзрә тәдрис материалын
вахтларә бөлүмәси һагында кәстәрнш верилмәсини нәзәр-
тәртиб едилрән бу кәстәрилшләрни тәхминн олмасыны нәзәр-
ә алмаг лазымдыр. Синифн хүсусијәтини (шакирдләрни
һазырлыг сәвијәсини, кечән илләрдә олан нәҗсанлары арадан
гадырмаг мәсәдидә программани вә ја башга мөвзуларн (ишн вә с.)

үзрә мәшғәләләрнн күввәтләндирилмәси әзәуријәтини вә с.)
нәзәрә аларга, мұәллим, маариф назирлији тәрәфиндән тәсдиқ
олунмуш програмларда бу вә ја башга мөвзулар үчүн ајрыл-
мәси саатларн мигдарыны дәјишдәрә биләр. Лакин бу, тәдрис
мәшғәләләрнн кеҗијәтлн өрнәлиминә вә тамамилә кечил-
мәсинә зиян кәтирмәлидир. Мұәллим программани јеринә јети-
рилмәси, шакирдләрин һәмни програм даирәсиндә шүүрлу вә
мөһкәм билик әлдә етмәсини мутләг тәҗрибә етмәлидир.

Рүблүк тәғвим планы тәртиб едилрән, һәр бир тәдрис
рүбүндә кечиләләрнн асасы сурәтдә тәкрар олунмасына хү-
суси вахт ајырмагы нәзәрдә тутмалыдыр.

Мұәллимни рүблүк тәғвим планы ашагыдакы форма үзрә
тутулур:

Сыра №-си	Програм бәһсләри вә дәрәсә мөвзула- рынын адлары	Саатларн мигдары	Һәмни мөвзунун кечирилмәсиниң тәғвим вахты	Ичра һа- гында гејд
-----------	--	---------------------	--	------------------------

Мүаллим тәртиб етдији рублук төгвим планыны һәр рубун бошланмасына беш күн галмыш тәсдиг үчүн директора (мүдир) тәгдим едир.

Рублук төгвим планыны мүаллимдән тәбул едән мәктәб директору (мүдир) планы дигәтлә һәзәрдән кечирир вә ләзим кәлирсә, планда зәрури дәрижиликләри апарыр вә ону тәсдиг едир.

Төгвим планы мүаллимдә олур вә план үзрә дәрсләр кечилдикдән сонра мәктәбин ишиндә сахланылыр.

Ләзим көрүлдү тәсдигдә мүаллим мәктәб директорунун (мүдириниң) разылыгы илә (мүаллимниң хәстә олмасына вә ја бәшгә үзүрлү сәбәпләр көрә) рублук планда бу вә ја бәшгә дәрижилик едә биләр.

Рублук вә ја жарымиллик төгвим планы әсасында мүаллим һәр дәрсин конкрет планыны тәртиб едир.

Һәр бир дәрсин планыны тәртиб едикрән мүаллим дәрсин мазмуну вә тәшкили үзәриндә дигәтлән сүрәтдә дүшүнмәлидир. Буну үчүн мүаллим тәхминән ашагылаңк ишләри көрүр:

а) тәдрис китабынын вә бәшгә вәсантин материалы илә таныш олур вә дәрсин мазмунуну мүәйяләшдирир;

б) дәрсин мәрһәләлери вә һәр мәрһәләдә тәтбиг едәчәји үсуллар һаггында әтрафлы фикирләшнб онлары мүәйяң едир;

в) әһәмиәтләрәни сечир, онларын жарарты олдуғуну јохлајыр; дәрсдә көстәрилчәк тәчрүбәнн бабагчадан өзү јохлајыр;

г) чашымалар үчүн материал ајрыыр, ајрылан мәсәләләри һәлл едир;

д) дәрсдә биликтәри јохланачаг шакирдләри мүәйяң едир; е) ево вериләчәк тапшырыллары мүәйяң едир.

Мүаллимниң белә бир һазырлыгдан сонра тәртиб етдији план, она дәрсин ишләмә, мазмунду кечмәјә, дәрсин һәр дәгигәсиндән сәмәрәли истифадә етмәјә вә шакирдләр үчүн јакшы нәтижәләр чыхармага көмәк едәр.

Дәрс планында әввәләк дәрсин мөвзусу јазылыр. Сонра дәрсин тәһсил вә тәрбијә вәзифәләри гәјд олунур. Бә'зи һәлләрдә һәрһәк дәрсин мөвзусу онун мәгсәдинн ајдын көстәрилсә дәрсин мәгсәдинн хусуси олараг јазмамаг да олар (мәсәлә, һесаб дәрсиндә тәнасүблә танышылг мөвзусу онун мәгсәдинн көстәрир).

Бундан сонра дәрсин кедishi јазылыр. Бу, планын әһәс һиссәсидир. Буну елә јазмаг ләзимдир ки, дәрсин мазмуну, ишин арлычылыгы, дәрсин мәрһәләлери, һәр мәрһәләдә тәтбиг едилән үсул, верилән ев тапшырғылары әкс олунсун. Шүбһәсиз бүтүн бунлар план шәклиндә јазылыр, гыса сүрәтдә көстәрир.

Планда дәрсин үсулу јазылыр. Чүнки адәтән дәрсдә бир үсул дејил бир нечә үсул тәдбиг едилир; дәрсин ајры-ајры

мәрһәләләри планда елә гәјд едилмәлидир ки, аңчаг ишин мазмуну дејил, һәм да үсулу көрүнсүн.

Дәрсин тәһизини хусуси олараг гәјд етмәк мәсләһәтдир. Дәрс һазырлашан мүаллим јадда сахламалыдыр ки, дәрс процесиндә ејни заманда шакирдләр тәрбијә алырлар. Буна көрә да мүаллим тәрбијә ишини дәрсин үмуми планында онун мазмуну илә әлағадар олараг көстәрмәлидир. Тәрбијә иши дәрсин кедishини көстәрән үмуми мәтнә дахил едилир.

Планда билији јохланачаг шакирдләрин фамилијаларын јазмаг төвснјә олунур. Дәрс гуртарылгдан сонра мүаллим планда көстәрилән ишин јеринә јетирилмәси һаггында гәјд апармалыдыр.

Программын чәтнн белмәсини кечәркән дәрсин ичмалынн јазмаг даһа фәјдалидыр; бу, хусусиңә мүаллимлик ишинә јеңи шәһләјанлар үчүн зәруридир. Әлбәтдә бу, һәр бир мүаллимниң әнүлү ишидир. Дәрсин ичмалынн бир чох һәлләрдә тәчрүбәли мүаллимләр дә јазырлар. Бу, педагог ишталыг елдә етмәк үчүн онларә көмәк едир. Ичмал, пландан чох мүфәссәл олур. Ичмалда мүаллимниң дәрсдә данышачагы вә верәчәји онлар тәфсиләти илә јазылыр, шакирдләрдин алынмасы нәтижәдә тутулан чаваблар да гәјд олунур.

Мәктәб директору (мүдир) вә тәдрис һиссә мүдирн дәрс планларынын сәдәкә бәшидансовма тәртибинә јол вермәмәклидир. Дәрсин планы әввәчинә, онун стандарт схемини вермәк аллары илә мүбаризә етмәлидир. Һәр дәрс дәрс планында мөвзуну гәјд едәндән сонра "ев тапшырылларының јохламаг", "јени дәрси изәт етмәк", "јени дәрси тәкырламаг", "ев тапшырыллары вермәк" кими һеч бир мазмун әһәтә етмәјән схем мүаллимниң дәрсә һазырлашдығынн гәт'ијән көстәрмир вә дәрсин планыны тәртиб етмәк кими мүһүм иши формализмә шәкирп. Һәр бир план конкрет олмасы илә фәргәләнмәли вә мүаллимниң дәрсә нечә һазырлашдығынн көстәрмәлидир.

III. Синиф рәһбәрләри ишинин планлашдырылмасы

Јухарыда көстәрилдији кими, синиф рәһбәри рублук вә ја жарымиллик иш планы вә һәфтәлик иш планы тәртиб едир.

Синиф рәһбәринин рублук вә ја жарымиллик иш планы ашагыдакы форма үзрә тәртиб олунур:

Хәфә сыра илә	Ишин мазмуну (конкрет тәдбирләрин аллары)	Ичранин төгвим вахты	Ичрә һаггында гәјд
------------------	--	-------------------------	-----------------------

Синиф рәһбәрләринин рублук вә ја жарымиллик планлары, мүаллимләрин планы һаггында мүәйяң едилмиш гәјдлә, тәсдиг үчүн мәктәб директоруна верилр. Планлар јеринә јетирдикдән сонра мәктәб ишиндә сахланылыр.

Мәктәб директоры тәрәфиндән тәсдиқ олуымуш Јарымиллик вә Ја рүблүк план әсасында синиф рәһбәри өз ишн үчүн һәфтәлик план тәртиб едир. Бу планда дигәтәли сурәтдә дүшү-нүлмүш конкрет тәдбирләр вә онларын Јеринә Јетирилмәси вәхтләри кәсторилир. Синиф рәһбәринин һәфтәлик иш планы, мүәллимин дәрс планы кими адн гәјдәдә тәртиб олунар.

Нумунә үчүн апағыда бир синиф рәһбәринин һәфтәлик планындан икн нумунә веририк.

Синиф рәһбәринин һәфтәлик планы 17 — 22 сентјабр

18 сентјабр — Тәшкиләт саатында „Шакирдләр үчүн гәјдә-ларын 1 вә 2-чи мәдәлләри барәдә мүсаһибә“ кечирмәк.

19 сентјабр — Синиф дивар гәзетинин һазырланмасында иштирак етмәк, Г.Р.-ин вәлидејин илә мүсаһибә етмәк үчүн онларын әвинә кетмәк.

20 сентјабр — Синиф умуми јыгыначагында „26 Бақы комис-сарынын хәтирәси әбәди Јашајачагдыр“ мөвзусунда мүсаһибә кечирмәк.

21 сентјабр — Шакирд Д.Р.-ин вә Г. М.-ин һәрәкәтләринин тәнәффүсләрдә мушаһидә етмәк вә дәрсдән сонра онларла сөһ-бәт етмәк (бу шакирдләр тәнәффүсдә өзләринин интизамсыз апа-рыр, башгаларынын иштираһәтигә мане олурудулар).

22 сентјабр — Мүвәффеғијјәт чәдвәлләрини шакирдләрә пәјламағ. Вәлидејин имза етмәсинин Г.А. вә Г.Н.-ә хусуси тапшырмағ. Бөјүк тәнәффүсдә әлачы шакирд А.Е.-нин „Мә-нин вәхт чәдвәлим“ мөвзусунда гыса чыхышыны тәшкил ет-мәк.

15 — 20 октјабр

15 октјабр — Тибб бачысы илә бирликдә шакирдләрин тә-мизәлијин нәзәрдән кечирмәк, Ч.А. илә дәрс өтүрмәси барәдә сөһбәт етмәк.

17 октјабр — Синиф мүәллимләри илә бирликдә ев тапшы-рыларыны гәјдәјә саламағ үчүн тәдбир көрмәк.

18 октјабр — Пионер дәстәсинин „Коммунизмин нәһәнк ти-кентиләри“ мөвзусунда кечирәчәји топланышда иштирак етмәк. Шакирд С.М. вә О.Р.-ин ев шәрәиткин өјрәнмәк.

19 октјабр — Синиф вәлидеји ичласыны кечириб „Вәлидеји-ләр ушағларын охумасына нечә көмәк етмәлидир“ мөвзусунда мүсаһибә кечирмәк.

20 октјабр — Мүвәффеғијјәт чәдвәлини шакирдләрә пәјламағ. Синиф коллектив сурәтдә „Сачы ағармыш гыз“ кино-фильминә апармағ.

Һәфтәлик тәғвим планлары хусуси дәфтердә апарылыр вә синиф рәһбәриндә олур. Һәмин дәфтердә синиф рәһбәри нә-зәрдә тутулан тәдбирләрин ичрасы һаггында гәјдәләр апарыр.

Синиф рәһбәрләри рүблүк вә Ја Јарымиллик планлары тәр-тиб едикән, пионер вә комсомол тәшкиләтләринин, шакирд комитәсинин иш планларындакы тәдбирләри, мәктәбин тәләб-ләрини, һәмчинин рәһбәри олдуғлары синифин хусуси јәтләрини нәзәрә алмалыдырлар. Мәсәлән, әкәр синиф рәһбәри, шакирд-ләри мухтәлиф ибтидаи мәктәбләри битирәнләрдән топланыш јени V синифи гәбул етмишсә, онун иш планы ејни бир синифи бир нечә ил апаран синиф рәһбәринин иш планындан фәргли оларағ башта характердә олмалыдыр.

Синиф рәһбәринә, һәфтәлик планын гәјди үчүн ајрыл-мыш дәфтердә өз ишиндән вә шакирдләр үзәриндә апардығы мушаһидәләрдән әһәмијјәтли мәсәләләри гәјд етмәси төвсијә олунар. Бу, кәләчәкдә синифин бүтүн коллективи илә, һәмчи-нин ајры-ајры шакирдләрдә тәрбијә ишләрини мәзмүнлү вә планы апармағда синиф рәһбәринә көмәк едир.

Мәктәбләрин директорлары (мүдирләри) вә тәдрис һиссә мүдирләри синиф рәһбәрләринин планларына мүнтәзәм сурәт-лә бахмалы, һәмин планлары Јеринә Јетирилмәсини Јохлама-лы вә шакирдләрин тәрбијәси үзрә синиф рәһбәрләринә көмәк етмәлидир.

„Мәктәб директоруна көмәк“. Бақы, Азәрбајҗан ССР Маариф Назирлији Мүәллимләри Тәкмиләшдирмә Институ-тун нәшри, 1952, сәһ. 26 — 44.

МӘКТӘБИН ПЕДАГОЖИ ШУРАСЫ ҺАГГЫНДА ӘСАСНАМӘ

I. Педагожи шуранын мәгсәд вә вәзифәләри

1. Педагожи шура мәктәб директорунун (мүдиринин) Ја-нында мәсләһәтчи бир органдыр. Педагожи шура мәктәбин тәҗим-тәрбијә ишләринә анд мәсәләләри музакирә етмәк үчүн јарадылар.

II. Педагожи шуранын тәркиби вә ишләринин тәшкили

2. Педагожи шура мәктәбин даими фәалијјәт кәстәрән ор-ганыдыр.

Гәјд. Педагожи ишчиси дәрәдән аз олан ибтидаи мәктәбләрдә педагожи мушәввирләр тәшкил едилір.

3. Педагожи шуранын тәркибинә онун даими үзвәләри кими ашағыдакылар дахилдир: мәктәб директору (мүдир), тәдрис һиссә мүдир, мәктәбин бүтүн мүәллимләри, пионер баш дас-тә рәһбәри, китабханачы, мәктәб һәкими вә ата-аналар коми-тәсинин сәдр.

4. Педагожи шуранын ичластарына Jerли ичтимаи, совет ташкилатларынын, мектеб комсомол ташкилатынын, шакирд комитетинин үмүмөндөлөрүн, ата-аналар өз башга шөксөлөр дө-вот олупа билер. Оиларын дөвот олунмасынын зөрүрлүлүгү педагожи шуранын сөдри тәрәфиндөн мүддөдөн едилер.

5. Педагожи шуранын сөдри мектебин директору (мүдир) олур.

6. Директор (мүдир) мектебдө олмаган мүддөдө педагожи шуранын сөдрилинин тәдريس илессе мүдир апарыр.

7. Педагожи шура мүддөдөлөрдөн бир нәфәрини тәдريس или мүддөтинә даими катиб сечир.

8. Педагожи шура мектеб директору (мүдир) тәрәфиндән жарым ил үчүн тәртиб едилмине өз педагожи шуранын ичла-сында тәсдиг олунмун илән үзрә ишләр.

Планин өз педагожи шуранын ичластарында мұзакирә еди-лчәк мәсәләләрин ишләмәсинә мүәллимләр өз һәбелә мәсә-ләрини характериндән асылы оларат мектебин башга ишчиләри чәтб олунур.

9. Педагожи шуранын ичласы мектебин директору (мүдир) тәрәфиндән ажда бир дөфәдән өз олмажат чәгирилер.

Хууси һалларда мектеб директору (мүдир) педагожи шуранын нөвбәдән кәнар ичласыны чагирә билер.

Педагожи шуранын ичласына әтрафлы һазырлыг көрүлүр. Шуранын үзләрин ичласын күнләләр, һәмин ичлас үчүн һа-зырланан материаллар өз гәрәрларын ләйһәсин илә габагчадан таныш олурлар.

10. Педагожи шуранын ичластарында мұзакирә едилән һәр бир мәсәлә үзрә гәрар тәбул олунур. һәмин гәрар мектеб ди-ректору (мүдир) тәрәфиндән тәсдиг олундугдан сонра гүввә-дә һесаб едилер.

11. Педагожи шурада мұзакирә едилән бүтүн мәсәләләр сәһләрин сәдәчә чохлугу илә һәл олунур. Сәсләр бәрәбәр олундугда сәдрин сәси мәсәләни һәл едилер.

12. Педагожи шура гәрар чыхармаг һүтүгуна о заман ма-лик олур ки, ичласла иштирак едән үзләрин сајы шураның бүтүн үзләринини үчдә ики һиссәсиндән аз олмасын.

III. Педагожи шуранын иш мазмуну

12. Педагожи шура:

а) мектебин иш планын мұзакирә едилер;

б) һәр бир рүбдә өз бүтүн тәдريس или мүддөтиндә мектебдә апарылан тәлим-тәрбиә ишләринин јекүләрин, синифдән-син-фә кечирмә, бурахылыш өз камал аттестаты итһаһанларына һазырлыг, итһаһанларын јекүләрин һаггында мектеб директо-ру (мүдир) өз тәдريس илессе мүдиринин мә'рузаләрини; шакирд-ләрин синифдән-синфә кечирилмәсин өз бурахылыш, шһаһ-

дәтһамә өз камал аттестатларынын верилмәсин, орта мектеби ажда гуртаранларын гәзыл өз күмүш медал алмаға тәгдим олунмасы һаггында мәсәләләр мұзакирә едилер;

в) мектебдә политехник тә'лимни һајата кечирилмәсин јо-ллары һаггында мәсәлә мұзакирә едилер;

г) дәрс програмларынын јеринә јетирилмәсин, шакирдләрин идаја-сийәси тәрбијәсин, тә'лим методлары, бир синифдә икнини илә галиа һалларынын гаршысыны алмаг үчүн көрүлән тәд-бирләр, билјини келјилјети өз башга мәсәләләр һаггында мүә-ллимләрин һесабатыны динләјир өз мұзакирә едилер,

г) мектебин ајры-ајры синифләриндә тә'лим-тәрбиә ишләр-инин өз шакирдләр арасында интизамын вәзијәти һаггында синиф рәһбәрләринин һесабатыны динләјир өз мұзакирә едилер; тәдтиф етмәк өз рәғбәтләндирмәк, ахлаг гүмәтнин ашагы сал-маг, һәбелә көрүлән бүтүн педагожи тәдбирләр тәсир етмә-лидә шакирди мектебдән харич етмәк һаггында әсасланды-рылмыш гәрарлар тәбул едилер;

Ғәјд. Мектебин директору (мүдир), шакирдин мектебдән харич еди-лмәсин һаггында педагожи шуранын гәрарына тәсдиг үчүн рајон (шһәр) хаг маариф шөбәси мүдиринә тәгдим едилер.

д) мүәллимләрин комсомол, пионер тәшкилатлары өз ша-кирд комитетинин ишләриндә иштиракы һаггында мәсәлә мұза-кирә едилер: пионер баш дәстә рәһбәринин пионерләр арасында апарылан ишләрин вәзијәти һаггында мә'рузаләрини динләјир;

е) шакирдләрин синифдән кәнар ишинә рәһбәрлик мәсә-ләрини һәзәрдән кечирер;

ә) мүәллимләрин өз мектеб китабханасынын шакирдләрин синифдән кәнар оху ишларынә рәһбәрлик өз һәзәрәт мәсә-ләрини һәзәрдән кечирер;

ж) мектебдә тәдريس тәчрүбә сәһәсиндә апарылан ишләр-и һәзәрдән кечирер өз оилары јахшылашдырмаг үчүн тәдбирләр көрүр;

з) шакирдләрин сағламлыгынн горунамасын һәзәрдән ке-чирер өз бу һагда тәдбирләр көрүр; мектеб һәкимини иши һаггында һесабатлары динләјир;

и) ата-аналарла апарылан ишин, әһали арасында педагожи тәблиғатын јахшылашдырылмасы мәсәләләрини һәзәрдән ке-чирер өз мұзакирә едилер; ата-аналар комитетинин фәалијәти һаг-гында комитә сәдринин һесабатыны динләјир;

ы) мектебдә методик ишин вәзијәтинин мұзакирә едилер, јах-шы мүәллимләрин өз синиф рәһбәрләринин иш тәчрүбәсини үмүмләшдириб јайыр;

ј) мүәллимләрин даһа актуал педагожи өз методик мәсә-ләләр үзрә мә'рузаләрини динләјир өз мұзакирә едилер; мүәл-лимләрин идаја-сийәси сәвијәсини јүксәлтмәк үчүн педагожи ихтисасларын тәкмилләшдирмәк үзрә апарылан ишләр-и күчләндирер;

к) мектеб директорунун (мүдиринин) халг маариф органларына тэгдмн етмөк үчүн назырладыгы несабатларыны нэзэрдөн кеширп.

к) мектебин жени тэдрис илннэ назырлашмасы, үмүмн ич-бари тэксилнн жеринэ јетирилмэси, мектебин кадрларга тә'мин олунмасы, тэдрис лөвэзматы вэ тэсэрүүфат аваданлыгынын ајда едилмэси, мектеб бипасынын тә'мир олунмасы вэ саир үзрә тэдириләр гейд саир вэ буилары мүзакирәјә гојур.

IV. Педагожи шура үзвлэринин һугуг вэ вэзифэлэри

13. Педагожи шуранын бүтүн үзвлэри һалледичи сәсә малкидир.

Гейд. Педагожи шуранын ичласларына дә'вәт олуннн шәхсләр мәсләһәтчи сәсә малкидир.

14. Педагожи шуранын һәр бир үзвү өз тәшәббүсү илә мектебдә тә'лим-тәрбијә ишләринин јакшылашдырылмасы илә алағадар олан мәсәләлэри шуранын мүзакирәсинә вермәк һугугуна малкидир.

15. Мектебин директору (мүдир) педагожи шуранын гәрәри илә разылашмадыгы һалда һәмнин гәрарын һазтә кеширилмәсини мүвәггәтти оларағ дајандырыр вэ бу һалда тә'чили сүрәтдә рајон (шәһәр) халг маариф шө'бәсинә мә'лумат верир.

Рајон (шәһәр) халг маариф шө'бәсинин мүдир-һәмнин мәсәлә һаггында мектеб директорунун (мүдиринин) әризәсинә вэ педагожи шура үзвлэринин әксәријәтинин әсасландығы рајә 5 күн мүдәттиндә баһмага, гәтн гәрар гәбул етмәјә вэ бу бәрәдә мектебин директоруна (мүдиринә) вэ педагожи шураја мә'лумат вермәјә борчлудур.

16. Педагожи шуранын һәр бир үзвү педагожи шуранын бүтүн ичласларына давам етмәјә, онун ишләриндә фәал иштирак етмәјә, педагожи шура тәрәфиндән чыхарылан гәрарлары вахтында вэ дүрүст јеринә јетирмәјә борчлудур.

V. Педагожи шуранын каркузарлығы

17. Педагожи шуранын протоколлары, сәһифәләри нөмрәләнмиш, сәһифәләриндән гәјтан кеширилмиш вэ рајон (шәһәр) халг маариф шө'бәсинин сургуч мөһүр илә мөһүрләнмиш, үзәриндә рајон (шәһәр) ХМШ мүдиринин имзасы олан хүсуен китабда јазылыр.

18. Педагожи шуранын протокол китабы мүрәккәблә вэ сәлиғли јазылмалдыр. Һәр бир протоколда онун нөмрәси, шура ичласынын тарихи, ичласда иштирак едәнләрнн фамилијалары,

ицласын күндәлији, мүзакирә едилмиш мәсәләнин гыса, лакин'дан вэ долгун мәзмуну вэ бу мәсәлә үзрә гәбул олунан гәрар кәстәрилип.

Протокол педагожи шуранын сәдри вэ катиби тәрәфиндән имзаланыр.

19. Педагожи шуранын протокол китабы мектебин ишләриндә сахланылып вэ мектеб тәһвил алынып тәһвил верилдија ыман акт үзрә верилир.

VI. Педагожи шуранын иши үзәриндә нәзәрәт

20. Педагожи шуранын сәдри шура тәрәфиндән чыхарылан гәрарларын јеринә јетирилмәсинин мүнтәзәм оларағ јохланымла-рынны тәшкил етмәли вэ бу јохламанын нәтичәләри һаггында педагожи шуранын һәр бир ичласында мә'лумат вермәлидир.

21. Мектеб инспекторлары педагожи шуранын ишләрини јохламаға вэ онун мектебдә нүфузуну галдырмағ үчүн тәдиб кәримә, мектеб директоруна (мүдиринә) педагожи шуранын ишләринә дүзкүн раһбәрлик етмәк саһәсиндә лазыми јардым кәстәрмәјә борчлудурлар.

„Азәрбајҹан ССР Маариф Назирлијинин әмрләр вэ сәрәнчамлары“. Бақы, Бирләшмиш Шәһријјат, 1954, сәһ. 28—32.

I. Тә'лим тәрбијә ишләрнн мектеб дахили педагожи нәзәрәт мәсәләләри

Мектебин тә'лим-тәрбијә ишләринин кејифијјетини јүксәлтмәк вәситәләриндән бири мүәллимләрнин иши үзәриндә педагожи нәзәрәтдир. Мүәллимләрнин ишиндә олан мүсбәт вә мәнфи нәтичәләри мүзәјнләшдирмәк, габағчыл тәчрүбәләри јаймағ вә ишдә олан нөгсанлары арадан галдырмағ педагожи нәзәрәтин мәгсәдини тәшкил едир. Дәрсләр вэ синифдән кәнар мәшғәләр, дәрсләрин планлашдырылмасы, шакирд дәфтәрләринин вэ башга сәнәдләрин вәзијјәти вэ с. нәзәрәтин объектләрини тәш-кил едир. Дәрсләрин объектив сүрәтдә гијмәтләндирилимәси, јохламаларын мүнтәзәм вэ мәгсәдәујун олмасы, мүәллимләрнин ишләринин дәриндән тәһлил едилмәси, нәтичәләрин әсаслан-дырылмасы вэ с. исә нәзәрәти тә'мин едән тәләбләрдир.

Бунлары нәзәрә аларағ мектеб дахили педагожи нәзәрәтин бөјүк әһәмијјәти вардыр. Педагожи нәзәрәт мүрәккәб бир ишдир; бу, тәдрис һиссә мүдиритдән бөјүк назырлығ, дидактиканын әсас мәсәләләрини, ајры-ајры фәнләрин тәдриси мәзмунуну вэ үсулларын дәриндән баша дүшмәји тәләб едир.

Мектебин тәдрис һиссә мүдирн бүтүн биликләрнн мүтәхәс-сиси ола билмәз; аакин о, орта мектебдә өјрәдилән едмләрин

асясларыны вэ онларын тэдрисинэ олан үмүмн методик тэбэллэри јахшы бэлмэлиир. Шүбһэсиз ки, бу вэ ја дикер фэндын мүтэхэссис олмајиб. дакин һэмин фэндын кечилэн дэрслэрдэ иштирак етмэк үчүн кифајет гэдэр диггэтли һазырлыг керэи тэдрис һиссэ мүдирн о фэннин тэдрисн кејфијјэтини һэминнэ јахшы, дүзкүн гүмјэтлэндирэ билэр вэ тэдрис ишиндэ олан һөгснларын арадан галдырмаг үчүн мүәллимнэ лазымы көстөрүшлэр вэра билэр.

Бу сарһадэ бақы шөһәриндәки 190, 134, 91 вэ 23 нөмрәти мәктәбләрини тәдрис һиссэ мүдирләриниң јашын иш тәҷүрубәләри вардыр. Һәмин мәктәбләрдә мүәллимләрин иши үзәриндә педагогик нәзарәт јахын тәшкил едилмәшдир; дэрсләр мүнәзәмн сүрәтдә мушәһидә вә тәһлил олунур, мүәллимләрин ишиндә тә шакирдләрин тә'лим-тәрбијә ишләриндә олан һөгснлар муәјјин едилер вә булар һағында мүәллимләрдә сөһбәт апарылар, һөгснлары арадан галдырмаг үчүн нәтичәләр чыхарылар вә мүәллимләрдә мувафиг әмәли көстөрүшләр вәрилер.

Мәктәбдә мүәллимләрин иши үзәриндә педагогик нәзарәтн белә тәшкилн тә'лим вә тәрбијә ишләрини дәриндән јохламаға һикмән вәрир. Бу мәсәләләр үзәриндә әјрә-әјрәлыгыда дајнағ.

Тә'лим ишләриниң јохланылмасы

Тә'лим ишләрини јохламагдан мәгсәд тәдрисин вәзижәтини вә шакирдләрин билик, бачарыг вә вәрдишләриниң кејфијјәтини өјрәнмәкдир. Бу исә тә'лим кејфијјәтини јахшылашдырмаг үчүн ән сәмәрәли јол вә вәсикәтләрдән биридир.

Тәдрисин вәзижәтини өјрәнмәк. Һәр бир фәннин тәдрисин вәзижәтини өјрәнмәк үчүн мүәллимләрин дэрсләрини мушәһидә етмәк лазымдыр. Һәмин мушәһидәләр заманы һәм дә шакирдләрини јазы дәфтерләрин өјрәнилер, синиф журналлары вә шакирд кунәлиликләри нәзордән кечирилер, мүәллимләрин дэрс планларына бахылар, мүәллимләрдә методбирләшмә вә фәнн методкомиссиясы рәһбәрләри илә сөһбәтләр апарылар вә с.

Дэрсләри мушәһидә етмәк үчүн тәдрис һиссэ мүдирн хуsus чәдвәл дүзәлтмәли вә һәр бир мушәһидәниң мәгсәдини гәбәтчәдән муәјјән етмәклидир. Дэрсләрдә иштирак етмәк һағында чәдвәл ашғағыдакы киим тәртиб олунн билэр:

Дэрсләрдә иштирак етмәк чәдвәли

Иштиракдан мәгсәд:

а) Тәдрис материалыннн нечә тәҷрар едилмәсини муәјјән етмәк:

15/Х-да III „А“ синфиндә — 2 дэрс.

17/Х-да V „Б“ синфиндә — 2 дэрс.

б) Билијин нечә һесаба алындығыны вә гүмјәтләндирилдијини өјрәнмәк:

18/Х-дан 26/Х-дәк:

Физикадан — VII синифдә,
кимјадан — VIII
ријазиијатдан
(һәндәсәдән) — IX

в) Мүәллимләрин, ејни синифдә икинчи илә галан шакирдләрдә синифдә нечә мәшғүл олдугларыны муәјјән етмәк:

27/Х-дан 30/Х-дәк. II „Б“, II „С“, IV „Б“ вә IV „Б“ синифләриндә.

Дәсә мушәһидә едиркән ашғағыдакылары әлдә рәһбәр тутмаг лазымдыр:

1. Дэрсин мәгсәди (мүәллим һәр бир дэрсин гаршысында муәјјән мәгсәд тојурму вә ја тојмур. Әкәр мәгсәд тојурса бу мәгсәд нә гэдәр дүзкүндүр).

2. Дэрсин шәрәити (синиф отағында тәмизлик, гәјдә вә сәлиғ, синфин дэрсдән әввәл һавасыннн дәјишдирилмәси вә с.).

3. Дэрсин мәзмуну:

а) Дэрс материалынн елми вә сијасы чәһәтдән дүзкүн иланлашдырылмасы.

б) Дэрсин тәрбијәви чәһәтдән истигамәтләндирилмәси (дэрсин мәзмуну, үсүлу вә тәшкилн тәрбијә мәгсәдләри үчүн дүзкүн вә кирәјәт дәрәжәдирмә).

в) Дэрсдә кечмиш материалларн тәкрары (әввәлдә кечилмиш һәр һансы бир материалн тәкрары үчүн дэрсдән истифада едилмәси; әкәр һәмин мәгсәдлә дэрсдән истифада едилмишсә бу, дэрсин һансы һиссәсиндә вә нә чүр олмушдур).

г) Нәзәријәни тәҷүрбә илә әлағәләндирилмәси (шакирдләр тәрәфиндән газанылмыш билијин муәсир истеһсалат вә мәшһүлгә әлағәләндирилмәси, тәбәт һадисәләриниң изанында тәбтиғи; билијин шакирдләр тәрәфиндән тәдрис тәҷүрбәсинә тәбтиғ едилмәси: тәҷүрбә апармағы бачармаг, кинәзы гурашдырмаг вә с.).

ғ) Шакирдләрин билик, бачарыг вә вәрдишләриниң кејфијјәти, бу кејфијјәтин дэрсдә нечә муәјјән едилмәси (бураја шакирдләрин шифаһи нитг бачарыгы да дахилдир).

4. Дэрсин методик чәһәти вә тәһнизи:

а) Шакирдләрин билик вә бачарығынын јохланылмасында, јени билијин ифада олунмасында вә саирәдә мүәллим тәрәфиндән тәбтиғ олунан үсүл вә гәјдалар, һәмин үсүл вә гәјдаларын кејфијјәти.

в) Шакирдлэрин чавабларына верилэн гиҗмэтлэрин дүзкүн-
дүлү.

а) Дэрсин гурулушу (дэрс хансы мэрхэлэлэрдэн ибарэтдир. Онларын вахтар үзэр бөлүшдүрүлмэси вэ ардычыллыгынын мөгсөдө мұвафиглији).

6. Дəрсин кeйфијeтинe тe'сир eдeн yмyми чe'хeтлeр:

б) Мүәллимни дәрсдә давраһышы (онун ишдә мүтәшәккил-
лийи, өзүнү нечә апармасы, шакирдләрлә рәфтары).

7. Дарсин мэгсэдинэ нанл олмаг:

Һәр бир мұзәллимийиң икки-үч дәрсиниң мұшаһидә едилмәси, шакирдрләрни биллик кифайятини өтрәнмәк вә мұзәллимин ишини гижмәтәндирмәк үчүн тәдريس һиссә мүдиринә мујузн ма-луматлар верир. Ләкин булар шакирдрләрни билиңдә олан нөгсанларни сәбәпләрини вә мүсбәт чәһәтләрни әсасларын, мұзәллимин иш системини вә услубуну кифајәт гәдәр ајды-лиширға өләрди. Бунун үчүн бир сыра мувафиг тәдريس сәнәд-ләрини дә өйрәнмәк лазымдыр.

¹ „Мәктәб директоруна көмәк“ җыялмасы, 1952 чн ил, сәһ. 13-14.

а) Јохланылан фәни үзрә шакирдләрин дәрсләрдә иштиракы.
б) Програмын муәллим тәрәфиндән јеринә јетирилмәси.

в) Шакирдләрнин билікләринин јохланылмасы характери: јохламанын һансы нөвләри (јазылы, шифаһи вә с.) вә онлар-

дана хансы бири дага тез-тез татбиг едилди, шакирдларин шифаи соргусу нэ вахт (рүбүн эввалиндэ, ортасында вэ ја со-
нунда) апарылыр вэ кимдэн (зэф шакирддэн, орта мүвэффа-
гилэти олан шакирддэн вэ с.) дага тез-тез сорушулур.

Синиф журналы во' шакирдларин кундаликлари узро бу ва-
жа дикор фандон шакирдларо нерилон ев тапшырыгларинин
характери ва хачми муводин едиллир; синиф журналларинин
япарылмаси гайдасына да (гефдларин салтигали ва дузукун олма-
сына, санифаларини тамизлигине ва с.) дигат етириллир.

3. Дэрс планыны нээрдэлд кечирэн заман, планда дэрсин мазмунуун н гэдэр дүзүк гедд едилмасына, муэллимин иш мусуллари ва гаджаларынын кесторилмасына, бунтарын ва гэдэр мэгсгэд мувафиг олмасына, дэрсин идеја-сијаси тэбјижэ исти гаматына, дэрсдэ эјанлија, шакирдларынын мустэгийл ишлэринэ ва тапшырыларына ва с. диггэт вермэк лэзымдыр.

Мэктөбүн тэдрис инссэ мүдүри элдэ етдији материаллары үүмүнчүлэшидир гүжүлтүлэндирерэк бууну нэгичэси наггыла мүвафиг фани мүэллимлэри илэ, методдирлашмэ ва фани методдокониссэсү сэдүрлэри илэ тэүлимни аяры-яры чөхтэлэри наггыла сөһөт апарамалдыр. Бунуила бэрэбэр мүэллимни жарыдычыгы илэ таныш олмат, онун өз билижини артырмаг үчүн нечэ чашылшыгыр ва нэ кими адабият охүдүгүнү мү-эжлэлэндирмэк да тэдрис инссэ мүдүрини башлыча вэзифа-сидир. О, унутмамалдыр ки, М. И. Калинин 1939-чу илэ орденди мүэллимлэрин ыгынычагында демшидр: "Мүэллим өз гүвэссини, чашыны, гүжүлтү олан һэр бир шейини шакирплэрэ, халга верир. Лакин, жолдашлар, әкэр сиз бу күн, саһа, о бири күн малик олдуғунуз билији шакирплэрэ вердинизни наһла өз билижиниз, гүвэссини, енержинизни јенэ артырмагда давам стэссэниз, сизин даһа һеч бир шейиниз галмаз. Мүэллим бир тэрәддан өз билижини ушаглара верир, дүкэр тэрәфдан халг-дан, һөјәтдан, елмдән ән јашхы шейлэри сүнкәр кими өзүнэ чөкир өз бу јашхы шейлэри јенэ ушаглара верир. Һәрхак совет мүэллими һәм бу күн, һәм саһа һәгигәтән габагачыл мү-эллими олмат истајрәсэ, даим халгын габагачыл һиссәси илэ ајағлашмалдыр".

Адэтэн шакирдларин билик, бачарыг вэ вэрдишлэри ке[фи]-
[этинни] юхланылмасы, тэдрисин вэзи[эти] ө[р]нэлэркэн (дэрс-
лэри мушанидэ едэркэн, дэфтэрлэри юхла[ар]кэн вэ с.) һа[а]

та кечирилмелидир. Суал олуна билер ки, тәдрис һиссә мүдир таныш олмадыгы синифдә вә ја өз ихтисасы олмаған фәни үзрә һәмни јохламаны нечә апармалыдыр. Белә һалларда о, јохламаны фәнин тәдрис едән мүәллимни вәситәсилә (әксинә исә биләвәситә өзү) апармалыдыр. Лакин һәр бир фәнинн хүсүсјәтинн вә програмалардә верилән изаһатлары биһимәк тәдрис һиссә мүдирн үчүн вәччбдир.

Шакирдләрнн, биләк, бәчарығ вә вәртншләһиннн келјиләтн баһаһа оларағ ашағыдакы јохлама нөвләри вә итәсилә өјрәһиләр:

а) Јазылы јохлама ишин; б) шифаһи јохлама ишин; в) лабораторияларда (физика, кимја, биолокija, ризияјјат фәһләри үзрә), мәктәбдәһи тәдрис-тәһрибә саһәсиндә вә с. апарылан тәһрибн харакетли јохлама ишләрин; г) оху вә нағыл етмә үзрә (ана дили һә рус дили дәрсләриндә); оху вә охунан парчаннн шифаһи тәһрибүмә едилмәси үзрә (харичи дил дәрсләриндә) јохлама ишләри.

Кәстәриһән јохлама нөвләри вахтлар үзрә елә бөтүнмәһилдир ки, һәр бир синифдә һәфтәдә үч јохлама нөвү (үч иш), (јахшы олар ки, кунашыры) кечирилсин. Бу ишләрин (јохлама нөвләриннн) дәрс кунунун ахырында кечирилмәси мәсләһәт кәрүһлүр.

Јохлама ишләриннн бүтүн нөвләри мәктәбин методбирләшмәси вә ја фәнин методкомиссияһа тәрәфиндән тәртиб едилмәш суал вә тапшырығлар үзрә јеринә јетириһилр вә шакирдләрә ғабағчадан хәбәр вермәдән кечирилр.

Шакирдләрнн билиһинн јохланымасы бир гәјдә оларағ јазы ишин илә бәшланыв вә һәр бир јазылы иш шакирдләрә нөубәти чәри иш кими верилр.

Јохлама јазы ишиннн апарылмасы гәјдасы

Јохлама јазы ишин мәктәбин штампы вәрулуш хүсүси вәрәдә шакирдләр тәрәфиндән јеринә јетириһилр. Ишин әвәһиндә вәрәдә синиф, ишин јеринә јетирилмәси тарихи, шакирдн ад вә фамилияһа, ишин бәшланымасы вахты (саат, дәһиғә) кәстәриһилр.

Ејни синифн шакирдләр, бүтүн һалларда бир ишн вә ја мәзмунча мүхтәлиф, лакин чәтинлик дәрәчәси мүмкүн гәдәр бәрәбәр олан ишләри (вариантларла) јеринә јетирир: һәмни вариантлар шакирдләр арасында елә бөлүшдүрүлүр ки, јохлама апарылан фәни үзрә мүвәффағијјәтләри мүхтәлиф олан шакирдләрә (әләчы, јахшы, орта мүвәффағијјәти олан шакирдләрә вә с.) һәр бир вариантдан дүшүн вә ејни ыртада отуран шакирдләрин һәр бирн мүхтәлиф вариантлар алынлар.

Јохлама јазы ишиннн јеринә јетирән шакирдләр, ону тәдрис һиссә мүдиринә (әкәр ишн биләвәситә о апарырса) вә ја мү-

әллимә тәһвил верир вә синифдән чыхыртар. Тәһвил верилән ишләр үзәриндә онларын нә вахт верилмәси (саат, дәһиғә) гәјд едилр.

Јохлама јазы ишләри гуртардығда әвәһлчә мүәллиһ, сонрадан да тәдрис һиссә мүдирн онлары јохлаыр вә гүјмәтләһилдирләр. Һәмни гүјмәтләр шакирдләрнн әвәһләр јазыдан адығлары гүјмәтләрә тутушдүрүлүр вә мүвәфиг нәтичәләр чыхарылар.

Шифаһи јохлама ишиннн апарылмасы гәјдалары

Шакирдләрнн һәр бир фәни үзрә билиһиннн шифаһи оларағ јохланымасы һәмни јохламајадәк кечилмш тәдрис материаллары әсасында апарылар. Шифаһи јохлама үчүн мүәјјән едилмш суаллар нәһикн шакирдләрнн билиһиннн фактик чәһәтинн, һәмчиннн онларын мәнтиғ дүшүнчәләринн инкншафы дәрәчәсинн дә (мүғайисә етмәји, сәһијләһилдирмәји бәчармағ, нәбат етмәк, нәтичәләр чыхармағ вә с.) адыһлашдырыладыр. Мүәјјән фәни үзрә шифаһи јохлама апармағ үчүн һәр бир синифдә хүсүси дәрс арылмаһыдыр. Тәһрибн харакетли јохлама ишләриннн апарылмасы нәзәрдә тутулан фәни үзрә IX-X синифләрдә гоша саат арыла биләр.

Адәтән шакирдләрнн билији, шифаһи оларағ сечмә јолла јохланылар: јәһни һәр бир синифдә тәхминән 2 нәфәр ә'ла, 2 нәфәр јахшы вә 2 нәфәр орта гүјмәтлә охујан шакирддән соһрушулур. Бир гәјдә оларағ һәр бир шакирдә тәртиб олунмуш суаллардан икисн тәһлиф едилр. Һәмни суаллар мүхтәлиф мөвзулар вә ја курсун шөбәләринә анд олмалыдыр. Әкәр јохланылан фәни үзрә тәһрибн харакетли јохлама ишләри нәзәрдә тутулушса, онда бир суал тәһлиф едилр вә икинчи суалын әвәзинә исә тәһрибн харакетли тапшырығ верилр.

Һәмни суаллардан башға лазым кәлән һалларда шакирдләрә, онларын јохлама јазы ишләри вә дәрсн мүшәһидә едән заман вердикләри чаваблары илә әләгәдәр оларағ әләвә суаллар да вермәк олар.

Әкәр шифаһи јохламаны мүәллиһ апарырса, о вахт сјаһи үзрә әләчы шакирдләрдән бирини (билији соғушмачағ шакирдләрнн сјаһыһа тәдрис һиссә мүдирн тәрәфиндән дәрсдән әвәһл мүәјјән едилр вә бу сјаһы мүәллиһә тәғдим едилр) чағырыр вә суаллар јазылмш вәрәгләрдән бирини шакирдә верир. Суаллар билдирилр вә шакирдә чавабынн фикирләшмәк тәһлиф едилр (бунун үчүн 5 дәһиғә вахт верилр).

Шакирд чаваб вермәјә һазыр олдуғда, јохланымағ үчүн сјаһыда нәзәрдә тутулуш шакирдләрдән икинчисн чағырылар вә она да суал вәрәғи верилр. Биринчи шакирд чаваб верәдәк, икинчи шакирдә чаваб вермәјә һазырлашмағ тәһлиф

едилдир. Елэ етмэк лазымдыр ки, бир шакирд чаваб вердикде, о бири чаваб вермаде базырласын.

Шифаи жохлама заманы тәдрис һиссә мүдирн (экәр жохламаны өтү апарырсә) чаваб керән шакирләрнн билијиннн гнмәтләндирнр вә бунун мүәллим тәрәфиндән дә апарылмасынн тапшырар. Шакирләрнн вердијн чавабларынн онларын шифаи нитгинә муәвафиг јазмак лазымдыр (бу, шакирләрнн билијинн сонрадан тәһлил етмәк үчүн лазым олачагдыр).

Шакирднн чавабларынн гнмәтләндирән заман, чавабларынн мәзмунчә дүзкүнлүлүнү, долугнлугуну, шүвүрлүлүгүнү (мисал кәтирмәјн бачармасынн, һадисәләрнн изаһ етмәк үчүн билијн нечә тәтбиг етмәсинн вә с.), ифаләсинн мәнтиғи олимасынн вә онун кејфијјәтиннн нәзәрә алмак лазымдыр.

Тәчрүби характерли жохлама ишләри (физика, кимја, биология вә ријазјјат фәнләри үзрә) шифаи жохлама илә әлағадар оларат бир дәрсдә апарылыр. Бу һалда, јухарыда кәстәрилдијин кимн, шифаи жохлама үчүн анчаг бир суал, икинчи суалын әвзинә исә тәчрүби характерли тапшырыг верилир. Шакирләрнн билик, бачарыг вә әрдишләрннн тәчрүби характерли жохлама ишләри әсасында гнмәтләндирән заман кәстәрилән тәчрүбәләрнн дүзкүнлүлүнү, онларнн дүрүст вә долугун изаһ олунмасынн нәзәрә алмак лазымдыр.

Тәдрис һиссә мүдирн (вә ја мүәллим) тәрәфиндән шакирләрнн бу вә ја дикәр фәнн үзрә јохланылан јазылы вә тәчрүби ишләринн, шифаи чавабларынн верилән гнмәтләр бир чәд-вәддә јазылыр вә онларын һәмнн фондән әввәлдә алдыглары гнмәтләр дә гејд алыныр. Ахырда бунлар тутушдуруларат нәтичә чыхарылыр.

Мәктәбин тәдрис һиссә мүдирн апарылан жохламалар әсасында ајры-ајры мүәллимләрнн ишләринн (тәлим ишләринннн нәзијјәтинн) өјрәндикдән сонра ону бүтүндүкдә тәһлил едәрәк нәтичәсинн педагоғи шурақын музакирәсинә верә биләр. Бу-јылда о, тәдрис планы вә програмларыннн јеринә јетирилмәсиннн, тәдрисин идеја-сијаси тәрбиә истигмәтинн, шакирләрнн билик, бачарыг вә әрдишләрнннн кејфијјәтинн, тәдрис процесиннн лидактивк тәләбләрә ујғунлугуну, тәдрисин муәвафигијјәтинн чәһәтләриннн, онун мәңфи чәһәтләриннн сабәбләрннн вә бунларын арадан галдырылмасы тәдбирләрннн әһәтә етмә-линир.

Тәһлил нәтичәсиннн тәсирлијлијинн тәмин етмәк үчүн мәктәбин мухтәлиф иш сәһәләрнннн хүсусијјәтләриннн вә бу сәһәләрннн гаршысында дуран вәзифәләрнн нәзәрә аларат дүзкүн јоллар муәјјәнләшдирмәк лазымдыр. Белә јоллар ашағыдакылар ола биләр:

1. I—IV, V—VII вә VIII—X синифләрдә тәлим ишләринннн сәчијјәләндирилмәси. Мәктәбин бу иш

сәһәләрнннн һәр бириндә конкрет тәлим вәзифәләри јеринә јетирилир. Бунлардан һәр бириннн өз хүсусијјәти вардыр. Һәмнн хүсусијјәт тәдрис планы вә програмларыннда, тәлимнн тәш-кил вә үсулларыннда өзүнү әкс етдирир. Буна кәрә дә тәдри-синн кәстәрилән даирәдә тәһлил олунмасы чох гаунун һесаб едилмәлидир.

2. VII вә ја X бурахылыш синифләриннлә тәдрис процесиннн сәчијјәләндирилмәси. Шакирләр мәк-тәби гуртардыгдан сонра өзләринә азад пешә сечмәк, ихтисәс мәктәбләриннә вә али мәктәбләрә дахил олмаг үчүн бунун әһә-мијјәти вардыр. Бу исә мәктәбиннн гаршысында шакирләрә про-грамлар әсасында дәрнн вә мейһәм билик вермәк вә кечилмиш програм материалларынн нечә тәкрар етмәк һағгында муәвафиг нәзифәләр толур.

3. I, V вә VIII синифләрдә тәлим процесиннн өјрәнилик тәһлил едилмәси.

4. Ајры-ајры фәнләрнн тәдриси вәзијјәтиннн тәһлил едилмәси.

Мәктәбиннн тәдрис һиссә мүдирн кәстәриләнләри нәзәрә ала-раг дәрсләрдә иштирак етдикчә, топладыгы материаллары үмү-миләшдириб, нәтичәсиннн методбирләшмәләрдә, фәнн методко-миссијяларында вә ја педагоғи шурада музакирәә вермәлидир. Бунун үчүн о, нәсәләнн әтрафлы дүшүнүб һазырламалы, тә-лим процесиннн истәр мүсбәт вә истәрәс дә мәңфи чәһәтләриннн кәстәрән заман бунлары фәктәрлә әсасландырмалы вә өз кон-крет тәдбирләрннн дә тәғдим етмәлидир.

* * *

Нәтичә етибарилә гејд етмәк лазымдыр ки, мәктәбдә тәд-рис процесн үзриндә планлы нәзарәт мәктәбин тәдрис һиссә мүдириннн әсас вәзифәләриндәндир. Белә нәзарәт мүәллимлә-ринннн ишинә һәғиги рәһбәрлијин јеринә јетирилмәсинн, онлара эмәли јардым кәстәрилмәсиннн вә беләликлә дә тәлим кејфиј-јәтинннн јакшылашдырылмасынн тәмин едир. Бунлары нәзәрә алаарат, тәдрис процесн үзриндәки (башга сөзлә десәк, мүәл-лимләрнн тәлим ишләри үзриндәки) нәзарәтинн мәғсәди, тәд-рис иилиннн муәјјән дөврү үчүн гаршыда дуран вәзифәләрлә муәјјәнләшдирилмәлидир.

Тәлим ишләриннн жохламаг үчүн тәдрис һиссә мүдириннн муәјјән планы олмалыдыр. Планда фәнннн тәдриси вәзијјәтиннн һансы чәһәтләр вә суаллар үзрә нечә вә нә вахт јохланылма-сы кәстәрилмәлидир

III. ТӘРБИЈӘ ИШЛӘРИНИН ЈОХЛАНЫЛМАСЫ

Мәктәбин тәрбијә ишләрини гijмәтләндирмәк үчүн бу ишләрнин һөнәки сисгемини һә тәшккилини, һәмчигини һәтичәсини дә өйрәнмәк ләзиздир.

Тә'лим ишләринин мүвәффегијәтини гijмәтләндирмәк үчүн мүвәјјән гijмәт нормасы¹, тәрбијә ишләринин һәтичәсини гijмәтләндирмәк үчүн һә јалғыз ахлаг гijмәти вардыр.²

Буну һәзәрә аларак, мәктәбин тәдрис һиссә мүдир шәкирдләрин ахлаг һагында әтрафлы тәсәвүрә малик олмаг, тәрбијә ишләринин сәвијә һә һәтичәсини объектив сурәтдә мүвәјјәнләшдирмәк үчүн әсәслә мә'лумат әлдә етмәли һә тәрбијә ишләринин гijмәтләндирилмәси мәсәләсинә чох диггәтли јанашмалыдыр.

Мәктәбин тәдрис һиссә мүдир тәрбијә ишләринин гојулушундан, шәкирдләрә тәрбијә тә'сиринин услү һә методларыннан баш чыхармалы, мүәллимләрин тәрбијә тә'сиринин һәтичәләрини мүвәјјән етмәли бачармалыдыр. Бунунла да о, мәктәбин тәрбијә ишләри сәһәсиндә олан һөгсанлары арадан галдырмаг үчүн педагожи коллективә көмәк кәстәрә биләр.

Мәктәбин тәрбијә ишләрини јохламаг үчүн тәдрис һиссә мүдир һәр шәјдән әввәл "Шәкирдләр үчүн гәјдалар"ын мәктәбләләр тәрәфиндән һечә јеринә јетирилдигини мүнтәзәм сурәтдә мүшәһидә етмәлидир. Бунунла бәрәбәр шәкирдләрин давраһышларыны әкс етдирән сәһәләри дә (давраһыш журналларыны, шәкирдләрә верилән һәвәсләндирмә һә чәзә тәдбирләрини кәстәрән сәһәләри, вәлијәләрнин сифф һә мәктәб ичләсләри протоколларыны, шәкирдләрин ичтимај јерләрдә давраһышлары һагында олан материаллары, комсомол ичләсләринин протоколларыны, дивар гәзетләрини һә с.) һәзәрдән кечирмәлидир.

Бу ишләрин апарылмасы һәтичәсиндә мәктәбин тәдрис һиссә мүдир шәкирдләрин солигәлијини, тәһзилјини, дәрсдә һә дәрслән кәһәрдә өзләрини һечә апардыларыны, мүәллимләрә һә јашмалара олан мүһәсбәтләрини, дәрсләрдә ләзиз кәлән тәдрис ләвәзизмәтини вахтунда һазырламаларыны, дәрсдә мүәллимләрин суалларына јердән һечә чәвәб вермәләрини, јазы тахтасы гарышсына кәлиб чәвәб вермәләрини, тәһфәсләрдә бир-биринә олан мүһәсбәтләрини, мәктәбә кәләндә һә мәктәбдән кәләндә давраһышларыны һә с. кәрәчәк һә мүвәјјән һәтичәлә кәләчәкдир. Бунунла да о, мәктәбләләрнин давраһышыны "Шәкирдләр үчүн гәјдалар"а әсәсән дүзкүн гijмәтләндирмәлә иккан тапачагдыр.

Мәктәбин тәдрис һиссә мүдир шәкирдләрә мәдәни давраһышыны мөһкәм вәрдишләрини ашыламаг үчүн мүәллимләрин иштифәдә етдиги үсүлләры да өйрәнмәлидир. Бурада "Шәкирдләр үчүн гәјдалар"ын мүәллимләр тәрәфиндән шәкирдләрә һечә јазы езилмәси, "гәјдаларын" јеринә јетирилмәси үчүн һә иккан мүһәсбәтләрини верилмәси, шәкирдләрин давраһышы өзәриндәки һәзәрәти, шәкирдләр тәрәфиндән јеринә јетирилмәзән һә јалдларыдан чыхан чәһәтләрини һечә тәләб олунмасы һә с. һәзәрә тугулама "дыр. Бу сәһәдә олан һөгсанлары өйрәнмәк һә тәдбирләр кәрмәк тәдрис һиссә мүдиринин мүһүм вәзифәсидир.

Бә'зи мәктәбләрин давраһышы харичи көрүнүш е'тибарилә јакшы олса да, мәзмунчә гәһәзәләндиричи олмур. "Ушәгләрин тәрбијәси — харичдән чилаләһә дәјил, бәлкә һәгили, бутун чәһә һүфүз едән тәрбијә олмалыдыр". Шәкирдләр үчүн гәјдалар"ын сиртәрәли јеринә јетирән шәкирдләрин һәлә мөһкәм ахлагы сифәтләрә һә ик олдуғларыны сәјләмәк олмәз. Тәчрүбә кәстәрә ки, шәкирд бөјүк бир сәјлә јакшы охујур, ләкин о, бунунла "фәхр" едир, худбин харәкәтли олур, даим тәрифләнмәлә јевир, өз мәнәфигини һәр шәјдән үстүн тутур һә с. Бәлә шәкирд ахлагы мәзмунчә јакшы сәјлә билмәз. Чүнки "Шәкирдләр үчүн гәјдалар"да дәјиләр ки, һәр бир шәкирд "Савадлы һә мәдәни бир вәтәнләш олмаг һә Совет Вәтәнинә даһа чох кәјир вермәк үчүн бөјүк бир сәјлә елм өйрәнмәлә чалышмалыдыр". Демәли, һәр бир шәкирдни савадлы һә мәдәни бир вәтәнләш олмасы, Вәтәнә кәјир вермәси үчүн онун худбин олмамасы тәләб олунур.

Јухарыда үчмүн шәкилдә гәјд олунанлар кәстәрир ки, мәктәбин тәрбијә ишләринин сисгеи һә үсүлләры чох мүрәккәбдир. Буна кәрә да мәктәбин тәдрис һиссә мүдир чалышмалыдыр ки шәкирдләрин тәрбијә ишләринин мүвәффегијәтини һә сәвијәсини кәстәрән ашагыдакы әләмәтләри ајдынлашдыра билсин:

1. Шәкирдләрин партија һә һөкүмәтин сисјәсинә һә совет идеолојиясына олан марәгы; иһәсәһәт, елм, техникә, әдәбијәт мәсәләләринә олан марәгы һә бу марәгын мүстәгил охуда, билги дәринләшдирмәкдә, иһтисәс гәзизмәгдә әкс олунмасы.

2. Шәкирдләрин тәһсил вәзифәләрини һә ев тапшырығларыны јеринә јетирмәлә мүһәсбәти; тәрбијә ишләринин әзифлији һәтичә илдә гәјри-мүвәффег гijмәт алан шәкирдләр һә бунулар фәрди аһашылмасы.

3. Шәкирдләрин ичтима ишләрә, дәрслән һә мәктәбдән кәһәр вәзифәләрә, ичтима һә с. мүһәсбәти; онларын шәхси тәшәббүсләри.

¹ Мәктәб директорына көмәк китабчасы, 1952, сәһ. 108.

² Јенә ордә, сәһ. 114.

4. Шакирдләрнн шәхси вә ичтимаи көрүшләрә; Вәтәнә, халға хидмәт етмәжә марагы вә с.

5. Шакирдләрнн өз мәктәбинә, мүәллимләрә мәнәббәти; мәктәбин вә охуудуғи сифини шәрәфини јүксәк тутмаға чалышмалары.

Мәктәбин тәрбијә ишләри јохланылыркән, көстәрилән мәсәләләрнн сифини рәһбәрләри вә мүәллимләр тәрәққидән һансы үсүлләрлә вә нечә јеринә јетирилдиңинә вә бу үсүлләрнн педагожи мәғсәдәјуғуналуғна диггәт етмәк, сифини рәһбәрләрини иш планларына баһмағ вә 2-чи, 3-чү сифиләрнн ишләри илә дәрннән таныш олмағ лазымдыр.

Мәктәбдә тәрбијә ишләриннн гүмәтләндирилмәсиндә сифини баһлыча рол ојнајыр. Сифини мәктәбин шакирдләрә вердиј тәрбијәнин нәтичәләрнн әкс етдирән илк өзәкдир. Бу вә ја дикәк сифиндә шакирдләрнн тәрбијә ишләрини јохламағ үчүн һәмшн сифини бүтүн дәрсләрннн мүшәһидә етмәк лазымдыр; бу заман шакирдләрнн, ајры-ајры мүәллимләрнн дәрсләрндә еләрнн нечә апармасыны, сифиндә интизамын вәзифјәтинн вә с. мүәјјән етмәк олур.

Тәнәффүсләрдә шакирдләрлә, онларын дәрслән вә мәктәбдән кәнар нә охуудуғлары, һәји севдикләри, нә илә мәшғул олдуғлары, һансы ичтимаи ишләри апардығлары, һансы дәрнәкләрдә чалышдығлары вә с. һағгында сөнбәтләр апарылмасы вә тәрбијә ишләриннн вәзифјәтинн ајдынлашдырмаға вә ону даһа да јажышыландырмағ үчүн лазыми тәдбирләр көрмәжә нымкан верир.

Тәрбијә ишләриннн мәһијәтинн мүәјјәнләшдирмәк үчүн мәктәб китабханасы ишләриннн вәзифјәтинн дә јохламағ лазымдыр. Бурада шакирдләрән нечәсини мәктәб китабханасына үзн олдуғуну, онларын нә охуудуғларыны, мәктәбдән кәнардә олан китабханаларда үзвүрләрсә, даһа һансы китаблары охуудуғларыны, китабхананын охумучуларта апардығы ишләрин нәдән ибарәт олдуғуну өјрәнмәк әзүрүлдир.

Һәһәјәт, мәктәбдә чыхан дивар гәзетләрнн нәзәрән кечи-рорәк шакирдләрнн дәрванасы һағгында олан мөғаләләри охујуб нәтичә чыхармағ, сифиндән вә мәктәбдән кәнар тәдбир-ләрин (дәрнәк мәшғәләләри, муһазирәләр, мә’рузәләр, оху-чулар конфранслары, адаб-бәдһи кечәләр, сәһәрәккиләр вә с.) бир нечәсиндә иштирак етмәк вә бурада тәрбијә ишләриннн јојулушуну өјрәнмәк, комсомол, пионер вә шакирд тәшкилат-ларынын ичләсләриндә олмағ вә онларын иш планларына баһ-мағ, комсомолчу вә пионерләрлә сөнбәт апармағ лазымдыр вә с.

Мәктәбин тәдрис һиссә мүдириннн гәјд олунан мәсәләләр үзрә әлдә етдији материаллар ики суала чаваб вермәлидир: а) мәктәбдә тәрбијә ишләриннн нә кими нәтичәсә вардыр, б) тәр-бијә ишләри мәктәб (сифини рәһбәрләри, педагожи коллектив вә башға ишчиләр) тәрәфиндән нечә һәјәтә кечирилир (јә’ни

тәрбијә ишләри нечә тәшкил едилмишидир, онун мәзмуну вә үсүлләры нәдән ибарәтдир, педагожи коллектив тәрбијә ишләр-нин нечә диггәт јетирир вә с.).

Бүтүн булар мәктәбдә тәрбијә ишләрини даһа да јажыш-ыландырмағ үчүн тәдрис һиссә мүдириннн көрәчәји тәдбирләри мүәјјәнләшдирмәсинә көмәк едир.

„Мәктәбин тәдрис һиссә мүдиринә көмәк“, Бақы, Бирләшмиш Нәшри-јат, 1955, сәһ. 14 — 29.

5 сентјабр 1952-чи илдә
Азәрбајжан ССР Мәариф Нәзирлији
коллективасы тәрәфиндән
тәсдиқ едилмишидир

МӘКТӘБЈАНЫ ТӘДРИС-ТӘЧРҮБӘ САҺӘСИ ҺАҒТЫНДА ӘСАСНАМӘ

I. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәсинин мәғсәди

1. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәси шакирдләрнн биоло-жијадан биликләрини дәрннләшдирмәк вә онларын политехник цүнјәкөрүшләрнн кенишләндирмәк, һәмзиннн шакирдләри кә-ләчәк әмәли фәәлијјәтә бәзырламағ вәзифәсн илә әлағәдәр оларағ онлар кәнд тәсәррүфатына дәнр практик вәрдишләрү ашыламағ үчүн лазыми шәрәнт јәрәтмағ мәғсәдилә тәшкил олу-нур.

2. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәсиндә ашағыдакы ишләр көрүлур:

- а) шакирдләрнн тәбинијатдан (ибтидан сифиләрдә), бо-таникадан, зооложијадан, дәрвинизм әсәсләрынән (V — VII вә IX сифиләрдә) дәрс программанын тәләбатына мувәфиг оларағ практик ишләри, тәчрүбә вә мүшәһидәләри;
- б) кәнч тәбинијатчыларын сифиндән харнч тәчрүбә ишләри.

II. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә торпағ саһәсинин тәшкили

3. Һәр мәктәб тәдрис-тәчрүбә торпағ саһәси тәшкил едир. Кәнд јерләрнндә вә фәһлә гәсәбәләриндә тәдрис-тәчрүбә мә-сәләләри үчүн ибтидан, једдилик вә орта мәктәбләрнн дәнни иштифәдәсинә, шакирдләрнн мигдәрннән вә јерли шәрәнтнән асылы оларағ, 0,5 гектардан 2 гектара гәдәр торпағ саһәләри верилир.

Шакирдлэрин сәја аз олан мәктәбләр даһа кичик тәдрис-тәчрүбә сәһәси тәшкил едә биләр; ләкин белә һалларда һәр шакирдә ән азы 5—20 квадрат метр сәһә дүшмәлидир. Мәктәбин өзүнүң әкдиди бөјүк мејвә-киләмејвә бағлары оларса Нах, МССР Наһирләр Советинин, вилајәт ичрайијә комитәсинин вә рајон ичрайијә комитәләринин ичәзәси илә мәктәбә даһа артыг сәһә тәһким едилә биләр.

Гејд, Мәктәб бинасының, бәдән тәрбијәси мејданчасының вә башга мәктәб тикнитиләринин тутлуғу јер, кәнд јерлериндә мүәддәмәз үчүн ајрымлыш саһаләр мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә сәһәсинә даһла елмә-мир.

4. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә сәһәсинин әтрафы һасарлан-малыдыр.

5. Једнхиллик вә орта мәктәбләрин тәдрис-тәчрүбә сәһәсиндә тәрәвәз, тарла биткиләри (оттарлар) нөвбәди әкин системиндә олмасы мәсләһәт көрүләр), мејвә-киләмејвә бағы (күләкдән горужан биткиләрлә бирликдә), мејвә киләмејвә тикнији, бәзәк вә мешә ағачлары, чичәк-бәзәк биткиләри, коллексија сәһәси, зоолокија шө'бәси (ев гушлары, ев довшаны, ары вә саирә) ол-малыдыр. I—IV синифләрин шакирләр ишдәгәчкәлери сәһәдә тәрәвәз, тарла биткиләри, чичәк-бәзәк биткиләри, мејвә-килә-мејвә биткиләри олмалыдыр.

Јахшы олар ки, бундан башга, горунмуш торпаг (шитил-лик, исти шитилик вә саирә), метеорологи мејданча, шакирд-ләрлә мешгәлә апармаг үчүн уғунлашдырылмыш (стол, скамја) гојулмуш) мејданчалар да тәшкил едилсин.

6. Рајон колхозлары вә совхозлары үчүн мүәјјән едилмиш ән мүһүм кәнд тәсәрруфаты биткиләринин рајонашдырылмыш сортлары тарла вә тәрәвәз биткиләринин тәчрүбә сәһәсиндә көркәмлик јер тутмалыдыр.

Мејвә-киләмејвә тикнијиндә вә бағда рајонашдырылмыш тумал, чәйрәклик мејваларин вә киләмејваларин Мичурин сортлары вә башга ән јахшы сортлары јетидилримәлидир.

Коллексија сәһәсиндә тәрәвәз, тарла, мејвә-киләмејвә вә саир биткиләрин мүвафиг саһаләриндә әкилмәјән, ләкин бота-ника вә дарвинизм әсаслары курсунда өјрәнилмәси нәзәрдә тутулан башга биткиләр олмалыдыр.

III. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә сәһәсинин идарә олунмасы вә ишләринин планлашдырылмасы

7. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә сәһәсинә билаваситә рәһбәр-лик етмәк үчүн директор мәктәбин биолокија мүәллимләрин-дән бирини тәдрис-тәчрүбә сәһәсинин мүдир тә'јин едир.

Гејд, а) Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә сәһәсинин мүдир олан мүәл-лим өз истадида синиф рәһбәрлигиндән азад едилә биләр.

б) Биолокија мүәллимин олмәзгү, ләкин мүвафиг (биолоји, агро-номик) тәһсилә вә ушакларда ишләмәк тәчрүбәсинә малик шәхс дә тәдрис-тәчрүбә сәһәсинин мүдир тә'јин едилә биләр.

8. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә сәһәсинин мүдир мәктәб директорунун рәһбәрлији илә кәнд тәсәрруфатынын јерли мүтә-хәссиләри, тәчрүбә стансијасынын ишчиләри, агрономлар, кәнд тәсәрруфат табәғчылары илә мәсләһәтләшәрәк сәһә үчүн тәдрис-истеһсалат планы тәртиб едир. Рајон кәнд тәсәрруфат шө'бәсиндән биткичилик мәсләләринә даир мәсләһәтләр алыр, мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә сәһәсиндә кәнд тәсәрруфат битки-ләри мәһсулунун әтрафындагы колхоз вә совхозларын мәһсу-лундан ашағы олмамасына чалышыр. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә сәһәсинин мүдир рајон кәнд тәсәрруфат шө'бәсиндән сәһә-нин зоолокија шө'бәсиндә олан һејванларә гуллуғ етмәјә даир дә мәсләһәтләр алыр.

9. План мәктәбин педагожи мүһүмәсиндә мүзакирә олунур вә мәктәб директору (мүдир) тәрәфиндән тәсдиг едилир.

Тәдрис-тәчрүбә сәһәсинин планында ашағыдакылар мүәјјән-ләшдирлир:

а) сәһә әвәзисинин тәшкили;
б) биткиләрин јерләшдирилмәси вә һәр биринин тутачағы сәһә;

в) дәрс прогамынын тәләбатына мүвафиг олағат бүтүн шакирдләрин ичра едәчәкләри практик ишләр, тәчрүбәләр вә мүшаһидәләр;

г) практик ишләрин шакирдләр тәрәфиндән јеринә јетирил-мәси мүддәти вә гајдасы;

ғ) кәңч табиијатчыларын тәчрүбә ишләри;

д) јәј дөвүрүндә мәктәбјаларин ишләринин тәшкили.

е) кәнд тәсәрруфат аләтләри вә аваданлығына, тохумларә, шитилик материалә, күбрәләрә, кәнд тәсәрруфат биткиләри-нин зәрәрверичиләри вә хәстәликләри илә мүбаризә үчүн ким-јәви зәһәрләрә олан тәләбат;

ә) һејванлар үчүн јемә олан тәләбат;

Планда һәмчинин мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә сәһәсиндә көрү-лән ишләрә јекун вурмаг вә сәрки дүәлзмәк гајдасы да нәзәр-дә тутулар. Плана мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә сәһәсиндә бит-киләрин јерләшдирилмәси лајиғәси әләвә олунур.

10. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә сәһәсинин мүдир планда нәзәрдә тутулмуш бүтүн тәдбирләрин һәјата кечирилмәси үчүн вахтында лазими тәдбирләр көрүр, башга биолокија мүәллим-ләри илә бирликдә ајры-ајры тәчрүбәләрин кечирилмәсинә, јетидилрилән би ки үзәриндә апарылан мүшаһидәнин күндәли-јини тутмаға вә мәһсулу һесаб алмаға даир тә'лимат тәрйиґ едир, смета туғур вә ишин нәтичәси һагғында һесабат дүәдәдир.

Ибтидаи мәктәбин мүдир тәдрис-тәчрүбә сәһәсиндә ша-кирдләрлә практик мәшгәләләрин тәшкили вә кечирилмәсинә дә I—IV синифләрин мүәллимләринин ишини билаваситә нәзәрәт алтына алыр вә рәһбәрлик едир.

11. Дәрс программаларында нәзәрдә тутулmuş олан V—IX сипиф шакирдләринин тәдрис-тәчрүбә саһәсиндә [аз-ја] дөврүндә вә пајызда көрдүкләри ишә билаваситә биолокија муәллимләри, I—IV сипфаларда — ибтидан сипиф муәллимләри рәһбәрлик едир. Бир вә ики комплектид мәктәбләрин тә'лим-тәчрүбә саһәсиндә шакирдләрин ишләринә муәллим рәһбәрлик едир.

Јај дөврүндә, мәктәб тә'лилләри башлангачда шакирдләрин тәдрис-тәчрүбә саһәсиндәки ишләринә мә'зунифәтә чыкмајын муәллимләр рәһбәрлик едирләр. Једдинлик вә орта мәктәбләрдә лаборантлар вә баш пионер дәстә рәһбәри дә муәллимә көмәјә чалб едилә биләр.

Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәсиндә шакирдләрин сипифдән харич мәшгәләләриндә рәһбәрлик етмәјә V—IX сипифләрин рәһбәрләри, баш пионер дәстә рәһбәри вә мәктәб лаборант чалб едирләр.

12. Тәдрис-тәчрүбә саһәсинин мүдирлији үчүн 10-а гәләр сипифи олан једдинлик вә орта мәктәбләрдә ајда 100 манат, 10-дан артыг сипифи олан мәктәбләрдә исә ајда 150 манат муәјјән едилир.

IV. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәсиндә шакирд ишләринин тәшкили

13. Биолокија программачда кәстәрилmiş вә шакирдләрин һамасы үчүн мәчбури олан практик мәшгәтә вә тәчрүбәләр мәктәбин директору тәрәфиндән тәсдиг олунmuş хүсүс чал-вал үзрә кечирилир. Шакирдләрин ишләринин тәғвим мүддәтләри Јерин шәрантиндән асылә оларак кәнд тәсәрруфат биткиләринин мөвсим характеринә көрә тә'јин едилир. Шакирдләр гурунлар үзрә етә тәшкил олунур ки, онлардан һәр бири өзүнә тәһким олунmuş јердә ишләсин вә бунула бирликлә биткиләрин бүтүн әсас вәкәтәсија дөврүндә кәнд тәсәрруфат биткиләри вә мейвә-һиләмәсвә ағачлары үзәриндә мушаһидә апарма вә онлара күнтәғзим гуллуғ етмәк мүмкүн олсун.

14. Кәчә табиијатчыларын тәчрүбә ишләри онларын библикләрини зәнкиләшдирмәли вә әмәли вәрдишләрини тәкминләшдирмәлидир. Тәчрүбәләрини мөвзулары кәчә табиијатчылары биткиләрини бөјүмә вә никшишларын иләрә етмәк үсуллары илә, еркән вә јүксәк мәһсул көтүрүмәсини тә'мин едән үсулларла, әлә кејфијәтли тохум вә шитиллик материалә јетишдирмәклә, он тиймәтли битки сортлары вә формаларын сүр'әтлә чохла-тмағ јоллары илә рајонун колхоз вә совхозлары үчүн јени битки сортлары јетишдирмәклә таныш етмәјә, вәкәтатив вә чинс-јәтл һибридләшдирмә вә истәйилән истигамәтдә тәрбијә әсас-сында битки табиијатини дәјишдирмәјә дигр Минчурин үсулларына јујәләнмәләринә доғру јөнәлдишмәлидир.

15. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәс мүдиринин рәһбәрлији илә сипиф рәһбәрләри саһәдә көрүләчәк иш планына јеринә

јетирилмәси үчүн шакирдләри тәшкил едир. шакирдләри, онларын ата-аналарын вә ичтимаијәти мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәсиндәки ишләрини тә'лим-тәрбијә шәкијјәти илә, бу саһәдә [аз. ја] вә пајыз дөврләриндә ишләрини тәшкили илә таныш едир.

V. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәсинин тәсәрруфатча тә'мин едилмәси вә бурадакы әкин вә ағачларын горунмасы, һесаба алынмасы, мәһсулунын бөлүшдүрүлмәси

16. Мәктәб директору (мүдир) ашағыдакы ишләри көрүр:

а) ушағлар үчүн кәнд тәсәрруфат алатләри, тохумлар, шитил-лик материал, тәдрис-тәчрүбә саһәсиндә олан һејванлар үчүн јем, күбрәләр вә зәрәрверичиләрлә мубаризә вәситәләринин вах-танда алынмасын, һәмчинин саһәнин, онун әкинләринини вә мәһсулунын горунмасын тә'мин едир:

б) һамилик едән мүссәсәләри, колхозлары, совхозлары, һәмчинин вәлидејиләри вә ичтимаијәти мәктәбјаны саһәдәки ишләрин көрүлмәси үчүн мәктәбә көмәјә чалб едир.

17. Мәктәбјаны тә'лим-тәчрүбә саһәсинин мәһсулу, һәмчинин һејвандарлыгдан көтүрүлән мәһсул вә онларын сатылмасындан олаа едилән вәсәит — тамамилә мәктәбин ихтијарына верилир. Әкин вә һејвандарлығ мәһсулларын һесаба алынмасы мәктәб директору вә ја онун муавини, мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәсинин мүдир, һесабадар, јерли комитә сәдри вә вәлидејн комитәси нумәјәндәсиндән ибарәт комиссија тәрәфиндән рәсмиләшдирилир.

18. Мәһсул „Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәләриндән алын-нан мәһсулуи сатылмасындан олаа едилән вәсәнтдән истифадә-јә даир тә'лимат“а тамамилә ујун шәкилдә бөлүшдүрүлүр.

VI. Мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәсиндә көрүлмүш ишләрә јекун вурулмасы

19. Һәр ил пајызда мәһсул јыгымы гуртараида мәктәбјаны тәдрис-тәчрүбә саһәсиндә көрүлмүш ишләрә јекун вурулуғ вә сәрки тәшкил едилир. Бу сәркидә бүтүн шакирдләрини вә кәчә табиијатчылар дәрнәјинин тәчрүбә ишләринин нәтичәләри (тәби-и экспонатлар, һербаријлар, мушаһидә кундаликләри, тәчрүбә ишләри нәтичәләринин тәсвири) нумәјиш етдирилир.

Әјани тә'лим вәсәити шәклиндә дүзәлдилимә сәрки экспо-натлары биолокија кабинәсинә верилир вә дәрс программанын мувафиг бөлмәләрини ејрәндикдә истифадә олунур.

20. Нахчыван МССР Маариф Назирлији, ДГМВ ХМШ, Бакы ХМШ вә рајон (шәһәр) маариф шә'бәләри Умуиттиғар Кәнд Тәсәрруфат Сәркисиндә иштирак етмәк үчүн экспонат вә мәк-

таблари сефир. Бу ип пионер ва мактабдиларин (кэнч табия-
жатчиларин) ва тахрубачиларин вердиклари экспонатлари, сеч-
мек, сахламаг ва Умумиттифак Кенд Тасарруфат Саркисина
четдирмаг хаггандак маариф назирлижинин таълиматина асас-
лапирмаг апарилыр.

21. Мактабжаны тадрис-тахруба саһасинда шакирдларин иши
мактабларин ва маариф органларынын һесабатларында экс ет-
дилрлер.

„Азәрбајжан ССР Маариф Назирлигинин әмрлер ва сәрәнчаллары“.
Баки, Бирләшмиш Нәшријат, 1954, сәһ. 33—35.

Шакирдлар үчүн гәјдалар

Һәр бир шакирд:

1. Савадлы ва мәдәни бир вәтәндаш олмаг ва Совет вәтә-
нинә даһа чоһ хейир вермәк үчүн бәјүк бир сәјлә елм өјрән-
мәә чалышмалыдыр.

2. Сәјлә охумалы, дәрсә мүнтязәм кәлмәли. кечикмәмәли,
директорун ичәзәси олмалан мактабдан чыхыб кетмәмәлидир.

3. Мактаб директорунун ва мұәллимләрин сөзүнә даныш-
сыз гулаг асмадыр.

4. Мактабә кәләркән ләзими дәрс китаблары ва вәсантини
өзү илә бәрәбәр кәтирмәли, мұәллим синфә кирәнәдәк дәрсә
ләзым олан бүтүн шәјләри һазырламалыдыр.

5. Мактабә кәләркән јујунмалы, башыны дарамалы, тәмиз
ва сәлигәли кәјинмәлидир.

6. Синифдә өз јерини тәмиз ва сәлигәли сахламалыдыр.

7. Зәнкдән сонра дәрһал синфә кирмәли ва өз јерини тут-
малыдыр. Дәрс заманы исә анчаг мұәллимин ичәзәси илә син-
фә кирмәли ва ја синифдән чыхмалыдыр.

8. Дәрс заманы дирәкләнмәдән ва сәрилмәдән дүз отур-
малы, мұәллимләрин изаһына ва шакирдларин чавабларына
диггәтлә гулаг асмады, сәйбәт етмәмәли ва башга ишләрдә
мәшгул олмамалыдыр.

9. Мұәллим ва мактаб директору синфә кирдикдә ва ја
синифдән чыхдыгда һөрмәт үчүн ајага галхмалыдыр.

10. Мұәллимә чәваб вердикдә ајага галхмалы, дүз дајанча-
малы, анчаг мұәллимин ичәзәси илә отурмалыдыр. Мұәллимә ча-
ваб ва ја суал вермәк истәдикдә әлини галдырмалыдыр.

11. Мұәллимин кәләчәк дәрс үчүн вердији бүтүн тапшы-
рығлары күндәлијә ва ја хусуси бир дәфтәрә гәјд етмәли ва
евдә бу гәјдләри ата-аналарына кәстәрмәлидир. Евә верилән
тапшырығлары шакирд өзү јеринә јетирмәлидир.

12. Мактаб директоруна ва мұәллимләрә һөрмәт етмәлидир.
Күчәдә мұәллимләрә ва мактаб директоруна раст кәддикдә
оңалара һөрмәт ва еһтирамла салам вермәлидир.

13. Бәјүкләгәлә нәзакәтли рафтар етмәли, мактаблә, күчәдә
ва ичтимай јерләрдә өзүнү јахшы апармалы ва әдәбли олма-
лыдыр.

14. Габа данышмаг, сөјүш сөјмәк, папирос чәкмәк ва гумар
ојизмағын мактаблы үчүн тәһтир олдуғуну унутмамалыдыр.

15. Мактабин бүтүн аваданлығыны горумалы, өзүнүн ва
олдашларынын шәјләри илә еһиаллы ва еһтијатла давраһма-
лыдыр.

16. Гадыһларә, балача ушағларә, гочаларә, хәстә ва зәиф
адамларә диггәт ва һөрмәтлә јанашмалы, оңаларә јол вермәли,
јер кәстәрмәли ва һәр чүр кәмәк етмәлидир.

17. Ата-анасынын сөзүндән чыхмалы, оңаларә кәмәк етмә-
ли, кичик гардашларынын ва бағыларынын гајғысына галма-
лыдыр.

18. Ев-ешикдә тәмизкар олмалы, палтарларыны, ајағгабы-
ларыны, јатағыны сәлигә илә сахламалыдыр.

19. Шакирд вәсигәсини өз јанында кәздирмәли, ону јахшы
горумалы ва башгаларына вермәмәли, ләкин мактабин дире-
ктору ва мұәллимләрә гәләб етдикдә кәстәриәлидир.

20. Охулуғу мактаб ва синфин шәрәфинин өз шәрәфи кими
горумалыдыр.

Бу гәјдалары позан шакирдлар, мактабдән говулмаг дәрә-
жәсинә гәдәр чәзаландырылырлар.

ҮЧҮНЧҮ БӨЛМЭ

МЭКТЭБДЭ ПИОНЕР, КОМСОМОЛ ВЭ ШАКИРД ТЭШКИЛАТЛАРЫ

ҮМҮМИТТИФАГ ЛЕНИН КОМУНИСТ КЭНЧЛЭР ИТТИФАГЫНЫН ХИІ ГУРУЛТАЛЫНА

Совет Иттифагы Коммунист Партиясынын Мэргэзи Комитэси Үмүмтиттифаг Ленин Коммунист Кэнчлэр Иттифагынын XII гурулталына өз онун шахсинде бүтүн комсомолчулары вэ комсомолчу гызлары, чохмиллэтти Совет Иттифагымызын шанал кэнчлэрини саламдайтыр.

Коммунист партиясынын рәһбәрлиги илэ Ленин комсомолу коммунизм чәмијјәтишин милдонларда фәал гуручуларыны тәрбијә едиб јетишдиришидир. Комсомол Вәтәнин сәадәти үчүн өзүнүн гәһрәманчасына мүбаризәси өз рәшадәтли әмәји илэ совет халгынын үмүм иһрәмәт өз мәһәббәтини газанмышдыр.

Совет Иттифагы Коммунист Партиясынын Мэргэзи Комитэси әминдир ки, комсомолчуларымыз вэ комсомолчу гызларымыз бүтүн бачарыларын вэ кәңч гүвәзаларини бөјүк коммунизм гуручулуғу ишинә сәрф едәрәк, Ленин комсомолунуз шанлы ишләрини бундан сонра да артырачаглар.

Инди, социализмдән тәдричлэ коммунизмә кечмәк шәрәитиндә, кәнчләрин коммунистәсинә тәрбијә едилмәси, марксизм-ленинизмдин сәсләрини мәниһсәмәси өз һәр шәјә галиб кәлән марксизм-ленинизм нәзәријәсини шурулу суратдә һәјатә кичирмәси ишиндә комсомолун ролу даһа да артыр. Комсомол совет кәнчләрини өз Вәтәниң фәдакар хидмәт вэ Коммунист партиясына сәдагәт руһунда, СССР халгларынын сарсылмә достлуғу руһунда јорулмадан тәрбијә етмәли, совет адамларынын ән јакшы сифәтләринин — әмәјә мәһәббәт, күмрәһлиғ, горхмәзлүғ, иһимизин гәләбәсинә инәм, һәр чүр чәтинликләри вэ манијәләри арадан галдырмаға һазыр олмағ сифәтләрини кәнчләрә ашыламаһлыдыр. Кәнчләримизин өз иһтәһсал ихтиһасыны даим артырмәси, биликләрә, габачыл елм вэ техниканын наһилјәтләрини әзилә јүрләнмәси, бунлары халг

тәһсәрүфатынын вэ мәдәнијәтин бүтүн саһәләриндә әмәли суратдә тәтбиғ едә билмәси үчүн һәртәрәфли гәјғә кәстәрәк — комсомолун борчудур. Комсомол кәнчләрини бәдәнчә мөһкәмләмәси, онларын әмәјә вэ Вәтәни мүдафнә етмәјә һазыр олмәси үчүн даими гәјғә кәстәрәмәлидир.

Дөвләт вэ тәһсәрүфат гуручулуғунда, мәдәни гуручулуғда, елкәнин бүтүн иһтиһам-сийәси һәјәтиндә комсомолчуларын вэ бүтүн совет кәнчләринин даһа фәал иштиракына тәмин етмәк — комсомолун чох мүнһүм вәзифәсидир. Социалист сәийәсинин даһа артығ инкишаф етдирилмәсинә, кәңи тәһсәрүфатынын бүтүн саһәләрини вэ халг тәрәфиндән иһтидәдилән маллар етәһсалыны әсәсли суратдә јүксәлтмәк үчүн партия вә һөкүмәт тәрәфиндән мүјјәзи едилмиш программан һәјатә кечтирәләрәсинә, өлкәмиздә фәалиһин халг тәрәфинән иһтидәдилән малларда олған вә кетдикчә артан тәләбәтиһә јакын 2 — 3 ил арзи-дә иһтијәт дәрәчәдә өтмәк кими бөјүк үмүмхалг вәзифәсини тәрбијә јетирилмәсинә кәнчләрини дигәти хуһусидә чәбб етирәлидир. Комсомол социализм јарыһын даһа да кеншиләндирмәли, даһа артығ фәалиғ вэ гәһәббәс кәстәрмәли, халг тәһсәрүфатынын бүтүн саһәләриндә әмәк мәһсуулаһлығын артасыр вәсигә илэ јүксәлдилмәси үчүн совет кәнчләрини гүвәзаларини сәһәрбәрлијә алмәлидыр.

Коммунист партиясынын кәмәкчиси вэ еһтијат гүвәзиси олмағ ролуну мүвәфғәјијәтлә јеринә јетирә билмәкдән өтрү комсомол өз ишини кетдикчә тәкмилләшдирирәлидир. Совет кәнчләрини гарыһсында дуран вәзифәләри јеринә јетирмәк бөјүк рол ојнамалы олған комсомол оргәилары өз ишләрини әсәсли суратдә јенидән гурувалы, комсомол тәшкилатларына рәһбәрликдә дәфтарханаичә-бүрократ мөғодалары тамамилә арадан галдырмалы, кәнчләр арасында конкрет тәшкилатчылығ вә тәрбијә иһи илэ даһа чох мәшғул олмалыдырлар. Чәпәлә адәмлар — комсомолчулар вә совет кәнчләри, онларын әмәји, јанашышы, тәһсил вә тәрбијәси һағында, олған вә гызларын етәдикчә артан бүтүн тәләбәт вә мәнафәјини тәмин етмәк һағында даими гәјғә — комсомол тәшкилатларынын дигәт маркәзиндә дурмәлидыр. Буна көрә кенш кәнчләр күртәси илэ чәпәлә әләғәни кетдикчә кеншиләндирмәк вә мөһкәмләтмәк ләзизмдир.

Совет Иттифагы Коммунист Партиясынын Мэргэзи Комитэси әминдир ки, пролетар беймәһмәлчәлији руһунда тәрбијә едилмиш Ленин комсомолу вэ бүтүн совет кәнчләри демократик кәнчләрин бүтүн дүнијадә суһл уғрунда апардылары шәрәфли мүбаризәнин һәмишә өн сарысында кәдәчәкләр.

Совет Иттифагы Коммунист Партиясынын Мэргэзи Комитэси әмин олдуғуну билдирди ки, коммунизм чәмијјәтинин 18 милдондан артығ кәңч гуручуһуну өз сараларында бирләшдирән комсомолумуз коммунизмин гәләбәси уғрунда мүбаризәдә

бундан сонра да "партиянын садагатын көмөкчиси олачак, совет халгы во социалист Ватэн" гаршысында өз мүгөлдөс вазифасын шарафтуу жеринө жетиричакдир.

Лаш саян Умуниттафгы Ленин Коммунист Көнчлөр Иттифагы! Лашасын шанды совет кэнч эри! Лашасын бөжүк сосиалист Ватенимиз!

**СОВЕТ ИТТИФАГЫ
КОММУНИСТ ПАРТИЯСЫНЫН
МӘРКӘЗИ КОМИТӘСИ**

**УЙЛККИ МК-нын ИШТІ БАГГЫНДА ХЕСАБАТ МӘРУЗӘ-
СИНӨ ДАНР**

УЙЛККИ XII гурултајынын гәтнамәси

УЙЛККИ XII гурултајы, УЙЛККИ Мәркәзи Комитәсинин ишин баггында хесабат мәрүзәсини динләбиз музакирә едәрәк гәрәра алыр: УЙЛККИ Мәркәзи Комитәсинин хесабат дөврүндә көрдүјү ишләр бәјәнилин.

Умуниттафг Ленин Коммунист Көнчлөр Иттифагы өзүнүк XII гурултајына С вет Иттифагы Коммунист Партиясынын во онун Мәркәзи Комитәсинин әг афында сых бирләшмиш һалда кәлмишидир. Комсомол коммунизм гуручулуғунда партијанын фаал көмөкчиси кими һәрәкәт едир, совет кәнчләрини тәрбијә етмәк сәһәсиндә бөјүк ишләр көрүр.

Сәнаје мүәссисәләринин, нәглијјатын вә тикинтиләрин комсомол тәшкилатлары кәнчләрин сәјини истәһсал планларынын жеринө жетирилмәсинә, әмәк мәсәударлығарын јүксәлдиләсинә доғру јөнәлдирләр.

Колхоз, МТС вә совхозларын комсомол тәшкилатлары кәчд тәсәрруфатынын даһа да инкишаф етдирилмәси баггында партија вә һөкүмәтин гәрарларыны жеринө јетирмәк уғрунда мубаризәјә гөшүлүләр. Миллонларла һектар хам торпағлардан вә динчә гојлүчүш торпағлардан истифада етмәк баггында партијанын чагырышына чаһа оларак он минләрлә оғлан вә гыз јени торпағлардан истифада едиләчәк рајонларда ишләмәјә көнүлү сүрәтдә кетиншир.

Мәктәбли кәнчләр биликләрә әмәлдә јујәләрин вә коммунизм чәкијјәтинин фаал гуручулары олмаға һазырлашырлар. Кәнч совет зияләләри Вәтенимиздә елм вә техниканын, әләбијјат вә ипчәсәнәтин даһа бөјүк тәрәтгиз чатмасы уғрунда мубаризә едиләр.

Партија тәрәфиндән пролетар бейнәлимличәлији принципинә садағат руһунда тәрбијә едилмиш олан совет кәнчләри бүтүн өлкәләрин сүһ вә демократија уғрунда, јени муһарибә тәһдәсинә гаршы мубаризә апаран кәнчлери илә достлуғ әләгәсини мөһкәмләндирир вә кенишләндирирләр.

Хесабат дөврү—комсомол сыралаһынын даһа артығ мөһкәмләnmәси вә артмасы дөврү олмушдур. УЙЛККИ үзләринин фааллығы артымыш, комсомол тәшкилатларынын кәнчләрә тәјсир гувәтләнишидир XI гурултајдан сонра комсомолун сыралары ики гат артымышдыр.

Лакин буну көрмәк сәһа оларды ки, бир чох комсомол тәшкилатларында апарылан ишин сәвијјәси партијанын ирәли сүрдүју вәзифәләрдән, кәнчләрин артан тәләбатындан һәлә кери талыр.

УЙЛККИ гурултајы комсомол тәшкилатларына бир вәзифә оларак тапшырыр ки, кәнч нәслин коммунистчәсинә тәрбијә едилмәси ишләринин һәр хәһәтдән гувәтләндирилмәсини тәјмин етсинләр вә она һәл олсунлар ки, комсомолун, һәр бир комсомол тәшкилаттын фаалијјәти комсомолчу вә кәнчләрин тәләбатыны кетдикчә даһа мүкәммәл едәјә билсин. Совет Иттифагы Коммунист Партиясынын УЙЛККИ гаршысында гојдуғу вәзифәләрә ујғун олсун.

I

Бир чох сәнаје мүәссисәләринин, нәглијјатын, тикинтиләрин, колхоз, МТС вә совхозларын комсомол тәшкилатлары сон илләрдә дәвләт вә тәсәрруфат гуручулуғунда әһиш иштирак едилләр. Комсомол комитәләри әмәли вәзифәләрин жеринә јетирилмәси үчүн кәнчләри тәшкил етмәк әвәзинә чох вахт үмуми сөһбәтләрлә мәзгүл олвр, мүәссисә, колхоз, МТС, вә совхозларда ишин вәзијјәти үчүн мәсулијјәт һисс етмир, кәнчләрин әмәк интизамыны позмасы, истәһсал нормаларыны вә тапшырығларыны жеринә јетирмәмәсини фактларына көз јумулар.

Комсомол, Коммунист партијасынын кәстәрикләринә әмәл едәрәк, бундан онра да кәнчләрин тәрбијәси вә тәһсил сәһәсиндә көрдүју бүтүн ишлери коммунизм гурмағ уғрунда үмумхалғ мубаризәсиндә әмәли сүрәтдә иштирак етмәккә әләгәләндирирмәјә борчлудур. Инди ән муһым вәзифә—комсомол тәшкилатларынын ишин дәвләт вә тәсәрруфат гуручулуғунда, мәдәни гуручулуғ ишләриндә, өлкәнин бүтүн ичтиман сийәси һәјәтында даһа фаал иштирак етмәјә доғру гәтти сүрәтдә јөнәлтмәкдән ибарәтир.

Комсомолчулар вә кәнчләр сосиәлист сәнајесинин даһа да инкишаф етдирилмәсинә, кәнд тәсәрруфатынын бүтүн сәһәләрин асасы сүрәтдә јүксәлтмәк үчүн партија вә һөкүмәт тәрәфиндән муәјән едилмиш програмын һәјәта кечирилмәсинә, өлкәмиздә әһалинин халғ тәрәфинд вә ишләдилән малара олан вә кетдикчә артан тәләбатыны һахын ики үч ил әрзиндә кифәјәт дәрәжәдә едәмәк кими бөјүк үмумхалғ вәзифәсини жеринә јетирилмәсинә хүсуси фикир вермәлидирләр.

Гүрүлт] комсомол ташкилатларыны социализм жарышына даба да кенишлөндүрмөжө, даба артыг фээлалыг вэ ташаббучкарлыг көстөрмөжө, һәр бир сонәжө мүссисәсиндә, һәр бир тикнитидә, һәггилјатда, һәр бир колхоз вэ совхозда, машин-трактор станцияларында эмөк мәһсулдарлыгыны һәр чәһәтдән жүксөлтмөк үчүн кәңчләрин гүввәләрини сәфәрбәрлјә алмага чалырыр.

Сонәжө мүссисәләрини, һәггилјатын вэ тикнитиләрин комсомол ташкилатлары комсомолчуларын вэ кәңчләрин гүввәләрини истәһсал планларынын тамамилә вэ артыгламасы илә јеринә јетирилмәсинә доғру, истәһсал меҗдәнчасынын һәр м-триндән вэ һәр бир аваданлыг валидиндән даба чох мәһсул әдә едилмәсинә доғру, гәһәт үсүлүнә әмәл едилмәсинә, бурахылан мәһсулун маја дәјәринин ашагы санымасына вэ кәјфијәтинин жүксәлдилмәсинә доғру јөнәлтмәлидир.

Көп тәсәрруфаты сәһәсиндә комсомол ташкилатлары Сов. ИКН МК-нын сентябр вэ феврал-март Планумларынын тәрарларыны јеринә јетирмәкдән өтрү кәңчләр сәфәрбәрлјә алмала, бүтүн көнд тәсәрруфаты биткиләринин мәһсулдарлыгыны хәјл жүксөлтмәжө, мал-гаранын сәјяны вә мәһсулдарлыгыны артырма. техникәдән даба јахшы истифадә етмәжө, тарла ишләрин вәхтиндә вә јахшы көрмәжө пәил олмағла партија оргәнларына һәр чәһәтдән көмөк етмәлидирләр. Хам торпағлардан вә динчә тојумачи торпағлардан истифадә едилмәсинә планынә һәјәтә кәңирмәкдә фәал иштирак етмәк — бүтүн комсомолун бөјүк вә шәрәфин ишидир. Комсомолчулар көнд тәсәрруфаты елмә вә тәүрбәсинин һәггилјәтләрини тәблиг етмәк, бу һәггилјәтләри истәһсалда һәјәтә кәңирмәк ишиндә тәшәббүсчү олмадырлар.

Өлкәнин халг тәсәрруфаты үчүн ихтисаслы кәдрләр һазырламағын бөјүк әһәмијјәтини һәзәрә алағла, комсомол ташкилатлары пәшә тәһсил мәктәпләриндә шакиртләрин тәлим вә тәрбијәсинин кәјфијјәтини жүксәлтмәкдә даба артыг көмөк етмәлидирләр. Көп фәһләләрлән вә көнд тәсәрруфаты меҳанизаторлардан истәһсалда дүзкүн истифадә едилмәсинә пәил олмағ, оңларын мәдәни-мәһнәт шәрәтинин јахшылашдырылмасына даба бөјүк гәјы көстөрмөк ләзимдир.

II

Комсомол ташкилатлары кәңчләрин мәдәни инкишафы гәҗысына ләзымчә гәјмәдир. Рәһбәр комсомол оргәнлары мәктәбләрин дәрси јахшы мәһимәсиндә вә интизамын мөһкәмләндирилмәсиндә мәктәпләрә әһиф көмөк едирләр.

Комсомол тәшкилаты даим чалышмалыдир ки, кәңчләр билекләр, гәбачык елм вә техниканын һәггилјәтләринә әмәл јәјә-

ләнсинләр, бунлардан халг тәсәрруфатынын вә мәдәнијјәтин бүтүн сәһәләриндә әмәли сурәтдә истифадә етмәји бачарсынлар.

Коммунизм гүрүчүсү олан совет адамынын јетиммәсиндә совет мәктаби чох бөјүк рол ойнайыр. Совет мәктабинин даба да мөһкәмләндирилмәсиндә, мәктаблиларин тәһсил вә тәрбијә-чи ишләринин јахшылашдырылмасына иштирак етмөк комсомолун чох мүһүм ишидир.

Комсомол ташкилатлары мәктәбдә иш апармағда, мәктәблиләрдә социалист Вәтәнимизә мәнәббәт һисси тәрбијә етмәкдә вәхтларыны вә гүввәләрини әсиркәмәләни, ушағларда әмәжә мәнәббәт, билекләрә һәвәс, ичтимаи мүлкпјәтә гәјы илә јәнашмағ, һамусул вә доғручү олмағ сифәтләри ашыламағда мүәддилләрә көмөк етмәжө борчулдулар.

Комсомол ташкилатлары, кәңчләрин истәһсалатдан ајрыл-мадан өз үмүми тәһсил биткиләринин артырмасына бөјүк әһәмијјәт вәрәрәк, ахшам мәктәпләриндә, гүјәби вә ахшам ади мәктәпләриндә вә техникумларында охумағ истајән кәңчләрин бу арузусуну јеринә јетирмәжә һәр чәһәтдән көмөк етмәлидирләр.

Али мәктәпләрин вә орта ихтисас мәктәпләринин комсомол ташкилатлары тәләбләрин тәһсил вә тәрбијәси сәһәсиндә, жүксәк ихтисаслы, һәртәрәфин инкишаф етмиш вә социалист Вәтәнимизә сәләғәтли мүтәхәссисләр һазырламағ сәһәсиндә көрүлән ишләрдә мәктәбләрин партија тәшкилатларына вә рәһбәрләринә даба артыг көмөк етмәлидирләр.

III

Бир чох комсомол тәшкилатлары ид-оложи ишә ләзымчә гәјмәт вәрәмәрәк, бу иш һәјәтлә, чох мүһүм тәсәрруфат-сијәси вәзифәләрдә әләғләндиририрләр. Кәңчләрин коммунист ихлагы руһунда тәрбијә едилмәсинә ләзымчә фикир верил-чир.

Бүтүн совет кәңчләринин Вәтәнә фәдәкар хидмәт, Коммунист партијасына сәләғәт вә СССР хаалларынын сирәлмәз достлуғу руһунда тәрбијә едилмәсинә вәзифәси комсомол тәшкилатларындән һәјәтлә вә коммунизм гүрүчүлүгү сәһәсиндә көрүлән әмәли ишләрдә сых әләғләндирилмиш идео-ложки ишн хәјли кенишләндирирәји тәләб едир Комсомол. совет адам-ларынын ән јахшы сифәтләрини — әмәжә мәнәббәт, күмрәһлыг, горхмәзлыг, коммунизмин гәләбәсинә инәм, һәр чүр чәтин-ликләри вә маниәләри арадан галдырмаға һазыр олмағ сифәт-ләрини кәңчләрә ашыламағда партијага көмөк етмәлидир.

Марксизм-ленинизмин һәггилјәтинин комсомолчу вә кәңчләр-ин мөһкәм мәһимәләринә пәил олмағ, сијәси маарифин тәшкилиндә бүрократик тәһрирләрә вә инзибатчылыға, көнд-

лүдүк принципинин кобод бир суратда позулмасы, комсомолчуларын дарнакалара ва сйяси мактабдары учдантиуиа [азырма]сы нааларына сон гомаг лазымдыр.

Гурултај УИЛККИ Мәркәзи Комитәсинә, мүттәфиг республикаларын ЛККИ МК-ларына, өлкә ва вилайәт комсомол комитәләринә бир вәзифә олараг тапшырыр ки, комсомол мәتبuatына рәһбәрлији гүвәтләндирсинләр, мәتبuatын идеја сәвијјәсини јуксәлтсинләр, журналист кадрларын башырланмасы ишини јакшылашдырысынлар.

Рәһбәр комсомол органдары ва комсомол тәшкилатлары кәңчләрин шүүрундакы көһнәлик галыгларына гаршы, совет адамларына лајиг олмајан һәрәкәтләрә гаршы барышмаз мүбаризә апармалыдырлар. Комсомол тәшкилатлары кәңчләр арасында мәдәни-күтләви ишин кеңишләндирилмәсини тәмин етмәјә, оған ва гызларын өз истирадәт вахтларыны јакшы кечирмәләринә көмәк едән даһа чох марағлы тәдбирләр көрмәјә борчлудурлар.

Комсомол, кәңчләрин бәдәнчә мейһәмләндирилмәси, оларын әмәјә ва Вәтәни мүдафиәјә һазырлашдырылмасы үчүн даниј гајы кестәрмәлидир. Көнүлү идиан кәмијјәтләри ва һәмкарлар иттифагы тәшкилатлары илә бирликдә тәдбирләр көрәрәк күтләви бәдән тәрбијәси ва идиан ишләринин даһа да кеңишләндирилмәсини тәмин етмәк, кәңчлери идианла мунтазәм сурәтдә мәшгул олмаға даһа фәал сурәтдә чәлб етмәк вә УИЛККИ үзвәләринин „Әмәјә вә ССРИ-ни мүдафиәјә һазырам“ комплексинин нормативләрини вермәләринә наил олмаг лазымдыр.

Совет Ордусунун ва һәрби-Дәниз Гүвәләринин комсомол тәшкилатлары орду ва донама кәңчләрини социалист Вәтәнинизә һәдсиз сәдағәт руһида тәрбијә етмәк ишләрини тәкмилләндирирмәли, дејүш һазырлыгында, сйяси һазырлыгында, интизамда, эн јени һәрби техникаја ва силаһа јијәләнишкә бүтүн комсомолчуларын габагчаллыг ролу ојнамаларына наил олма-лыдырлар.

УИЛККИ кәңчләрин бејнәлхалг демократик һәрәкәтатын кеңишләнишәсине вә мейһәмләнишәсине көмәк етмәли, Чин Халг Республикасы, халг демократијасы өлкәлери вә Алманияја Демократик Республикасы кәңчлери илә совет кәңчләринин гардашлыг әлағәсини гүвәтләндирирмәли, капиталист өлкәләринин, мүстәмләкәләрини ва асылы өлкәләрин демократик кәңчлери илә дослагу кеңишләндириәлидир.

IV

Гурултај гејд едир ки, бир чох комсомол тәшкилатларында көрүән ишләр марағлы дејилдир јеккәсәгидир, кәңчләр тәмин етмир. Бунун да нәтијәсиндә бәзи комсомолчулар

арасында тәшкилат мараг әзифләјир, оларын Комсомолла әлағәси кәсирлир. Комсомол-н бир сара район вә шәһәр комитәләриндә кәңчләрин комсомолла учлантутия гәбүл едилмәсинә јол верилир. Бунула бирликдә комсомол тәшкилатлары өз скараларыны фәһләләр ва колхозчулар һесабына әзиф артырырлар.

Комсомол органдарынын ишиндә әзәрли, дәфтарханачы-бүрократ иш үсүлу ва методлары кеңиш јайылмышдыр, бу да ондан ибәрәтдир ки, комсомол ишчиләр-инин вә комсомол фәал-ларынын гүвәси конкрет чанлы ишә, комсомолчулар вә кәңч-ләрлә апарылан ишин гүвәтләндирилмәсинә дејил, чохлу директивләр, тәтһәмәтәр, арайышлар һесабатлар вә чох вахт һеч кимә лазым олмајан башга кағызлар тәртиб едилмәсинә, мүхтәлиф ичласлар ва мүшавирләр кечирилмәсинә әнәддир. Белә бир вәзијјәт ишлери тәшкил етмәјин Ленини принциплә-рыне зид олуп долашыглыг, сүрүндүрмәчилик вә мәс'улијјәт-сизлик доғурур.

Гурултај белә һесаб едир ки, бүтүн комсомол тәшкилатла-рынын иш методларынын даһа да јакшылашдырылмасы вә тәкмилләшдирилмәси комсомолун гаршысында дуран вәзифә-лери мүвәффақијәтлә јеринә Јетирмәк үчүн вәчиб шәртдир.

УИЛККИ МК-нын, мүттәфиг республикаларын ЛККИ МК-ларынын, комсомолун өлкә, вилайәт, шәһәр вә район комитә-ләринин эн мүһүм вәзифәси, — өз ишләрини әсаслы сурәтдә јенидән гурмадан, комсомол тәшкилатларына рәһбәрликдә дәфтарханачы-бүрократ иш үсүлларына сон гомагдан, гарар-ларын, ичласларын ва мүшавирләрин сајыны олдуғча азалт-мадан, кәңчләр арасында бираваситә тәшкилатчылыг вә тәрбијә иши илә даһа чох мәшгул олмадан ибәрәтдир. Партија өрәд-дари ки, чанлы адамлар — комсомолчулар вә совет кәңчлери, оларын әмәји, мәншәти, тәһсил илә тәрбијәси һағгында, оған ва гызларын кетдикчә артын тәләб ва соргуларынын өдәни-мәси һағгында даниј гајы кестәрмәк комсомол тәшкилатла-рынын диггәт мәркәзиндә дурмалыдыр. Бунун үчүн кеңиш кәңчләр күтләси илә чанлы әлағәни даим кеңишләндирмәк вә мейһәмләндирмәк лазымдыр.

Комсомол органдары комсомол демократијасынын ардычыл сурәтдә һајата кечирилмәсини, өзүнү тәңгидин вә хүсусән аша-гыдан тәңгидин даһа да кеңишләндирилмәсини, комсомол тәш-килатларынын вә УИЛККИ үзвәләринин фәаллыгын артарыл-масыны, ишдә коллективлик принципинә деимодән әмәл едилмәсини тәмин етмәјә борчлудурлар. Илк тәшкилатлара рәһбәрлик едилмәсиндә инзибатчылыға јол верилмәмәли, онла-рын фәалијјәти јухарыдан ләзүмсуз јерә мәндулашдырылма-лы вә һәр бир тәшкилатын мүбариз, сых бирләшмиш кол-лектив олмасы әлдә едилмәлидир.

Гурултај УИЛККИ Мәркәзи Комитәсинә, мүттәфиг респуб-ликаларын ЛККИ МК-ларына, комсомолун өлкә вә вилайәт

комитетларинга бир вазифа оларга тапшырыр ки, комсомол кадрларинин сечилмаси, йерлашдирилмаси ва тарбия едилмаси ишини яхшилашдирысилар, ишчилари бачарыгына ва сийаси феалиятинга көра сечмек хаггында партиянын муайян етдижи принципсларга чидди эмал етсинлар, ханчлар арасында иш апармада езларини яхшы кестермисх олан даха канч ва савадлы фааллары релбэр комсомол ишинга чесаратла ирели чаксинлар.

УИЛККИ XII гурултажи Совет Иттифагы Коммунист Партиясынын Марксий Комитетинин амин едир ки, Умумиттифаг Ленин Коммунист Канчлар Иттифагы бундан сонра да Коммунист партиясынын садагетчи көмекчиси ва елтият гувваси олачагдыр. Комсомол, Сов. ИКП МК-нын УИЛККИ XII гурултажына тэбрикнида ирели сурүүлүш бөлүк ва мөс'ул вазифалары шарафла йеринга йетирмек үчүн вар гуввасини сарф едөчөкдир.

Гурултаж комсомолчулары ва комсомолчу гызлары, бүтүн совет канчларини Коммунист партиясы ва Совет йөкумати атрафында даха сых бирлашмага, өлкэмизде коммунизм чамийети гурмаг угурунда умумхалг мубаризесинде өз са'йини аргырмага чагырыр.

В. И. ЛЕНИН АДЫНА ПИОНЕР ТЭШКИЛАТЫНЫН ИШИ ХАГГЫНДА

УИЛККИ XII гурултажынын гатнамеси

Коммунист партиясы, Совет йөкумати ва бүтүн халг өлкөмизин канч нөслинга бөлүк мөнаббат бөлөйир ва хусуси дигетг йетирир. Совет ушагларынин тэхсили, истирабаты ва өз йарадычылдаг табияллыгынин икиншаф етдирмеси үчүн эн кениш имканилар йарадылмышдыр. Мөктөблэрини са'йи илден-илга артыр, халг маарифинга илден-илга даха чох аясант бурахылыр. Пионер ва мөктөблэр үчүн миңларла пионер сарайлары ва евлери, канч тэбизатчилар ва канч техниклер стансийалары, екскурсийа бадалары, ушаг дөмир юллары, парклар, баглар, стадионлар ачылмышдыр. Ушаглар үчүн милюн тиражларла бөдни ва елмикүлөви едөбийлат бурахылыр.

Яхын иллэрдэ йеддиллик тэхсидан умуми орта тэхсиле кечмек ва орта мөктөбдэ политехни кан тэхсили йа'ята кечирмек хаггында Совет Иттифагы Коммунист Партиясы XIX гурултажынын кестермисхлери канч нэсил хаггында йөдсиз гаггынын ифадесидир.

Совет мөктөблэлэринин йа'яты В. И. Ленин адына пионер тэшкилатынын феалиятин илэ мөйкөм баглыдыр. Назырда пио-

нер яшлы мөктөблэлэрин бөлүк эксарийети пионердир. Пионер тэшкилаты, ушаглары Совет Ватенинга мөнаббат ва садагет рухунда, халглар арасында достлуг ва пролетар беймиллэлчилиги рухунда тэбрижи едир. Канч пионерлар тэшкилатынын иши мөктөблэрини т'лим-тарбия ишинин аярылмаз бир хиссаси олушдур.

Пионер тэшкилатлары чохчөхетли ишлэргэ мөшгул олур, ушаглары ичтими ха'ята алышдырыр, онлары дэрсэ шүүрлу мунасибат бөлэмек, интизамлы ва чалышган олмаг, даим билдик елдэ етмөжэ чан атмаг рухунда тэбрижи едир. Милюнларла пионер яхшы дэрс охуур ва езларини нумунэни апарыр. Өз ишини билэн ва сөзөн миңларла пионер дэстэ релбэрлэри дружина ва дэстэлэрин феалиятинга йер күн истигамат верилэри.

Бунунала бирликдэ гурултаж белэ йесаб едир ки, пионер тэшкилатынын ишинда бөлүк нөгсанлар пардыр. Канч пионерлар тэшкилатында керүлэн ишин сөвийден йа'ятын талоблэринден ва ушаглары коммунистчесинга тэбрижи етмөк са'есинда партиянын ирели сүрдүлү вазифалардан кери талыр.

Совет мөктөбүнин социалист тэбрижесин сөвийдетинин даха да йүксөлтмөк үчүн партиянын XIX гурултажынын гарында гөдлугу вазифа комсомолдан ва В. И. Ленин адына пионер тэшкилатындан пионерлэри ва мөктөблэлэри Коммунист партиясынын бөлүк идеялары рухунда тэбрижи етмөк, онлары коммунизм чамийетинин йартарафли икиншаф етмиш, шүүрлу, саглам ва чегинилклерден гөрхмадан гурччулары кими йетипдирмек үчүн даха гызгын феалият кестермэни талоб едир.

II

В. И. Ленин адына пионер тэшкилаты пионерлэри дэрсэ ичданлы мунасибат рухунда, даим билликлэргэ йижалэмэжэ чалышмаг рухунда тэбрижи етмөклидир. Яхшы дэрс охумаг ва интизамлы олмаг — совет мөктөблэлэринини башлыча вазифесидир.

Халбуки пионерлэрини йалэ хейли хиссасы яхшы охумур, дэрсдэ ва даярнышта башга мөктөблэр үчүн нумунэ дейилдир. Бир сыра дружинналарла пионерлэри ирадэли ва тэхсидэ ээмкар олмаг рухунда тэбрижи етмөжэ лазымчыа фикир верилдир, пионерлар коллективни дэрсэ чидди йаншмаган, дэрсдэ өзүнчү пис апаран ва сөз верилэн тапшыргылары йеринга йетирмэжэн пионерларга тэсир кестермир. Чох вахт пионерларда дэрсэ шүүрлу мунасибат бачарыгла тэбрижи едилмир, бэ'ээн исэ бу тэбрижи янлыш йолла йа'ята кечирилир, интизамсыз ва дэрсдэ керидэ галан пионерлэри йалынз "төнгид етмөкдөн" ибарет олур. Төдрис методларынин пионер тэшкилатына механики сүрөтдэ кечирилмеси фактарына йол верилир. Аяра-аяра

пioneer дэста раёнаблери дэстадэки pioneerларин дэрсэ нечэ мэмис-дильларин учога алмагы ва өз жолдешларынын ева верилэн тапшырылары нечэ јеринэ јетирдикларини јохла-магы pioneerлар тапшырылар. Бир чох дэстэлэрдэ фэин то-панышлары дэрилэн топланышлар кечирилмэси усылу кениш јайылмышдыр. Бу чүр топланышларда pioneerлар дэрс програ-мынын ајры-ајры мөзү. арын ва ниссэлэрини өјрөңир, ке-чилмиш дэрс материалыны тэкрар едир. мүддильларин вердик-лэри дэрс тапшырыларыны јеринэ јетирирлэр. Бунун натижа-синдэ бир чох pioneer тэшкилатларынын иши марэгсиз олур, һэр шејдэ маратлан pioneerлар тэ'мин етмир.

Гурултај гејд едир ки, мәктабдиларин билки элдэ етмэси угрунда pioneer дэстэлэри ва дружиналарынын мүбаризэси ушагларын өзфэалијэт тэшкилаты олан pioneer тэшкилатына мәхсус методларла апарылмашыдыр. Pioneer тэшкилаты ушаг-лары дэрсэ видданла Јанашмаг руһунда тэријэ етмэли, мүхтэ-диф дэрнэклэрдэ, мәктэблэр јанындагы тэчүбэ саһэлэриндэ, фэин кабинэтериндэ ва мәктэб лабораторияларында pioneerлэр үчүн эмэли ва мараглы олан ишлэр вэситэсидэ онларда били-јэ мәһаббэт ва һэвэс ојатмалыдырлар.

Pioneerлар арасында технику јарыдычылыг ва кэнч тэбиэт-шүнаслыг ишлэри мәктабдиларин политехники тэһсилинэ көмэк етмэли, онлара элдэ етмиш олдулары биликлэри эмэли ишдэ тэтибг етмэји өјрэтмэли, мәктаблэрин атраф һајатла, сәнаје ва кэнд тасарруфаты истеһсалаты илэ эмэгэсинин мөһкәмленмэси-нэ дардым көстөрмэлидир.

3—4-чү синифларда охујан pioneerлэри „Баचारыгы элэр“ дэрнэклэринэ, бөјүк јашлы pioneerлар электротехника, радио-техника, тајјарэ ва кэми моделчилији, кэнд тасарруфаты те-хникэсы дэрнэклэринэ даһа фэал бир суратдэ чэлб етмэк ла-зымыдыр. Әјани вэсант ва дэрс чинназлары һазырламаг, кэнч ризинијатчыларын, физиклэрин, кимјачыларын ва тэбиэтчилэ-рин олимпиада ва конкурсларыны кечирмэк. технику јарыды-чылыг саркилэри дүзөлтмэк, кэнч тајјарэ ва кэми моделчилэ-рини јарышларыны тэшкил етмэк кими иш формаларындан pioneerлар арасында кениш истифадэ едилмэлидир. Сәнаје ва кэнд тасарруфаты багагчылары илэ елм ва техника хадимлэ-ри илэ көрүшлэр кечирилмэли, мүәссисэ, колхоз, МТС ва сов-хоз. ра экскурсиялар тэшкил едилмэлидир.

Мәктэбдан кэнар мүәссисэлэрдэ мүхтэлиф дэрнэклэри һэр вэситэ илэ чохалтмаг, бу дэрнэклэрини ишинэ даһа чох ушаг чэлб етмэк, pioneerлар арасында техникаға марагы, тэбиэтэ ва кэнд тасарруфатына мәһаббэти артырмаг үчүн мәктэбдан кэнар тэријэ мүәссисэлэри, һәмкарлар иттифагларынын клуб-лары ва кэнд клублары вэситэсидэ күтләви тэдбирлэр көрмэк лазымыдыр.

Иш. отаглары ва күшлэри, радиоговшаглары дүзэлиб бунлары авадчылыгга тэһиз етмэкдэ мәктэблэрэ ва мәктэбдан кэнар тэријэ мүәссисэлэринэ даһа артыг көмэк етмэк, техни-ка дэрнэклэринэ раһбэрлик етмэкдэн етру ихтисасы раһбэр-лар ајырмаг, дэрнэклэрдэ лазыми материаллар ва алатлар ол-масы гајгысына галмаг — сәнаје мүәссисэлэринин, МТС ва сов-хозларын, али мәктэблэрин ва орта ихтисас мәктэблэринин комсомол тэшкилэтларынын вэзифэсидир.

Гурултај комсомолун виләјэт ва өлкә комитэларинэ, мүт-тағиф республикаларын ЛККИ МК-ларина бир вэзифа олараг тапшырыр ки, мәктэблэр ва ушаг евлэри јанында тэдрис-тәч-рүтэ саһэлэри јарыдылмасы ишлэрини јакын заманда калг маа-рифи органлары илэ бирликдэ баша чатдырышлар. Мәктаб-лардэ нэ ушаг евлэриндэ чаны тэбиэт күшлэри јаратмаг иши кенишлэндирилсин, бағлар ва чичәкликлэр салмаг, мәк-тэблэрин аразисини јакшылашдырмаг ишлэринэ pioneer вә мәктэбдилэр фэал чэлб едилсинлэр. Pioneer дружиналарында эн јакшы кэнч баған, күлүч ва тэрәвэзчи ады алмаг үчүн мүсабиглэр тэшкил едилсин, Гушлар күнү, Мешэ күнү, Бағ һафтэси, Мәһсул бајрамы, Чичәк бајрамы кими ушаг бајрам-лары кечирилсин.

III

Гурултај гејд едир ки, бир чох комсомол ва pioneer тэшкилат-лары совет адамларынын јүксак мә'нани сифэтлэрини pioneerлэр-дэ тэријэ етмэк саһэсиндэ иши энф апарылар. Бәзи pioneer-лар мәктэбдэ, евдэ ва күчдэ эвлэрини пис апарылар, ата-ана-лары илэ, мүддильларла ва өзүндэн бөјүклэрдэ габа һәрәкэтлэр-дэ јол верирлэр. Комсомол ва pioneer тэшкилатлары бу чүр факт-лара барышдырычы мунасибэт бәсәлэјрлэр.

Pioneer тэшкилаты ва комсомол мәктэбдилэр арасында ин-тизамсызлыг ва багалыг фактларына гаршы, социалист мүлк-јэтинэ етинэсиз мунасибэтэ гаршы гәт'и мубаризэ апарма-ла, зарарли тәһсилларын ва дини мөвһуматин ушаглар арасында јайылмасына јол вермәзилдирлэр. Pioneerлар коммунист эхлагы руһунда тэријэ етмэк саһэсиндэ көрүлән бүтүн ишлэр чынсыхчы өјүд-насиһат ва үмуми чағырышлар шәкли алмама-лы. Јакшы дэрс охујан, чөмјјәт үчүн фәјдалы эмәклэ мөшгул олан, өзүнү чох јакшы апаран, өзүндэн кичиклэрин гајгысына галан мәктэбдилэрин һәрәкэтлэринэ, совет адамларыннын мәрд ва нәчиб һәрәкэтлэрини даир инасалардан ушагларда апарылан ишдэ даһа кениш истифадэ едилмэлидир.

Pioneer тэшкилаты бундан сонра да pioneerлэри совет вә-тэнип рәһрили, халглар арасында достлуг ва пролетар бөјнә-милләтчилији руһунда тэријэ етмэли, онлары Коммунист пар-

тиңасына ва сoциaлиcт Вaтeнимизe cадиғ oлaн e'тибapлы лeнинчи киши тeрбиe эдиб eтишдиpмaлидиp.

Комсомол тaшкилaтлapи, пионeр дeстaлeри вa дpужинaлapи пионeрлeрдe физикi эмeлe мaлaббeт тeрбиe eдилмecинe хeлпи чox фикир вepмeли, пионeрлeри мaктaб кaбинaлeри дyзeлтмeкдe, мaктeблeрин aрaзисини aбaд лaлa cалмaгдa, идмaн мeйдaнчaлapи jарaтмaгдa, мaктeблeр jaниндaкы тaдpис-тaчyрбe cалaстeриндe иштeмeкдe вa мaктeблeри рaдиoлaшчирмaгдa фaлaл иштиpак eтмeлe чaлб eтмeлидиpлeр. Пионeрлeр eв тaсeр-рyктaнтa aтa-aнaлapиa кeм-кe eтмeли, eзлeринe xидмeт eтмeк ишлeрини кepмoлидиpлeр. Пионeрлeри кeнд тaсeр-рyфaты cаlаcиндe кyчлeри чaтa билeчeк ишлeрдe иштиpак eтмeлe чaлб eтмeк лaзымдир. Пионeр дpужинaлapи вa дeстaлeри хaлғымызни кyндaлeк гaрaзмaнылығ aмeлини мaнижeттин пионeрлeрe aчыл кecтepмeли, oнлapы мyхтaлиф пeшeлeрдe тaныш eтмeли, мaктeблeлeри eмeк фaалиjетинe лaзыpлaмaлы-дыpлeр.

Пионeр тaшкилaты Бeжyк Вaтeн мyбapибacи зaмaны лaлaк oлмyш eскepлeрин aнaлeринe, aтилeрe вa гoчлapa кeмeк eтмeк cаlаcиндe лионeрлeрин тимyрчyлyг ишини лeр вacитe илe мyдaлиф eтмeли вa гyвeтeндeдирмeлидиp.

Гyрyлтaй кoмcoмoлyн билaлeт вa oлкe кoмитeлeринe, мyтeф-фиг рecпyбликaлapын ЛККII МК-лapынa бир вaзифe oлaрaг тaшыpыр ки, пионeрлeр aрacындa бeдeн тeрбиeсi ишини гyвeтeндeдирcинлeр вa лeр бир пионeрин кyндeлeк cалp химияcтикacы илe мoшгyл oлмacынa нaил oлcунaр. Пионeрлeр пионeр тaшкилaтындa oлдyғлapы мyдaтeдe jyрyш лeжaтынa aлышмaлы вa ЭМHO кoмплeкci нopмaтивлeрини вepмeлидиp.

Комсомолуң район, шeнeр, билaлeт вa oлкe кoмитeлeринe, мyтeффиг рecпyбликaлapын ЛККII МК-лapынa, пионeр бaш дeстe рaнбeрлeринe бир вaзифe oлaрaг тaшыpылcын ки, пионeр тaшкилaтындa бeдин тeрбиe ишини jахшылашдыpсынлap, yшaғлapын jарaдычылығ тaбилиjетини фaал cypтeдe aшкapa чығapып ичкишaр eтдиpсинлeр, пионeрлeри эң jахшы eдeбиjат вa ичacенeт oсepлeри илe лaнa кeниш тaныш eтcинлeр. Мyн-тaзeм cypтeдe yшaғ бeдин eвфaлиjат кoллeктивлeринe бaxыш-лap кeчирилcин вa мaныш бaррaмлapы тaшкил eдилcин. Пионeрлeр вa мaктeблeлeр aрacындa кyтлeви чox мaнысынa ичкишaфынa бeжyк эмeлиjат вepиб, рaнбeр кoмcoмoл opгaнлapынa бир вaзифe oлaрaг тaшыpылcын ки, лeр бир opтa мaктeдe чox кoллeктивлeри jарaдылмасынa нaил oлcунaр.

IV

Гyрyлтaй бeлe нeсaб eдир ки, дpужинa вa дeстeлeрин ишин-дe eвфaлиjат пpинципини пoзyлмaс пионeр тaшкилaтын eвфaлиjатындe oлaн чидди нeгcaнлapдaн биpидир. Бир чox дpy-

жинaлapдa пионeрлeрин бyтyн ишлeрини бeжyклeр кeрмeлe чaлышылap, пионeр дeстe рaнбeри вa мyзaллимлeр фaл пионeр-лeри мaнгaлapa, дeстaлeр, дpужинaлapa рaнбeрлик eтмeкдe иштиpак eтмeкдeн yзaғлaшдыpылap. Пионeр ишини oлдyғчa мoлдyдлашдыpмасынa лeл вepилip.

Бaзeн кoмcoмoл ишчилeри вa пионeр дeстe рaнбeрлeри yшaғлapын jаш xycyсийaтлeрини пис нeзeрe aлыp вa jашлы-лapдa aпapылaн иш мeтoдлapын пионeр тaшкилaтындa тeбиг eдилpлeр. Бир чox дeстe вa дpужинaлapдa лaвaслeндиричи вa мapaғлы тaдбирчeр кeрмeк eвзeнe, пионeрлeрин бaшa дyшмeн yчyн чaтин oлaн мyбaзирe вa мeрyзeлeр тaшкил eдилip, пионeр тoплaнышлapы тaбaғчaдaн лaзыpлaнмыш jызылы "ce-ниpилeр" yзpe ичлaс вa jығынчaлap шeклиндe кeчирилip, бy-нaдa пионeрлeр бeжyклeр тeрeфиндeн jызылмыш мeтилeри чы-гыб oжyрлap.

Бир чox дeстe вa дpужинaлapдa jахшы пионeр эңгeлeри мyдyдлaмyшдyр. Пионeр тoплaнышлapы, пapaдлapы, бaйpамлapы вa тoнғaллapы кeч-кeч тaшкил eдилip; тeнтeнeли линcкaтaр мaныш бaрaғ чығapылмыр, шeпyр вa тaбиa чaлaнмыр, пионeр мaнышлapы oжyнмыр. Бир чox пионeр дeстeлeриндe вa дpужинaлapындa иш фopмaлapынaн jекнeceлeли вa aзылы, кeрyлeн ишлeрин мapaғлы oлмaсыны нeтичacиндe бeзeн пионeрлeр aрacындa пионeр тaшкилaтынa мapaғ зoнфaлip.

Гyрyлтaй рaнбeр кoмcoмoл opгaнлapынaн вa кoмcoмoл тaш-килaтлapынaн дигтeгити пионeрлeрин тaшбeбyсyнy вa eвфaлиj-eтини хeлпи aртырмaғ лyзyмyнa чaлб eдир. Вaзифe бyндaн ибapeтдир ки, пионeрлeрин eвфaлиjатын бaчapындa нeтигмeт вepилcин, лeр бир мaнгa, дeстe вa дpужинaдa пионeрлeр кoн-cepт eмeли ишлeрдe мoшгyл oлcyн aр. Eңи зaмaндa пионeрлeрe лeдeрдeндeн aртығ ичтимaн иш тaшыpылмасынa лeл вepилмeлидиp.

Мaнгa, дeстe вa дpужинaлapын ишин тaшкил eдepкeн yшaғлapын poмaнтикaдa, oжyнлapa, гeшeн вa мapaғлы мoш-oлeлeрe лaвeсeн yнyдyлмaмaлыдыp.

Пионeр тoплaнышлapынaн лaзыpлaнмасы вa кeчирилмeс ишлeрини кeлпijлeтчe хeлпи jахшылашдыpмaғ лaзымдыp. Бy тoплaнышлapдa пионeрлeр китaблapы, тeaтp тaмaшaлapынa вa кино-филмлeрини мyзaкиp eтмeли, тeхникa вa бeдин jарaдычылығ cаlаcиндe eв нaнилjатлeрини кecтepмeли. Oжyнлap, мaнышлap вa pагслeр eржeмeли, нeвбeти пионeр ишлeрини тaбaғчaдaн мyзeжeн eтмeлидиpлeр. Лeр бир тoплaныш лaвeс-лeндиричи вa мapaғлы oймaлы, oнyн лaзыpлaнмасындa вa кeчирилмeсиндe пионeрлeр eзлeри иштиpак eтмeлидиpлeр.

Комсомол вa пионeр тaшкилaтлapынa мaслeнeт кeрyдcyн ки, идмaн, бeдин eвфaлиjат, тeхникa jарaдычылығ, тeсвир ичacенeт jарaдычылығы cаlаcиндe вa кeнч тaбиeтчилeрe мeх-

сүс ишләрдә пионер мангалары, дәстәләре вә дружиналарының ишине ярыйш элементлары дахил етсиналар. Пионер ишнини аҗры-аҗры нөвләри үзрә әлдә едилмәш наийлјјәтләр үчүн пионерләрә „кәңч тәбияҗи“, „Кәңч техник“, „Кәңч турист“ дөш нишанлары верилмәси мәгсәдәүјүн һесаб едилсин. Хүсусилә фәргләнән пионерләр, пионер дәстәләри, пионер дружиналары вә пионер ишчилә и үчүн УИЛККИ МК-да В. И. Ленин адына пионер тәшкилатының Шәрәф китабы тәҗсис едилсин.

Пионер тәшкилатында өвфәлијјәтин вә тәшәббүскарылғын даһа да инкишаф етдирилмәс вәзифәси фәал пионерләри тәрбијә етмәк вә онлара пионерләр арсында тәшкилатчылыгының апарылмасының әмәли вәрдияшларини ашыламағ саһәсиндә көрүлән ишләрини җахшылашдырлымасын тәләб едир. Комсомол органлары фәал пионерләрин тәҗсислини тәшкил етмәли, шәһпур вә тәбил чалачлар, бәдин өвфәлијјәт тәшкилатчылары, бәдән тәрбијәси тәлиятчылары вә күтләви ојун тәшкилатчылары һазырланмасы ишләрини кенишләндириләдиләр.

У

Гурултај белә һесаб едир ки, В. И. Ленин адына пионер тәшкилатының ишиндәки чидди нәсанялар биринчи нөвбәдә онун нәтиҗәсидир ки. УИЛККИ МК, комсомолун вилајәт вә өлкә комитәләри, мүттәғиф республикалары ЛККИ МК-лары пионер тәшкилатының күндәлик фәалијјәтинә зәиф рәһбәрлик едиләр. Пионер ишнини тәүрүбәси пис өјрәнилир вә җахшы үмүмләшдирилир. Бир чох комсомол ишчиләри пионер тәшкилаты илә тәсадүфдән-тәсадүфә марағланырлар, мүәллимләр вә пионер дәстә рәһбәрләр илә зәиф алағ сахлайырлар, мәктәпләра, пионер дүшәркаларына вә мәктәбдән кәнар мүәссисәләрә кетмирләр. Сан җә мүәссисәләринини, идарләрини, колхоз, МТС вә совхозларини, мәктәбларини вә елми мүәссисәләрини комсомол тәшкилатлары пионерләрдә иш апармаға аз чәләб едиләр.

Пионер дружиналары вә дәстәләринини мүвәфғәлијјәтлә ишләә илмәси пионер дәстә рәһбәрләринини һазырлығ сәвијјәсиндә вә онларын ушағларла апарылан иши тәшкил етмәк баҗарығындан хәли дәрәҗәдә асылыдыр. Лкин комсомолун бир чох рајон, шәһәр вә вилајәт комитәләри пионер дәстә рәһбәрләри кадрларының сечилмәси вә һазырланмасы илә пис мәшғүл олурлар. Бир сыра дружиналарла пионер дәстә рәһбәрләрини олмаамасы гурултај бүсүбүтүн дөүләмәз һесаб едир. Чох вахт пионер ишине лазыми үмүми тәһсил һазырлығы, ушағларла ишләмәк әрзусу вә баҗарығы олмаған адамлар кендәрилир; пионер дәстә рәһбәрләринини тез-тез дәишдирилмәсинә јол верилр. Пионер дәстә рәһбәрләринини тәһсилини тәшкил етмәк ишиндә чидди нәсанлар бурахылар. Пионер дәс-

тә рәһбәрләринә мүхтәлиф ојунлар, маһнылар вә рагсләр, ушағлар үчүн марағлы вә фәјдалы мәшғәләр кечирмәк үсуллари аз өјрәдилр.

Гурултај УИЛККИ Мәркәзи Комитәсинә, комсомолун вилајәт вә өлкә комитәләринә, мүттәғиф республикалары ЛККИ МК-ларына бир вәзифә оларағ тапшырыр ки, пионер дружиналарына дөфтерханачы-бүрократ мөтадларла рәһбәрлик едилмәсинә сон гојсунлар. В. И. Ленин адына пионер тәшкилатының фәалијјәтини асаслы сурәтдә җахшылашдырсылар, һәр бир пионер дружинасында вә дәстәсиндә көрүлән ишин мәзмуну олмаамасы тәҗмин етсиналар. Кәнд мәктәбларинин пионер дружиналарына рәһбәрлиги җахшылашдырмаға хүсуси фикир верилмәлидир.

Рәһбәр комсомол органлары вә илк комсомол тәшкилатлары ән җахшы комсомолчулары пионер дәстә рәһбәри вәзифәсиндә, мүхтәлиф дәрәҗәларини идман бөлмәләри вә командаларының рәһбәрләр вәзифәсиндә ишләмәк үчүн аҗырмағы, ярыйшлар, экскурсиялар, јүрүшләр, топланышлар, тонталар вә с. тәшкил едилмәсинә вә кечирилмәсинә әмәли јардым көстәрмәји өзләринә биләвәситә бәрә һесаб етмәлидирләр. Пионер дәстә рәһбәрләри ишиндә чалышмағ үчүн сјјәси чәһәтдән савадлы комсомолчулар, баҗарығы күтләви ишчиләр вә ушағларла ишләмәји севән тәшкилатчылар сечилиб аҗрылмалыдыр. Шәтәдә олан пионер баш дәстә рәһбәрләри вәзифәсиндә, бир гәјда оларағ, педагожи тәһсил олан комсомолчулар ишләмәлидирләр.

Гурултај УИЛККИ Мәркәзи Комитәсинә, мүттәғиф республикалары ЛККИ МК-ларына, комсомолун өлкә вә вилајәт комитәләринә бир вәзифә оларағ тапшырыр ки, пионер дәстә рәһбәрләринини сечилмәси, һазырланмасы вә һазырлыгының артырылмасы ишларини җахшылашдырсынлар, онларын идеја тәрбијәси, мәдәни сәвијјәләрини јүксәлдимәси вә иш баҗарығының артырылмасы гәјғәсинә һәр күн гәлсинлар, пионер дәстә рәһбәрләри кадрларының мөһкәмләндирилмәси үчүн тәдбирләр көрсүнләр, онлара чидди диггәт вә гәјғә көстәрсинләр. Ән җахшы пионер дәстә рәһбәрләрини тәүрүбәси мәбуат вә радио вәсәтәсәлә кениш тәблиғ едилмәли, пионер дәстә рәһбәрләрини семинар-мүшавирәләри, рајон, шәһәр, өлкә, вилајәт, республика вә Умүмитифағ конференслары кечирилмәлидир. Мәктәбдә үч илдән артығ мүвәфғәлијјәтлә ишләмиш пионер баш дәстә рәһбәрләри үчүн УИЛККИ МК тәрәфиндән „ән җахшы пионер дәстә рәһбәринә“ дөш нишаны мұајән едилмәси мәгсәдәүјүн һесаб едилсин.

Гурултај, пионер тәшкилатының фәалијјәтини даһа да җахшылашдырмағ үчүн комсомолун мүәллимләрдә бирҗә ишләмәсинә бөјүк әһәмијјәт верир. Комсомол тәшкилатлары пионер-

лөр арасында апардыглары ишләрдә бундан сонра да мұәллим-
ләрин тәчрүбәсиндән вә биліјиндән кениш истифаде етмә-
лидирләр.

* * *

УИЛККИ XII гурултајы Совет Иттифагынын кәнч пионер-
ләрин билікләрә азмә јиләләнмәјә, ичтиман ишдә вә чәмијјәт
үчүн фәјдалы әмәкдә фәал иштирак етмәјә, өлкәмиздә комму-
низм чәмијјәтинин фәал гуручулары олмаға һазырлашмаға
чагырыр.

ДӨРДҮНЧҮ БӨЛМӘ

МҮӘЛЛИМЛӘРИН ВӘ МӘКТӘБИН БАШГА ИШЧИЛӘРИНИН МАДДИ-ҺУГУГ ВӘЗИЈЛӘТЛӘРИ

Ибтидаи, једдилик вә орта мәктәб мұәллимләринин әмәк
һагларынын вә пенсияларынын артырымасы һаггында“
ССРИ Назирләр Совети вә УИК(б)П МК-нын 1948-чи ил
10 феврал тарихли 245 №-ли ғарарына мұвафиг оларағ
ибтидаи, једдилик вә орта мәктәб мұәллимләри вә саир
мәктәб ишчиләри үчүн әмәк һаггы ставкаларынын
һесапланмасына даир
ТӘЛИМАТ

(ССРИ Назирләр Советинин 1949-чу ил 18 ијун тарихли 2512
№-ли ғарары илә тәсдиғ едилмишдир)

1. Ишин тәшкили

1. ССРИ Назирләр Советинин вә УИК(б)П МК-нын 1948-чи
ил 10 феврал тарихли 245 №-ли ғарары илә мұәјјән едилмиш
ставкалара ујғун оларағ мәктәб мұәллимләринин вә саир мәк-
тәб ишчиләринин әмәк һагларынын мигдары:

а) әмәк һаггы чәһәтчә рајон, ғәзә, шәһәр бүдчәләриндә
олан мәктәбләр үзрә — шәхсән рајон, ғәзә, шәһәр халғ маариф
шө'бә мүдирләри тәрәфиндән;

б) вилајәт, өлкә, шәһәр (республика табелијиндә олан шә-
һәр) бүдчәләриндә вә ја мухтар республикаларын республика
бүдчәләриндә олан мәктәбләр үзрә — шәхсән вилајәт, өлкә,
шәһәр халғ маариф шө'бә мүдирләри вә ја мухтар республика-
ларын маариф назирләри тәрәфиндән мұәјјән едилир.

2. Ибтидаи мәктәб мүдирләри, једдилик вә орта мәктәб
директорлары мәктәбин һәр бир мұәллиминин вә саир ишчи-
синин тәһсил вә стажына даир сәнәдләрини шәхсән өзү ғабаг-
чадан јохлајыб, онларын сјаһысыны әлавә едилән формалар
(1 вә 2 нөмрәли әлавәләр) үзрә тәртиб едир вә һәмин сјаһыны
сүрәтләри тәсдиғ едилмиш сәнәдләрлә бирликдә мұвафиг халғ
маариф шө'бәсинә вә ја мухтар республиканын маариф назир-
лијинә тәгдим едир.

3. Халғ маариф шө'бә мүдирә вә ја мухтар республиканын
маариф назирә, мәктәб директорунун (мүдиринин) иштиракы

илә мәктәб мұаллимләриниң вә саир мәктәб ишчиләриниң сифатсына вә сәһәдәтләриниң сүрәтләринә баһыр, онларын дәрәжәләриниң вә әмәк һағы ставкаларын тәсдиғ едир.

4. Иш стажынын, тәһсил дәрәжәсиниң дәјишмәси илә вә ја әмәкдәр мұәллим вә јахуд алиимлик дәрәжәси ады алмасы илә әләғәдәр оларағ мәктәб мұәллимләриниң вә саир мәктәб ишчиләриниң тәдрис или мүдәттиндә әмәк һағы ставкалары, мәктәб директору (мүдир) тәрәфиндән тәғдим олунағ мұәвағ сәһәдәт үзрә халғ маариф шө'бәсиниң, мухтар республика маариф назирлиғиниң әмри илә дәјишдириләр.

Мәктәб мұәллимләриниң вә саир мәктәб ишчиләриниң өз дахтында вә дүзкүн тарифләшдирилмәси үчүн халғ маариф шө'бә мүдирләри вә мухтар республикаларын маариф назирләри мәс'улијәт дашыјырлар.

5. Иб'тидаи мәктәбләрин мүдирләри, једдимилик вә орта мәктәбләрин директорлары, һәмчиниң халғ маариф шө'бәләри вә мухтар республикаларын маариф назирлиғи мәктәб мұәллимләриниң вә саир мәктәб ишчиләриниң әмәк һағы ставкаларын мұәјјән етмәк ишине иб'тидаи вә орта мәктәб ишчиләри һәмкарлар иттиғағынын нүмајәндәләрини чәлб едирләр.

6. Гаршыдакы бүдчә или үчүн әмәк һағы фондуну, мұәјјән етмәк мәғсәдилә рајон (шәһәр) халғ маариф шө'бә мүдирләри һәр ил сентјабр ајынын 1-нә олан вәзијјәтә көрә, мәктәб мұәллимләриниң вә саир мәктәб ишчиләриниң тәһсиси вә ја иш стажларынын дәјишмәсинә, даир сентјабрын 1-нә киши халғ маариф шө'бәләринә верилән сәһәдләрә әсасән мәктәб мұәллимләриниң вә саир мәктәб ишчиләриниң әмәк һағы ставкаларын дүрүстләшдириләр.

Әләвә едилән формалар (3,4 вә 5 №-ли әләвәләр) үзрә тартиб олунағ тарифләшдирмәнин ичмәл чәдвәли, һәр ил јухары маариф шө'бәсинә вә ја маариф назирлиғинә: рајон, гәзә, шәһәр халғ маариф шө'бәләри тәрәфиндән сентјабрын 15-дән кеч олмајарағ, өлкә, вилајәт халғ маариф шө'бәләри вә мухтар республика маариф назирлиғи тәрәфиндән исә октјабрын 1-дән кеч олмајарағ тәғдим едиләр.

II. Тәһсил вә педагоғи иш стажынын мұәјјән едилмәси гәјдасы

7. Мәктәб мұәллимләриниң, мүдирләриниң, директорларын, тәдрис һиссә мүдирләриниң тәһсиси мувағиғ мәктәби гуртармағ һағындакы диплом, шәһадәтнамә вә ја вәсигә әсасында мұәјјән едиләр.

Бу шәхсләрин педагоғи стажы әмәк китабчасына, әмәк сифатсына, вәсигә вә ја иш јериндән верилиш рәсми арајына әсасән мұәјјән едиләр.

8. Әкәр тәһсил вә педагоғи иш стажы һағында сәһәдләр ишчиниң өзүндән асылы олмајан сәбәбләрә көрә тәғдим олунамас, онда олуғ тарифләшдирилмәси бағша сәһәдләрә (гәјд јазылары, архив сифатлары, мұәллимлик ады аттестатандакы гәјдләр вә с.) әсасән мұәјјән едилә биләр.

Әкәр ишчи, алдығы тәһсисини долајысы илә тәсдиғ едән сәһәдләри (гуллуғ сифатсы, кечимиш мәктәбләрин, гәзә, земска мәктәбләриниң сифатсы вә с.) тәғдим едә биләрсә, онда һәмзи ишчиниң әмәк һағы ставкасы бу сәһәдләрә әсасән мұәјјән едиләр.

Јашадығы јерин мұәвәггәти ишғал едилмәси вә ја өзүниң евакуасија олунамасы илә әләғәдәр оларағ тәһсил вә педагоғи иш стажына даир сәһәдләрини итиримиш олан мәктәб мұәллимләриниң вә саир мәктәб ишчиләриниң әмәк һағы ставкалары, гәбагы иш јериндән верилиш арајышларә вә ја дәвләт нотиариаты һағында әсаснама илә мұәјјән едилмиш гәјдә үзрә имзалары тәсдиғ олуңмуш ики нағәр шәһидиң јазылы әризәсинә әсасән мұәјјән едилмәклидир.

Рајон, гәзә, шәһәр халғ маариф шө'бә мүдирләри, бу маддәдә кестәрилиш гәјдә илә мәктәби гуртармаға даир диплом, шәһадәтнамә вә ја вәсигә тәғдим етмәдән апарылмыш һәр бир тарифләшдирмә һағында вилајәт (өлкә) халғ маариф шө'бәси мүдиринә вә ја мухтар республика маариф назиринә хабәр верир вә тарифләшдирмәнин апарылмасына әсас олан сәһәдләри тәғдим едир.

9. Педагоғи иш стажына ашағыдакылар дахилдир:

а) иб'тидаи, једдимилик вә орта мәктәбләрдә мұәллим, шат үзрә баш пионер дәстә рәһбәри, тәдрис һиссәси мүдир, директор (мүдир) сифәтилә бутун иш мүдәдәти вә һәмчиниң иб'тидаи, једдимилик вә орта мәктәбләрин һәрби рәһбәри вә бәдән тарбияси рәһбәри вәзифәсиндә чалышан үмум тәһсил фәнләри мұәллимләриниң ишләдикләри мүддәт;

б) педагоғи мәктәбдә, һәмчиниң фәһлә вә кәндли кәчләр мәктәбләриндә директор, тәдрис һиссәси мүдир вә мұәллим сифәтилә (һәрби рәһбәр вә бәдән тарбияси рәһбәри вәзифәсиндә чалышан үмум тәһсил фәнләри мұәллимләриниң ишләдикләри олмагла) ишләдикләри мүддәт;¹

в) халғ маариф органларында рәһбәр вәзифәләрдә, инспектор вә тәһсиматчы вәзифәсиндә, һәмчиниң һәмкарлар иттиғағы, партија, комсомол вә совет тәшкилатларында сечкили вәзифәләрдә чалышан мұәллимләрин ишләдикләри мүддәт; әкәр онлар бу ишдә дахил оланәдкә вә бундан сонра билаваситә педагоғи ишдә чалышмыш олсалар;²

¹ 6- бәндида, ССРИ Назирләр Советиниң 1954-чү ил 26 јанвар тарх-ли 684-Р №-ли сәрәнчамы илә дәјишклик едилмишдир.

² и- бәндида, ССРИ Назирләр Советиниң 1953-чү ил 2 октјабр тарх-ли 13076 №-ли сәрәнчамы илә дәјишклик едилмишдир.

г) методики ва педагожи кабинетларда, педагогика стажер-жаларинда, муаллимларин ихтисасини арттирган институтларда ва муаллимлари тахсиллашдирма институтларида ишладиклари та'лим-методикни иш мүддети;

г) педагожи тахсил ва педагожи иш стажы олан шахсларини ушаг евларинда, эмэк колонияларында, габуледици-парлажычы монтэгаларда, габуледици монтэгаларда ва интернатларда директор (мүдир), та'лим-тарбияи хиссеси мүдир и та'рбиячи сифатиле ишладиклари мүддет.

Ушаг евлариндан, эмэк колонияларындан, габуледици-парлажычы монтэгалардан ва габуледици монтэгалардан мектабэ ишлемэжэ калэн күтлэви мектаб муаллимлари үчүн бу мүссисаларда 1933-чу ил февралын 1-дэн 1937-чи ил январын 1-на гэдэр олан дөврде ишладиклари һәр бир ил, мектабда ики иллик иш стажы һесап едилир;

д) педагожи тахсилни ва ја педагожи стажы олан шахсларин, ушаг багчаларында мүдир ва та'рбиячи сифатиле ишладиклари мүддет;

е) мектабдан кэнар ушаг мүссисаларинда өз ихтисаслары үзрэ ишладиклари мүддет; әкәр бу мүссисаларе дахил оланадэк мектабларда педагожи ишда чалышмышларса;

ә) педагожи мектабларда ва университетларда тахсил мүддети; әкәр бу мүссисаларе дахил оланадэк ва буидан сонра билавасита педагожи ишда чалышмышларса;

ж) ингилабдан габагык вахтларда бүтүн ибтидан мектабларда—сабиг назирлик, земство, халг, кимсә-руһани мектабларинда, савад мектабларинда, али-ибтидан мектабларда, һәмчинин кимназияларда, реални мектабларда, тичарат мектабларинда ва муаллимлер семинарияларында ишладиклари мүддет;

з) јашлылара мөксус мектабларда, о чүмүлдән асавадлылар мектабларинда, савдсизлыгы ва асавадлыгы лагв монтэгаларинда көрүлэн иш; әкәр бу ип даими характер дашымышса, јәни бүтүн ил боју давам етмишсә;

и) совет, партия мектабларинда ва фәһлә факултэлэринда, һәмчинин техникумларда, сәнәт-техники мектабларинда, фабрик-завод шахирдлийи ва фабрик-завод тахсил мектабларинда, сәнәт ва дәмир јол мектабларинда үмум тахсил фәһлэринин муаллимлери сифатиле ишладиклари мүддет;

у) истәр ингилабдан габагык, истәрсә дэ ингилабдан сонрак дөврларда өз програмы илэ ашагы ва орта мектабларе мүвафиг олан һәр һансы бир башга мектаблэки иш;

ј) али ва һәрби мектабларда апарылан педагожи иш; к) ССРИ Силаһлы Гүвәлэринин сараларында пә партизан дөстәларинда олдуглары мүддет; әкәр бураја дахил оланадэк ва буидан сонра билавасита педагожи ишда чалышмышларса;

1. "а" бәндилдә ССРИ Назирләр Советинин 1953-чу ил 2 октябр тарихин 13076 №-ли сәраңчамы илэ бәзи дәјишлик едилмишир.

Чагырыша гэдәр һәрби һазырлыг муаллимларинин педагожи иш стажына ССРИ Силаһлы Гүвәлэрин сараларында командир вәзифәсиндә олдуглары вахт, һәмчинин ибтидан, једдиллик ва орта мектабларда, педагожи мектабда болэн та'рбияси рәһбәри сифатиле ишладиклари вахт да дхилдир;

к) Литва ССР, Латвия ССР, Естонија ССР-дә, Украина ССР-ин вә Белорусија ССР-ин һәрб вилајәтларинда, һәмчинин Молдавија ССР-ин саг сәһил рајонларында Совет һакимијјәти гуруланадэк мектабларда педагожи ишдә 5 илден аз олмамаг шәртилә ибтидан, једдиллик ва орта совет мектабларинда директор (мүдир), тәдрис һиссә мүдир и муаллим сифатиле музд илэ чалышдыглары иш мүддәти.

Гејдә әр:

1. 1948-чи ил февралын 10-дан сонра ибтидан, једдиллик ва орта мектабларе ишлемэжэ келән шахслар үчүн мектабда (ибтидан, једдиллик ва орта мектабларда) бу та'лиматны 9-чу маддәсинин "а" бәндилдә көс-тарилмиш вәзифәларда үмүмјәтәз чәми 10 илден аз олмајараг ишленип оларса, һәмин маддәнин "б", "в", "г", "д", "е", "з", "и", "к", "л" бәндил-риндә сајалан ишлар олуи педагожи иш стажына дахил едилир.

2. Ингилабдан савад мектабларда синиф назарәтинин ва синиф мураббис-јәси вәзифәсиндә ишләмә мүддәти, һәмчинин дини таригәт тәдриси ишлар-ин педагожи иш стажына дахил едилмәр.

10. Једдиллик ва орта мектаб директорларынын вә тәдрис һиссә мүдирларинин иш стажы ашагыдакы гәјдә үзрә һесабли-нәр:

а) 5 иллик ва 10 иллик иш стажы үчүн мүвафиг олараг 10% ва 20% артырылмыш эмәк һаггы ставкасыны мујјән едәркән бу стажа, ибтидан, једдиллик ва орта мектабларин, фәһлә ва кәндли кәнчләр мектабларинин педагожи мектабларин мүдир, директору, тәдрис һиссә мүдир, ушаг евларинда директор ва директорун та'лим-тарбияи ишлари үзрә муавини вәзифәсиндә ишләмә мүддәти дахил едилир;

б) ихтисас үзрә 25 иллик иш стажы үчүн 10% артырылмыш эмәк һаггы ставкасыны мујјән едәркән. бу та'лиматны 9-чу маддәсинә мувафиг олараг мујјән едилмиш бүтүн педагожи иш стажыны нәзәрә алмаг лазымдыр.

Ш. Эмәк һаггы ставкаларынын вә башга нөв эмәк һаггарын мигдары вә бунларын мујјән едилмәси гәјдасы

11. 1948-чи ил февралын 1-дән с'тибарән, једдиллик ва орта мектаб муаллимларинә, ССРИ Назирләр Совети вә УИК(б)П МК-нын 1948-чи ил 10 феврал тарихи 245 №-ли гарарынын 1-чи маддәси илэ вә ССРИ ХКС вә УИК(б)П МК-нын 1943-чу

1. "а" бәндилдә ССРИ Назирләр Советинин 1954-чу ил 2 октябр тарихин 13076-Р №-ли сәраңчамы ил бәзи дәјишлик едилмишир.

ил 11 август тарихли 875 №-ли гэрарынны 8 вэ 9-чу маддэлэри илэ мууэйн едилмиш эмэк һаггы ставкалары ашагыдакы мигдарда верилдир:

Мүәллимларин дәрәчәләри	Шәһәрләр вә фәһлә гәсәбәләри			
	ашагыдакы гәдәр пәдағожин иш стажы олдугда			
	5 илгәдән	5 илгән 10 илгәдән	10 илгән 15 илгәдән	25 ил вә даһа чох
Ибтидаи мәктәпләрин, једдиниялик вә орта мәктәпләрин				
I—IV сنینф мүәллимләри:				
I дәрәчә—орта пәдағожин тәһсил оланлар	575	635	690	750
I дәрәчә—үмүмн орта тәһсил оланлар	520	575	635	750
II дәрәчәдән 10 фәиз ашагы—орта тәһсил олмајанлар	468	517—50	571—50	628—65
Једдиниялик вә орта мәктәпләрин V—VII сنینф мүәллимләри:				
рус дили вә аңа дили, әдәбијат, ријазијат, физика, кимја, география тарих, ССРИ Конституциясы, табиијат, физикн һазырлығ вә харичи дия мүәллимләри:	690	735	795	874—50
I дәрәчә—али тәһсил оланлар	660	710	765	841—50
II дәрәчә—мүәллимлар институтуну вә оларга бәрәбәр тутулан мәктәпләри гуртараңлар	594	639	688—50	757—35
II дәрәчәдән 10 фәиз ашагы орта тәһсил оланлар	610	645	690	759
Рәсм, рәсмхәт, мусиги, нәғмә вә эмэк мүәллимләри:	575	610	655	720—50
I дәрәчә—али тәһсил оланлар	517—50	549	589—50	648—45
II дәрәчә—орта тәһсил оланлар				
II дәрәчәдән 10 фәиз ашагы орта тәһсил олмајанлар				
Орта мәктәпләрин VIII—X сنینф мүәллимләри:				
рус дили вә аңа дили, әдәбијат, ријазијат, физикн, астрономия, кимја, география, тарих, ССРИ Конституциясы	710	765	850	935
I дәрәчә—али тәһсил оланлар	690	735	795	874—50
II дәрәчә—таңа али тәһсил олмајанлар				

Мүәллимларин дәрәчәләри	Шәһәрләр вә фәһлә гәсәбәләри			
	ашагыдакы гәдәр пәдағожин иш стажы олдугда			
	5 илгәдән	5 илгән 10 илгәдән	10 илгән 15 илгәдән	25 ил вә даһа чох
Рәсм, рәсмхәт, мусиги, нәғмә, әл ишләри вә эмэк мүәллимләри:				
I дәрәчә—али тәһсил оланлар	635	690	735	808—50
II дәрәчә—таңа али тәһсил олмајанлар	600	635	690	759
Кәңд йерләри				
ашагыдакы гәдәр пәдағожин иш стажы олдугда				
Мүәллимларин дәрәчәләри	5 илгәдән	5 илгән 10 илгәдән	10 илгән 15 илгәдән	25 ил вә даһа чох
Ибтидаи мәктәпләрин, једдиниялик вә орта мәктәпләрин I—IV сنینф мүәллимләри:				
I дәрәчә—орта пәдағожин тәһсил оланлар	520	575	635	698—50
II дәрәчә—үмүмн орта тәһсил оланлар	490	545	605	698—50
II дәрәчәдән 10 фәиз ашагы—орта тәһсил олмајанлар	441	490—50	544—50	598—50
Једдиниялик вә орта мәктәпләрин V—VII сنینф мүәллимләри: рус дили вә аңа дили, әдәбијат, ријазијат, физика, кимја, география, тарих, ССРИ Конституциясы, табиијат, физикн һазырлығ вә харичи дия мүәллимләри:				
I дәрәчә—али тәһсил оланлар	635	690	735	808—50
II дәрәчә—мүәллимлар институтуну вә оларга бәрәбәр тутулан мәктәпләри гуртараңлар	605	660	710	781
II дәрәчәдән 10 фәиз ашагы—орта тәһсил оланлар	544—50	594	639	702—90
Рәсм, рәсмхәт, мусиги, нәғмә вә эмэк мүәллимләри:				
I дәрәчә—али тәһсил оланлар	575	610	655	720—50
II дәрәчә—орта тәһсил оланлар	540	575	610	671
II дәрәчәдән 10 фәиз ашагы—орта тәһсил олмајанлар	486	517—50	549	603—90

Мүаллимлэрин дэрэчэлэри	Көнд јерлэри			
	ашагыдакы гэдэр педагожи иш стажы олдуға			
	5 илэдэк	5 илдэн 10 илэдэк	10 илдэн 15 жуары	25 ил вэ даһа чох
Орта мәктабларин VIII—X синиф мүаллимлэри:				
рус дили вэ ана дили, әдәбијат, рижазинјат, физика, астрaнoмијa, кимја, география, тарих, ССРП Конституциясы, табијат, физики һазырлыг, харичл дилләр, топография, мәнтиг вэ психология мүаллими-лэри:				
I дәрәчә—али тәһсил олаллар . .	660	710	765	841 — 50
II дәрәчә—там али тәһсил олма-јаллар	635	690	735	808 — 50
Рәсм, рәсмхәт, мусиги, нәғмә, әл иш-лэри вэ эмәк мүаллими:				
I дәрәчә—али тәһсил олаллар . .	605	635	690	759
II дәрәчә али тәһсил олмајанаар .	575	605	635	698 — 50

Умуми орта тәһсил вэ 15 илдән артыг педагожи иш ста-
жы олан ибтидан мәктәб мүаллимлэринин, једдилик вэ орта
мәктәблэрин I—IV синиф мүаллимлэринин эмәк һаггы I дәрәчә
үзрә мүәјјән едлимеш ставкалар илә верилир.

12. 1948-чи ил февралын 1-дән етибарән ибтидан мәктәб
мүдирлэринә, ибтидан, једдилик вэ орта мәктәб директор-
ларына вэ тәдрис һиссә мүдирлэринә, ССРП Назирләр Совети
вэ УИК(б)П МК-нын 1948-чи ил 10 феврал тарихли 245 №-ли
гәрарынын 2-чи мәддәси илә вэ ССРП ХКС вэ УИК(б)П
МК-нын 1943-чү ил 11 август тарихли 875 №-ли гәрарынын 7
вэ 8-чи мәддәлэри илә мүәјјән едлимеш эмәк һаггы ставкала-
ры ашагыдакы мигдарда верилир:

Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шакирлэлэринин сајы 80 нәфэрәдәк олан мәктәбләрлә			
	ашагыдакы гэдэр педагожи иш стажы олдуға			
	5 илэдэк	5 илдэн 10 илэдэк	10 илдэн 15 жуары	25 ил вэ даһа чох
Ибтидан мәктәб мүдирлэри:				
шәһәрләрлә вэ фәһлә гәсәбәлә-риндә	690	735	795	874 — 50
көнд јерләриндә	635	690	735	808 — 50

Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шакирлэлэринин сајы 80-тан 160 нәфәрәдәк олан мәктәбләрлә			
	ашагыдакы гэдэр педагожи иш стажы олдуға			
	5 илэдэк	5 илдэн 10 илэдэк	10 илдэн 15 жуары	25 ил вэ даһа чох
Ибтидан мәктәб мүдирлэри:				
шәһәрләрлә вэ фәһлә гәсәбәлә-риндә	710	765	820	902
көнд јерләриндә	660	710	765	841 — 50
Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шакирлэлэринин сајы 160 нәфәрлән артыг олан мәктәбләрлә			
	ашагыдакы гэдэр педагожи иш стажы олдуға			
	5 илэдэк	5 илдэн 10 илэдэк	10 илдэн 15 жуары	25 ил вэ даһа чох
Ибтидан мәктәб мүдирлэри:				
шәһәрләрлә вэ фәһлә гәсәбәлә-риндә	765	820	880	968
көнд јерләриндә	710	765	820	902
Ишчилэрин дэрэчэлэри	12 вэ даһа артыг синиф олан мәктәбләрлә			
	ашагыдакы гэдэр педагожи иш стажы олдуға			
	5 илэдэк	5 илдэн 10 илэдэк	10 илдэн 15 жуары	25 ил вэ даһа чох
Ибтидан мәктәблэрин тәдрис һиссә мүдирлэри:				
шәһәрләрлә вэ фәһлә гәсәбәләрни-лә	605	650	710	781
көнд јерләриндә	545	600	645	709 — 50

Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шакирдлэринин сајы 280 нэфэрлэк (7 синифэдэк) олан мәктәбләрлэ		
	10-чу мәдәнини „а“ бәндинэ мува- фиг оларэг иш стажы олдуға		
	5 иләдэк	5 иләдән 10 иләдэк	10 ил вә даһа чох
Једдипилик мәктәблэрин директорлары: I дәрәчә—али тәһсил оланлар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә кәнд јерләриндә	735 690	808 — 50 759	882 828
II дәрәчә—там али тәһсил олмајан- лар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә кәнд јерләриндә	690 635	759 698 — 50	828 762
Једдипилик мәктәблэрин тәдрис һис- сә мүдирлэри: I дәрәчә—али тәһсил оланлар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә	520 470	572 517	624 564
II дәрәчә—там али тәһсил олмајан- лар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә кәнд јерләриндә	470 415	517 456 — 50	564 498

Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шакирдлэринин сајы 280 нэфэрлэк 560 нэфәрлэк (7 синифдән артыг) олан мәктәбләрлэ		
	10-чу мәдәнини „а“ бәндинэ мувафиг оларэг иш стажы олдуға		
	5 иләдэк	5 иләдән 10 иләдэк	10 ил вә даһа чох
Једдипилик мәктәблэрин директор- лары: I дәрәчә—али тәһсил оланлар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә кәнд јерләриндә	820 765	902 841 — 50	964 918
II дәрәчә—там али тәһсил олмајан- лар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә кәнд јерләриндә	765 710	841 — 50 781	918 852
Једдипилик мәктәблэрин тәдрис һис- сә мүдирлэри: I дәрәчә—али тәһсил оланлар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә кәнд јерләриндә	605 545	665 — 50 599 — 50	726 664

Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шакирдлэринин сајы 280 нэфэрлэк 560 нэфәрлэк (7 синифдән артыг) олан мәктәбләрлэ		
	10-чу мәдәнини „а“ бәндинэ мувафиг оларэг иш стажы олдуға		
	5 иләдэк	5 иләдән 10 иләдэк	10 ил вә даһа чох
II дәрәчә—там али тәһсил олма- јанлар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә кәнд јерләриндә	545 490	599 — 50 530	654 588
Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шакирдлэринин сајы 560 нэфәрлэк (14 синифдән артыг) јухары олан мәк- тәбләрлэ		
	10-чу мәдәнини „а“ бәндинэ мува- фиг оларэг иш стажы олдуға		
	5 иләдэк	5 иләдән 10 иләдэк	10 ил вә даһа чох
Једдипилик мәктәблэрин директор- лары: I дәрәчә—али тәһсил оланлар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә кәнд јерләриндә	910 850	1001 935	1092 1020
II дәрәчә—там али тәһсил олмајан- лар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә кәнд јерләриндә	850 795	935 874 — 50	1020 954

Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шакирдлэринин сајы 560 нэфәрлэк (14 синифдән артыг) јухары олан мәктәбләрлэ		
	10-чу мәдәнини „а“ бәндинэ мува- фиг оларэг иш стажы олдуға		
	5 иләдэк	5 иләдән 10 иләдэк	10 ил вә даһа чох
Једдипилик мәктәблэрин тәдрис һис- сә мүдирлэри: I дәрәчә—али тәһсил оланлар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә кәнд јерләриндә	690 635	759 698 — 50	828 762
II дәрәчә—там али тәһсил олмајан- лар: шәһәрләрдә вә фәһлә гәсәбәләрин- дә кәнд јерләриндә	635 575	698 — 50 632 — 50	762 690

Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шахирлэлэриники сагы 400 нэфэрлэк (10 синифолэк) олан мэктеблэрлэ		
	10-чу мэдэлэни „а“ бэндинэ мұвафиг оларат иш стажы оддугда		
	5 нлэдэк	5 нлэдэн 10 нлэдэк	10 нл вэ даһа чох
Орта мэктеблэрин директорлары: I дэрэчэ—али тәһсилли оланлар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә II дэрэчэ—там али тәһсилли олмајан- лар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә Орта мэктеблэрин тәдрис һиссә мүдирлэри: I дэрэчэ—али тәһсилли оланлар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә II дэрэчэ—там али тәһсилли олмајан- лар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә	850 795 795 735 690 635 635 575	935 874 — 50 874 — 50 808 — 50 759 698 — 50 698 — 50 632 — 50	1020 954 954 882 828 762 762 690
Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шахирлэлэриники сагы 400-дән 880 нэфәрлэк (10 синифолэк артыг) олан мэктеблэрлэ		
	10-чу мэдэлэни „а“ бэндинэ мұвафиг оларат иш стажы олан		
	5 нлэдэк	5 нлэдэн 10 нлэдэк	10 нл вэ даһа чох
Орта мэктеблэрин директорлары: I дэрэчэ—али тәһсилли оланлар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә II дэрэчэ—там али тәһсилли олмајан- лар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә	1010 910 910 850	1111 1001 1001 935	1212 1092 1092 1020
Орта мэктеблэрин тәдрис һиссә мүдирлэри: I дэрэчэ—али тәһсилли оланлар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә II дэрэчэ—там али тәһсилли олмајан- лар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә	795 735	874 — 50 808 — 50	954 882

Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шахирлэлэриники сагы 400-дән 880 нэфәрлэк (10 синифолэк артыг) олан мэктеблэрлэ		
	10-чу мэдэлэни „а“ бэндинэ мұвафиг оларат иш стажы олан		
	5 нлэдэк	5 нлэдэн 10 нлэдэк	10 нл вэ даһа чох
шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ: кәнд ерләриндә	735 690	808 — 50 759	882 828
Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шахирлэлэриники сагы 880 нэфәрлэк (22 синифолэк) артыг олан мэктеблэрлэ		
	10-чу мэдэлэни „а“ бэндинэ мұва- фиг оларат иш стажы оланлар		
	5 нлэдэк	5 нлэдэн 10 нлэдэк	10 нл вэ даһа чох
Орта мэктеблэрин директорлары: I дэрэчэ—али тәһсилли оланлар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә II дэрэчэ—там али тәһсилли олмајан- лар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә	1150 1070 1070 1010	1265 1177 1177 1111	1380 1284 1284 1212
Ишчилэрин дэрэчэлэри	Шахирл. сагы 800 нэфәрлэк (22 си- нифолэк) артыг олан мэктеблэрлэ		
	10-чу мэдэлэни „а“ бэндинэ мұва- фиг оларат иш стажы оланлар		
	5 нлэдэк	5 нлэдэн 10 нлэдэк	10 нл вэ даһа чох
Орта мэктеблэрин тәдрис һиссә мұ- дирлэри: I дэрэчэ—али тәһсилли оланлар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә II дэрэчэ—там али тәһсилли олмајан- лар: шаһәрләрлэ вэ фәһлә гәсәбәлэрин- лэ кәнд ерләриндә	910 850 850 735	1001 935 935 808 — 50	1092 1020 1020 882

13. Эмәкдар мұзлімін ады вә ја алимлик дәрәчәси атыш мәктәб мұзлімнин, мүдиринин вә директорунун эмәк һагы ставкасы ады 100 манат артырылар.

14. Хүсуси режими олан мәктәбләрнин (ағылча кери галаларла мәхсус мәктәбләрнин, лал-карлар мәктәбннин, корлар вә зонф көрәнләр мәктәбннин, санаторија мәктәбләрннин, санаторија-сағламлыг мәктәбләрннин психоневротикләрә вә әсәби ушагларла мәхсус мәктәбләрнин, санаторија тилли ушаг евләр нәздиндәки мәктәбләрнин, ССРИ Дахили Ишләр Назирлигинин ушаг эмәк-тәрбија колониялары нәздиндәки мәктәбләрнин) мұзлімләринин эмәк һагы ставкасы күтләви мәктәбләрлә бу ишчиләр үчүн тәјин едилмиш ставкалардан 25 фәиз артыг мұзјјон едилр.

Г.с.д. Сәһијә назирликләринин мұзличә мүәссисләриндә мұзличә едилән ушагларла итилан, једлилик вә орта мәктәбләр үчүн тәсдиғ едилмиш програмлар үзрә мәшғәлә апарар мұзлімләриндә ә эмәк һагы ставкасы 25 фәиз артыг берилр.

15. ССРИ Назирләр Совети јангыла Ичсәнәт Ишләр Комитәсинин онлилик мусғи вә рәсәамлыг мәктәбләрннин V—X синифләриндә ихтисас фәнләри мұзлімләринин эмәк һагы ставкалары ССРИ Халт Комиссарлары Советинин 1945-чи ил 26 нојабр тарихли 16942 №-ли сарәнчамына мұвафиг оларағ, бу тәлиматин 11-чи мәддәсиндә рус дили вә ана дили мұзлімләри үчүн көстәрилиш эмәк һагындан 25 манат артыг мұзјјон едилр.

I—IV синиф мұзлімләринин 25 манат артырылыш эмәк һагы ставкасы, I—IV синифләрдә ихтисас фәнни мұзлімләринә 3 саат күндәлик мұзлімлик иши мұғабилдә верилр.

16. Једлилик вә орта мәктәбләрнин V—X синифләриндә рус дили, ана дили вә хәричи дил, әдәбијјат, ријазәт вә стенография мұзлімләринә, шакирдләрин јазы ишләрини тәсһиһ етмәк үчүн әләвә оларағ, ады 60 манат верилр.

17. Једлилик вә орта мәктәбләрнин V—X синифләриндә синиф рәһбәри вәзифәсини апармағ үчүн дәрәс көрә алынән эмәк һагындан әләвә оларағ, мұтғәтиғ республикаларын пәтахтларында, Ленинград, Харков вә Каунас шәһәрләриндә ады 75 манат, башга шәһәрләрдә, фәһлә гәсәбәләриндә вә кәнд јерләриндә икә ады 50 манат верилр.

18. Эмәк һагы ставкасы:

а) Иркутск вилајәтинин Бодајбо, Катанга, Киренск районларында; Түмен вилајәтинин Ханты-Манси милли маһалында; Евенки милли маһалында, Турухан районунда, Игарка шәһәрләндә вә Краснојарск өлкәсинин Игарка Шәһәр Иријијә Комитәсинә табә олан јашағыш мәнтәғәләриндә; Јакутия МССР-дә, Тувин Мухтар Видајәтиндә, Газахыстан, Гырғызыстан вә Тачикыстан ССР-ин Синсјәзла һәмсәрһәд олан районларында ишләјәнләр үчүн 20 фәиз;

б) Шимал Бузал вә Сакит океанлардакы, һәмчинин бу океанларла јапышмағ олан дәнизтәрәки адаларда; Архангелск вилајәтинин Ненец милли маһалында; Мурманск вилајәтиндә, Сахалин вилајәтиндә, Түмен вилајәтинин Јама-Ненец милли маһалында; Краснојарск өлкәсинин Таймыр милли маһалында, Камчатка вә Ашагы Амур вилајәтләриндә, Хабаровск өлкәсинин Омск, Шимали-Евән-вә Среднекан районларында. Троицко-Печорск, Удорск, Кожвинск, Ижемск, Уст-Усинск, Уст-Сидемск районларында вә Коми МССР-ин Воркута шәһәриндә ишләјәнләр үчүн 50 фәиз;

в) Курил адаларында ишләјәнләр үчүн 100 фәиз артырылар. 19. Узат јерләрдә ишләмәјә көрә 18-чи мәддәдә көстәрилән эмәк һагы ставкасынын артырылмасы (мұзлімлик иши, синиф рәһбәрили вә јазы ишләрини јохланмасы мұғабилдә алынән), бүтүн эмәк һагына әсәси һесабланр. Мәктәбләрнин директор вә тәдрис һиссә мүдирләринә узатгыла көрә мәшғәләвәси, онларын апардығы вәзифә үзрә иш стажы үчүн артырылыш ставкаја көрә һесабланр.

20. Ишчинин стажы вә ја ихтисасы дәјишдикдә (стажы ардыгда, мәктәб гуртардыгда, алимлик дәрәчәси адыгда, она эмәкдар мұзлім ады верилдикдә) јүксәк ставка илә эмәк һагы алмага һүгүг верән сәнәд тәсдиғ едилдији күндән етибарән, она јүксәк ставка тәјин едилр.

IV. Эмәк һагы мисдарыны мұзјјон етмәк гајдасы

21. Бу тәлиматы III бөлмәсинин 11-чи мәддәсиндә көстәрилиш эмәк һагы ставкалары I—IV синиф мұзлімләринә күндә 4 саат (һәртәдә 24 саат) вә V—X синиф мұзлімләринә икә күндә 3 саат (һәфтәдә 18 саат) мұзлімлик ишиндән өтрү мұзјјон едилр.

Мұзлімлик ишинин әләвә саатларындан өтрү мұзлімин алдығы ставкаја мұвафиг оларағ әләвә эмәк һагы верилр.

Мисал 1. Орта педагожи тәһсил вә 6 иллик педагожи иш стажы олан бир мұзлім кәндә итидан мәктәбин III синифы апарыр. Мұзлімин эмәк һагы ставкасы һәфтәдә 24 саат үчүн ады 575 манат едилр.

Тәдрис планына көрә III синифдә һәфтәдә 25 саат дәрс вар. Бу мұзлімин алығ эмәк һагы:

$$\frac{575 \times 25}{24} = 598 \text{ манат } 96 \text{ гәпик едилр.}$$

Мисал 2. Али тәһсил вә 12 иллик педагожи иш стажы олан бир мұзлім шәһәр мәктәбинин V—VII синифләриндә рус

дили дэрсн верир вэ хэфтэдэ 24 дэрсн вардыр. Мүэллимин 18 саат үчүн аялыг ставкасы 795 манатдыр. Бу мүэллимин аялыг эмэк хаггы:

$$\frac{795 \times 24}{18} = 1060 \text{ манат едир.}$$

Мисал 3. Али тэхснлэ вэ 25 иллик педагожи иш стажы олан бир эмэкдар мүэллим шөһэр орта мэктебинин VIII—X синифлэриндэ рижазифат дэрсн верир вэ хэфтэдэ 20 саат дэрсн вардыр. Мүэллимин аялыг ставкасы: 850 манат+100 манат (эмэкдар мүэллимин алы үчүн элава) + 95 манат (25 иллик педагожи иш стажы үчүн 10 фаз) = 1045 манат.

Бу мүэллимин аялыг эмэк хаггы:

$$\frac{1045 \times 20}{18} = 1161 \text{ манат 10 гэллэк едир.}$$

Белэликлэ, мүэжэн еднлмнш эмэк хаггы мүэллимэ бүтүн ил мүддэтиндэ, мүхтэллэ аяларда хэфтэлэрин вэ иш күнлэрин саяндан асылы олмаларат хэр ая вериллэр.

22. Бу тэлиматин 16-чи маддэсиндэ кестэрилэн фэнлэр үзрэ шакирдлэрин язы ишлэрини юхламаг үчүн элава эмэк хаггы, һэмнн фэнлэрдэн хэфтэдэ 18 саатлыг педагожи иш апарылдыгы халда вериллэр.

Экэр педагожи иш хэфтэдэ 18 саатдан артыг оларса, онда элава эмэк хаггы мувафиг оларат артыр, экэр педагожи иш хэфтэдэ 18 саатдан аз оларса, онда элава эмэк хаггы мувафиг оларат азалыр.

Мисал: 21-чи маддэнин 2-чи бэндиндэки мисалда кестэрилэн мүэллимэ язы ишлэрини юхламаг үчүн:

$$\frac{60 \times 24}{18} = 80 \text{ манат верилмэллэидир.}$$

23. Саат һесабы илэ эмэк хаггы, аначар эвэз едилэн саатлар үчүн вериллэр. Саат һесабы илэ эмэк хаггы белэ һесабалыр: I—IV синифлэрдэ аялыг тариф ставкасы 102 саата вэ V—X синифлэрдэ исэ 76,5 саата белүнүр (102 саат вэ 76,5 саат исэ белэ алындыр: иш күнүнүн орта аялыг миглары—25,5 I—IV синифлэр үзрэ күндэллэк саат нормасы олан 4 саата, V—X синифлэр үзрэ 3 саата вурулур).

Мисал: 21-чи маддэнин 3-чү бэндиндэки мисалда кестэрилэн мүэллим дэрсэ кэлмэжэн бир мүэллимин эвэз едэрэк, декабр аянда элава оларат 10 саат дэрс веринишлэр.

Бу мүэллимин 10 саат үчүн элава эмэк хаггы:

$$\frac{1045 \times 10}{76,5} = 136 \text{ манат 60 гэллэк едир.}$$

24. Экэр мүэллим ерни заманда I—IV, V—VII вэ VIII—X синифлэрдэ ишлэирсэ, онда бу мүэллим хэр синиф групы үзрэ ая-

рыча оларат тарифлэшдыриллэр. Экэр мүэллим мүхтэллэ ставкалары олан бир неча фэннэн (мэсэлэн, физика вэ рэсэм этдэн) дэрс верирсэ, онда һэмнн мүэллим хэр фэнн үзрэ арыча тарифлэндиллэр.

25. Чагырыша гэлэр хэрби вэ физики һазырлыг мүэллимлэринин эмэк хаггы онларын тэхснлнндэн вэ педагожи иш стандартан асылы оларат вериллэр.

26. Ибтидан мэктеблэрин, једдиниллэк вэ орта мэктеблэрин сөһһэтинэ көрө физики тэрибјэ дэрслэрини, лэмчзинн һэгмэ дэрслэрини апармајан I—IV синиф мүэллимлэ; инэ, мэктебдэ мүэллимлик иши илэ тамамилэ тэмин олунэ билмирдэрсэ, мүэјјэн еднлмнш саат нормасына гэлэр башга хэр һансы бир тэлим-тэрибјэ иши илэ тэмин еднлмэк шэртилэ там тариф ставкасы вериллэр.

Гелри-рус кунд ибтидан мэктеблэринин рус дили мүэллимлэри чалышдыгы мэктебдэ вэ ја хакында олан мэктеблэрдэ хэр күн 4 саат мүэллимлик иши илэ тэмин олунмуруларса, онларам там тариф ставкасы вериллэр.

Гелри-рус кунд ибтидан мэктеблэриндэ өз һазырлыг сөвијэсинэ көрө рус дили дэрсн верэ билмэјэн мүэллимлэр дэ там тариф ставкасы алырлар.

27. Мүэллимлэрдэн асылы олмајан сәбәблэрэ көрө тәдрис или мүддәтиндә дәрсн азалдылмыш олан мүэллимлэри һәмнн јердә элава оларат тәдрис иши илэ тәмин етмәк мүлкүн дејилдирсэ, тариф ставкасындан артыг олмамаг шәртилэ, онларын алдыглары фактик эмэк хаггы тәдрис илинин ахырына кими сахланалыр.

28. Ибтидан мэктеб мүдирлэрин үчүн мүэјјэн еднлмнш аялыг эмэк хаггы ставкасына, онларын күндэ һекмән апармалы олдуглары 4 саатлыг мүэллимлик ишинин хаггы да дахилдир.

Шакирдлэринин сајы 320 нәфәрдән аз олмајан, синифлэринин сајы 8 вэ даһа чох олан ибтидан мэктеб мүдирлэрин мүэллимлик ишиндән азад едиллэрлэр. Мүэллимлик ишиндән азад еднлмнш ибтидан мэктеб мүдирлэринин эмэк хаггы, шакирдлэринин сајы 160 нәфәрдән чох олан ибтидан мэктеб мүдирлэрин үчүн мүэјјэн еднлмнш ставка үзрэ вериллэр.

Педагожи мэктеблэрин нәздиндә олан ибтидан мэктеб мүдирлэри, мэктебдәки синифлэрин вэ шакирдлэрин саяндан асылы олмаларат мүэллимлик ишиндән азад едиллэрлэр. Буналарын эмэк хаггы, шакирдлэрин саяндан асылы оларат, ибтидан мэктеб мүдирлэри үчүн мүэјјэн еднлмнш ставка үзрэ вериллэр.

29. Једдиниллэк вэ орта мэктеб директорларына вэ тәдрис һиссэ мүдирлэрин күндэ 2 саатдан артыг дэрс апармаға ичавэ верилмир. Бу шәхслэрэ мүэллимлик иши үчүн эмэк хаггы, әсәс маашына элава оларат, мүэллимлик иши саатынын һәггити

мигдарына көрө, мувафиг дэрэчэли мүөллимин эмэк хаггы ставкасы хесабы илэ верилир.

30. Једдинлик вэ орта мэктаб директорларынын вэ тэдрис хиссэ мүдирлеринин эмэк хаггы ставкасы ики эламетдэн: шакирдлерин мигдарындан вэ синифларин сајындан асылы олараг мүјјөн едилир.

Мисал 1. Шәһәр једдинлик мэктабиндэ 260 нәфәр шакирд вэ 8 синиф вардыр. Һәмин мэктаб директорунун вэ тэдрис хиссэ мүдиринин эмэк хаггы ставкасы, 280 нәфәрәдэк шакирди (7-јәдэк синиф) олан мэктаб директору вэ тэдрис хиссэ мүдирин үчүн мүјјөн едилмиш эмэк хаггы ставкасы илэ өдәшилir.

Мисал 2. Орта мэктабдэ 380 нәфәр шакирд, 12 синиф вардыр. Мэктаб директоруна вэ тэдрис хиссэ мүдирине эмэк хаггы шакирдлеринин сајы 40Ј нәфәр (10 синифәдэк) олан мэктаб директору вэ тэдрис хиссэ мүдирин үчүн мүјјөн едилмиш эмэк хаггы ставкасы илэ верилir.

Мүәллимләр вэ педагожи институтлары јанында олан мэктаблардэ вэ һәрби-һава гүвәалтери мэктаблариндэ шакирдлерин сајы, бу мэктабларин асаснамасиндэ мүјјән едилмиш синифин комплекктәшдирилмәси дәрәчәси хесаба алынмагла тәбул едилir.

31. Ини тэдрис хиссэ мүдирин ставкасы олан орта мэктаблардэ тэдрис хиссэ мүдирлериндән бири мэктабдәки синифларин үмуми мигдарындан вэ шакирдлерин үмуми сајындан асылы оларат, о бирин исә—хидмәт етдији синиф вэ шакирдлерин сајындан асылы оларат эмэк хаггы алыр.

Нүмунәви штатлариндэ 1,5 ставка тэдрис хиссэ мүдирин вәзифәси нәзәрдә тутулмыш орта мэктаблардэ, тэдрис хиссэ мүдирлериндән биригә там ставка, мүәллимләрдән икинчи тэдрис хиссэ мүдирлији вәзифәсини әвәзчилликлә апаран мүәллимә исә 0,5 ставка верилir. Һәмин тэдрис хиссэ мүдирлеринин һәр икисинин эмэк хаггы ставкасы мэктабдәки шакирдлерин вэ синифларин үмуми сајындан асылы оларат мүјјән едилir.

Мисал 1. Шәһәр орта мэктабиндэ 23 синиф вэ 920 шакирд вардыр. Штат чәвәали үзрә бу мэктабдэ тэдрис хиссэ мүдирин вәзифәси үчүн 1,5 ставка мүјјән едилмишдир. Тэдрис хиссэ мүдирлериндән бири мэктабдэ бүтүн ишләри идәрә едир. Онун али тәһсил вэ тэдрис хиссэ мүдирлији вәзифәси үзрә 6 иллик иш стажы вардыр, она јадә 1001 манат эмэк хаггы ставкасы верилмишдир.

Али тәһсили олан бир мүәллимә әвәзчилликлә икинчи тэдрис хиссэ мүдирлији вәзифәсинин апармаг дә тапшырылмышдыр; бу мүәллимин тэдрис хиссэ мүдирлији вәзифәсиндә стажы јохдур. Һәмин мүәллимә тэдрис хиссэ мүдирлијин апардыгы үчүн јадә 455 манат, јә'ни 0,5 ставка эмэк хаггы верилir.

Мисал 2. Шәһәр орта мэктабиндә 30 синиф вэ 1 200 шакирд вардыр. Бу мэктаб үчүн штат чәвәали үзрә 2 тэдрис хиссэ мүдирин вәзифәси мүјјән едилмишдир. Тэдрис хиссэ мүдирлериндән биринин али тәһсили вэ инзибати-педагожи вәзифәләрдә 10 иллик иш стажы вардыр вэ бүтүн иши идәрә едир. Она јадә 1 092 манат эмэк хаггы ставкасы мүјјән едилir.

Икинчи тэдрис хиссэ мүдиринин али тәһсили вэ инзибати-педагожи ишдә 3 иллик стажы вардыр. I—IV синифләрә рәһбәрлик едир (16 синиф, 640 шакирдә), она јадә 795 манат эмэк хаггы ставкасы мүјјән едилir.

32. Хусуси режимин олан мэктабларин (әгләчә кери галанлар мэктабларин, лал-карлар мэктабларин, корлар мэктабларин, психоневротикләрә вә әсәби ушагларә мәхсус мэктабларин, санаторија-сагламлыг мэктабларинин, ушаг евләри јанындагы санаторија типли мэктабларин, ССРИ Дахили Ушлар Назирлијинин ушаг эмәк-тәрбија колонијалары јанындагы мэктабларин) директор вэ тэдрис хиссэ мүдирлеринин эмэк хаггы ставкасы, шакирдлерин сајындан асылы олмајараг, анчаг синифларин сајына көрә мүјјән едилir.

33. Мэктабдә шакирдлерин сајынын вэ синифларин мигдарынын азалмасы илэ әлағәдар оларат, директор вэ тэдрис хиссэ мүдиринин эмэк хаггы ставкасы тэдрис или әрзиндә дәјишмәмәлидир.

34. Физики тәрбија үзрә синифдән харич ишләрә вэ мэктаб дәрнәкләринә, рәһбәрлик ишинә, једдинлик мэктаблардә V—VII синиф мүәллимлеринин вэ орта мэктаблардә исә VIII—X синиф мүәллимлеринин ставкасы үзрә, һәмин ишләри апаран ишчиләр мүәллимлеринин ставкасы нәзәрә алынмагла һагг верилir. Синиф тәһсили вэ педагожи стажы нәзәрә алынмагла һагг верилir.

35. Һәмин тәһмат үмуми-мәчбури тәһсил үзрә ибтидан, једдинлик вэ орта мэктабларин, бу тәһматын 14-чү маддәсиндә көстәрилмиш хусуси режимин олан мэктабларин, орта мусуги вә рәссамлыг мэктабларинин вэ һәрби-һава гүвәалтеринә хусуси орта мэктабларинин мүәллимлеринә, директорларинә (мүдирлеринә), тэдрис хиссэ мүдирлеринә эмэк хаггы верилir—кан тәбиг едилir.

I. Гуртарылмасы педагожи мэктаби гуртармагы бәрәбәр тутулан мэктабларин сјапысы

а) ингилабдан әввәлки дөврдә:

1. Мүәллимлик семинаријалары—оглан вэ гызларә мәхсус.
2. Земски вә назир мүәллимлик мэктабларин.
3. Килсә-мүәллимлик мэктабларин.
4. VIII педагожи синифи олан гыз кимназијалары.
5. Үч ајдан аз олмајараг педагожи курсларын гуртармаг шәртилә оглан вэ гыз кимназијалары, реалны вэ тичарәт мэктабларин.

6. Мүәллимлик ады алмаг үчүн екстернатлар.
7. 1872-чи ил эсаснамәси үзрә тәшкил олунмуш шәһәр мәктәпләри вә үчиллик педагожи курсларыны гуртармаг шәртилә али ибтидаи мәктәбләр.

8. Педагожи синфи олан јепархиал мәктәбләри.

9. Мәдрәсәләр:

Газан шәһәриндәки Мүһәммәдијә мәдрәсәси.

Газан шәһәриндәки Гасимијә мәдрәсәси.

Уфадаки Галијә мәдрәсәси.

Уфадаки Османијә мәдрәсәси.

Агрыз району Иж-Боблалды—Буби мәдрәсәси.

Оренбургдаки Нүсәијә мәдрәсәси.

Троицкдаки Рәсулијә мәдрәсәси.

б) ингилабдан сонраки дөврдә:

1. 3 айдан аз олмајараг узун мүддәтли педагожи курсларыны гуртармаг шәртилә, педагожи тәмајүллү икинчи дәрәчәли вә догузилик мәктәбләр.

2. Педагожи фәһләрини кечмәк вә педагожи мәктәбләри јанында методика вә педагогикадан имтаһан вермәк шәртилә ониллик мәктәбләр.

3. Педагожи мәктәби гуртармага даир диплом алмаг шәртилә педагожи мәктәбләрин гијаби шөһәләри.

4. XI педагожи синфи олан орта мәктәбләр.

II. Гуртарылмасы үмуми орта тәһсилә бәрәбәр тутулан мәктәбләрин сијаһысы

а) ингилабдан әввәлки дөврдә:

1. Оглан кимназијалары.

2. Реалны вә тичарәт мәктәбләри.

3. Гыз кимназијалары.

4. Јепархиал мәктәбләр.

5. 1872-чи ил эсаснамәси үзрә тәшкил олунмуш шәһәр мәктәпләри вә сонралар ибтидаи мәктәб мүәллими адыны верән бирилик мүәллимин курсларыны кечмәк шәртилә али-ибтидаи мәктәбләр.

6. Мәдрәсәләр:

Газандаки Мәрчанијә мәдрәсәси.

Оренбургдаки Балијев мәдрәсәси.

Санкт-гәсәбсиндәки Османијә мәдрәсәси.

Челјабинскдаки Челјабинск мәдрәсәси.

Белебейдәки Белебей мәдрәсәси.

Бугулмадаки Бугулма мәдрәсәси.

Уфадаки Сабиринјә мәдрәсәси.

Стерлибашев районундаки Стерлибаш мәдрәсәси.

Чистополдаки Чистопол оглан мәдрәсәси.

Чистополдаки Чистопол гыз мәдрәсәси.

7. Газан гыз мәктәби „Ләбијә“.

8. Рухани семинаријасы.

б) ингилабдан сонраки дөврдә:

1. Икинчи дәрәчәли мәктәбләр. Догузуиллик вә ониллик мәктәбләр.

2. Бүтүн гејри-педагожи техникумлар.

3. Али мәктәбә назарылг курслары (әлдә бунлары гуртармага даир сәнәд олдугда).

4. Орта мәктәбләр.

III. Гуртарылмасы мүәллимләр институтларыны гуртармага бәрәбәр тутулан мәктәбләрин сијаһысы

а) ингилабдан әввәлки дөврдә:

1. Мүәллимләр институтлары (тәһсил мүддәтиндән асылы олмајараг).

2. Москвада Алферовлар тәрәфиндән тә'сис олунмуш үмум тәһсил педагожи курслары.

3. Тихомиров адына тәрбијәчиләр вә мүәллимләр тәһсилләри институты Москва педагожи курслары.

4. Рус дили, ријазинјат, чографија вә харичи дилләр ихтисаслары үзрә Петроград Марински гыз кимназијасы јанындаки педагожи курслары.

5. Тә'лим даирәләри вә мүәллимләр институтлары јанындаки орта мәктәб вә али ибтидаи мәктәб мүәллимләри үчүн курслар.

6. Јүксәк типли мәктәбләрдә үмуми тәһсил фәһләриндән дәрәс дәмәјә ихтијар верән мәктәбләрин там курсу үчүн екстернат.

7. Али мәктәбләрин үч курсуну битирмәк.

8. Одессада гыз педагожи курслары.

9. Петербургда Лохвитская-Скалонун гызлары мәнхсус ени дилләр курсу.

10. Петроградда Бобрищев-Пушкинанын гызлары мәнхсус хуәсу ени дилләр курсу.

11. Москвада Полтаратскаянын гызлары мәнхсус харичи дилләр курсу.

12. Москвада Степанованын харичи дилләр курсу.

13. Петроградда Лаврентьеванын харичи дилләр курсу.

14. Петроградда франсыз дилинин дөвләт курслары.

15. Петроградда олан Николајев вә Александровск, Москвада олан Јекатеринск гыз институтлары јанында харичи дилләр курсу.

16. Москва Строгановски, Петроград Штиглицт, Лодз, Пенза, Одесса вә с. рәссамлыг мәктәбләри.

17. Варшава Јени дилләр педагожи курслары.
18. Петербургда Демидов харичи дилләр курсу.
- 6) ингилабдан сонракы дөврдә:
 1. Училлик халг тәхсил институтлары.
 2. Халг маарифи институтлары.
 3. Халг маарифинин практик институтлары.
 4. Али коммунист мәктәпләри.
 5. Али мәктәбин үч курсу.
 6. Тәхсил, мүддәтиндән асылы олмајараг, мүәллимләр институтлары.
 7. Ичтиман тәрбијә институтлары.
 8. Нормал һәрби мәктәпләр (чағырыша гәдәр һәрби һазырлыг мүәллимләри үчүн).

IV. Гуртарылмасы Али мәктәпләри гуртармаға бәрәбәр тутулан мәктәпләрин сјаһысы

- a) ингилабдан әввәлки дөврдә:
 1. Бүтүн дәвләт университетләри.
 2. Петроград Тарих-Филологи Институту.
 3. Нежиндә Безбородконун тарих-филологи институту.
 4. Петроградда Бестужев али курслары.
 5. Москвада Герҗенин гыз али курслары.
 6. Халг маариф назирлији табелијиндә олан гыз курслары.
 7. Харьковда зәһмәткеш гадинларын гаршылыглы Јардым чәмијјәтинин хүсуси гыз али курслары.
 8. Шелапутин Институту.
 9. Петроград Психоневрологи Институту.
 10. Техноложии институтлары.
 11. Политехник институтлар.
 12. Мүлки мүһәндисләр институту.
 13. Москва Али Техники Мәктәби.
 14. Мәдән институтлары.
 15. Електро-техники институтлар.
 16. Јол мүһәндисләри институтлары.
 17. Москва Јол Мүһәндиси Мәктәби.
 18. Петровски-Разумовски Академијасы.
 19. Ново-Александрјада Кәнд Тәсәрруфат Институту.
 20. Константиновски Сәрһадчәкмә Институту.
 21. Петербург Мешәчиллик Институту.
 22. Бајтарлыг институтлары.
 23. Петроградда Педагожи Академијасы.
 24. Петербург вә Кіјевдә али фребел курслары.
 25. Петербургда кечмиш Марински табелијинин гыз педагожи институту.

26. Москва рәссамлыг чәмијјәтинин нәггашлыг, һејкәлтәрәшлыг вә ме'марлыг мәктәби.
27. Консерваторијалар.
28. Петроградда рәссамлыг академијасы јанында олан педагожи рәссамлыг курслары.
29. Руһани академијалары (тарих вә әдәбијјат шө'бәләри).
30. Москвада Лазаревин Шәрг Дилләри Институту.
31. Владивосток Шәрг Институту.
32. Һәрби тибби академија.
33. Дәниз мүһәндиси мәктәби.
34. Михайловск вә Константиновск топчулуг мәктәпләри.
35. Баш Һәраркаһ академијасы.
36. Москвада археоложи институту.
37. Тичарәт институтлары.
38. Јарослав Демидов Литсеји.
39. Петербург гыз тибб институту.
40. Лохвитскаја-Скалонун гызлара мәхсус али елми-тәбиијјәт курслары.
41. Гызлара мәхсус Јурјев хүсуси университет курслары (Ростовсевин).
42. Шанјавски адына Университет.
43. Газан гыз али курслары.
44. Томск гыз али курслары.
45. Ржев гыз али курслары.
46. Лесгафтин Петербург Институту.
47. Али чографија курслары вә чографија институту.
48. Москва 4 иллик сөз институту.
49. Полтаратскајанын Москвада гыз али курслары.
50. Гызлара мәхсус Голитсиски али кәнд тәсәрруфат курслары.
51. Москва филармонијасы.
52. Москва руһани мәктәбинин хор шө'бәси.
53. Петербург хор капелласы.
54. Харичи өлкәләрин али мәктәпләри.
55. Битирләмәсинә дәир лазыми сәһәд олдугда али мәктәбин сәрбәст мүдәвимләри.
- b) ингилабдан сонракы дөврдә:
 1. Бүтүн али (күндүз, ахшам, гијаби) мәктәпләр.
 2. Н. К. Крупскаја адына Коммунист Тәрбијәси Академијасы.
 3. Тимирјазев адына Кәнд Тәсәрруфат Академијасы.
 4. Москва II дәвләт университети јанында али елми педагожи курслары.
 5. Гирмызы профессорлар институтлары.
 6. Совет Ордусу Академијасы.
 7. Али мәктәб курсу үзрә екстернат сифәтилә имтаһан вериш шәхсләр.
 8. УССР халг маарифи институтлары.

9. Дәрдилик халг маариф институтлары.
10. Свердлов адына Коммунист Университети.

Гейл. Муттәғи республикаларын назирләр Советинә, ССРИ Аля Тәһсил Назирлиги илә рәзләшләр, гуртарыласа мұәллимләрин мұағиғ дәрәжәләр үзә тарифлашдирилмәсинә ихтияр верән мәктәбләрин һәмчүн сийәһәлә әләвә едилмәсинә ичәзә вериләр.

„Маариф вә сәһијә ишләринин малијәләшдирилмәси“ (Гәрар, сәрәһәм вә тәһмиатлар қуллијаты), Баки, Азәрнәшр, 1955, сәһ. 30—64.

Вәтән мұһарибәси дөврүндә ғызыл орду, һәрби-дәниз донамасы вә партизан дәстләриндә олмат һахтынын иш стажына дахил едилмәси ғајдасы һағында

ССРИ ХМК-нын 1944-чү ил 14 ијул тарихла
381 №-ли тәһмиати мәктубу

ССР Иттифағы Халг Малијә Комиссарлығы билдирир ки, ССР Иттифағы Халг Комиссарлары Советинин 1944-чү ил 24 ијун тарихли 13434-Р №-ли сәрәһәмәна әсасән, ССР Иттифағы һөкүмәтинин гәрарларына кәрә, халг комиссарлығыларында вә мәркәзи иларәләрдә маашлары иш стажындан асылы оларат мұәјјән едилән ишчиләрин вәзифә маашларыны мұәјјән едәркән, бу ишчиләрин Вәтән мұһарибәси заманы ғызыл Орду, һәрби Дәниз Донамасы вә партизан дәстләриндә олдуғлары вахт оналарын иш стажына дахил едиләр.

„Маариф вә сәһијә ишләринин малијәләшдирилмәси“ (Гәрар, сәрәһәм вә тәһмиатлар қуллијаты), Баки, Азәрнәшр, 1955, сәһ. 349.

Ибтидаи вә једдилик мәктәб мұәллимләри үчүн
имтијазлар вә үстүнлүкләр һағында

ССРИ Малијә Назирлигинин 1948-чи ил 25
феврал тарихли 106 №-ли мәктубу

ССРИ Малијә Назирлиги билдирир ки, ССР Иттифағы Назирләр Советинин 1948-чи ил 10 феврал тарихли 246 №-ли гәрары илә, ибтидаи вә једдилик мәктәб мұәллимләри үчүн ашағадакы имтијазлар вә үстүнлүкләр мұәјјән едилмишдир:

1. Кәнд гәсәбә зәһмәткеш депутатлары Советләринин ичрайјә комитәләри кәнд јерләриндә олан ибтидаи вә једдилик мәктәб мұәллимләринә, директорларына (мүдирләринә), тәдрис һиссә мүдирләринә вә оларда бирликдә јашајан аилә үзвләринә, һәмчүн јерләрдә ғыввалә олан нормалар үзрә јанаһаг вә ишығда тәһмин едилмиш пулсуз мәнзил вермәлидиләр.

Коммунал мәнзилләр олмадығда:

бивасәтә мұғавилә бағлајыб мәктәб мұәллимләри, директорлары (мүдирләри) вә тәдрис һиссә мүдирләри үчүн мәнзил ичарә етмәк, мәктәбин бу ишчиләринин һәмчүн јердә ғыввалә олан нормалар үзрә ишығ вә јанаһаг тәһмин етмәк, бир иллик јанаһағы сентјабрын 1-дән кеч олмајараг оналарын евләринә даһијәләшдирмәк кәнд вә гәсәбә Советләринин ичрайјә комитәләринә тапшырылар.

2. Муттәғи республикаларын назирләр советләринә бир вәзифә оларат тапшырлымышдыр ки, 1948/50-чи илләр әрзиндә һәр бир кәнд мәктәби јанында мұәллимләр үчүн еш тикилмәсини нәзәрә алараг, кәнд јерләриндә мұәллимләр үчүн јашајыш еви тикилиши планыны ики ај әрзиндә тәртиб вә тәсдиғ етсинләр.

3. Республикаларын назирләр Советләринә вә виләјәт (өлкә) ичрайјә комитәләринә бир вәзифә оларат тапшырлымышдыр ки:

а) кәнд мәктәбләри јанында мұәллимләр үчүн јашајыш евләри тикилишинә тахта-шалбан һазырламағдан өтрү дәвләт мешә фондларынын ән јахын јерләриндә кәнд Советләринә ләзими сәһәләр ајырсынлар; кәстәрилән дорғанмыш ағачлары һәр евә 30—100 куб метр һесабы илә пулсуз бурахсынлар;

б) көнүллү верки јолу илә топланымы вәсәитдән мәктәбләрин тәһминә вә башға тәдбирләрә истифадә етмәклә барабар, кәнд мәктәбләри јанында јашајыш евләрини дә бу һесаба тиксинләр;

в) колхозлары, кәнд мәктәбләри јанында јашајыш евләрин тикилиши ишләринә чәлб етсинләр вә бу евләрин тикилишиндә колхозларын вә колхозчуларын көрдүкләри ишләрин һағыны көнүллү верки вәсәит һесабына өдәсинләр.

ССРИ Назирләр Советинин 1948-чи ил 10 феврал тарихли 246 №-ли гәрары әсасында мұәллимләр үчүн мәктәбләрин јанында тикилиш јашајыш евләри һәмчүн мәктәбләрин хусуси ымакыдыр.

4. 1948-чи ил јанварын 1-дән етибарән, шәһәр вә кәнд јерләриндә олан ибтидаи, једдилик вә орта мәктәб мұәллимләринин, пенсионер-мұәллимләрин, директорларын, мүдирләрин вә тәдрис һиссә мүдирләринин ушағлары орта мәктәбләрин VIII—X синифләриндә, педагожи мәктәбләрдә, мұәллимләр институтларында вә али педагожи мәктәбләрдә тәһсил һағы вермәкдән азад едилләр.

„Маариф вә сәһијә ишләринин малијәләшдирилмәси“ (Гәрар, сәрәһәм вә тәһмиатлар қуллијаты), Баки, Азәрнәшр, 1955, сәһ. 21—22.

ИШДЭН МҮВЭГГЭТИ АЗАД ОЛМУШ ИБТИДАЙ, ЈЕДДИЙЛИК ВЭ
ОРТА МЭКТЭБЛЭРИН 1—4 СИНИФ МҮЭЛЛИМЛЭРИНИН ПЕДАГОЖИ
ИШ СТАЖЛАРЫНЫ ЁСАБЛАМАГ ГАЛДАСЫ ҮАГГЫНДА

ССРИ Малијџ Назирлијинин 1951-чи ил 9 март
тарихли 438 №-ли тэ'лимат мэктубу

ССРИ Малијџ Назирлиј билдирир ки, ССР Иттифагы На-
зирлэр Совети 1951-чи ил 24 феврал тарихли 2075-Р №-ли
сэрэнчамы илэ, 1—4 кими синифлэрдэ шакирдлэрин сају мүвэг-
гэти азалдагына көрө, мэктебдэ ишдэн азад олмуш ибтидан
синиф мүэллимлэринин кэлэчэк иллэр үчүн мэктебдэ сахламаг
мөгсэдила, ичазэ вермишдир:

1. Педагожи тэһсили олан вэ ишлэмэк үчүн ушаг багча-
ларныа, ушаг евлэринэ, мэктеб китабханаларына, мэктебдэн
кэнэр ушаг мүссисэлэринэ, јашлылар мэктеблэринэ, фэйло-
кэндил вэ кэнчлэр мэктеблэринэ, һәмчинин мэктеблэрэ вэ
ушаг евлэринэ пионер дэстэ рэһбэрлијн вэзифалэринэ ишэ
көндэрилиш ибтидан, једдилик вэ орта мэктеблэрин 1-дэн
4-э кими синиф мүэллимлэринин гејд едилэн јерлэрдэ ишло-
диклэрэ мүддэт 1953—1954-чү тэдрис илинде кими (өзү дэ да-
хил олмагла), онлар үчүн педагожи иш стажы һесаб едилсин
вэ мүэллимлэр үчүн мүэјјэн едилмиш бүтүн имтијазлар бу
дөврдэ онлар үчүн сахланалсын.

2. Мэктебдэ ишдэн азад олараг башга идарэ вэ мүссисэ-
лэрдэ ишэ кирмиш вэ ја колхозларда ишлэмниш, педагожи тэһ-
сили олан 1-дэн 4-э кими синиф мүэллимлэринин педагожи иш
стажы, онлар 1953—1954-чү тэдрис илинде (өзү дэ дахил олмаг-
ла), мэктебдэ ишэ гажытмаг шэртилэ фасилсиз һесаб едилир,
лакин мэктебдэ етдијн фасилэ мүддэти педагожи иш стажына
дахил едилмир.

„Маариф вэ сәһијэ ишлэринин малијјэләшдирилмәси“ (Гәрар, сәрән-
чам вэ тә'лиматлар күлијјаты), Баки, Азәрнәшр, 1955, сәһ. 68.

ИБТИДАЙ, НАТАМАМ ОРТА ВЭ ОРТА МЭКТЭБЛЭРИН ШТАТДА
ОЛАН БАШ ПИОНЕР ДЭСТЭ РЭҺБЭРЛЭРИНИН ЭМЭК ҺАГГЫ
БАРЭСИНДЭ

ССРИ Халг Малијџ Комиссарлыгынын 1943-чү ил 15
октябр тарихли 668 №-ли тэ'лимат мэктубу

1. ССР Иттифагы Халг Комиссарлар Совети 1943-чү ил 5
октябр тарихли гәрары илэ 1943-чү ил августун 1-дэн е'тибар-
этин ибтидан, натамам орта вэ орта мэктеблэрин штатда олан
баш пионер дэстэ рэһбэрлэринин эмэк һагларыны артыраг
онлар үчүн ајда ашагыдакы эмэк һаггы ставкаларыны мүэј-
јэн етмишдир.

	Шһар вэ фһеаа гһсә- бәлариндә			Кәми јерәриндә		
	ишһагһыкы гһлар иш стажы олуғһа					
	2 мәдрә	3 мәдрә 4 мәдрә	5 мәдрә 6 мәдрә	7 мәдрә 8 мәдрә	9 мәдрә 10 мәдрә	11 мәдрә 12 мәдрә
а) ибтидан мәктәбләрдә ишләјән штатда олан баш пионер дәстә рһ- бәрләри үчүн: орта педагожи тәһсили оланла- ра	350 300	400 350	450 400	300 250	350 300	400 350
б) натамам орта вэ орта мәктәбләр- дә ишләјән штатда олан баш пионер дәстә рһбәрләри үчүн али тәһсили оланла	450	500	550	400	450	500
Мүәлимләр институтуну битирән- ләр вэ орта педагожи тәһсили ланла	400 350	450 400	500 450	350 300	400 350	450 400
Үмүми орта тәһсили оланла						

Гејд: Москвә вэ Ленинград шһарлэриндә баш пионер дэстэ
рэһбэрлэри үчүн эмэк һаггы ставкалары мүәвәғи мэктеблэрин дэстэ
рэһбэрлэри үчүн мүэјјэн едилмиш ставкалардан 10% артыг һесабла-
ныр.

2. Ибтидан, натамам орта вэ орта мэктебләрдә ләвзчиликлә баш
пионер дэстэ рэһбэр вэзифәсиндә ишләјән мүәллимлэри үчүн, дәрәс-
ләзә көрә верилән эмэк һагытан алава, пионер дэстэ рэһбэрлэри-
нин мүәвәғи ставкасынын 50%-и мигдарында эмэк һаггы мүэјјән
едилмишдир.

3. Хуәси рәжиһан (ағылдан кәмләр, кор вэ кар-лаалар вэ с. үчүн)
ишлэбларда ишләјән штатда олан баш пионер дэстэ рэһбэрлэринин
эмэк һаггы ставкалары, мүәвәғи күтләви мэктеблэрин дэстэ рэһбэр-
лэри үчүн мүэјјән едилмиш ставкалардан 25% артыг һесабланмалы
дыр.

4. ССР Иттифагы Халг Комиссарлары Совети вэ УИК(б)П
Мәркәзи Комитәсинин „Ибтидан вэ орта мэктеб мүәллимлэри-
нин вэ саир мэктеб ишчилэринин эмэк һагларынын артырғыл-
масы һагында“ 1943-чү ил 11 август тарихли гәрарынын 15-чи
бәнди, штатда олан баш пионер дэстэ рэһбэрлэринә дә шәмиль
едилмишдир.

5. Мүэјјән едилмишдир ки, штатда олан баш пионер дэстэ
рэһбэрлэри мүәллимлик ишинә кечириләрсә, мүәллимлик иши
үзәр онларә эмэк һаггы мүэјјән едилдикдә, онларын иш стажы
һесабә алынмалыдыр.

„Маариф вэ сәһијэ ишлэринин малијјэләшдирилмәси“ (Гәрар, сә-
рәнчам вэ тә'лиматлар күлијјаты), Баки, Азәрнәшр, 1955, сәһ. 68—70.

БАШ ПИОНЕР ДӘСТӘ РӘББЭРЛӘРИНИН ЭМӘК ҺАҖТЫ
СТАВКАЛАРЫНЫН АРТЫРЫЛМАСЫ ВӘ МҮӘЛЛИМЛӘР ҮЧҮН
МҮӘЛЛӘН ЕДИЛМИШ ИМТИЈАЗЛАРЫН ОНЛАРА ШАМИЛ
ЕДИЛМӘСИ ҺАҖТЫНДА

ССРИ Малијә Назирлијинин 1951-чи ил 24 октябр
тарихли 1733 №-ли мәктүбү

ССРИ Малијә Назирлији билдирир ки, ССРИ Назирләр
Совети 1951-чи ил 26 сентябр тарихли 18038-Р №-ли сәрән-
чамы илә, «Ибтидан вә једнилик мәктәб мүәллимләри үчүн
имтијазлар вә үстүнчүләр һаҗгында» ССРИ Назирләр Совети-
нин 1948-чи ил 10 феврал тарихли 246 №-ли Һәрарынын 1 вә
5-чи бәндләриндә, кәнд јерлериндәки мәктәбләрин вә ушағ
евләринин баш пионер дәстә рәһбәрләринә шамил етмисә вә
Һәмчинин мәктәб вә ушағ евләриндә педагожи тәһсилә олан
баш пионер дәстә рәһбәрләринин эмәк һаҗгы ставкаларын
10% артырмашдыр.

ССРИ Назирләр Советинин 1948-чи ил 10 феврал тарихли
246 №-ли Һәрарынын 1-чи бәндиә әсасән, кәнд вә Һәсәбә
зәһмәткеш депутатлары Советләринин ичранјә комитәләри
кәнд јерлериндә олан ибтидан вә једнилик мәктәб мүәллим-
ләринә, директорларына, мүдирләринә вә тәдрис һиссә мүдир-
ләринә вә онларла бирликдә јашајан аилә үзвәләринә Һәмин
јердә Һүввәдә олан нормалар үзрә јаначағ вә ишыгла тәҗви-
булунмаш пулсуз мәнзил вермәлидирләр.

Коммунал мәнзилләр олмадыҗда, мүәллимләре, директор-
лары (мүдирләре) вә тәдрис һиссә мүдирләринә вермәкдән өтрү
мәнзил ичарә етмәк үчүн биләваситә мүғавилә бағламақ,
сентябрын 1-дән кеч олмајарағ јаначағын евә кәтирилмәси
шәртілә, Һәмин мәктәб ишчиләринин иилик тәләбат миғдарына
јердә Һүввәдә олан нормалар үзрә ишығ вә јаначагла тәҗмин
етмәк кәнд вә Һәсәбә Советләринин ичранјә комитәләринә
тапшырылар.

ССРИ Назирләр Советинин 1948-чи ил 10 феврал тарихли
246 №-ли Һәрарынын 5-чи бәнди илә мүәллимләр едилмишдир ки,
кәнд јерлериндә олан ибтидан, једнилик вә орта мәктәб
мүәллимләри, пенсия алан мүәллимләр, директорлар (мүдирләр)
вә тәдрис һиссә мүдирләри, онларын әкин тапшырығы олма-
дығы вә онлар кәнд тәсәрруфат веркисинә чәлб едилмәдикләри
һалларда, онларын шәхси истифаләсиндә кәнд тәсәрруфаты
артелинин Нисамнамәси илә Һәмин рајонун колхозчулары үчүн
нәзәрдә тутулмаш миғдардан артығ мал-Һара олмдыҗда, онлар
тәәһһүдлү тәҗвил үзрә сүд, эт вә картоф вемәкдән азад олун-
нурлар.

«Мариф вә сәһијә ишләринин малијәләшдирилмәси» (Гәрар, сәрән-
чам вә тәҗмиматлар күләјјаты), Баки, Азәрнәшир, 1955, сәһ. 70—71.

МҮӘЛЛИМЛӘРӘ ВӘ САИР МӘКТӘБ ИШЧИЛӘРИНӘ ВЕРИЛМИШ
ЭМӘК ҺАҖТЫНДАН ИЧТИМАИ СЫҖОРТА ТӘДЈИЛӘЛӘРИНИ
ӨДӘМӘК ҺАҖДАСЫ ҺАҖТЫНДА

ССРИ Халғ Малијә Комиссарларынын 1936-чы ил
15 мај тарихли 374 №-ли тәҗминати мәктүбү

1. ССРИ ХКС вә. УИК(6)П МК-нын 1933-чы ил 9 апрел
тарихли Һәрарында кәстәрилиш ибтидан, натамам орта вә орта
мәктәб мүәллимләри вә саир мәктәб ишчиләри үчүн ичтимаи
сығортаја верилән тәдјијәләр, лухарыда кәстәрилән ишчилә-
рин эмәк Һаҗгыны өдәмәш олан рајон вә шәһәр халғ маариф
шәбәләри тәрәфиндән өдәниләлидир.

2. Мәктәбин инзибати-техники ишчиләри үчүн (тәсәрруфат
мүдирләри, сүпүрүкәчиләр вә и. а.) ичтимаи сығорта тәдјијә-
ләри әввәлки Һаҗда илә: шәһәрләрдә — бу ишчиләрин эмәк Һаҗ-
гыны верән мәктәбләр тәрәфиндән, кәнд јерләриндә исә кәнд
Советләри тәрәфиндән өдәнилар.

«Мариф вә сәһијә ишләринин малијәләшдирилмәси», (Гәрар, сәрән-
чам вә тәҗмиматлар күләјјаты), Баки, Азәрнәшир, 1955, сәһ. 78.

КӘНД МӘКТӘБЛӘРИ МҮӘЛЛИМЛӘРИНӘ ВӘ ТИББ ИШЧИ-
ЛӘРИНӘ ЭМӘК ҺАҖТЫНЫН ӨЗ ВАХТЫНДА ВЕРИЛМӘСИНИ
ТӘҖМИН ЕТМӘК ТӘДЈИЛӘРИ ҺАҖТЫНДА

ССРИ ХКС-нын 1944-чү ил 25 декабр тарихли
1732 №-ли Һәрарындан чыхарыш

Кәнд мәктәбләри мүәллимләринә вә тибб ишчиләринә эмәк
Һаҗгынын өз вахтында верилмәсинин тәҗмин етмәк вә эмәк Һаҗгы
үзрә борч әмәл кәлмәсинә јол вермәмәк мәҗсәдилә ССРИ
Халғ Комиссарлары Совети Һәрара алыр:

1. Кәнд мәктәбләри мүәллимләринә эмәк Һаҗгы вермәк үчүн
лазым олан вәсәит, ССРИ Халғ Комиссарлары Советинин «Мүәл-
лимләре эмәк Һаҗгы верилмәсә Һаҗдасы Һаҗгында» 1936-чы ил
10 апрел тарихли 689 №-ли Һәрары илә эмәк Һаҗгынын верил-
мәси үчүн мүәлјән едилмиш мүддәтдән ән азы 10 күн Һаҗағ
рајон бүдҗәләринин чәри һесабларында брон едилмәси мүәлјән
едилсин.

2. Кәнд мәктәбләри мүәллимләринин вә тибб ишчиләринин
эмәк Һаҗгыны өдәмәк үчүн, кәнд мәктәбләри мүәллимләринин
бир ајлығ вә тибб ишчиләринин ики һәфтәлик эмәк Һаҗгы
фонду миғдарында 1945-чи ил январын 1-дән етибарән рајон
бүдҗәләриндә мәҗсәдилә бүдҗә еһтијаты јарадылсын.

Мәҗсәдилә бүдҗә еһтијаты, республика вә јерли бүдҗәләрин
1945-чи ил январын 1-нә олан бүдҗә вәсәити Һаҗыҗлары һеса-
бына јарадылар.

3. Муттәғи республика халг комиссарлары Советләринә, республика вә јерли бұдчаларда 1945-чи ил январын 1-нә олан бұдчә вәсәити талғагынын зәури һалларда јенидән бөлүшдүрүлмәсинә ичәзә верилсин.

4. Кәнд мәктәблери мұәллимләринә вә тибб ишчиләринә әмәк һаггыны мұәјјән едилмиш мүддәтдә вермәк үчүн район бұдчаләри һесабларында вәсәит чатышмадығы һалларда, район ичранјја комитәләринә, 2-чи бәнддә кәстәрилмиш мәгсәдди бұдчә еһтијатындан борч кәтүрмәјә ичәзә верилсин.

5. Кәнд мәктәблери мұәллимләринә вә тибб ишчиләринә әмәк һаггы вермәк үчүн мәгсәдди бұдчә еһтијатындан борч кәтүрүлүш мәбләг, тамамилә бәрпа олунана кимн хәстәләрин сәхһиләсмәсә вә јемәк хәрчләрини өдәмәк үчүн зәури олан вәсәитдән башға, район бұдчәсинә дахил олан бүтүн кәбирләрин бұдчә еһтијаты һесабына кәтүрүлмәси јолу илә, һәмнн вәсәитин бәрпа едилмәси район ичранјја комитәләринә вә район малијја шөбәләринә бир вәзифә олараг тапшырылсын.

„Маариф вә сәһијә ишләринин мәзәјјләшдирилмәси“ (Гәрәр, сәһ 103-дән вә тәлим итләр кўәлијјаты), Баки, Азәрнәшр 1955, сәһ. 76 — 79.

СССР Назирләр Советинин
1949-чу ил 18 јуни тарихла:
2554 нөмрәли гәрәри илә тәс-
диг едилмишдир

**СССР НАЗИРЛӘР СОВЕТИ ВӘ УЎК (6) П МӘРКӘЗИ
КОМИТӘСИНН 1948-ЧИ ИЛ 10 ФЕВРАЛ ТАРИХЛИ 245
НӨМРӘЛИ ГӘРӘРЫНЫН УЗУН МҮДДӘТЛИ ГҮСҮСҮЗ
ИШЛӘМӘЈӘ КӨРӘ МҮӘЛЛИМЛӘР ҮЧҮН ПЕНСИЈА ТӘЈИН
ЕТМӘК ҺАГГЫНДАКЫ ҺИССӘСИНН ТӘТБҮЙ ЕТМӘК
ГАЈДАСЫ БАРӘСИНДӘ УМУМИТТИФАГ ҺӘМКАРЛАР ИТТИФАГЫ
МӘРКӘЗИ ШУРАСЫНЫН ИЗААТЫ**

1. СССР Назирләр Совети вә УЎК(6)П Мәркәзи Комитәсинн 1948-чи ил 10 феврал тарихли 245 нөмрәли гәрәрына мұвәфиг олараг, узун мүддәтли гүсүсүз ишләмәјә көрә пенсия идидаи, једдилик вә орта мәктәбләрин (бу мәктәбләрин идарә табелијиндән асылы олмағарс), СССР Назирләр Совети јанында Инчәсэнәт Ишләри Комитәси системиндә олан орта мусиги мәктәбләринин вә 10 иилик рәссамлыг мәктәбләринин, маариф назирлији системиндә олан хуәсүн һәрбн-дониз мәктәбләри, хуәсүн режими олан мәктәбләрин (ағылча керн галан ушаг-ларда мәхсүс мәктәбләрин, кәрлар, корлар вә зәиф көрәнләр мәктәбинин, психоневротикләрә вә сәәби ушагларда мәхсүс мәктәбләрин, санаторија сарғамлыг мәктәбләринин (вә ушаг евләри) јанындакы мәктәбләрин мұәллимләринә, директорларына (мүдирләринә) вә тәдрис һиссә мүдирләринә 25 иилик пе-

дагожи иш стажы тамам олдуғла, онлар үчүн узун мүддәтли гүсүсүз ишләмәјә көрә пенсия тәјин едилди.

2. Мұәллимләрин вә сәир мәктәб ишчиләринин педагожи иш стажына дахидири:

а) һәмнн изаһатын 1-чи мәддәсиндә кәстәрилән мәктәбләрдә мұәллим, штат үзрә баш пионер дәстә рәһбәри, тәдрис һиссә мүдирин, директор (мүдир) вәзифәләриндә ишләдији мүддәт; һәмчинин умуитәһсил фәиләри мұәллимләринин һәрби рәһбәр вә бәдән тәрбијәси рәһбәри вәзифәсиндә ишләдикләри мүддәт;

б) педагожи мәктәбләрдә, һәмчинин фәһлә-кәнчләр вә кәнд-кәнчләр мәктәбиндә директор, тәдрис һиссә мүдир вә мұәллим сифәтилә (бәдән тәрбијәси рәһбәр вәзифәсиндә чалы-ман умуитәһсил фәиләри мұәллимләринин иши дә дахил ол-мағла) ишләдикләри мүддәт;

в) халг маариф органларында рәһбәр вәзифәләрдә, инс-титут вә тәјинмәтчы вәзифәләрдә вә һәмкарлар иттифагы, партија, комсомол вә совет тәшкилатларында сечкили вәзифә-ләрдә чалышан мұәллимләрин ишләдикләри мүддәт, әкәр он-лар бу ишә дахил оландак вә бундан сонра биләваситә педа-гожи ишдә чалышмыш олсалар;

г) методик вә педагожи кабинетләрдә, педагогика стансија-ларында, мұәллимләрин ихтисасыны артыран институтларда вә мұәллимләрн тәкминләшдирмә институтларында ишләдикләри мұәлим-методик иш мүддәти;

ғ) педагожи тәһсил, јахуд педагожи иш стажы олан шәхс-ләрин ушаг евләриндә, әмәк колонияларында, гәбуледичи-пәј-ајчы мәнәгәләрдә, гәбуледичи мәнәгәләрдә вә интернатлар-да директор (мүдир), тәлим-тәрбија һиссә мүдир вә тәр-бијачи сифәтилә ишләдикләри мүддәт.

Ушаг евләриндән, әмәк колонияларындан, гәбуледичи-пәј-а-чы мәнәгәләрдән вә гәбуледичи мәнәгәләрдән мәктәбә ишләмәјә кәлән күтләви мәктәб мұәллимләри үчүн бу мұәс-сәсиләрдә 1933-чү ил февралын 1-дән 1937-чи ил январын 1-нә қәдәр олан дөврдә ишләдикләри һәр бир ил, мәктәбдә икнилик иш стажы һесаб едилди;

д) педагожи тәһсил јахуд педагожи стажы олан шәхсләрин, ушаг бағчаларында мүдир вә тәрбијачи сифәтилә ишләдиклә-ри мүддәт;

е) мәктәбдән кәнар ушаг мұәссәсиләриндә өз ихтисаслары үзрә ишләдикләри мүддәт; әкәр бу мұәссәсиләрә дахил олан-дак мәктәбләрдә педагожи ишдә чалышмышларса;

ә) педагожи мәктәбләрдә вә университетләрдә тәһсил да-лылары мүддәт; әкәр бу мұәссәсиләрә дахил оландак вә бу-дан сонра биләваситә педагожи ишдә чалышмышларса;

ж) ингилабдан табагык вахтларда бүтүн ибтидан мәктәблә-рдә — сабиғ назирлик, земство, халг, килсә-руһани мәктәбләрин-

да, савад мәктәпләрендә, али-ибтидан мәктәпләрдә, һәм чыныгы кимназияләрдә, реальны мәктәпләрдә, тичарәт мәктәпләрендә һәм мөәллимнәр семинарияларында ишләдикләри мөддәт;

з) яшлылары махсус мәктәпләрдә, о чмүлдән асасавадчлар мәктәпләрендә, савадсызлыгы ва асасавадсызлыгы ләгә монтәгәлариндә көрүлән иш; әкәр бу иш даими характер дашымышса, јәни бүтүн ил боју давам етмишсә;

и) совет партија мәктәпләриндә ва фәһлә факултәләриндә, һәм чыныгы техникумларда, сәнәт-техника мәктәпләриндә, фабрик-завод шакирдлји ва фабрик-завод тәһсилә мәктәпләриндә, сәнәт ва дамир јол мәктәпләриндә үмүми тәһсил фәнләринин мөәллимләри сифәтлә ишләдикләри мөддәт;

ы) истәр ингилабдан багакгы, истәрсә дә ингилабдан сонракы дөврәдә ва програмы илә ашагы ва орта мәктәпләрә мұвафиг олан һәр һансы бир башга мәктәбдәки иш;

ж) али ва һәрби мәктәпләрдә апарылан педагогы иш;

к) ССРІ Силаһлы Гүвәләринин сарыларында ва партизан дәстләриндә олдуглары мөддәт; әкәр бураја дахил оланәдәк ва буидан сонра биләваситә педагогы ишдә чалышмышларса;

к) Литва ССР, Латвия ССР, Естония ССР-дә, Украина ССР-ин ва Белорусия ССР-ин гәрб вилаятләриндә, һәм чыныгы Молдавия ССР-ин сағ сәһил районларында Совет һакимийәтә гурулнадәк мәктәпләрдә педагогы ишдә муэд илә чалышдыглары иш мөддәти; бу шәртлә ки, ибтидан, једдиниллик ва орта совет мәктәпләриндә мөәллим, тәдрис һиссә мүдирә ва директор (мүдир) вәзифәләриндә ән азы 5 ил чалышмыш олдунлар.

Гејдләр:

1. 1948-чи ил февралын 10-дан сонра ибтидан, једдиниллик ва орта мәктәпләрдә ишләмәк әдән ишәксләр үчүн, мәктәбдә (ибтидан, једдиниллик ва орта мәктәпләрдә) УИҺИМШ һәм ин изабаттын 2-чи мәддәсинин „а“ бәндиндә көстәрилмиш вәзифәләрдә үмүмийәтдә чәм 10 илдән аз олмајарәг ишләмиш оларса, һәм ин мәддәтин „б“, „а“, „г“, „д“, „е“, „ж“, „и“, „ј“ бәндләриндә сәјлан ишләр онун педагогы иш стажына дахил едиләр.

2. Ингилабдан әввәл мәктәпләрдә синиф нәзарәтчисә ва синиф мүрәббисә вәзифәләриндә ишләмә мөддәти, һәм чыныгы дини төргәт тәдрис ишләри педагогы иш стажына дахил едиләр.

3. 1948-чи ил февралын 1-дән башлајарәг јени тәјјин едилмиш пенсиялар, һәм ин изабаттын 1-чи мәддәсиндән сәјлан мәктәпләрдә мөәллимләрин, директорларын (мүдирләрин) ва тәдрис һиссә мүдирләринин һазирдә гүвәдә олан әмәк һагы ставкасына әсасән һесабланыр.

4. ССРІ Назирләр Совети ва УИК(6)П Мәркәзи Комитәсинин 1948-чи ил 10 феврал тарихли 245 нөмрәли гәрәри елан (нәшр) едиләдәк узун мөдәтләги гүсүрсүз изабатна көрә пенсияја чыкмыш ва 1948-чи ил февралын 1-нә һәм ин изабаттын 1-чи мәддәсиндә көстәрилән вәзифәләрдә ишләмиш олан пенсионер-мөәллимләрин пенсияларынын јени ингалры (онларын иш стажыны јениән јохламадан) 1948-чи ил февралын 1-дән һазирдә гүвәдә олан әмәк һагы ставкасына әсасән һесабланыр.

5. ССРІ Назирләр Совети ва УИК(6)П Мәркәзи Комитәсинин 1948-чи ил 10 феврал тарихли 245 №-ли гәрәри елан едиләдәк узун мөдәтләги гүсүрсүз изабатна көрә пенсияја чыкмыш ва һәм ин вахта киши бу изабаттын 1-чи мәддәсиндә көстәрилән вәзифәләрдә ишләмәкдән әл чәкмиш, јахүд ишләмәкдән тамәзилә әл чәкмиш пенсионер-мөәллимләрә (онларын иш стажыны јениән јохламадан), 1948-чи ил февралын 1-дән башлајарәг, һәк дәфә пенсия тәјјин едиләдиг заман дашыдыгы муафиг вәзифә үзрә адыгы әмәк һагы ставкасынын 40%-и ингалрында пенсия мұјәјн едиләр.

Ләкин, әкәр пенсионер-мөәллим, онун үчүн һәк дәфә пенсия тәјјин едилән вахтдан сонра, һәм ин изабаттын 1-чи мәддәсиндә көстәрилән вәзифәләрдә, пенсия тәјјин едиләдәк адыгы әмәк һагына һисәбән даһа јүксәк әмәк һагы ставкасы үзрә ән азы киши ишләмишсә, онун үчүн пенсия даһа јүксәк әмәк һагы ставкасы үзрә һесабланмалыдыр.

6. 1948-чи ил февралын 10-дан сонра мөәллимлик ишнә тајнтымыш пенсионер-мөәллимләрә, әкәр онлар һәм ин изабаттын 1-чи мәддәсиндә көстәрилән вәзифәләрдә јениән ән азы 12 әј ишләмиш олсалар, ССРІ Назирләр Совети ва УИК(6)П Мәркәзи Комитәсинин 1948-чи ил 10 феврал тарихли гәрәриһә мувафиг оларәг пенсия тәјјин едиләр.

7. Мәктәбдә аз дәрә сааты олан ва буңуңла әләгдәрә оларәг там әмәк һагы ставкасынын әлмәјән мөәллимләрә, сон 12 әј әрнәдә алымыш олдуглары орта әмәк һагы һесаб илә пенсия тәјјин едиләр; ләкин, пенсиянын ингалры онларын ахырынчы вәзифә үчүн алымыш олдуглары там әмәк һагы ставкасынан артыг олмамалыдыр.

Ејни замәндә мухтаһият олмағларла бир нәчә ишлә чалышан ва бир нәчә натамам ставка аһан мөәллимләрә, мөәллимлик ишнә үчүн адыглары әмәк һагыларын үмүмәк мәбләғиндә пенсия тәјјин едиләр; ләкин, пенсиянын ингалры онларын дашыдыглары ән јүксәк вәзифә үчүн мұјәјн едилмиш там әмәк һагы ставкасынан артыг олмамалыдыр.

8. Мәктәб директорларына (мүдирләринә) ва тәдрис һиссә мүдирләринә, оларнын истәкликәриндән асылы оларәг, ја инизбәти вәзифәләринин әмәк һагы ставкасында, јахүд мөәллимлик ишләринин әмәк ставкасында пенсия тәјјин едиләр.

9. Мәктәб мөәллимләри, директорлары (мүдирләри) ва тәдрис һиссә мүдирләри үчүн пенсия тәјјин етдикдә ва багакгы (әввәки) пенсиялар јенидән һесабладыгда, муафиг һалларда, сәм дәрәҗәсә оналар, јахүд әмәкдәр мәктәб мөәллимли адыны аһалар үчүн һәм чыныгы узун мөдәтлә иш стажы оланлар, хусуси режими олан мәктәпләрдә мөәллимлик едәндәр ва Узәг Шәһәлдә ва узәг јерләрдә ишләмәк үчүн мұјәјн едилмиш јүксәк әмәк һагы ставкалары нәзәрә алынмалыдыр.

10. Аһа багышынын өлмәси нәз әләгдәрә оларәг мөәллим аһалары үчүн 1948-чи ил февралын 1-дән етпәндән тәјјин едилмиш пенсиялар аһа багышынын вахтлә алымыш олдуғу, јахүд ССРІ Назирләр Совети ва УИК(6)П Мәркәзи Комитәсинин 1948-чи ил 10 феврал тарихли 245 №-ли гәрәриһә мувафиг оларәг аһаға ихтијары олан пенсия ингалрындән һесабланыр.

БЕШИНЧИ БӨЛМЭ

ИНЗИБАТИ ВЭ ТЭСЭРҮҮФАТ МЭСЭЛЭЛЭРИ

*11 декабрь 1953-чү онд Азәрбајчан
ССР Маариф назири Мөһаммад тә-
рәфиндән тәсдиғ едилмишдир*

МӘКТӘБЛӘРИ ГҮРТАРМАГА ДАИР СӘНӘДЛӘРИН ВЕРИЛМӘСИ ҒАҖАЛАРЫ ҲАҖҒЫНДА

Мәктәбләри гуртармага даир сәнәдләрин верилмәсиндә ва-
һид ғәјдә мұәйјән ғтмәк мәғсәдигә ашағыда көстәриләнләрин
әлдә рәһбәр тутулмасы тәкдиф олунур:

1. Орта мәктәбләри гуртармалара камал аттестаты, анчаг
шакирднн мәктәбдә шәхсн ишн, камал аттестаты имтаһанла-
рында алдыгы ғимјәтләринн көстәрән имтаһан комиссиясы про-
токоллары, һабелә шакирднн мәктәби гуртармасы вә она камал
аттестаты верилмәси һағында педагожи шуранн ғәрәры ол-
дуғу һалда верилир.

2. Шакирдләрә камал аттестаты, камал аттестаты имтаһан-
ларынн јекунлары РХМШ-ләри, ДГМВ ХМШ, Нахчыван МССР
Маариф назири тәрәфиндән, Бақыда исә—Бақы ХМШ-си тәрәфин-
дән тәсдиғ едилдикдән сонра мәктәб директорлары вәситәсилә
верилир.

3. Камал аттестатларынн верилмәси һағында һесабат апар-
мағ үчүн һәр бир орта мәктәбдә Азәрбајчан ССР МН-нин тәс-
диғ етдији форма үзрә „Орта мәктәб курсуну битирән шакирд-
ләрә камал аттестатларынн верилмәсинә анд гејд китабы“
апарылур. Бу китабын сәһифәләри нөмрәләниб ғајтанланмалы
вә сурғучла мөһүрләнмәлидир.

4. Мәктәбләрә камал аттестатлары ДГМВ-дә Виләјәт Халг
Маариф Шө'бәсин, Нах. МССР-дә Нахчыван МССР Маариф
Назирили тәрәфиндән, Бақыда—Бақы ХМШ-си, ғалан рајонлар
үзрә исә—Азәрбајчан ССР Маариф Назирили тәрәфиндән
верилир.

Орта мәктәбләрин директорлары, камал аттестатларынн ал-
мағ үчүн камал аттестаты имтаһанларынн тамамилә гуртар-

мәсиндән чоғу үч күн сонра РХМШ-ләри вәситәсилә виләјәт
халг маариф шө'бәләринә, Нахчыван МССР Маариф Назирили-
нә, Бақы Халг Маариф Шө'бәсинә вә Азәрбајчан ССР Маариф
Назирилиңә ашағыда көстәрилән сәнәдләри тәғдим едилрәр:

а) Азәрбајчан ССР Маариф Назирили тәрәфиндән тәсдиғ
олунмуш форма үзрә шакирдләрин јекун ғимјәтләринә анд мә-
луматы;

б) шакирдләрин камал аттестаты имтаһанларына бурахыл-
масы вә имтаһанларын јекунлары һағында мәктәб педагожи
шурасынн чыхардыгы ғәрарларын сурәтләрини;

в) имтаһанлар һағындакы тәлиматә әсәсән ғызыл вә кү-
мүш медалла тәлтиф едилмәк үчүн тәғдим олунан шакирдлә-
рин мұвәфғәғијәтләринн характеризә едән материаллары.

5. Дөрдүнчү маддәдә көстәрилән сәнәдләр ДГМВ халг
маариф шө'бәсиндә, Нахчыван МССР Маариф Назирилиңдә,
Бақыда—Бақы ХМШ-дә вә ғалан рајонлар үзрә исә Азәрбај-
чан ССР Маариф Назирили Мәктәбләр Идарәсиндә јохланыл-
дыґдан сонра РХМШ-ләри вәситәсилә һәр бир мәктәбә, ка-
мал аттестаты имтаһанларынн мұвәфғәғијәтлә вериш олан
шакирдләрин дүрүст миғдарына көрә камал аттестаты бланк-
лары верилир. Камал аттестаты бланкларынн бу миғдардан
артығ верилмәси гадағандыр.

6. Ғызыл вә күмүш медалла тәлтиф олунмаға тәғдим едилмиш
шакирдләрә камал аттестаты, анчаг һәмнн шакирдләрин јазылы
имтаһан ишләринә вә дәрс мұвәфғәғијәтләринн характеризә
едән башға материаллара бахылдыґдан, һабелә онларын тәл-
тиф едилмәләри һағында ДГМВ Халг Маариф Шө'бәсинн,
Нахчыван МССР Маариф Назирилиңин, Бақыда—Бақы Халг
Маариф Шө'бәсинн, ғалан рајонлар үзрә исә Азәрбајчан ССР
Маариф Назирилиңин әмриңдән сонра верилир.

7. Једдинлик мәктәбләри гуртармағ һағында шәһадәтна-
мәләр мәктәбләрә рајон халг маариф шө'бәләри вәситәсилә
верилир. Бу шәһадәтнамәләри алмағ үчүн једдинлик вә орта
мәктәбләр рајон халг маариф шө'бәләри вәситәсилә ДГМВ
Халг Маариф Шө'бәсинә, Нахчыван МССР Маариф Назирили-
нә, Бақыда—Бақы Халг Маариф Шө'бәсинә вә ғалан рајон-
ларда исә Азәрбајчан ССР Маариф Назирилиңин Мәктәбләр
Идарәсинә бурахылыш имтаһанлары протоколунун тәләб олун-
ған ғәјдәдә тәртиб едилмиш бир нүсхәсинн тәғдим едилрәр.

Бурахылыш имтаһанлары протоколларынн нәзәрән кечир-
дикдән сонра ДГМВ Халг Маариф Шө'бәси, Нахчыван МССР
Маариф Назирили вә Бақы Халг Маариф Шө'бәси, Азәрбајчан
ССР Маариф Назирили Мәктәбләр Идарәси, РХМШ-ләри вә-
ситәсилә һәр бир једдинлик вә орта мәктәб VII снфи гур-
таран шакирдләрин дүрүст снјаһысы үзрә шәһадәтнамә бланкла-
ры верилрәр. Шәһадәтнамә бланкларынн снјаһыда көстәрилән
миғдардан артығ верилмәси гадағандыр.

8. Шакирдләрә једдилик мәктәби гуртармаг һаггында шәһадәтнамә, аңач шакирдин шәхси иши, имтанан протоколлар вә шакирдрәрин јекун гимәтләринә анд тәһбә олунан гәјдада мәһүмат, һабелә иктаһанларын јекунларын һаггында педагожи шуранын протоколлары олдуғу һалда мәктәб директорлары тәрғидән верилір.

9. Једдилик мәктәби гуртаранлар шәһадәтнамәләрин верилмәси һаггында һесабат үчүн һәр бир једдилик вә орта мәктәбдә Азәрбајҗан ССР Маариф Назирлијинин тәсдиғ етдији форма үзрә „Једдилик мәктәби гуртаран шакирдрә верилән шәһадәтнамәләрин һесабатына анд китаб“ апарылыр. Бу китабын сәһифәләри нөмрләниб гәјтаһланмалы вә сурғуһланмалыдыр.

10. Орта мәктәби гуртаранлар камал аттестаты дубликаты (сурати), һазырда камал аттестаты нүмунәсиндә гәбул едимиш олан бланкларда верилір. Бу бланкларын јухарысында (сағ тәрәфдә) бу сөзләр јазылыр: „Итмиш аттестат әвәзинә дубликат. Азәрбајҗан ССР Маариф Назирлијинин 11 декабр 1953-чү ил тарихин тәһиматы мәктубуна әсасән һәмнин бланкда верилір“. Дубликат мәктәб директорунун имзасы вә мәктәбин мөһрү илә тәсдиғ олунур.

11. Орта мәктәби 1944-чү илдә вә бундан габагкы илләрдә гуртармыш оланлар аттестат дубликаты, мәктәбдә охуғуғлары мүддәтдә алдығлары гимәтләрдән, о чүмләдән „әлә“ гимәтләрдән асылы олмәјарак орта мәктәби гызыл вә күмүш медалсыз гуртаранлар үчүн мүәјјән едимиш камал аттестаты бланкында верилір. Бланкын јухарысында (сағ тәрәфдә) 10-чу маддәдә кәстәрилән сөзләр јазылыр.

12. Једдилик мәктәби гуртаранлар шәһадәтнамә дубликаты (сурати) һазырда шәһадәтнамә нүмунәсиндә гәбул едимиш олан бланкларда верилір. Бу бланкларын јухарысында (сағ тәрәфдә) бу сөзләр јазылыр: „Итмиш шәһадәтнамә әвәзинә дубликат. Азәрбајҗан ССР Маариф Назирлијинин 11 декабр 1953-чү ил тарихин тәһиматы мәктубуна әсасән һәмнин бланкда верилір“. Дубликат мәктәб директорунун имзасы вә мәктәбин мөһрү илә тәсдиғ олунур.

13. Камал аттестаты вә шәһадәтнамәләрин дубликатыны вердикдә һәмнин мәктубун 1 вә 8-чи маддәсиндә „камал аттестаты вә шәһадәтнамәләрин әслинин алмағ үчүн мүәјјән едилән шәртләрдә чидди сурәтдә әмәл олунмалыдыр.

14. Камал аттестаты вә орта мәктәби гуртармаг һаггында аттестатын дубликаты, һабелә једдилик мәктәби гуртармаг һаггында шәһадәтнамәнин дубликаты, шакирдин мәктәбин һансы илдә гуртармасындан асылы олмәјарак, ашағыда кәстәрилән гәјда үзрә верилір:

а) тәһсил һаггында сәһәдләрини (аттестат, камал аттестаты, шәһадәтнамә) итирәнлар бу барәдә мәктәбә әризә вериләр;

б) мәктәб директору әризәни аларкән өзүнүн, тәдрис һиссә мүдиринин вә әризә верәнин имзасы илә сәһәдин һансы шәһадәтдә итмәси һаггында акт тәрғиб едир вә һәмнин акты өзүнүн мүдәһһизәләри (гејдләри) вә сәһәди итирәнин әризәси илә бирликдә рәјон (шәһәр) халғ маариф шөбәсинә кәндәдир. Сәһәдин әслинин алмағ үчүн мәктәб директору кәстәрилән акт вә әризәдә һәмнин мәктубун 1, 4, 7, вә 8-чи маддәләриндә тәһбә едилән сәһәдләрин тәсдиғ олунуш сурәтләрини (архив јохламаларыны) әләвә едир.

Једдилик вә ја орта мәктәби 1944-чү илдә вә бундан габагкы илләрдә гуртармыш оланлар аттестатын дубликатынын алмағ үчүн ашағыдакы сәһәдләрдән бириси: синиф журналы, педагожи шуранын протокол китабы вә ја аттестат вә шәһадәтнамәләрин верилмәсинә анд китаб мүтләғ тәғдим едилмәклидир; в) једдилик мәктәби гуртармаг һаггында шәһадәтнамәнин дубликатынын верилмәси шәһадәтнамәләрин верилмәсинә анд китабда гејд олунур.

Дубликат камал аттестатынын верилмәси „Орта мәктәб курсуну битирән шакирдрә гуртармаг камал аттестатынын верилмәсинә анд гејд китабы“на јазылыр;

г) орта мәктәби гуртармаг һаггында аттестатын, камал аттестатынын вә шәһадәтнамәнин дубликаты бир дәфә верилір.

15. Мәктәбдә камал аттестаты вә једдилик мәктәби гуртармаг һаггында шәһадәтнамәнин тәрғиб, долдурулмасы вә верилмәсинин мәс'улијәти мәктәб директорунун үзәринә дүшүр.

Шәһадәтнамә вә камал аттестатларынын шакирдрә верилдији тарихдән үч күн сонра (15 јуһдаһ кеч олмәјарак) мәктәб директору рәјон халғ маариф шөбәсинә, шакирдрә верилимиш олан шәһадәтнамәләрин вә камал аттестатларынын, һабелә һәр һансы бир сәббәдән шакирдрә верилмәмиш олан шәһадәтнамә вә камал аттестатларынын һесабатын тәғдим едир.

16. Једдилик вә орта мәктәби гуртармаг һаггында камал аттестаты вә ја шәһадәтнамә бланкларын Нах. МССР Маариф Назирлиј, ДГВМ ХМШ-ш вә Бақы ХМШ-ш Азәрбајҗан ССР Маариф Назирлијиндән, аңач мәктәби гуртаран шакирдрәрин һаггында вердикләри сифарш әсасында алыр вә РХМШ-ләри васитәсилә директорлар вериләр.

17. Камал аттестаты вә једдилик мәктәби гуртармаг һаггында шәһадәтнамәнин, һабелә аттестат вә шәһадәтнамә дубликатларын верилмәси һаггында һәмнин мәктубда мүәјјән едилмиш гәјдалар ејни заманда фәһлә кәңчләр вә кәндли кәңчләр мәктәбләринә, јашлылар мәктәбләринә вә Азәрбајҗан ССР Маариф Назирлијинин гяјаби орта мәктәбинә дә аяддир.

„Азәрбајҗан ССР Маариф Назирлијинин әмр вә сәрәнчамлары“, Бақы Бирләшмиш Нәшријат, 1954, сәһ. 39—43.

АЗЭРБАЙДЖАН ССР МААРИФ НАЗИРИНИН ЭМРИ № 103

Бақы шәһәри 11 феврал 1955-чи ил

МӘКТӘПЛӘРДӘ ТӘДРИС АВАДАНЛЫГЫНЫН САХЛАНЫЛМАСЫ ГАЛДАСЫ НАГТЫНДА

Азәрбајжан ССР Маариф Назирлиги Мәктәпләр Идарәсинин чарли тәдريس илинде ибтидан, једдинлик вә орта мәктәпләрдә шәрәфдиги јохламалардан ашкар олмушдур ки, бир сыра мәктәпләрдә тәдريس аваданлығынын сахланылмасы үчүн нормал шәрәт јаратылмамыш вә бу сәләдә тәсәрруфатсызлыга јол верилимшдир.

Мәктәпләрин чохунда тәдريس-әјани вәсәитин вә башга тәдريس аваданлығынын сахланылмасы үчүн хусуси јерләр вә кабинетләр јохдур.

Тәдريس аваданлығы вә әјани вәсәит чох вахт мүхтәлиф типли, јөләмәсиз вә јарарсыз шкапларда вә гәфәсләрдә сахланылар. Мөвһүд шкаплар вә беләләрин исә сајы-әздир, һәм дә әксәријјәтинин тәмирә еһтијачы вардыр.

Мәктәпләрдә тәдريس аваданлығынын сахланылмасы үчүн мүәјјан план вә мөһкәм сәлигә јохдур, мәсәлән, бир шкафын ејни гәфәсиндә мүхтәлиф аваданлыг вә тәдريس әшјаларынын нөвләри јығылар; бу исә ләзим олан вәсәитин истәнилән вахтда тапымасыны чәтинләшдирир вә мәктәб әјани вәсәити вә әләтләринин сахланылмасы режимини позур.

Бир чох мәктәпләрдә чапдан чыхмыш әјани вәсәитин: хәрј-тәләр, лөһнәләр, чәдвәлләр вә саирәләринин сахланылмасында, дә тәсәрруфатсызлыга јол верилмәси хусусилә диггәти чәлбәдир; онларын әксәријјәти јанышдырлымыр, дивардан асыямак үчүн кәнарларына тахта вурулуб ил кечиримлир. Онлар синифдә нумажш етидиләриликдә әләтән дивара мыхла бәркидилир вә истифадә олунуб гуртардылган сонра дәрәгәт бүкүлүб әјани вәсәитин сахландыны отагда столларын вә шкапларын үстүнә, пәнчәрәләрин кәнарна, ғыраг-бучага сәлгәсиз јығылар.

Бунун нәтијәсиндә дә хәрјтәләр вә лөһнәләр әзлир, кәнарлары тезликдә чырылар вә истифадә үчүн мүәјјан едилмиш вахтлан чох әввәл сырадан чыхыр.

Тәдريس ләвәзиматынын белә сәлигәсиз сахланылмасы һаллары орта вә једдинлик мәктәпләрин тәдريس кабинетләриндә дә мүшәһидә олмададыр. Кабинәләрдә комплектләшмәмиш, јахуд тәмирә еһтијачы олан чохлу мигдарда харабашмыш әләтләр вә әјани вәсәитин олмасы, һәмчинин бу кабинетләрдә ејни шәјдән бир нечә нусхә топланмасы вә һәмин мәктәбин типинә ујун кәлмәјән бир сыра әләт вә ләвәзиматын јығылмасы диггәти чәлбәдир.

Бу әләтләрин чохусу илләрлә мәктәпләрдә галдыгы һалда гәтјијән истифадә олунму вә физика, кимја, биолокија анд кабинетләрдә вә әјани вәсәитин сахланылдыгы саир јерләрдә онсуз

дә чатышмајән шкапларын, столларын, гәфәсәләрин јукуну даһа дә артыр.

Мәктәпләрин әксәријјәтиндә хараб олмуш әјани вәсәит тәмир олунму.

Һәмчинин тәдريس аваданлығынын һесаба алынмасы да һәр јердә тәләб олунан гәјдада дејиллир. Мәсәлән, инвентар китабындакы гәјдәләр чох јердә аваданлығын мәктәбдәки һәгиги вәзијјәтини әкс етдирмир; ишә јарамајән әләтләр акт едилб силинмир; тәдريس аваданлығынын һесаба алынмасында мүәјјан едилмиш вахт вә инвентаризасиянын кечирилмәси һаггындакы гәјдалар позулур вә с.

Мәктәпләрдә тәдريس аваданлығынын сахланылмасында белә гәјри-нормал вәзијјәтин әмәл кәлмәси онун нәтијәсиндир ки, мәктәб тәсәрруфатынын бу сәһәсидә нәзәрәт вә рәһбәрлик олдуғча әнфидир, рајон халг маариф шәбәләри вә мәктәб рәһбәрләри-чох јердә бу сәһәни тамамлә унутмушлар.

Мәктәпләрдә тәдريس аваданлығын планлы вә хусуси олараг јохланымыр. Рајон халг маариф шәбәләринин инспекторлары мәктәпләрдә олдуғлары заман тәдريس аваданлығыны өтәри јохлајыб, онун комплектији вә ишә јарарлы олуб-олмамасы илә марәгаланылар.

Тәдريس аваданлығы һаггында тәсәрруфатсызлыг едилмәси, гијмәтли әшјаларын синымасы, итмәси, хараб вә јох олмасы һаллары чох јердә чәзәсыз бурахылар. Еләчә дә мәктәб аваданлығыны нумунәви сахламагы тәшкил едән мәктәпләр вә ишчиләр фәргләндиримлир вә рәғбәтләндиримлир.

Рајон халг маариф шәбәләринин инспекторлары әләринин јохлама актылары вә һесабабларында мәктәпләрдә тәдريس аваданлығынын вәзијјәтин үмүми сүрәтдә характеризә етмәк вә гијмәт вермәклә кифәјәтләрин, бу сәһәни ләзимиңча тәһти етмәк, әмәли тактифләр ирәил сүрәрәк вәзијјәти јахшылашдырмаға тәшәббус кәстәримлир.

Мәктәб аваданлығынын јухарыда кәстәрилән вәзијјәти һазырда рајон халг маариф шәбәләринин, орта вә једдинлик мәктәпләрин директорларыны, еләчә дә ибтидан мәктәпләрин мүдирләринин мәчбур едилр ки, онлар тезликдә тәдريس аваданлығынын сахланылмасындакы нөгәсанлары арадан галдырсанлар вә мәктәпләрдә бунун үчүн зәрури олан шәрәитин јарадылмасына кәил олсунлар.

Кәстәриләнләрлә әләғәдәр олараг әмр едилрәм:

§ 1.

Ибтидан мәктәпләрин мүдирләринә, орта вә једдинлик мәктәпләрин директорларына:

1. Ибтидан мәктәпләрдә әјани вәсәитин сахланылмасы үчүн әјани вәсәитин мигдарына ујун кәлән хусуси бина ајрылсын;

экэр хүсуси бина ажрмаг мүмкүн олмаса, тэдрис аваданлыгынын сахланымасы үчүн даими јер мүјјөн едилсин.

2. Физика, кимја вэ биолокија кабинетлери үчүн ажрыча ишчиси олмајан једдилик мэктеблерде бирке тэбиијат кабинети тэшкил едилсин вэ бурада ејни заманда һәм лабораторија иши вэ һәм де тэчрүбә-нүмајиш етдирилмеси тэләб олунан дәрс-ләр кечилсин.

Белә кабинетлэрин бир гадја олараг ики отагы (мүмкүндүр-сө бир-биринә битишк вэ аралары ачыг) олмалыдыр. Саһәчә бөјүк олан отагларын бири синиф-лабораторија, о бири кичик отаг икә көстөрилән үч фанн үзрә тэдрис аваданлыгыны сах-ламаг үчүн препарат отагына чеврилсин.

Бундан эләвә једдилик мэктеблердә чанлы тәбиәт кушәси тәшкил едилмәлидир.

Тэбиијат кабинетиндә мүәллим үчүн тэчрүбә нүмајиш ет-дирән стол вэ ушаглар үчүн де лабораторија столлары ол-малыдыр. Һәмчинин кабинетләр једдилик мэктебләр үчүн физика, кимја вэ биолокијаја илд мәчбури сјаһада көстөрилән ком-плект тэдрис аваданлыгы илә тә'мин едилмәлидир.

3. Орта мэктебләрде бир гадја олараг физика, кимја вэ биолокијаја илд (чанлы тәбиәт кушәси илә) тэдрис кабинети тәшкил едилсин вэ зәрури саялан мебел вэ тэдрис аваданлы-гы илә тә'мин едилсин.

4. Ајры-ајры фонтләр үзрә кабинетлери олмајан орта вэ јед-дилик мэктебләрде тэдрис вәсанти вэ лабораторија аваданлы-гыны сахламаг үчүн тэләб олунан бөјүклүкдә хүсуси отаглар ајрылсын.

5. Тэдрис аваданлыгынын сахланымасы үчүн ајрылмыш отаглар тэләб олунан мигдарда хүсуси мебел илә — шкафлар-ла, витриналарла, стеклажарла (гәфәсәләр), хәритә дурачаглар-ы вэ мүхтәлиф невлу әјани вәсанти вэ саир тэдрис аваданлы-гына лазым олан гургуларла тәһиз едилсин.

Мөвчуд олан уфгунсуз мебел тәдричлә хүсуси гургулу јени мебел илә әвәз едилсин. Мәктәбин хараб олмуш мебели тә'-мир олунсун.

6. Азәрбајҗан ССР Маариф Нәзирлијинин „Једдилик вэ орта мэктебләрде тэдрис-әјани вәсанти вэ лабораторија аваданлыгынын учоту, сахланымасы вэ тә'мир олунмасына даир тә'лимат“ а олдуғу кими вэ вахтында әмәл едилсин.

7. Мәктәбдә тэдрис аваданлыгынын вәзјјәти үзәриндә нә-зарәт күчләндирилсин вэ вахташыры (һәр үч ајда бир дәфә-дән аз олмамагла) нәзәрдән кечирилсин.

Тэдрис аваданлыгына тәсәруфәтсизләг көстөрәнләр дәвләт әмлакынын сахланымасына мадди мәс'улијәт дашынамасы һаг-гында мөвчуд әсаснамәјә мувадиф олараг чәринә едилсинләр.

8. Мәктәбдә тэдрис аваданлыгынын сахланымалыг горунамасын нүмунәви тәшкил едән мэктеб ишчилэринин фәалијәти гејд едилсин вэ рәғбәтләндирилсин.

Нахтыван МССР Маариф назиринә, ДГМВ, Баки вэ райо-ларын (шәһәрлэрин) ХМШ мүдирлэринә:

1. „Једдилик вэ орта мэктебләрде тэдрис-әјани вәсантин вэ лабораторија аваданлыгынын учоту, сахланымасы вэ тә'-мир олунмасына даир тә'лимат“ы һајата кечириб онун мэктеб-ләр тәрәфиндән јеринә јетирилмәсини вахташыры јохласынлар.

2. Һәр ил итбади, једдилик вэ орта мэктебләрде хүсуси јохлама апарыб тэдрис аваданлыгынын вэ онларын истифадә олунмасынын вәзјјәтини ејрәнсинләр.

Мәктәбләрдә јени тэдрис илинә һазырлыгын вәзјјәти јохланылдыгда онларын тэдрис вәсанти илә нечә тә'мин олун-масы вэ мөвчуд тэдрис-әјани вәсантин нә вәзјјәтдә сахланым-асыны јохласынлар.

3. Инспекторларын мэктеблери јохлама актларында вэ РХМШ һесабатнда тэдрис аваданлыгынын вәзјјәти кеиш тәһлил едилсин, һәмчинин РХМШ һесабатыда бу сәһәнин јах-шылашдырылмасы һаггында көрүдән тәдбирләр көстөрилсин.

Мәктәбдә тэдрис кабинетлэринин јерләшдији отагларын, елә-чә де тэдрис аваданлыгынын сахланылдыгы багша биналарын јај заманы кирајдә верилмәсини мэктеб директорлары вэ мү-дирлэринә гадаган етсинләр.

5. Мәктәб тәрәфиндән истифадә олунмајан вэ артыг галан тэдрис-әјани вәсантин вэ әләтлэрин район, шәһәр мигјасында һесабатыны апарсынлар вэ буналары мэктебин балансыдан чы-харыб еһтијачы олан мэктеблэрин балансына көчүрсүнләр.

6. Комплект олмајан вэ хараб олмуш тэдрис әләтлэринин район, шәһәр мигјасында һесабатыны апарсынлар вэ мәркәз-ләшмиш гадјада онларын чатышмајан һиссәләрлә тамамланды-рылмасы вэ тә'мир олунмасыны тәшкил етсинләр.

7. Һәр ил мэктебин сметасында хараб олан тэдрис-әјани вәсантин вэ әләтлэрин тә'мири үчүн, һәмчинин мэктебин күчү илә әләтлери чари тә'мир етмәк вэ әлдә гајырма јолу илә әја-ни вәсанти һазырламагдан өтрү тэләб олунан әләт вэ материал әлдә етмәк үчүн мүәјјән мәбләғ ајрылмасыны нәзәрдә тутсун-лар.

8. Мәктәбләрдә физика, кимја вэ биолокија кабинетлэриндә лаборант вәзифәсинә ајрылмыш малијә вәсантинин багша мөг-сәдләр үчүн истифадә олунмасына имкан вермәсинләр.

Мәктәбләрдә тэдрис аваданлыгынын сахланымасы гадјасы һаггында, Азәрбајҗан ССР Маариф назиринә 103 №-ли әмри, Баки, Бирләшмиш йаһирјәт, 1955, сәһ. 3—7.

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

Бир пәс сөз.	2
Умуми бөлмә УИК(б) Партиясынын VIII гурутајында гәбул едилчиш програмдан (18—23 март 1919-чу ил).	3
1951—1955-чы иләрде ССРИ-нин икшишафына дәир бешинчи бешиллик план һаггында. Партиянын XIX гурутајынын директивалариндан (5—15 октябр 1952-чи ил).	3
1956—1960-чы иләрде ССРИ халг тәсәрруфатынын икшишафына дәир алынчы бешиллик план һаггында. Сов. ИКП XX гурутајынын директивалариндан (23 феврал 1956-чы ил).	6
Биринчи бөлмә. Мәктәб һаггында партия ва һөкүмәтин гәрарлары. Умуми ишбари ибтидан тәһсил һаггында УИК(б)П МК-нын 1930-чу ил 25 ијуа тарихан гәрарында.	9
Мәктәб биналарында истифалә етмәк һаггында ССРИ МИК ва ХКС-нын 1932-чи ил 7 апрел тарихан гәрары.	9
Ибтидан ва орта мәктәб һаггында. УИК(б)П Мәркәзи комитәсинин 5 сентабр 1931-чи ил тарихан гәрары.	10
Пионер тәшкилатларынын иш һаггында. УИК(б)П МК-нын 1932-чи ил 21 апрел тарихан гәрары.	19
Мәктәбләрини ва пионерларын иттиман-сүјәси ташшырылларда һад-диндан аргы јүкләмәси һаггында. УИК(б)П Мәркәзи Комитәсинин 23 апрел 1934-чу ил тарихан гәрары.	33
ССРИ-дә ибтидан ва орта мәктәбләрини гуруушу һаггында. ССР ХКС ва УИК(б)П МК-нын 1934-чу ил 16 мај тарихан гәрары.	34
ССРИ мәктәбләриндә мулки тарихан тәдрис һаггында. ССР Иттифагы ХКС ва УИК(б)П МК-нын 1934-чу ил 16 мај тарихан гәрарында.	35
ССРИ ибтидан ва орта мәктәбләриндә чографийанын тәдрис һаггында. ССР Иттифагы ХКС ва УИК(б)П МК-нын 1934-чу ил 16 мај тарихан гәрарында.	36
Ибтидан ва натамам орта мәктәбдә умуми тарихан ва ССРИ тарихынын ибтидан курсунун кечилмәси һаггында. УИК(б)П МК-нын 9 ијун 1934-чу ил тарихан гәрары.	37
Ибтидан, натамам орта ва орта мәктәбдә тәдрис ишунини тәшкил ва дахили гәјдә һаггында. ССРИ Халг Комиссарлары Совети ва УИК(б)П Мәркәзи Комитәсинин 3 сентабр 1935-чи ил тарихан гәрарында.	38
Ибтидан ва орта мәктәб муәллимләри үчүн шәхси алаар һаггында. ССРИ Мәркәзи Ичрајә Комитәси ва Халг Комиссарлары Советинин 10 апрел 1936-чы ил тарихан гәрарында.	43

Муәллимләр үчүн шәхси алаарын муәјјән едилмәси ва муәллимләрини, мәктәб муәллимләринингә директорларынын тәјин едилмәси гәјдәси һаггында.	44
ССР Иттифагы Халг Комиссарлары Совети ва УИК(б)П Мәркәзи Комитәсинин 10 апрел 1936-чы ил тарихан гәрары.	44
Муәллимләр әмәк һаггы вермәк гәјдәси һаггында ССРИ ХКС-нын 10 апрел 1936-чы ил тарихан гәрары.	45
Мәктәбләрдә ССР Иттифагынын Конституциясынын өјрәнмәк һаггында.	46
Муәссисәләрини, илаләләрини, тәсәрруфат тәшкилатларынын ва тикитни илаләләринин рәһбәрләри дәјиниаликдә тәһсил-тәслим гәјдәси һаггында. ССРИ ХКС-нын 1938-чи ил 2 март тарихан 248 №-ли гәрарында.	46
УИП — X синиф муәллимләрини тәјин едилмәси, бир ишдан башта ишә кечирилмәси ва ишдан чыхарылмәси гәјдәсинин дәјиниалик мәси һаггында. УИК(б)П Мәркәзи Комитәси ва ССР Иттифагы Халг Комиссарлары Советинин 29 нојабр 1939-чу ил тарихан 1979 №-ли гәрары.	49
Педгожи мәктәбләри битирән шәхсләрә муәллим ады верилмәси һаггында. УИК(б)П МК-нын ва ССРИ ХКС-нын 29 нојабр 1939-чу ил тарихан 1978 №-ли гәрарында.	49
Једди јашлы ушгаларын мәктәббә гәбулу һаггында. ССРИ ХКС-нын 1943-чу ил 8 сентабр тарихан 964 №-ли гәрары.	50
Мәктәбдә тәдрис кејфијәтини јакшылашдырмаг тәдбирләри һаггында. ССР Иттифагы Халг Комиссарлары Советинин 21 ијун 1944-чу ил тарихан 750 №-ли гәрары.	50
Муәллимларын гијабн тәһсил һаггында. ССРИ Халг Комиссарлары Совети јанында Умумиттифаг Али Мәктәб Ишләри Комитәсинин 19 декабр 1945-чи ил тарихан әмриндә.	51
Ибтидан, једдиликлик ва орта мәктәб муәллимләринин әмәк һагларынын ва пенсияларынын әртирылмәси һаггында.	52
ССРИ Назирлар Совети ва УИК(б)П Мәркәзи Комитәсинин 10 феврал 1948-чи ил тарихан 245 нөмрәли гәрары.	52
Ибтидан ва једдиликлик мәктәб муәллимләри үчүн иштјазлар ва үс-туһмәкләр һаггында. ССРИ Назирлар Советинин 10 феврал 1948-чи ил тарихан гәрары.	57
Узун мүддәтл ва гүсрсуз хидмәтләринә көрә муәллимләрин ССРИ орден ва медаллары да тәтит едилмәләри һаггында ССРИ Али Совети Рәјәст һејәтинин 12 феврал 1948-чи ил тарихан Фәрманы.	59
Мәктәбләрини иттиман ишә ва дәрәсән кәнар башга ишләрдә һад-диндан аргы јүкләмәсини алаарынн арадан галдырмаг тәдбирләри һаггында.	59
Мәктәбин һәјәтлә әләгәсини мөһкамлаштырмак ва Азәрбајҹан ССР-дә халг мәарифи системини даһа да инкишаф етдирмәк һаггында ГАНУН.	61
Икинчи бөлмә. Мәктәбдә рәһбәрлик ва мәктәб ишинини тәшкил. I. Мәктәб рәһбариятинин умуми мәсәләләри. Мәктәбдә ишини планлашдырылмәси.	82
I. Мәктәбин иш планы.	86
II. Муәллимларын ишинини планлашдырылмәси.	86
III. Синиф рәһбәрләри ишинини планлашдырылмәси.	89
Мәктәбин педагоги шурасы һаггында өсанмә.	91
I. Тәјин тәрјибә ишләри. Мәктәб дахили педагожи нәзарәт мәсәләләри.	95

II. Шакирларин билек, бачарыг ва эардишларинин кефийетини ефримек.	90
III. Тарбије ишларинин жолауылымы.	104
Мәктәбжаны тәдрис-тәғруфе сәһәси һаггында әсаснамә.	107
Шакирлар үчүн гәјдалар.	112
Үчүнчү бөлмә. Мәктәбдә пионер, комсомол ва шакирд тәшкилатлары.	114
Умумиттифаг Ленин Коммунист Кәңәләр Иттифагынын XII гурул-тајына.	114
ҮЙЛККИ МК-нын иши һаггында һесабат мәрузәсинә дәир ҮЙЛККИ XII гурултайынын гәтнамәси.	116
В. И. Ленин адина пионер тәшкилатынын иши һаггында, ҮЙЛККИ XII гурултайынын гәтнамәси.	122
Дөрдүнчү бөлмә. Мүәллимларин ва мәктәбин башга ишчи-ларинин мадди-һуғуғ вәзийәтләри.	131
Ибтидан, једдилик ва орта мәктәб мүәллимларинин әмәк һағары-нын ва пенсияларын артырылымы һаггында. ССРИ Назирәт Совети ва ҮЙК(б)П МК-нын 1948-чи ил 10 феврал тарихли 245 №-ли тәарыфа мунәфиг оларак ибтидан, једдилик ва орта мә-ктәб мүәллимләри ва саир мәктәб ишчиләри үчүн әмәк һаггы став-каларинин һесабланмысына дәир тәлимәт.	131
I. Гуртарылымы педагожи мәктәби гуртармаға бәрәбәр тутулан мә-ктәбләрин сјаһысы.	149
II. Гуртарылымы умуи орта тәһсилә бәрәбәр тутулан мәктәбләрин сјаһысы.	150
III. Гуртарылымы мүәллимләр институтларыны гуртармаға бәрәбәр тутулан мәктәбләрин сјаһысы.	151
IV. Гуртарылымы Али мәктәбләри гуртармаға бәрәбәр тутулан мә-ктәбләрин сјаһысы.	152
Вәтән мұһарибәси дәврүндә Ғызыл Орду, һәрби-Дәниз донамасы ва париздан дәстләриндә олмағ вәхтүнин иш стажына дахил едил-мәси гәјдасы һаггында. ССРИ ХМК-нын 1944-чү ил 14 июл тарих-ли 381 №-ли тәлимәт мәктубу.	154
Ибтидан ва једдилик мәктәб мүәллимләри үчүн имтијазлар ва үстүн-лүкләр һаггында. ССРИ Малијә Назирлигинин 1948-чи ил 25 фев-рал тарихли 106 №-ли мәктубу.	154
Ишдан мунәғәти азад олмуш ибтидан, једдилик ва орта мәктәб-ләрин 1—4 синиф мүәллимларинин педагожи иш стажларыны һе-сабламағ гәјдасы һаггында. ССРИ Малијә Назирлигинин 1951-чи ил 9 март тарихли 438 №-ли тәлимәт мәктубу.	156
Ибтидан, натамам орта ва орта мәктәбләрин шатда олан баш пионер дәстә рајбарларинин әмәк һаггы барәсиндә. ССРИ Халг Малијә Комиссарлығын, 1943-чү ил 15 октябр тарихли 668 №-ли тә-лимәт мәктубу.	156
Баш пионер дәстә рајбарларинин әмәк һаггы ставкаларынин арты-рылымы ва мүәллимләр үчүн музјән едилмиш имтијазларын ои-лара шәмия едилмәси һаггында. ССРИ Малијә Назирлигинин 1951-чи ил 24 октябр тарихли 1733 №-ли мәктубу.	158
Мүәллимләре ва саир мәктәб ишчиләринә верилмиш әмәк һаггынан ичтинач сыйорта тәлијәларинин өдәмәк гәјдасы һаггында. ССРИ Халг Малијә Комиссарлығынын 1936-чы ил 15 мај тарихли 374 №-ли тәлимәт мәктубу.	159

Кәнд мәктәбләри мүәллимләринә ва тибб ишчиләринә әмәк һаггынын вә вәхтүндә верилмәсинин тәмин етмәк тәдбирләри һаггында. ССРИ ХКС-нын 1944-чү ил 25 декабр тарихли 1732 №-ли тәарыфдан чыгарыш.

Бешинчи бөлмә. Инзибати ва тәсәрруфат мәсәләләри
Мәктәбләри гуртармаға дәир сәһәләрин верилмәси гәјдалары һа-ггында.

Мәктәбләрдә тәдрис аваданыгынын сахланылымы гәјдасы һаггында.

*Керимов Абен Насир оглы и Мехтизаде
Закария Мехти оглы*

СПРАВОЧНИК ДЛЯ ДИРЕКТОРА ШКОЛЫ

Редактору *Т. Бабаев*
Безин редактору *М. Гасымов*
Техники редактору *Э. Мирзафиров*
Корректоры
Б. Мирзафорова, Т. Чифорова

Изданияма верламниш 3/X-1959-чу ил. Чапа пивалани-
мыш 11/XII-1959-чу ил. ФГ 15753. Кагаз формат
60X32 см. Физики на шарты ч. а. 11. Учет. лист, на-
раш 11,5. Сифарш № 913. Тиражма 5000. Гяжмат
3 мав. 35 гоп.

Азербайжан Девлат Назирляты, Багда,
Нусу начышев кучеси, № 6.

Азербайжан ССР Мажлиси Назирляты,
26 комиссар админ матбаси, Багда,
Оли Байрамов кучеси, № 3.

1959
X 1

A#4-71906